JEOPOLİTİK-STRATEJİ-TERÖR DİZİSİ 13

STRATEJİK İSTİHBARAT

Prof. Dr. SHERMAN KENT

AVRASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ YAYINLARI

AVRASYA - BİR VAKFI
ASAM YAYINLARI: 55
JEOPOLİTİK-STRATEJİ-TERÖR ARAŞTIRMALARI DİZİSİ: 13

STRATEJİK İSTİHBARAT

Prof. Dr. Sherman KENT

Çeviren
B. Yasemin ÖZBEK
Nazlım ŞÜKÜROĞLU-ARICA

ASAM
AVRASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ YAYINLARI
Ankara, 2003

Kütüphane Kart Katalog Bilgisi

327.12
K357
2003
Kent, Sherman

Stratejik istihbarat / Prof.Dr.Sherman Kent; çevirenler B.Yasemin Özbek, Nazlım Şükürğolu-Arıca._ Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2003.

XXIV, 212s.; 19,5 cm._ (Avrasya-Bir Vakfı, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları;55. Jeopolitik-Strateji-Terör Araştırmaları Dizisi;13.)

ISBN: 975-6769-81-5

1.Uluslararası İlişkiler-istihbarat 2.İstihbarat türleri-stratejik istihbarat 3. İstihbarat daireleri-isihbarat dairelerinin organizyonu I.e.a.

ISBN 975-6769-81-5

İsteme Adresi

Konrad Adenauer Caddesi No. 61
06550 Yıldız - Çankaya / ANKARA
Tel : 0.312. 491 60 70 (Pbx)
Belgegeçer : 0.312. 491 60 99

E-posta: asam@avsam.org
Web Sitesi: http//www.avsam.org

Kapak Tasanm ve Grafik Düzenleme
ASAM

Birinci Baskı Mayıs 2003 - 1.500 Adet

Baskı
Yorum Matbaası
Tel: 0.312. 395 21 12

Aksi belirtilmedikçe, ASAM yayımlanndan çıkan yayımlarda belirtilen görüşler, ASAM'ın resmî görüşü niteliğini taşımamaktadır. Sadece yazannı bağlar.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

SUNUŞ V

ÖN SÖZ VII

YAZARIN ÖN SÖZÜ IX

İKİNCİ BASKIYA NOT XIII

ÖN SÖZ -1966 XV

BÖLÜM I
İstihbarat Bilgidir 1

BÖLÜM II
Bağımsız Bölüm: (1) Temel Açıklayıcı Unsur 8

BÖLÜM III
Bağımsız Bölüm: (2) Cari Rapor Unsuru 24

BÖLÜM IV
Bağımsız Bölüm: (3) Spekülatif-Değerlendirici Unsur 31

BÖLÜM V
İstihbarat Organizasyondur 51

BÖLÜM VI
Merkezi İstihbarat 61

BÖLÜM VII
İstihbarat Daireleri 88

BÖLÜM VIII
İstihbarat Dairelerinin Organizasyonu:
Deneyimlerden Edinilmiş On Ders 101

BÖLÜM IX
İstihbarat Faaliyettir 136

BÖLÜM X
İstihbarat Çalışmalarında Kullanılan Metoda Özel Problemler 145

BÖLÜM XI
İstihbaratı Üretenler ve Tüketenler 169

EK 200

SUNUŞ

20. yüzyılın son on yılı, Avrasya'daki yeniden yapılanma çerçevesinde bu coğrafyayı ön plâna çıkarmıştır. Türkiye, Avrasya coğrafyasının büyük bir bölümüne hâkim olan ve Soğuk Savaş döneminde dünya hegemonyası için küresel bir mücadele veren SSCB'nin ve sosyalist dünya sisteminin yıkılışından sonra ortaya çıkan bölgesel ve küresel gelişmelere ve yeni yapılanmalara hazırlıksız yakalanmıştır.

Gelişmelerin ülkemizi merkeze koyduğu ve ortaya çıkan güç boşluğunun Türkiye'yi bölgesel önderliğe doğru ittiği bu ortamda, bu hazırlıksızlığın, bilgi eksikliğinin ağır sonuçları ortaya çıkmıştır. Hâlâ Soğuk Savaş dönemini yaşayan ülkemiz açısından, Yeni Dünya Düzeni ve onun temel ekseni olan artan ekonomik, sosyal, kültürel küreselleşme olgusuna, her şeyden önce entelektüel ve yapısal dönüşümü gerçekleştirdiğimiz söylenemez.

21. yüzyıla girerken en büyük eksiğimizin bilgi olduğuna inanan Avrasya Bir Vakfı, kurulduğu günden bu yana ülkemiz kamuoyunun dünya ve özellikle de Avrasya coğrafyasındaki gelişmeler konusunda bilgilendirilmesi amacıyla etkinliklerde bulunmuş, yayımlar yapmıştır. Ülkemizin en önemli uluslar arası ilişkiler ve strateji dergisi "Avrasya Dosyası", Türkiye'de alanının ilk ve tek örneği olan uluslar arası strateji dergisi "Stratejik Analiz" ve Londra'da çıkarmaya başladığımız ASAM Review of International Affairs dergisi bunların en önemlilerindendir.

Bilginin en büyük güç olduğu günümüzde, dünya çapında 5.500 stratejik araştırma kurumu (think-tank); uluslararası ilişkiler, iktisat, güvenlik, çevre,

toplumsal sorunlar vb. alanlarda çalışıp bilgi üretmektedir. Ne yazık ki bu tür konular sadece devletin sorumluluk alanında görüldüğü için, ülkemizde bir tek bile gerçek bir stratejik araştırmalar kurumu, sivil bir girişim sonucunda ortaya çıkmamıştır. Avrasya-Bir Vakfı, ülkemizin ilk stratejik araştırmalar kurumu olan ASAM'ı, bu temel eksikliği gidermek amacı ile kurmuştur.

Sekiz bölgesel ve dört işlevsel araştırma masası çerçevesinde örgütlenen ASAM, on üç ayrı dizide stratejik araştırmaların neticesi olan yayımları toplumumuzun istifadesine sunmaktadır. Bu yayımların entelektüel bir fırtına yaratacağını umuyoruz.

İlgili Türk kamuoyunu doğru ve gerçekçi bilgilerle donatmayı amaçlayan Avrasya-Bir Vakfı ve ASAM, bu yayım dizisi ile çok önemli bir görev ve hizmeti yerine getirmiş olmanın haklı gururu içindedir.

Şaban Gülbahar
Avrasya-Bir Vakfı Başkanı

ÖN SÖZ

Prof. Dr. Sherman Kent'in Stratejik İstihbarat adlı bu çalışması, istihbaratı casusluğun karanlıklanndan kurtararak gelişmiş bir sosyal bilim seviyesine yükselten çok önemli bir çalışmadır. Sherman Kent, 2. Dünya Savaşı öncesinde Yale Üniversitesinde Avrupa tarihi dersleri veren bir profesördü. Avrupalılar arasındaki savaşın nedenlerini anlamaya çalışan Amerikalı yetkililer bunun için Prof. Dr. Kent'e başvurunca Kent'in Office of Strategic Services'deki yani askeri istihbarattaki kariyeri başlamıştır. Kent, askeri istihbarattaki çalışmalan sırasında istihbaratın içinde olduğu teori eksikliğini giderme amacı ile geliştirdiği projeyi, ancak savaştan sonra kurulan Merkezi Haberalma Teşkilatının analiz bölümünün kuruluşu sırasında yaptığı çalışmalarla sonuca ulaştırmıştır. Böylece ortaya, istihbaratın teorik altyapısını hazırlayarak onu bir bilime dönüştürmenin ilk adımını atan bir kitap çıkmıştır. Kent'in kitabının şimdiye değin Türkçeye tercüme edilmemiş olması büyük bir eksikliktir. Stratejik İstihbarat sanıyoruz istihbaratı casuslukla kanştıran bakış açısına da son verecektir.

Prof. Dr. Ümit ÖZDAĞ
ASAM Başkanı

ÖN SÖZ

Elinizde tuttuğunuz bu kitap istihbarat ile ilgilidir. Söz konusu istihbarat yüksek düzey sivillerimizin ve askerlerimizin ülkenin refahını korumak için sahip olmaları gereken enformasyondur.

Her ne kadar etrafında nedeni anlaşılabilir bir sır perdesi bulunsa da istihbarat, basit ve açıktır. Bir faaliyet olarak, belli bir tür bilgiyi elde etmek için yapılan araştırmalar; bir fenomen olarak bilginin ortaya çıkardığı sonuçtur. Bir bakıma hepimizin her gün yaptığımız bir şeydir. Bir ev hanımı alışveriş yapmak istediğinde, bir doktor hastalığı teşhis ettiğinde, herkes bir faaliyet ile ilgili karar verdiğinde temel olarak basit bir istihbarat çalışması yapar. Bazen bu iş o kadar informal ve içgüdüseldir ki onu istihbarat olarak görmeyiz; telefon defterinin sarı sayfalar bölümünden bahçıvan aramak gibi. Zaman zaman da formal ve oldukça güç olabilir; Arthur Koehler'in Lindbergh davasında yaptığı muhteşem merdiven analizi gibi. İster içgüdüsel, ister bilinçli zihinsel çaba ile yapılmış olsun istihbarat işi özünde en doğru cevaba ulaşma çabasından başka bir şey değildir.

Bu kitapta belirteceğim gibi stratejik istihbarat, bu faydalı bilgiye ulaşma çabasının bir türüdür. Ancak bir çok boyutu vardır. Başlangıç olarak stratejik istihbaratın ürettiği bilgi "yararlı" sıfatından daha kesin bir sıfatı hak etmektedir. Onu, ulusun hayatta kalması için hayatî önem arz eden bilgi olarak tanımlamak gerekir. Bu sayede itibar ve ciddiyet kazanır. Daha sonra detaylar ile ilgili boyutu vardır, ulusun hayatta kalması ile ilgili problemlerin

bazıları diğer ülkelerin güçleri ve niyetleri ile ilgili uzun dönemli tahminlerde bulunmayı gerektirdiği gibi, bizim uygulamayı düşündüğümüz plânlarımıza karşı alacakları muhtemel tavrı da tahmin etmemizi gerektirir. Bu tür problemler ancak konunun uzmanlarının kullandığı özel yöntemler ile çözülebilir. Bu boyutta uzmanlık önem kazanmaktadır. Yine detay bilgileri araştırırken sık sık aşılması güç engeller ile karşılaşılır. Diğer uluslar tarafından ortaya konan yanıltıcı bilgileri ayırt etmek uzmanlık ve özel yöntemlerin uygulanmasını gerektirmektedir. Sözkonusu metotların içinde üçüncü bir boyut vardır ki, o da gizli araştırmaların alanına girer. (İstihbarat işinin bu safhası genelde bu işi yapmayan kişiler tarafından abartılmaktadır.)

Stratejik istihbaratın üretmesi gereken bilgi oldukça fazladır öyle ki, savaş zamanında on binlerce eğitimli kişi bu işi ancak idare edecek kadar başarabilir. Barış zamanında ise ifa edilmesi gereken görev aynı oranda zordur. Bu demektir ki, istihbarat süreci, şahsî çabaların aksine zor ve dikkatli iş bölümünü gerektiren bir grup çalışmasıdır. Dolayısıyla, kurumun kendine özgü yapısı nedeniyle, personel organizasyon, yönetim ve insan kaynakları problemlerine sık sık rastlanmaktadır.

Her ne kadar önemli olsalar da onları adlandırdığım üzere bu boyutlar konunun temeline inildiğinde yüzeysel kalmaktadır. İstihbarat işi kısaca başarılı bir eylemin temelini oluşturmak için gerekli olan bilgiye ulaşma gayretidir. Stratejik istihbaratı ise, savaşta ve barışta ülkemizin dış ilişkilerinin dayandırılması gereken bilgi olarak tanımlayabiliriz. Walter Lippmann'ın dediği gibi, "Eğer dış politikamız ülkemizin kalkanı ise, stratejik istihbarat bu kalkanın doğru zamanda doğru yerde olmasını sağlayan şeydir."Aynı zamanda kılıca yön vermek için hazır bekleyen şeydir.

Barış tarihine baktığımızda hiçbir zaman dış politika şimdiki kadar önem arz etmemiştir. Bu da istihbarat misyonunun tam olarak yerine getirilmesinin hiçbir zaman şu anda olduğu kadar önemli olmadığı anlamına gelir. Ancak, istihbaratın üreticileri, kullanıcıların ve ondan en büyük faydayı sağlayacak olan halk arasında mevcut olan yanlış anlamalar, misyonun tam yerine getirilmesini engellemektedir. Bu karışıklıkların birçoğu istihbarat dilinde

gelişmiş, kesin olmayan tanımlardan ve bunların kullanıcı kitaplarına yerleşmiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Eğer ilerleyen sayfalarda istihbarat zanaatında yeni olan kelimelere rastlarsanız ve anlam bilim (semantik) açısından size anlamsız gelirse John Locke'nin bir zamanlar dediği gibi "Bu tür bir yazıda literatürde yer etmiş kelime isimleri hatalı bularak yerlerine yenilerini kullanmak küstahlık olarak görülebilir. Ancak, eskiler gerektiği gibi değilse ve kişileri hataya sürüklüyorsa ortaya yeni bir şeyler koymak bu şekilde algılanmamalıdır."

Bu kitabın planı oldukça basittir. İstihbaratçıların "istihbarat" kelimesini kullandıklarında anlatmaya çalıştıkları üç ayrı şey vardır: Birinci bölümde istihbaratı bir tür bilgi olarak değerlendirmekteyim. ("Kolombiya'daki durumdan ne tür bir istihbarat elde ettiniz?") Kitabın bu kısmı istihbaratın söz konusu geniş ve çeşitli içeriği ile ilgilenmektedir.

II. Bölüm de istihbaratı bir tür bilgi üreten organizasyon olarak ele almaktayım (İstihbarat çalışan insanlara tam olarak ihtiyaçları olan şeyi vermektedir). Kitabın bu kısımları istihbaratın merkezi ve bölümlerine dair, yönetimsel ve organizasyonel problemler ile ilgilenmektedir.

Bölüm III, istihbaratı, istihbarat organizasyonları tarafından yürütülen bir iş olarak ele alır, (Bu işin arkasındaki istihbarat oldukça kuvvetli olmalı). Bu bölümlerde istihbarat işine nelerin dahil olduğunu ve anladığım kadarı ile ona özgü problemlerin sınırlarının neler olduğunu anlatmaktayım.

Bu tür bir kitabın yazarı, arkadaşlarına, çalışma arkadaşlarına, kitaba isteyerek veya istemeyerek katkıda bulunan tartışmacılara karşı büyük bir sorumluluk altına girer. Temelde burada yazdıklarım istihbarat ailesi içinde uzun süredir tartışılan konulardır. Bu noktada bir dönem Stratejik Servis Bürosunda beraber çalıştığım amirlerim ve iş arkadaşlarım; General Donovan, General Magruder, William L. Langer, Edward S. Mason, Rudolph Winnacker, Donald McKay, Richard Harthshorne, Arthur Robinson ve diğerlerine teşekkür etmek isterim. Ayrıca kitabı tekrar tekrar okuyan, redaksiyonunu yapan, düzelten ve öneriler sunan Charlotte Bowman, John Sawyer, Robert Miner, Beverly Bowie ve Bernard Brodie'ye özellikle teşekkür ederim. Onlar olmadan kitabı oluşturmam çok zor olurdu. Eski

amirlerimden Alfred McCormack'a düşünce ve önerilerinden dolayı, Arnold Wolfers, Willmoore Kendall, Percy Corbett ve Whitney Griswold'a müsveddeleri okuyup ve yaptıkları tavsiyelerden dolayı teşekkür ederim.

Sivil öğretmen olarak çalışma onuruna eriştiğim National War College'ın komutanlarına, personeline ve ilk mezunlarına en derin teşekkürlerimi sunarım. Çalışma ortamını, subayların yardımseverliğini ve verimli tartışmalarımızı burada tekrar anmak isterim. Ayrıca Koramiral Harry W. Hill, Tümgeneral Alfred Gruenther, Tümgeneral Truman Landon ve Sayın George Kennan, General Timberlake ve Picher, Albay Werner, Sweeney, Twitty, Wolfenbarger, Hertford ve Moore, Yüzbaşı Evenson ve Wellings'e teşekkür ederim.

Kitabın büyük bir kısmı John Simon Guggenheim Memorial Foundation'da burs aldığım dönemde tamamlanmıştır. Bütün Guggenheim bursiyerleri gibi bu kuruma teşekkürlerimi sunmak isterim. Onun ileriyi görebilen kurucularına ve genel secreteri Dr. Henry A. Moe'ya teşekkür ederim. George S. Pettee'ye "Amerikan Gizli İstihbaratının Geleceği" (The Future of American Secret Intelligence) adlı stratejik istihbarat yazınları arasında bir dönüm noktası olan kitabından bilinçsizce veya bilgisi haricinde ödünç aldığım kısımlar için teşekkür ederim. Her ne kadar bir çok görüşleri ile çelişsem de, benim de içlerine dahil olduğum kendilerini istihbarata adayan kişiler, ona savaş dönemi tecrübelerini bu kadar kısa sürede yayınladığı için minnettardır.

Üniversitem Yale'e ve Tarih Bölümüne izin süremi bir akademik dönem daha uzatıp, kitaba konsantre olmamı sağladıkları için teşekkür ederim.

Son olarak Princeton Üniversitesi Yayınevi yöneticisi Datus Smith'e projeye gösterdiği ilgiden ve tavsiyelerinden dolayı teşekkür ederim.

Walter Lipmann'ın "Public Opnion" kitabından alıntı yapmama yayıncı Macmillian Company tarafından izin verilmiştir.

Yale Üniversitesi
Tarih Bölümü
Ekim 1, 1948

İKİNCİ BASKIYA NOT

İkinci baskı bazı ufak düzeltmelerin ve önemli bir eklemenin yapılmasına fırsat tanımıştır:

Yaptığım hatalardan biri de ilk baskının önsözünde Başkan James P. Baxter'a teşekkür etmeyi unutmaktı. General Donovan'ın bu organizasyonu kurarken yanında yer alan bir avuç insanın arasından, Araştırma ve Analiz Bölümünün elemanları olarak en çok borçlu olduğumuz kişi James P. Baxter'dır. Kendisi tüm teşkilatın en önemli kişilerinden biri olmanın yanı sıra bölümümüzün ilk başkanıydı. Ondan ve personelinden istihbarat işinin paha biçilemez ilk derslerini aldık. Emrinde çalıştığımız dönemlerde ve hatta okuldaki görevine döndükten sonra bile elde ettiğimiz her başarıda onun büyük emeği vardır. Kendisine geç kalmış, ancak gönülden teşekkürlerimi sunarım.

1 Eylül 1950

Sherman KENT

ÖN SÖZ-1966

Kitabı dayandırdığım istihbarat tecrübelerim Amerika Birleşik Devletleri'nin II. Dünya Savaşı'na katılımıyla, savaşın başında ve sonunda sergilediği tutuma dayanmaktadır. (Eylül 1941-Haziran 1946)

Zamanın büyük bir kısmında istihbaratçıların en öne çıkan problemi düşmanın durumuydu. Düşmanın durumu üzerinde çalışırken bile başarımızın, ne düşmanın savaşma yeteneği ile ne de onu içten içe çökerten zayıflıkları ile bağlantılı olduğunu anlamıştık. Birçok müttefikimiz vardı, ancak en önemli olanı Sovyetler Birliği'ydi. Düşmanın yıkıcı gücünün büyük bir kısmını kaldırabiliyordu. Onun dayanma gücü ve savaşma kabiliyeti bu savaşın sonucu olabilirdi. SSCB düşmanın potansiyeli ve nasıl göründüğü hususunda bilgi vermeğe hiç gönüllü değildi ve hemen hemen hiçbir şey söylemedi. Eğer istihbarat ülkenin ileri gelen Sovyet bilim adamlarını elde*

* Ön sözde kitapta olduğu gibi "istihbarat" kelimesini komünist olmayan dünyada anlaşıldığı anlamında kullanmaktayım. Bütün kitap bu kavramın bir takım temel fasetalarının ayrıntılı tanımını içermektedir (Ek'e özellikle şemasına bakınız). Belirtmek gerekir ki komünistler –özellikle Sovyetler- bu kelimeyi daha kısıtlı ve farklı bir anlamda kullanırlar. Başlangıç olarak –açık istihbarat- tanımı onlar için oldukça tutarsızdır. Bütün istihbarat işleri ve istihbarat elde edilen bilgi onlar için oldukça gizlidir. Neredeyse hepsi espiyonaj, karşı espiyonaj ve onların meyveleridir. Ayrıca, istihbaratın genel devrimci apparatus'un önemli bir parçasıdır. Diğer bir deyişle "istihbarat" kavramı Komünist gizli operasyonlarının büyük bir kısmını kapsar. Sovyetler, biz batılıların "istihbarati araştırma ve analiz" olarak tanımladığımız görevi farklı adlandırırlar. Onlara birçok kişinin "istihbarat" adı verilen bu işle ilgileniyor olması ve kendi kaynaklarını, metodlarını kullanarak elde ettikleri bilgileri başkalarıyla paylaşmak zorunda kalmaları anlaşılmaz gelmektedir.

edilen yetersiz bilgilerin analizini yapmak üzere görevlendirmeseydi Moskova Büyükelçiliğinin bildirdiği az bir bilgi ile yetinme zorunda kalacaktı.

Savaşın son yılı ve barışın ilk ayları gelecekte Sovyet tavrının ne olacağı konusunda bize ipuçları veriyordu. Kitabımın son taslağını bitirdiğim dönemde (Mart 1948), Sovyetlerin bir ideolojik savaş başlattığı açıkça ortadaydı. George Kennan Mr. "X" adlı makalesinde bu durumu açıkça belirtmekle kalmamış ayrıca konuyu kapsayan bir Amerikan politikasını ele almıştır. Walter Lippmann'ın ise Soğuk Savaş'a giden bu süreci görmesine daha birkaç ay vardı.

Müsveddelerim yeni ilişkilerin gelişen gerginliğini yansıtıyordu. Teşvik edici kısımlar gelecekte bizi bekleyenlerin yarattığı rahatsızlıktan ortaya çıkmıştı. Komünist olmayan dünyadaki arkadaşlarımız savaş sonrası kendilerini bulma döneminin kargaşasını yaşıyorlardı. Cominform artık kendine verimli ve kolay hedefler seçmişti. Faaliyetlerinin çeşitli ve tüm dünyayı kapsayacak şekilde olacağı görülüyordu. Güç kaynağını oluşturan SSCB hızla toparlanırken bizler General Marshall'ın, "Demoralizasyon" adını verdiği kıskacın içine düşmüştük. SSCB altında, kısa sürede Batı Avrupa'yı tehdit edecek ve onun bir çok soğuk savaş baskını gerçekleştirebileceği bir oluşum meydana gelmeye başlamıştı.

Neyseki Amerika Pearl Harbor baskını sonrası dönemde kendi içine kapanarak, bu düşmanca saldırılara göz yummadı. Savaş zamanı yaptığımız çalışmalar sonucunda Sovyetler Birliği hakkında sadece geçerli ve faydalı bilgilere sahip değildik aynı zamanda o döneme kıyasla çok daha iyi bir istihbarat servisimiz vardı. ABD, istihbaratının analitik kolu temel hedeflerini belirlemiş, bir takım zor doktrinler geliştirmiş, bir kısım zor metodolojilerde uzmanlaşmış, kendi teknik dilini oluşturmaya başlamış ve hepsinden önemlisi oldukça tecrübeli pratisyenler yetiştirmişti. Elindeki bu değerler ve zor olmasına rağmen kontrol edilebilir görünen görev ile kısa bir süre için, savaş sonrası küçülen istihbarat topluluğu, geleceğe umutlu bakmış ve kendini yetersiz hissetmemişti. Bu göreceli olarak kısa geçen sürenin üzerinde durayım.

1948 yılında bir kısım Amerikalı, 1949'da korkulanın gerçekleşeceğini tahmin ettiler. 1949'un sonbaharında Sovyetler, Amerikalıların ilk olduğundan hemen hemen emin oldukları, nükleer denemeyi gerçekleştirdiler.

Nükleer güç konusunda Amerikan tekelinin sonunun gelmesi doğal olarak dramatik bir etki yarattı. Genelde olduğu gibi bu durumun ne anlama geldiğin anlamak için biraz zaman geçmesi gerekti. Bu ortam, birinin diğerinden daha fazla rahatsız edici veya etkili olamayacağı karmaşanın hâkim olduğu bir alaca karanlık kuşağı olarak düşünülebilir. Sovyetlerin yeni silahlanma politikaları ve global stratejileri ölçülü adımlarla ilerlemişti. Yunan İç Savaşı'ndaki rolü, Türkleri ve İranlıları paniğe sevk etmeye çalışması, Berlin ablukası ve son olarak da Kore savaşına vekil olarak katılması daha önceleri öngörülen saldırgan yayılımcı politikası hakkındaki düşünceleri perçinlemişti.

Sovyet liderlerinin büyük tesisleri ile ilgili temel amaçları ne olursa olsun, onu sökmeye yanaşmadılar. Dahası, ordularının diğer bölümlerinin modernizasyonu konusunda çalışmaya başladıkları açıktı.

Kısa sürede ilk nükleer denemelerinde test ettikleri prensiplerin silah haline getirmeye başladılar. Yaptıkları testler ve diğer çalışmalar sonucunda elde ettikleri bilgiler sayesinde kısa sürede gerekli parçaların imalatına geçtiler. Kaçırdıkları iki Amerikan B-29'u sayesinde kendi ağır bombardıman uçakları TU-4'ün üretimine geçtiler. 1947'de İngiltere'den aldıkları yirmi beş adet Nean jet motorları sayesinde kendi motorlarını ve ona uygun uçak gövdelerini üretmeye başladılar. İlk MIG'ler kısa sürede üretildi, onları jet motorlu bombardıman uçakları takip etti. Tesadüfen ve Alman teknolojisini kullanarak, tüm füze ailesi ile ilgili ciddi çalışmalar başlattılar. Deniz Kuvvetleri ile ilgili cesur kararlar alındı ve büyük bir denizaltı donanması denize indirilmeye başlandı.

Bu gelişmelerin tümü olmasa da büyük bir kısmı Amerika için meş'um gelişmelerdi. Sovyet liderleri, Avrasya'da yaşanacak bir ihtilâftan daha fazlası için hazırlanıyorlardı. Askerî tesislerin kapasiteleri kıtalar arası bir saldırı için

uygun hâle getiriliyordu. 1950'lerin sonuna gelinmeden özellikle Amerika kıtasına nükleer savaş başlıkları gönderebilecek üç adet silah sistemi geliştirilmişti; bombardıman uçağı (manned bomber), kıtalar arası balistik füze (intercontinental balistic missile) ve füze yüklü denizaltı (missile-armed submarine).

Söz konusu bu saldırı sistemlerinin yanı sıra hava savunmasında çok daha önemli gelişmeler olmuştu; erken uyarı ve diğer radarlar (early warning and other radar), tüm hava koşullarında faaliyet gösterebilen savaş uçaklarını önleyici hava araçları (all-weather fighter-interceptor aircraft) ve uçak savarlar (anti-aircraft missiles), meşhur SAM'lar, hemen arkasından da füze savar füze sistemleri (anti-missile missile systems) inşası ve konuşlandırılması için gösterilen kapsamlı çabalar.

Askerî alanda yaşanan bu dramatik gelişmelerin karşılığı Sovyet Soğuk Savaş Stratejisi içinde yer almaktaydı. Bir süre sonra Sovyet liderleri yatırımlarının güvenlikte olduğu özgür dünyanın güçlü komünist partilerini destekleme politikalarından, komünist olmayan hatta burjuva hükümetlerini desteklemeye yöneldiler. Aswan Barajı'nı desteklemeleri ve Nasser'e askerî destek vermeleri Sovyet etkisini dünyanın az gelişmiş ülkelerine yaymak için attıkları ilk adımlardı.

Amerika Birleşik Devletleri gelişmeleri ciddi olarak değerlendirdi. Bu döneme, birçok şeyin yanı sıra 50 milyar dolarlık savunma bütçesi, multimilyar dolarlık dış yardım programı ve dünya çapında paktlar ve müttefikler ile girdi. Kendimizi ve dostlarımızı Sovyet saldırganlığından korumak için gerekli önlemleri almaya başlarken, bir yandan da Soğuk Savaş'ın içine girmeye başladık.

Komünistlerin çalışmaları 1948 sonrası yaşanmakta olan büyük değişikliğin tek nedeni değildi. Koloni imparatorluklarının yavaş yavaş dağılması ile ortaya çıkan bir çok yeni ve istikrarsız ülke dünyada oluşan kaotik ortama katkıda bulunmaktaydı. Specturum diğer ucunda yenilen Almanya ve Japonya'nın savaş sonrasında toparlanmaya ve dünyada önemli rol oynamaya başlamaları da göz önünde tutulmalıdır. Alamagordo ve

Semipalatisnk'te yaşanan patlamalardan daha dehşet verici olan diğer önemli öge de yaşanan nüfus patlamasıdır.

İstihbaratçılar için dünya düzeninde yaşanan bu değişiklikler ve hızları profesyonel olarak ilgilenilmesi gereken bir durumdu. Bu kitabın konusu burada tekrar basıldığı gibi kelimesi kelimesine hala geçerlimidir? Birçok yönden, evet.

İstihbarat görevinin klasik analitik yönüne-en azından batı düşüncesine göre-hizmet etmeye devam edecektir. Görevin zorlaşması, kitabın ortaya koyduğu ve savunduğu prensipleri geçersiz kılmamaktadır. 1945'te 51 olan Birleşmiş Milletlere üye ülke sayısının 150 olması büyümenin bir göstergesidir.

Her yeni üye ülkeye büyükelçi ve personel göndermekteyiz. Her büyükelçiliğin Dışişleri Bakanlığında bir destek birimi bulunmaktadır. Nadiren bir ülke, ister politik, ister askerî, ister ekonomik olsun, ki genelde hepsi bir aradadır, politikacılarımız için bir problem veya fırsat yaratmasınlar. Son analizlerde kararların Washington'da verilmesi bir çoğu para kaynaklı çeşitli boyutlarda problemlere neden olacaktır. Karar merciinin olayı yerinde, bilginin ortasında karara bağlamasını talep etmektedirler. Kolonileşmenin altın çağında Amerika bir çok konuyu göz ardı edebilirdi ancak şu anda her konu hakkında bilgi sahibi olmalıdır ve bu bilgileri kendi çabaları sonucu elde etmelidir.

Mevcut duruma göre ilgilenilmesi gereken oran artarken, uzun süredir varlığını sürdüren ülkeler ile ilgili edinilmesi gereken bilgiler azalmadı.

Kısaca bu ilgilenilmesi gereken bölge daha da büyümüş ve yeni bölgeler bize mesela; Batı Avrupa'dan daha yabancıdır, ancak bu eski metotların kullanılamayacağı anlamına gelmemektedir. Bu bağlamda yapılması gereken istihbarat işi aynıdır, sadece alan genişlemiştir.

Soğuk Savaş ve savaş alanlarının fazla olması sadece yapılması gereken istihbarat çalışmasının büyüklüğünü değil, aynı zamanda görevin önemini de belirlemektedir.

Barış dönemlerinde elde edilmeyen bilginin eksikliğinin sonuçları oldukça tehlikeli olabilir, özellikle kendi korkak kötülüğünün içinde özgür dünyayı yıpratmaya çalışan ve kendi çıkarları tehlikeye girmediği sürece bunu yapmaya devam eden bir düşman ile karşı karşıya iken. Soğuk Savaş döneminde yapılan saldırıların gizlilik içinde plânlandığını ve aldatma sanatının bütün özelliklerinin kullanıldığını göz önünde bulundurursak, karşı saldırıların da kendini ince zekânın ürünü olan savunma istihbaratına dayandırması gerekir. Bu çatışma alanlarının birbirlerine uzaklığı veya çatışma sahalarının büyüklüğü arttıkça, yapılması gereken istihbarat o oranda zorlaşır. Düşman kendi soğuk savaş stratejisi açısından önemli bir noktaya ulaştığında, karşı koyma için yapılması gerekli istihbarat zorlaşmaktadır. Burada yazılanlar bu istihbarat işinin önemli analitik yönüne uygulanabilir.

Günümüz dünyasında istihbaratın sorumluluk alanı ve karakteristiği incelendiğinde öne çıkan konunun, nükleer savaş tehdidi altında yaşamanın doğurduğu sonuçlar olduğu görülmektedir. Görevin çıkış noktası silah sistemlerinde ve yok etme güçlerinde yaşanan hızlı gelişmelerdir. Eğer Napolyon'un G-2'si bir yıllığına uykuya dalsaydı, en fazla Prusya süvari alayının atlarını tanıyamazdı. Yeni hayvanlar her halükârda sıradan atlar olurdu; hiç biri bir pegasus olmazdı. Ancak modern teknolojinin hızı böyle değildir, hiçbir istihbarat servisi bir dakika uyuklamaya cesaret edemez; dünün uysal binek hayvanları ertesi gün kanatlı atlara dönüşmezler onun yerine jet motorlu, nükleer silah taşıyan uçaklara dönüşürler. Her ne kadar olası görülmese de Sovyetler 1950'lerde, düzinelerce yeni silah sistemleri geliştirdi. Hızları asla kesilmedi.

Son birkaç yılda komünist Çin gelişmiş silah sistemleri alanına dikkat çekici bir giriş yaptı. Bu durum ve Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı düşmanca tutumları derin endişe duyulmasına neden olmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri, istihbarat servisi sayesinde, bu kitapta takip ve gözetleme olarak adlandırdığım metotlar ile hasımlarının kapasitelerini izleyerek, kendi savunma sistemlerini onlara uydurmuştur. Kullanılan gizli izleme metotları kitabı yazarken tasarladığım analizci metotlarına uymadığı

için burada belirtilmemiştir. Bu eski gözetleme metotlarının hepsinin yerini yeni metotların aldığı anlamına gelmemektedir ancak, söz konusu metot ve tekniklere ekler yapılmış, eksik noktaları giderilmiştir.

İncelenmesi gereken çevre dünyanın kendisi ile sınırlı değildi; dünyanın keşfedilmemiş köşeleri ve gizemli alt-yüzeyi, denizin bilinmeyen yerleri, bizi kaplayan hava ve onun da dışında yer alan uzay. Modern teknolojinin harikaları yardıma çağrılmıştı. Ancak onların gözlemlerini iletmek için kullandığı dil kelimelerden değil, sembollerden numaralardan ve resimlerden oluşuyordu.

Bu yeni yazı biçiminin okuyucuları (çözücüleri) teknik uzmanların yeni bir kademesini oluşturuyorlardı. Her ne kadar üyelerinin araştırdığı temel gerçekler bilim, teknoloji, politika, ekonomi, strateji ve askerî doktrinler kadar eski de olsa, panoramaya ulaşmak için kullanılan yaklaşımlar uzman olmayanlar tarafından reddedilenlerdi.

Elde edilen yeni bilgiler sadece yabancı değil aynı zamanda oldukça fazlaydı. Eski metotlar ile elde edilen bilgiler de eklendiğinde, kısa sürede eski tarz kütüphane biliminin kontrolü dışına çıkıyordu. Bu kadar bilginin ayrılması, kataloglanması, dosyalanması ve talep edildiğinde çıkarılması veya faydalı bilgi üretmeye çalışan araştırmacı tarafından kullanılması gerekiyordu. Bilgisayarlar ve destek birimleri, araştırmacının bilgileri saklama ve tekrar kullanıma sunması için vazgeçilmez araçlar oldu. Araştırmacıların masalarına oturup merkezi kütüphanelerine bağlanıp istedikleri bilgileri elde etmeleri çok uzak değil. Okumak istedikleri, televizyon benzeri ekranlarında gözlerinin önünde olacak.

Bilgisayar, analiz üzerinde de büyük bir etki yarattı. Onunla birlikte, füzeler, uzay araçları, nükleer patlamalar v.b. konularda araştırmalar yapmak kolaylaştı. Ayrıca ekonomi gibi bilindik ancak kesin sonuçları olmayan ve kolay etkilenen disiplinler ile ilgili çalışmak da kolaylaştı. Belirtmeye çalıştığım şey, yeni teknolojik gelişmeler istihbaratın ilgilenmesi gereken dünyayı giderek daha karmaşık hâle getirirken, bilgisayar gibi teknolojik

gelişmelerde yapmaları gereken işi kolaylaştırmaktadır. İstihbarî araştırmanın aktiviteleri derinleşti ve genişledi, ancak yeni teknolojik gelişmeler sayesinde dünyadaki değişim hızını yakalayabilmektedir.

Unutulmamalıdır ki yeni yöntemler ne olursa olsun gerçekler değişmez. Bu kitapta belirtmek istediğim de bu gerçeklerdir; entelektüel yeterliliğe sahip insanın yerini başka hiçbir şey dolduramaz-değerlendirme yeteneğine sahip olarak doğan ve onu geliştirmiş biri; o kişi ki kendi tecrübeleri ve çalışmaları sonucu düzgün bir bilgi birikimine ve daha fazla bilgi edinmek için sistematik araştırma yapma yetisine sahip. Günümüz istihbarat ailesinin başarıları iki türlüdür; diğerinden az olmamak kaydıyla başarıyı sağlayan, zeki ve özenli çalışan kişilerin çalışmalarını bilimsel metotların yardımıyla yürütmeleridir.

Sovyet istihbaratının üst düzey askerlerinden biri olan General Alexander Orlov'un yazdığı "İstihbaratın ve Gerilla Savaşının El Kitabı" (Handbook of Intelligence & Guerilla Warfare) adlı kitap bütün istihbaratçılar tarafından okunmalıdır. Sekizinci ve dokuzuncu sayfalarda benim kitabımdan kısa bir alıntı yapmış ve iletmek istediği mesajın "mistisizm ve metafizikten bir adım önce" olduğunu belirtmiştir. Bu gözleminin yer aldığı kitabının giriş bölümü boyunca benim kitabımın temelini oluşturan Batı istihbaratının felsefesine çok az saygı göstermiş, ve tamamen farklı bir düşünceyi ortaya koymuştur. Eğer diğer tarafın gizli bilgilerini öğrenmek istiyorsanız istihbarata güvenin demektedir. Bu teknik sayesinde karşı tarafın gizli evraklarını çalabilir ve öğrenmek istediklerinizi elde edebilirsiniz. General Orlov aynı zamanda kitabında bu tezini ispat etmek için oldukça şaşırtıcı örnekler vermiştir.

Bir an için bile başarılı bir ajanın değer yargısını tartışmak istemem. Kendi ülkemiz de dahil olmak üzere bir çok ülke bu hünerli düşman ajanlarına paha biçilemez bilgiler kaptırmıştır. Belgelere ulaşmada gösterdikleri kurnazlık, ödünç alma, kopyalama ve iade etme yöntemleri operasyonlarda en çok kullandıkları metotlardı. Ancak General Orlov'un ileri sürdüğü tezi tartışmak isterim. Herhangi önemli bir konuda elde etmek istediği gizli bilgilerin gerçekten bir veya birkaç dosya halinde bulunduğuna inanıyor mu?

Herhangi bir ajanın böyle bir hazine hakkında onu nerede arayacağını bilecek kadar bilgisi olabilir mi? Herhangi bir ajanın bu evrakların bulunduğu yere girebileceği garanti olabilir mi, girse bile evrakları nasıl tanıyabilir?

Hiç kuşkusuz General Orlov'un Sovyet istihbaratındaki halefleri birçok gizli dokümanın çalınması işini yönetmişlerdir. Peki evrakları ele geçirdikten sonra ne oldu? Her doküman üzerinde "Ben dengesiz ancak yüksek düzey bir danışmanın olağandışı düşünce ve tavsiyeleri değilim; ben ertesi gün sözlü olarak iptal edilecek veya hasır altı edilip unutulacak veya onaylamayan karar alıcılar tarafından ölümüne kemirilecek belgelerden değilim. Ben McCoy'um; güvenilir ve sağlam; onaylanmış bir düşünceyi temsil ediyorum ve geçerliyim." diye mi yazıyor.

Eğer cesur bir tahminde bulunacak olursam, Sovyet liderlerinin Küba'daki füzeler ile ilgili kendilerini zor duruma düşürmelerinin nedeni, bir Sovyet ajanının bazı belgeler çalmış olması ve bunların yanlış belgeler olmasıdır. Bir başka tahminimde bu krizde Amerikalılar Sovyetleri sindirdi. Bunun sebebi Khrushchev ve Presidium'un bizim meydan okumamıza nasıl karşılık vereceklerini anlatan bir doküman çalmamız değil, bizim kararlarımızı çok daha pahalı, çok daha büyük ve detaylı enformasyona dayandırmamız ayrıca özenli ve mantıklı analizler yapmamızdır.

Çalınmış dokümanlar Sovyetlerin Kore'de yanlış hükümler vermelerine neden olmuş olabilir miydi? Belki de bizim savaşmayacağımıza hükmettiler. Çünkü bu tür dokümanlar Güney Kore'nin bizim için stratejik açıdan önemli olmadığını belirtiyordu. Bu konuyu iyice belirtmek için, Sovyet ajanlarının bu tür hassas belgeleri elde edebilecek konumları olsaydı bile, onlara tam tersi bizim savaşa gireceğimizi söyleyecek evrakı bulabilirler miydi? Bu tür bir evrak hiç kuşkusuz yüksek önem düzeyine sahip olurdu. Hiçbir zaman onu bulmaları mümkün olamazdı çünkü böyle bir evrak yoktu. Savaşma kararı Sayın Truman'a aitti, Sovyet saldırısı başladıktan hemen sonra verildi ve anlık bir karardı. Bu sebeple eğer bir kişinin düşünceleri hakkında o kişinin özel evrakları okunarak karar verilir ve politikalar buna bağlı olarak belirlenir ise, burada kelimenin tam anlamı ile iflas etmiş bir politika ile karşı karşıyayız demektir.

Sonuç olarak çözmeye çalıştığımız bulmacanın zorluklar ne olursa olsun, parçaları toplamakta kullandığımız teknikler ne kadar sofistike olursa olsun, hiçbir zaman üstün istihbarat teknikleri düşünen bir insanın yerini almayacaktır. Elimizdeki belgeler ne kadar değerli görünse de kaynağın güvenirliliği değerlendirilmeden asla bir hareketin temelini oluşturamaz.

BÖLÜM I

İSTİHBARAT BİLGİDİR

İstihbarat bilgidir. Bu anlamı ile bilgi bütün verileri kapsamasa dahi oldukça geniş anlamda ve çeşitli enformasyondur. Elinizdeki bu kitap bütünün ancak bir parçası ile ilgilenmektedir. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki bu parça bilginin en önemli kısmı kapsamaktadır. İstihbarat alanında bu kısım "Yüksek Düzey Pozitif Dış İstihbarat" olarak adlandırılmıştır. Bu tabir, ülkemizin, devlet adamlarının veya askerlerinin bilgisiz veya plânsız davranışlarının sonucunda ülke hedeflerinin veya çıkarlarının zarar görmesini engellemek amacıyla ihtiyaç içinde olduğu bilgi türü için kullanılan kısaltmadır. Bu bilgi dünyanın diğer ülkelerine karşı yüksek düzey ulusal politikamızın temelini oluşturur.

Bu safhada dikkatimizi çekmesi gereken husus, söz konusu bilgiye nelerin dahil edilmediğidir. Her şeyden önce içişlerimizi ilgilendiren tüm bilgiler kapsam dışıdır. Dış pozitif istihbarat, amaç, kapsam ve özü itibariyle tam anlamı ile yabancı ülkeleri tanımlar. Ne Amerika Birleşik Devletleri ne ona bağlı bölgeler ne de sahip oldukları bu istihbarat türünün ilgi alanına girmez. İkinci olarak polisin görev alanı içine giren bilgiler yine kapsam dışıdır. Cümle içinde geçen "pozitif" kelimesinin üzerinde özellikle durulmasının nedeni söz konusu istihbaratın "kontr-entelijans", "kontr-espiyonaj" veya ülkenin iç işleyişi sonucunda ortaya çıkan hainlerin veya ithal edilen yabancı ajanların ortaya çıkarılması amacı ile yapılan her türlü istih-

barat eyleminden farklı olduğunu belirtmektir. "Yüksek Düzey" kelimeleri ise, operasyonel istihbarat, taktik istihbarat veya küçük askerî yapıların savaş sırasında kullandığı muharebe istihbaratını kavram dışında bırakmak için kullanılmıştır. Geriye kalan ülkemizin refahı ve güvenliği açışsından vazgeçilmez olan bilgidir. Bu bilgi, hem bütün dünyada barış ve özgürlüğü sağlayabilecek yapısal bilgi hem de ülkemizin ideallerinin savunulması için kullanılacak bilgidir. Bilginin bir kısmı gizli çalışmalarla elde edilebilirse de, büyük bir kısmı açıkça gözlem ve araştırmalar sonucu elde edilmelidir.[1]

İstihbaratı bir süreç olarak değerlendiren bu kitap okunurken göz önünde tutulması gereken husus, istihbaratın temelinde iki tür operasyonun olduğudur. Bunlardan ilkini takip *(gözetleme operasyonu)* olarak tanımladım. Bu tanımla kastım, günümüz dünyasının sürekli ve sistemli olarak izlenmesidir. *Araştırma operasyonları* ise geçmişte yapılan gözlemlerden anlamlı sonuçlar çıkararak, günümüzde yaşanan durumu anlamaya çalışmaktır. Temelde bu iki operasyon birbirinden ayrılamaz gibi görünse de idarî nedenlerden dolayı çoğu kez birbirinden fiziksel olarak ayrılmıştır. İşleyişte genelde iki konu ile ilgilenen gözetleme ve araştırma konularında uzmanlaşmış personel bulunmaktadır. Ancak her ne kadar idari şemada veya geliştirdikleri teknikler açısından farklı yerlerde görünseler de, bilgi üretme konusunda paylaştıkları ortak sadakat onları birbirlerine sıkı bir şekilde bağlamaktadır.

Bu tür bilgi nasıl tarif edilir? Bunun için en az iki yol vardır. Birinci yol yüksek düzey pozitif dış istihbaratı –yurtdışında- insanlığın ve doğanın bir unsuru olarak değerlendirmektir. Bunu yapabilmek için insanlık ve doğayı oluşturan unsurların listesini hazırlamak gerekir. Sıralama alfabetik veya konusuna göre olabilir. Her ne olursa olsun yüzlerce sayfa sürer ve bu tür bir kitabın okuyucusunun çıkarlarına karşıdır.

Diğer yol, ki bu benim uyguladığım metot, ne alfabetik ne de konu başlıklarına göre...daha çok işlevsel olarak adlandırılabilir. Ülkemizin, rakip

[1] Ek 1, bütün istihbarat türleri ile ilgili kısa bilgiler vermektedir; istihbarat türleri iki şema ile birbirinde ayrılmış, ana türlerin birbirleri ile olan ilişkileri gösterilmeye çalışılmıştır.

ülkelerden oluşan bir dünyada iki tür ulusal politika oluşturması gerekliliğini öncül olarak alır. Birincisi, kendi inisiyatifinde, pozitif, dışa dönük politikadır. Daha iyi bir dünya yaratma ve ulusal refahı arttırma görevini üstlenmiştir. Diğeri savunmaya yönelik politikalardır. Bu politikalar, ulusal amaçlarımıza düşman olan diğer ülkelerin politikalarına karşı koyma görevini üstlenirler. İkincisini ulusal güvenlik politikası olarak adlandırmak daha uygun olacaktır. Pozitif politika ile savunma politikaları arasındaki bu sun'î ayrımı mevcut durumu daha iyi analiz etme açısından yapmaktayım.

Öncelikle pozitif politikamızı ele alalım. Bu politikanın etkili olabilmesi için tertipleyicilerin, plânlayanların ve uygulayıcıların uzun bir olasılıklar listesinden en uygun ve ikna edici aracı seçmeleri gerekmektedir. Bu Birleşmiş Milletler'e sunulan bir karar tasarısı mı, diplomasi mi, politik veya ekonomik bir neden veya tehdit mi, propaganda veya bilgi mi, güç mü veya hepsinin birleşimi mi? Aynı zamanda tertipleyiciler, plânlayıcılar ve uygulayıcılar seçtikleri aracı nerde, ne zaman ve nasıl uygulayacaklarını bilmelidirler. Ne yapılan seçim ne de onun uygulanması ikinci kısım referans alınmadan yapılamaz. Politik liderlerin herhangi bir şeyi uygulamaya koymadan önce aşağıdaki bilmeleri gerekir.

- Söz konusu ülke bu politikayı nasıl karşılayacak ve karşılık olarak neler yapmaya hazır?
- Güce karşı koyacak olan ülkeni zayıf noktaları nelerdir?
- Koruyucu gücünü nasıl kullanacak ve zayıf noktalarını düzeltmek için yaptıkları/yapabilecekleri nelerdir?

Sonuç olarak, politik liderlerimiz yabancı ülkeler hakkında oldukça fazla bilgiye ihtiyaç duyacaklardır. İhtiyaç içinde bulunacakları bilgi tam, geçerli, zamanında ve alacakları tavra temel oluşturacak nitelikte olmalıdır. Pozitif politikalarını yürürlüğe koymak için ilk ve her şeyden önce karşılarında bulunan ülkelerin objektif varlıklar olduklarını anlamaları gerekmektedir. Mesela, ülkelerin,

a. Fiziksel özellikleri; bununla kasıt doğal topografileri ve çevreleri ve

insanın da dahil olduğu kalıcı mimarî özellikleri (şehirler, ziraî ve sanayi tesisleri, ulaşım tesisleri vb.);

b. Halkı-nüfusu, dağılımları, ne işle meşgul oldukları

c. Bu insanların sanat, bilim, teknoloji standartları (silahlı kuvvetlerinin standardını da eklemek gerekmektedir.)

d. Politik sistemlerinin, ekonomilerinin, sosyal gruplarının, ahlakî değerlerinin ve bunlar etrafında dönen karşılıklı ilişkilerinin karakteri.

Bu bilgilerle donanan pozitif politikanın liderleri hata yapsalar bile bunun kendi ilgisizliklerinden kaynaklanmadığından emin olarak ilerleyebilirler.

İkinci olarak, diğer politika türümüzü gözden geçirelim yani ulusal güvenliğimizin tesisi ile ilgilenen politikamız. Güvenliğimiz ile ilgili politikalarımız söz konusu olunca politikacılarımız devamlı olarak diğer ülkelerin pozitif politikalarını takip etmelidir. Bu politikaların bir kısmının ülkemiz çıkarlarına aykırı olarak algılamalı ve engellemek için gerekli önlemleri almalıyız. Bazılarıyla ortak noktada anlaşabiliriz. Bu tür bir politikanın sınırlarını belirlerken ve yürütürken yabancı ülkeler hakkında ikinci bir tür bilgi grubuna ihtiyacımız olacaktır. Yine bu bilgilerin tam, geçerli, zamanında ve alacağımız tavra temel oluşturacak nitelikte olması gerekmektedir. Söz konusu ülkelerin kendi politikalarını yürütmek adına toplayacağı bilgilerin mahiyetini ve ağırlığını, ayrıca söz konusu bilgileri nasıl kullanabileceklerini bilmeliyiz. Bu bilgileri sadece herhangi bir sürpriz ile karşılaşmamak için değil, aynı zamanda politikalarını uygulamaya koyduklarında, savunma veya saldırıya geçmek için hazır olmak anlamında bilmeliyiz. Bu tür bilgilere sahip olduğunuzda karşınızdaki ülkenin-4. bölümde geliştireceğim bir kelimeyi ödünç alarak- stratejik statüsü hakkında da bilgi sahibi olursunuz. Bir ülkenin amacı olarak adapte ettiği şey ile başarabileceğini düşündüğü şey arasında bir ilişki olduğu teorisinden yola çıkarak, o ülkenin stratejik statüsü hakkındaki bilgi, bir düzeye kadar diğer ülkenin olası niyeti hakkında bir fikir oluşturur.

Anlaşılacağı üzere, benim öncelikli (birinci sınıf) olarak elde edilmesi gereken bilgi olarak gördüğüm daha çok açıklayıcı ve raporsaldır. Arazi

yapısı, hidroloji ve iklim gibi diğerlerine nazaran değişmeyen, nüfus gibi değişen, insan yapımı hükümet ve ekonomik yapılar gibi geçici özellikleri nedeniyle açıklayıcıdır. Bu tür bilgiler sayesinde liderlerimiz pozitif politikalarımızın, barış ve savaş dönemi stratejilerimizin ana hatlarını düzenleyebilirler.

Elde edilmesi gereken ikinci sınıf bilgiler gelecek ve getireceği olanak ve olasılıklar ile ilgilidir. Bir başka ülke iç dinamiklerini kendi dış ilişkilerini veya stratejisini şekillendirmek için nasıl kullanabilir; bu güçlerini bize karşı nasıl, ne zaman, nerede ve ne etkide kullanabilir? İlkinin açıklayıcı olduğu yerde, bu spekülatif ve değerlendiricidir.

Edinilmesi gereken bu iki sınıf bilgilerden sonra, diğer ülkelerin gelişmelerini, dinamiklerini ve potansiyellerini; ülkelerin oturmuş özelliklerini, halen devam eden ve gelecekte olması muhtemel durumları kavramalıyız. Yukarıda belirttiğim unsurların tamamı benim "Yüksek Düzey Stratejik İstihbarat" veya bundan sonra adlandıracağım gibi, stratejik istihbaratın konularını oluşturur. Sırası gelmişken aynı zamanda stratejik istihbaratın, istihbarat organizasyonları tarafından ortaya çıkarılan 3 temel formuna işaret eder. Söz konusu formlar açıklayıcı form, câri rapor formu ve spekülatif-değerlendirmeci formdur.[2] Bu konuların her biri takip eden bölümlerde açıklanmıştır.

---

[2] Bu noktada ilk defa, istihbarat dilinde kabul görmüş kullanımlardan uzaklaşacağım. Bunun nedeni önsözde belirttiğim gibi istihbarat dilinde kullanılan bazı kelimelerin kavram karmaşasına neden olmalarıdır. Benim temel açıklayıcı form olarak tanımladığım şey, istihbarat alanında temel araştırma, öze ait araştırma, temel data, monografik data vb. olarak adlandırılmaktadır, Mevcut Raporsal formdan kasıt ise, mevcut istihbarat, mevcut değerlendirme raporları, sıcak istihbarattır. Spekülatif değerlendirme ise; tahmin, stratejik tahmin, değerlendirmeler, kapasite istihbaratı, personel istihbaratı vb.dır.

İstihbaratın kullanıcılarının sadece geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek ile ilgilendikleri teorisinden yola çıkarsak, zamanı en önemli öğe olarak görmek gerektiğini düşünüyorum. Bu sayede istihbaratın konusu kategorize edilirken kullanıcı için daha uygun bir zamana ve noktaya kadar ertelenebilir. İstihbaratçılar bunu daha öncede yapmışlardır. Bir çoğu da istihbaratı kategorize ederken aynı başlık altında birkaç değişik kategori kullanmışlar, sonuç olarak istihbarat çeşitleri ile ilgili aşağıdaki gibi tutarlı olmayan ve sıra takip etmeyen listeler oluşmuştur. (1) Temel Araştırma, (2) Stratejik İstihbarat, (3) Teknik İstihbarat, (4) Kontr-intelijans, (5) Taktik İstihbarat, (6) Kapasite ve tahmin istihbaratı. Bu tür kategoriler ne birbirine tamamen ait ne de birbiriyle tamamen uyumludur.

Bahsi geçen bu bölümlerde size, stratejik istihbaratın çeşitlilik arz eden resmini ve konusunun derinliği anlatmaya çalışacağım. Konunun çeşitli ve oldukça derin olduğunu inkâr etmenin bir faydası yok. Ancak bu demek değildir ki stratejik analiz en geniş anlamı ile bütün konularla sürekli olarak ilgilenir veya konuları oluşturan verileri sürekli toplar. Bu iki noktanın açık olmasını istiyorum.

İstihbarat, geniş bir bilgi alanı ile ilgilenecek şekilde donatılmalı, dolayısıyla yıllar boyunca bütün konularla en az bir kere ilgilenilmesi mümkün olabilecektir. Bununla birlikte, belli bir konu ile ancak o konu ülke çıkarları için tehdidin bir parçası olduğunda veya muhtemel bir hareket için gerekli olduğunda ilgilenecektir. İstihbaratın yönetilmesinde oldukça sık rastlanan can sıkıcı konular, özellikle hangi konuların takip edileceği, hangi konularda rapor hazırlanacağı ve hangilerinin spekülatif veya açıklayıcı araştırmaların konularını oluşturacağına karar vermektir. Bir o kadar can sıkıcı olan da önem sıralarını belirlemektir. Belirtmek istediğim istihbaratın her zaman yoğun olarak çalıştığıdır. Aynı zamanda istihbarat aynı anda bir çok konu ile ilgilenebilecek şekilde hazır olmalıdır.

Bu geniş bilginin takibi ve kullanılması için gerekli materyalleri toplamak istihbaratın tek başına yapmadığı bir iştir. Bu görevi istihbarat bir çok özel ve kamu kurumu ile paylaşmaktadır. Bu kurumlardan kamuya ait olanlarına bir göz atalım.

Her ne kadar federal hükümetin politik plânlayıcıları ve uygulayıcıları (sivil ve askerî) temelde tamamlanmış istihbaratın kullanıcıları (veya tüketicileri) olsalar da genelde kendileri de önemli bilgi toplayıcı ve üreticileridir. İlişkiler dünyasında çalışan kişiler olarak aslî görevlerinin yanı sıra stratejik istihbaratın konusuna giren konuları toplayanlar olarak da ortaya çıkarlar. En iyi örnek yurtdışında görev yapan dış ilişkiler çalışanlarıdır. Temel görevleri yurtdışında Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarlarını temsil etmektir. Ancak, işlerinin yan ürünü ülkemize geri gönderdikleri telsiz haberleri, kurye ve raporlardır. Sadece bilgi içeren haberler değil, aynı zamanda operasyonel haberler de gönderirler. Ülkemizi yurtdışında temsil etmeden önce bir

görevli konusuna hâkim olmalı ve bu görevi üstlendiğinde de üstlerinin, tavsiyelerine ihtiyaç duyduğunda onları yeterince bilgilendirebilmelidir. Bu tür iletişimin temel amacı operasyonel olsa da yaptıkları iş, yeni gelişmeleri ve günlük haberleri bildirmek olanlardan çok farklı değildir. Sonuç olarak yurtdışında görevli olan personel her ne kadar bir istihbaratçı olarak yetiştirilmemiş olsa da bulunduğu konum itibari ile çoğunlukla istihbaratın önemli bir bilgi sağlayıcısıdır.[3]

Kamu yaşamında özel komisyon üyeleri, uluslararası konferanslara katılan ABD delegeleri, seyahat eden kongre üyeleri gibi başka kişilerde vardır. Bu kişilerin de istihbarata oldukça önemli katkılarının olduğu ilerleyen bölümlerde akılda tutulmalıdır. Ayrıca kamu hayatı dışında bulunan yazarlar, gazeteciler, akademisyenler, işadamları, seyahat edenler ve hatta yabancı ülkelerin kendileri (resmî raporları ve açıklamaları) değerli yardımlar sağlar. Hiçbir okuyucumun istihbaratın ihtiyaç duyduğu geniş ve çeşitli bilgiyi yoktan var ettiğini düşünmesini istemem. Bununla birlikte bunu söylerken amacım asla istihbaratın yaptığı çalışmaları küçümsemek değildir. Söz konusu bilgilerin bir kısmı tamamlayıcı, bir kısmı da yeni ve kendi içinde yeterlidir. Bazı bilgiler ise yeni veya hayatî değildir ancak istihbarat dışında başka bir yolla elde edilemezler. Bunların tamamı, ayrıca istihbarat organizasyonlarının işlerine ayırdıkları zaman ve gösterdikleri beceri kendi içlerindeki tahmin, analiz ve dizilimleri, bizim özel bilgi kategorimizin bağımsız konularını oluşturur.

[3] Dış Servis dünyanın bazı önemli bölgeleri için özel eğitimi onaylamakta ve bu bölgelere gönderilen görevlileri istihbarat görevlisi olarak değerlendirmektedir. Bununla beraber birçoğu istihbarî olmayan görevlerde yapacaklardır.

BÖLÜM II

BAĞIMSIZ BÖLÜM: (1) TEMEL AÇIKLAYICI (TANIMLAYICI) UNSUR

Stratejik istihbaratın temel unsuru, açıklamasını yapacağım diğer iki unsurun temelini oluşturur. Günlük değişikliklere anlam kazandıran bu temel çalışmadır ve bu temel çalışma olmaksızın gelecek ile ilgili tahminler muhtemelen anlamsız olacaktır.

Temel açıklayıcı unsur birçok konu ile ilgilenmeli veya ilgilenmek üzere hazır olmalıdır. İlerleyen sayfalarda "bir çok" kelimesini kullanmamın haklı nedenlerini ortaya koyacağım. Örneklerimi savaş ve barış dönemlerindeki stratejilerden çıkaracağım. Ancak savaş dönemine ait olan örneklerin diğerine nazaran daha fazla olmasının nedeni geçmişteki savaş dönemlerinde yaşanan istihbarat tecrübelerinin daha fazla olması ve bu konuda mevcut uluslararası ticaretten daha rahat konuşulabiliyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Son dönemdeki savaşta savaş halinde olan ülkelerin birçoğu, çekişme içinde oldukları ülkeleri nasıl işgal edecekleri veya kendi çekim alanlarına nasıl dahil edeceklerine dair birçok ansiklopediler derlediler. Bu ansiklopedileri dosya dolabında bulunan geniş bilgi dosyaları veya bir tür tamamlanmış kitap olarak düşünmek gerekir. Dünyadaki bütün istihbarat birimleri bu tür dosyalar hazırlayıp çalışmalar yazdılar. İngilizler bunları istihbarat çalışmaları, monografi olarak; biz stratejik incelemeler, topografik istihbarat

çalışmaları, saha raporları olarak, Almanlar askerî-coğrafik enformasyon veya bahrî-coğrafik enformasyon olarak adlandırdılar. Temelde hepsinin amacı stratejik plânlayıcıya söz konusu ülke ile ilgili yeterince bilgi sağlayarak savaş ile ilgili hesaplamalarını yapmasına yardımcı olmaktı. Gerçekte hepsi de yüzlerce askeri ve askeri olmayan amaca hizmet etmişlerdir. Tipik bir Alman kitabının içindekiler bölümü derinlemesine olmasada, genel olarak askerî amaçlar için kullanılacak bilgilerin neleri kapsaması gerektiğini gösterecektir..

I. GENEL DURUM. Konum, Sınırlar, Alan, Tarih. Hükümet ve İdari Yapı

II. ÜLKENİN YAPISI. Yüzey Yapısı, Toprakları, Bitki Örtüsü, İklim, Su Rezervleri.

III. İNSANLAR. Uyrukları, Dilleri, Tavırları Nüfus Dağılımı, Yerleşim, Sağlık, Toplum Yapısı.

IV. EKONOMİ. Tarım, Sanayi, Ticaret ve Alım-Satım, Maden İşletmeciliği, Balıkçılık.

V. ULAŞIM. Tren Yolları, Yollar, Limanlar, Hava Alanları, Ülke içi su yolları.

VI. ASKERÎ COĞRAFYA. (Detaylı bölgesel çalışmalar)

VII. MEVCUT ASKERÎ YAPI. Ordu: Tertibatı, Sabit Savunma Hatları, Askerî Tesisler, İkmal, Denîz Kuvvetleri: Tertibatı, Donanma, Deniz-Donanma Kıyı Tesisleri, Deniz Hava Kısmı, İkmal, Hava Kuvvetleri: Tertibatı, Askerî Uçaklar, Hava Tesisleri, İkmal.

ÖZEL EKLER. Hükümetin kilit noktalarındaki kişiler ile ilgili biyografik istihbarat, yerel coğrafi terminoloji, akarsuların, göllerin, su kanallarının planları, enerji santrallerinin listesi ve özellikleri, yolların tarifi, önemli iniş sahalarının ve hava alanlarının listesi, ana telefon ve telgraf hatlarının listesi, para, ağırlık ve ölçü birimleri, plajlar (amfibik askerî harekata uyanlar gibi).

İçindekiler tablosu bir konunun iskeletidir ancak, etrafındaki dokunun büyüklüğünü ve karakter özelliklerini açıklamaz. Bu tür bir el kitabının öne-

mini anlamak için, bazen tek kelime ile bile girilmiş basit bir ifadenin arkasında yatan bilgiyi dikkate almak gerekir.

Mesela "İnsanlar" ile ilgili olan bölümü ele alalım. Burada en son nüfus tahminlerini, yaşa, cinsiyete, tüketici gruplarına, bölgesel dağılımlarına ve birçok alt başlığa göre dağılımlarını bulabiliriz. Sayım görevlilerimizin bizim hakkımızda yaptıkları gibi kendi hayatî istatistikleri üzerinde çalışan bazı ülkelerin ortaya çıkardıkları verileri inceleyip nispeten güvenilir rakamlar bularak stratejik istihbaratın nüfus ve insan gücü bölümünün önemini ortaya çıkarabiliriz. Söz konusu çalışmanın içinde aynı zamanda etnik yapılar, azınlıklar, dinî gruplar, klüpler, localar, gizli örgütler ve bu grupların ve üyelerinin Tanrı, eğitim, çocuklarına karşı tavırları, bedenî temizlik, kapitalizm, sevgi, onur ve yabancılara karşı olan duygularının analizleri ile sosyal hayatları ve tavırları hakkında bölümler bulunur. Yine burada halkın refah ve eğitim düzeyi ile kamuoyu görüşleri ile ilgili bölümler vardır.

Ulaşım ile ilgili kısmını dikkate alalım ve her ulaşım sistemi ile ilgili sunulan detayları inceleyelim. Yollar ile ilgili olan kısım yol şebekesinin bir haritası ile başlar; bundan sonra yol üzerinde görülecek şeyler, genişlik, meyiller, virajlar, setler, ayrılmış geçitler ve köprüleri gösteren, anayolların kilometre kilometre detay incelemesi bulunur; daha sonra söz konusu yolun kıymetlendirilmesi vardır. Bu oldukça detaylı görünen bilgiler planlayıcının ve ulaştırma görevlisinin aşağıdaki hesaplamayı yapmalarına yardımcı olur: Mümkün olan en büyük ve ağır aracın A ve B arasında giderken yapabileceği en yüksek sürat nedir ve söz konusu yoldan aynı süratle yol bozulmadan (ve araçlar zarar görmeden) kaç adet bu tür araç geçebilir?

Aynı şey tren yolları için de geçerlidir. Burada da ray açıklığı, hatların sayısı ve güzergâhlar genel ve detaylı haritalarda belirtilmiştir; güzergâhın dikey boyutu diyebileceğimiz bilgi de profilde verilmiştir. İyi çıkarılmış bir profil konu hakkında bölgenin meyillerinden daha fazla bilgi verir böyle profiller, çoğu zaman tünelleri, köprüleri, su yollarını, yan yolları, terminalleri, kavşakları ve tamirhaneleri gösteren haritalardır. Güzergâh haritalarının ve profillerin yanı sıra rayların yerleştirildiği zemin, bağlantı özellikleri, ray

ağırlıkları ve uzunlukları, sinyal sistemleri, ve hatta lokomotiflerin, vagonların ve makinelerin envanter listeleri gibi bilgilere de ihtiyaç vardır. Bu verilerin bir araya getirilmesi sonucu plânlayıcı demiryolunun kapasitesini hesaplayabilecek ve eğer demiryolunu kullanması gerekirse ne gibi yedek enerjiye ihtiyacının olacağını ve olası bakım problemlerinin neler olacağını bilecektir. Söz konusu bilgiler elde edilememişse stratejik istihbarat başarısız olmuş demektir.

Limanlar ile ilgili ise farklı bir tür bilgiye daha ihtiyaç vardır. Korunan suların alanı, suyun derinliği (suların sığ olduğu bölgelerde yaşanan doğal gel-gitler) rıhtım ve rıhtım bölgesindeki suyun derinliği, rıhtımdaki vinçler, rıhtım ve liman bölgesinin boşaltılmasında kullanılan taşıtlar, ambar ve depolama tesisleri, tekne ve gemiler, yerel yükleme ve boşaltma, işçi durumu, kömür depoları, sulama cihazları ve levazımı ve tamirhaneler. Limanları hasarsız ele geçirip, kendi kullanımımıza sokmak için bütün bunları ve daha bir çok detayları bilmemiz gerekir. Söz konusu bilgilerin bir çoğu hakkında bilgi edinebiliriz; bazıları doğru sorular sorulmadığı için öğrenilememiştir, diğerleri ise hakkında bilgi edinilmesi hemen hemen mümkün olmayan veya stratejik istihbaratın sorumluluk alanı dışında kalan şeyledir.

Örnek olarak Cezayir'de saldırıdan hemen sonra askerlerimizi ve malzemelerini karaya çıkarmakla görevli olan ulaştırma subayı söz konusu liman ile ilgili bütün detay bilgilere sahipti ancak istihbarat onu en az iki noktada yanılttı. Ona hemen hemen limanın tamamının tıklım tıklım şarap fıçıları ve bir o kadar geniş saman balyaları ile dolu olduğunu söylememişti. Kendi malzemelerini boşaltmadan önce onlar için yer açmak zorunda kalmıştı. Bu beklenmedik bir olaydı.

İkinci ve affedilmez hata ise; ulaştırma subaylarından birinin görevi savaş uçaklarının en kısa sürede indirilip yakında bulunan Maison Blanche hava meydanına nakledilmesine nezaret etmekti. Eğer bu tip uçakların bir bütün halinde gemiden indirilip tekerlek üzerinde limana getirilip ve oradan caddeye çıkarılabileceğinden emin olabilseydi, gemi güvertesine uçakları uçmaya hazır olarak yüklerdi. Fakat takip etmesi muhtemel yolların geçtiği

sokakların genişliğinden emin olamadığı için uçakların kanatlarını sökmüştü. İstihbarat böyle bir ihtiyacın doğacağını tahmin etseydi veya bu bilgiye sahip olsaydı nakliye subayı cevabını almış olacak ve zaman kazanacaktı. Çünkü, daha sonra yollardan en az birinin bu iş için yeterli genişlikte olduğu görülmüştü.

Mevcut Askerî Yapı kısmını inceleyelim. Mevcut askerî yapının nadiren ülkenin gerçek savaşma potansiyelini gösterdiğini düşünürsek,[1] askerî gücünün çekirdeğini oluşturan ögeler hakkında bilgi sahibi olmakta fayda vardır. Bu bölüm de sadece bunu açıklamaya çalışmaktadır. Mevcut gücün tüm ögelerini anlatmaktadır. En geniş anlamda bu ögelerin en önemlisi olan fiziksel gücü; silah altında bulunan asker sayısı, onların kara deniz ve hava kuvvetlerine göre dağılımı, taktik ve idarî organizasyonları, malzemelerinin kalitesi ve miktarı, silahlarının tür ve performanslarına göre envanteri, sabit savunma silahları, tür ve performanslarına göre savaş gemi ve uçaklarının envanteri; askerî üslerin durumu-mühimmat depoları, hava alanları, tamirhaneler, tersaneler vb.; ve bunların ikmal, yedek parça ve tıbbı servislerinin varlığı ve özellikleri. Fiziksel olmayan gücü olarak da; asker alımında kullanılan metot ve standartlar; eğitim metotları ve süresi; silah altındakilerin deneyimleri ve muharebe tecrübeleri, subayların sayısı ve kalitesi; ürettikleri işin kalitesi, önemli görevlerde bulunan subayların kişilik özellikleri, askerî geleneğin özellikleri ve gücü, halkın silahlı kuvvetlere verdiği önem ve destek. Bütün bunlar iki unsuru oluşturur: Askerî hüner ve moral gücü. Bu ayrıntılar eğer biraz daha yüzeysel verilseydi bu numaralandırma mevcut halinden çok daha uzun olacaktı.

Örnek olarak, ana ögeler listesinden küçük bir maddeyi, hava alanlarını, ele alalım. Bu konu ile ilgili biiinmesi gereken birçok şey vardır. Potansiyel bir düşmanın bu alanı nasıl kullanabileceği ve işine ne kadar yarayacağı gibi, harita üzerinde tam olarak nerede bulunduğu, diğer hava alanlarına ve destek birimlerine göre konumu, deniz seviyesinden yüksekliği, hangi ikmal kolaylıklarından yararlanabilir (nakliye, iletişim ağındaki, elektrik ve enerji

[1] Bu konu bölüm 4'de istihbaratın spekülasyon ve değerlendirme açısı kısmında incelenecektir.

şebekesindeki yeri, tamirhanelerinin, hangarlarının, barakalarının, yağlama ve yakıt depolarının, cephaneliklerinin özellikleri), ne tür ve kaç adet uçak barındırabilir (pistlerin, pist yüzeylerinin, durak yerlerinin, tecrit duvarlarının ve dağılma yerlerinin durumu ve uzunluğu), uçuşlarda ne tür tehlikelerin bulunduğu (iklim, hava durumu, dağlar ve diğer doğal engeller, yüksek gerilim hatları), uçaksavarların ve sis tesisatlarının durumu nedir?

İkinci olarak, aynı alanın muhtemel saldırılara karşı direnci analiz edilebilir. Bu durumda yukarıda belirtilen unsurların yanı sıra alan ile ilgili diğer bazı özellikler de incelenmelidir. Bunların başlıcaları; havadan yapılan incelemelerde alanın belirleyici özellikleri nelerdir, ne kadar ve ne tür kamuflaj kullanılmıştır veya kullanılabilir, insan yapımı kısımların bir saldırı durumunda ne kadar dayanıklı olduğu ve hava bombardımanına maruz kaldığı taktirde hasarın telafisinin neye mal olacağı?

Üçüncü olarak ele geçirilmesi durumunda, ele geçiren tarafa sağlayacağı yarar ne olabilir? Bu analiz mevcut envanter ve malzeme ile ilgili daha fazla bilgi edinilmesini gerektirir. Tamirhanelerin zarar görmeden ele geçirilmesi durumunda karşı tarafın uçaklarının tamiri için kullanılabilir mi? Refüj ve durak ve dağılma sahaları kullanılabilir mi? Kullanılamazsa kullanılabilmesi için ne kadar değişiklik yapılması gerekir? vb., Bu ve bunun gibi soruların cevapları ülkedeki bütün askerî hava alanları için verildiğinde askerî kuruluşlar hakkındaki kısım tamamlanmış demektir. Hava alanlarına uygulanan bu tür sorular aşağı yukarı bütün büyük tesislere ve askeriyeye ait olan bölgelere-deniz üsleri, cephanelikler, savaş gemileri-uygulanabilir. Bu sorulara cevap vermek için toplanan bilgiler stratejik istihbaratın içeriğinin bir kısmını oluştururlar.

Yukarıdaki bilgiler savaş için bir araç olarak kullanılmak üzere çeşitli kaynaklardan derlenen bilginin genişliğini, derinliğini ve karakterini belirtmek için yeterlidir. Barış dönemi stratejisine geçmeden önce, savaş dönemi stratejik istihbaratın kendine özgü karakterinin tanımsal kategorisine dahil olan diğer üç ögesinin üzerinde de durmak isterim; stratejik hava bombardımanı istihbaratı, politik ve ekonomik savaş istihbaratı ve askerî hükümet istihbaratı.

1. Stratejik Bombardıman:

Stratejik bombardımanın esası (Hava kuvvetlerinizin ve hedefleri vuracak bombacılarınızın olduğunun göz önünde tutularak) hedef seçimidir. Zamanın kısıtlı olduğunu göz önünde tutarsak, düşmanın ön cephe saldırı gücüne en çok zararı, kısa sürede ve kesin olarak verecek sektörler seçilmelidir. Bu tür birçok bölge olacağı ve tek bir saldırıda yok edilemeyeceği göz önünde tutulursa, (bir atom bombası ile bile) sadece bu bölümlerin yerlerinin tespit edilmeleri değil, ayrıca önem sıralarına göre listelenmeleri gerekir. Hedeflerin ve hedef sistemlerinin, düşman için önem düzeyine göre belirlenmesi konusu, istihbaratın spekülatif-değerlendirmeci analiz bölümünün konusudur. Bu çok önemli değerlendirme, operasyondan önce ve sonra olmak üzere iki kısımlıdır.

Seçtiğiniz hedefler, temelde düşmanın savaşma ve toplumun işleyişini devam ettirmeye yarayan hassas noktaları arasından bulunur. Dolayısıyla, düşmanın yaşam ve savaşma şekli hakkında detaylı bilgiye sahip olmadıkça bu hassas noktaları belirleyemezsiniz. Bu noktada stratejik bombardımanın plânlayıcısı kara kuvvetlerinin ihtiyaç duyacağı bilgileri ve daha fazlasını (Stratejik coğrafya ve halkın sağlık durumu gibi) kendi görev sahasına girmese dahi edinmek zorundadır.

Almanya veya Japonya'ya yapılacak bir bombardıman için sağlanması gereken bilgi, Funk ve Speer veya Ishibashi ve Fugiwara tarafından kullanılacakmış gibi milli ekonomiler; Himmler ve Goebbels veya Konoye ve Tojo'ya sunulacakmış gibi sosyal âdet, anane ve grupları içermelidir. Uçaklar sistematik yıkımlarına başlamadan önce Almanya bombardımanını plânlayanlar airframe, uçak motorları, yedek parça, bilye, sentetik kauçuk üretimi ve petrol hakkında pek çok şey bilmek zorundaydılar.[2] Ayrıca, bu sektörlerin tahrip edilmesi durumunda Almanya'nın savaşma kapasitesinin

[2] Bkz U.S. Strategic Bombing Survey (Europian War), Overall Report and Summary Report. (Washington, G.P.O., Eylül 30, 1945); ve U.S. Strategic Bombing Survey (Pasific War), Summary Report. (Washington G.P.O., Temmuz 1, 1946)

en kısa sürede, en belirgin ve kalıcı şekilde zayıflayacağı konusunda karar vermeden önce, diğer sektörler hakkında da detaylı bilgi edinmek durumundaydılar. B-29'ları Japon savaş uçaklarının karşısına çıkarma kararının arkasında da benzer bilgiler yatmaktadır.

Stratejik zaâfiyetler tespit edilip, önem sırasına göre dizildikten sonra, saldırıyı başlatmak için daha çok açıklayıcı bilgilere ihtiyaç duyulur. Bombardıman uçaklarımız, düşmanın, askerlerin kameralarından ve görüş alanından gizlemeye çalıştığı insan yapımı tesis ve binalarını bombalayacaklardı. Yerlerinin kesin olarak tespiti, patlayıcılara ve yangın bombalarına karşı duyarlılıkları, kolay tamir edilebilmeleri vesaire gibi betimsel bilgiler kısmen stratejik istihbaratın kısmen de operasyonel istihbaratın konusuna girerler.

2. Politik ve Ekonomik Savaş

Savaş her zaman konvansiyonel değildir; aslında savaşların bir çoğu konvansiyonel olmayan uzaktan veya yakından kumanda edilebilen silahlar ile yapılmıştır. Bu silahları politik veya ekonomik silah olarak ve kullanıldıkları savaşı politik savaş veya ekonomik savaş olarak adlandırmak istiyorum. Söz konusu konvansiyonel olmayan bu savaş türlerinde iki şey yapmaya çalışırsınız; ilki düşmanın iradesini ve direnme kapasitesini zayıflatmak ve ikincisi kendi ve müttefiklerinin iradesini ve direnme kapasitesini güçlendirmek. Politik Savaş, (1) Ekonomik araçlar (ki bundan bahsetmiyorum) ve (2) Askerî operasyonlar haricinde elinizdeki bütün güç ile bu iki sonucun elde edilmesi için çabalamak olarak tanımlanabilir. Ekonomik savaş ise uygun kelimelerin yerlerini değiştirerek, aynı şekilde tanımlanabilir. Bu iki savaş türünün barış zamanında da işlevleri vardır; her ikisi de büyük barış stratejisi için görev yaparlar ve her ikisinin de savaşta ve barışta kendi istihbarî ihtiyaçları vardır.

Eğer okuyucu bir dakikalığına durup bu iki savaş türünün benim tanımımla kibar ve kaba tabirlerinin ne olduğunu düşünürse; birçok muhtemel amaca yönlendirilmiş birçok aktiviteyi kapsadığını fark edecektir.

Bunlardan birkaçını inceleyelim. Politik açıdan baktığımızda, güçlendirilmesi ve zorlanması gereken uluslararası ittifak veya dostluklar ve yumuşatılması veya şiddetlenmesi gereken uluslararası düşmanlıklar ile başlayalım.

Herhangi bir ulusal devlet içinde bir çok potansiyel hedef vardır; ilk olarak silahlı kuvvetler ve onların moralleri ile ilgili sorunlar. Daha sonra, politik muhalifler, uyumsuz sosyal gruplar, imkânları kıt olan insanlar, bencil azınlıklar, işçi temsilcileri, anneler, pasifistler, kızgın ev hanımları, ortaya çıkan mesihler, kolay kandırılabilen veya rüşvetçi devlet memurları, halkın arasında yer alan yüzlerce yanlış bilgilendirilmiş, mutsuz, rahatsız, tatminsiz ve öfkeli nüfus. Ekonomik açıdan, ele alınması gereken uluslararası ticarî ilişkiler, yapılması gereken uluslararası ekonomik ayarlamalar ve ülke içinde askerî olmayan metotlarla ulaşılabilecek birçok zayıf nokta bulunmaktadır.

Topyekün savaşın öne sürdüğü söz konusu hedeflerin istismarı için kullanılan araçlar, sayıca oldukça fazla olup, çoğunun ortaya koyduğu tablo, ateşli savaşın sonuçlarından daha yıkıcıdır. İşe daha iyi yanından başlamak demek, bilinen kaynaktan çıkan ve radyolarda açıkça anlatılan, gazetelerde yayınlanan gerçekler aracılığı ile başlamak demektir. Politik savaşın bu aracı kendi Savaş Enformasyon Dairemiz (Office of War Information) ve İngiliz Yayın Kuruluşu (British Broadcasting Cooperation) tarafından kullanılmaktadır. Daha sonra açık propaganda dediğimiz ve Lord Haw Haw, Axis Sally, Tokyo Rose gibi karakterlerle ve "Yankilerin" Sydney'de savaş meydanındaki Avustralyalı askerlerin eşleri ile neler yaptıklarını beş renkli tablolar ile tasvir eden Japon sanatçılarla bağdaştırdığımız çarpıtılmış gerçekler vardır. Sırada kara propaganda olarak adlandırılan, düşmanın kendi içindeki muhalefetten kaynaklanıyor gibi görünse de gerçekte dışarıdan büyük bir gizlilik ile yapılan propaganda bulunmaktadır. Kara propaganda radyolar, el ilanları, sahte mektuplar ve yaratıcılık gerektiren diğer yöntemler ile yapılır.[3] Şu ana kadar adı geçen yöntemler genellikle belirlenen hedefe uzaktan uygulanabilecek yöntemlerdir. Ancak bazı yöntemler

[3] Bkz Elizabeth P. MacDonald, Undercover Girl (New York, 1947)

sadece düşman bölgesine girerek uygulanabilir. Bu yöntemler ortaya atılan dedikoduların ağızdan ağza yayılmasıyla başlar, yalancı tanıklık, sindirme, halkın devlete olan güvenini sarsarak onu içerden yıkma çalışmaları, rüşvet, şantaj, her türlü sabotaj, adam kaçırma, bubi tuzakları, suikast, pusuya düşürme, franc tireur, ve partizanlara kadar uzanır. Gizli personelin, matbaa ve telsiz sistemlerinin, zehirlerin, patlayıcıların, kundaklama için kullanılacak malzemenin, hafif silahların, gangster, gerilla ve paramiliter yapılanmalar için gerekli olan malzemelerin el altından teslim edilmeleri de bu operasyonlara dahildir.

Ekonomik savaş yöntemleri, bir benzetme yapmak gerekirse, basit ve hemen hemen gerçek hususlardır. Bir deyimle havuç ve sopa ya da Prof. Viner'in ifadesiyle "büyük çubuk" ve "Şeker Çubuğu"dur. Teknik bir dille ifade edilirse; bir yanda blokaj alımların engellenmesi, fonların durdurulması, boykot, amborgo, kara listeye alınma, diğer yanda ise para yardımları, borçlar, karşılıklı ticaret, tırampa ve karşılıklı anlaşmalar vardır.[4]

Riskler, masraflar ve yapılacak saldırının etkisi hesaplanmadan önce, hükümetin şekli, halk ve ekonomi ile ilgili bütün safhalar anlaşılmış, zayıf noktaları ve uygulanacak baskı metotları belirlenmiş olmalıdır. Almanların Avrupa'da silahlı çatışmalar öncesi ve sonrasında, Japonların varsayılan Doğu Asya Ortak Refah Bölgesinde (Co-Prosperty Sphere of Greater East Asia) uyguladıkları ölümcül politik savaş teknikleri tahmin edilebilecek en zahmetli ve titiz izleme ve araştırmalara dayanmaktadır.

3. Askerî Hükümet

Savaş bittiğinde Silahlı Kuvvetlerimizin işgal bölgelerindeki askerî hükümetin sivil ilişkileri konusundaki sorumluluğu devam ediyordu. Silahlı Kuvvetlerin Askerî Hükümet ve Sivil İlişkiler El Kitabında (Army-Navy

[4] Bkz. David L. Gordon ve Roydon Dangerfield, The Hidden Weapon: The Story of Economic Warfare. (New York, 1947)

Manual of Military Government and Civil Affairs),[5] Amerika Birleşik Devletleri tarafından işgal edilen bölgelerde askerî hükümet ve sivil ilişkiler hakkında prensipler ve 23 değişik başlık altında yapılması gerekenler belirtilmektedir. Bunlar; hukuk ve düzenin korunması, askerî ve sivil mahkemelerin denetlenmesi, sivillerin savunulması, ihtiyaçlarının karşılanması, halk sağlığının korunması ve bölgenin sağlığa uygun hale getirilmesi, sansür işleri, iletişim, ulaşım, liman görevleri, kamu hizmet kuruluşlar, para ve bankacılık, halk finansmanı, eşya kontrolleri, fiyat denetimi, tarım, sanayi ve imalât, ticaret, toprakların gözetim ve korunması, bilgi toplanması, kayıpların ve düşmanların aranma ve bulunması, eğitim, kayıtlar.[6]

Yukarıda belirtilen konularda işgal kuvvetlerinin sorumluluğu görevi ile sınırlandırılmıştır. Ondan toprakların asıl yöneticileri kadar iyi bir yönetim ve memnuniyet beklemek doğal olarak doğru değildir. Hastalık ve huzursuzlukları önlemeye çalışacaktır ancak sadece bu kadar. Buna rağmen yapması gereken iş oldukça fazladır. O kadar fazladır ki amaçlar dikkatli bir şekilde değerlendirilmeden, politikalar dikkatli bir şekilde formüle edilmeden ve detaylı bir plânlama yapılmadan altından kalkılamaz. Bu noktada istihbaratın açıklayıcı unsurundan bilgi talep edilmesi gerekir. Çünkü işgal güçleri eğer bölgenin halkı, yönetim biçimi ve ekonomik yapısı hakkında bilgi edinmezlerse yapmaları gereken iş imkânsızlaşır. İstihbarat onlara bu sefer âşina oldukları bölge ile ilgili yeni bilgiler temin edecektir. Hükümet ile ilgili çalışmalarını yürütürken ona, politik savaş metotlarını uygulamamaları gerekir. Aynı şekilde sanayi bölgeleri ile ilgili çalışmaları da bölgeyi bombalamak için yapacakları çalışmadan farklıdır. Kendi çıkarları açısından hükümet ve sanayi bölgeleri ile ilgili konularda hassasiyet göstermeleri gerekir. Demiryolları ile ilgili çalışmalarını yaparken, demiryollarını bombalamak veya askerleri taşımak için kullandıkları datayı kullanamazlar. Yeniden yapılandırma için gerekli bilgiyi elde etmeleri gerekir.

---

[5] War Department tarafından FM 27-5 ve Deniz Kuvvetleri tarafından OPNAV 50 E-3 olarak 22 Aralık 1943 tarihinde yayınlanmıştır, s. 1.

[6] ibid., pp. iv, v.

Önceki sayfalarda birçok değişik konuya değinmeye çalıştım. Başta savaş için gerekli olan stratejik verilere ve daha sonra da savaş sonrası dönemde yapılması gerekenlere dair örneklerdi. Konuyu bitirmeden önce barışı sağlamak ve barış ile ilgili bahsetmem gereken iki tür kaynak daha var. İlkine barışın el kitabı, ikincisine de genel amaç araştırması diyebiliriz.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda İngiliz delegasyonu elinde bir sürü mavi kitap ile Paris'e barış görüşmeleri için geldiler. Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan ve delegeler tarafından kullanılan bu kitaplara uzlaştırıcının (peacemaker's) *Rehberi*[7] *(Baedeker)* diyebiliriz. Devlet ve antlaşmalar ile ilgili bilgilerin yer aldığı kısa paragraf ve ekler ile antlaşmanın taslağını hazırlamak ile görevli kişilerin asgari ihtiyaçlarını karşılamayı hedefliyorlardı. Avusturya-Macaristan ile ilgili 2 ciltlik kısmın içeriğine göz attığımızda eserin genel yapısı hakkında bir fikir edinebiliriz.

Çalışma ilk olarak eski Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu oluşturan 7 bölgeye bölünüyor 1. Avusturya-Macaristan. 2. Bohemya ve Morovya. 3. Slovakya 4. Avusturya Silezyası. 5. Bukovina. 6. Transilvanya ve Banat. 7. Macaristan Ruthenia'sı. Her bölgede aşağı yukarı aynı konu başlıkları belirlenmiş. Bohemya ve Morovya ile ilgili bölüm 109 sayfadan oluşmaktaydı. Kitabı okuyanlardan hiç biri yeni Çekoslovakya'nın batı sınırlarını belirleyecek olan kişileri kuşatan etnik ve ekonomik problemlere karşı duyarsız kalamazdı.

Seri içinde, müzakereler sırasında herhangi bir ülke ile ilgili ortaya çıkması muhtemel konuları vurgulayan birçok el kitabı da bulunmaktaydı. Örnek olarak Fransa ile ilgili kitapta Alsace-Lorraine (Alsas-Loren) ile ilgili uzun ve detaylı bir bölüm bulunmaktadır. Almanya ile ilgili olan bölümde Silezya, Kiel Kanalı, Heliogoland ve Koloniler ile ilgili, Türkiye ile ilgili bölümde Boğazlar sorunu bulunmaktadır. Ayrıca Yugoslav Hareketi ile ilgili kısa bir çalışma da eklenmiştir.

[7] [Büyük Britanya] Dış İşleri Bakanlığı, Tarih Bölümü; Peace Handbooks. (London, H.M. Stationary Office,1920)

Barış Dönemi El Kitabı diye bir şey olabilir mi? Barış zamanı ve olası saldırılara karşı dinamik savunma için gereken bilgileri ihtiva eden bir el kitabı? Bu sorunun cevabı 'Evet'. Bu tür bir kitap zaten tanımlanmış olan kaynaklara oldukça benzer. Bu tür el kitapları hazırlayan programlara para harcanması ayrı bir konudur. Belki de böyle bir program konunun boyutlarının daha iyi anlaşıldığı hükümet ile sınırlandırılabilir.

Şu ana kadar kendimi bir açıdan oldukça geniş, diğer bir açıdan dar olan stratejik istihbaratın açıklayıcı unsuru ile sınırlandırmış bulunmaktayım. Bir bakıma stratejik inceleme veya barış dönemi el kitapları giriş kitapları olarak görülmelidir, bir kişinin kendisi için yeni bir konuyu incelemeye başladığında edinmesi gereken temel bilgiler gibi. Ansiklopediler dışında bahsedilmesi gereken en az iki form daha bulunmaktadır; ilkini sınırlı ancak derin çalışmalar olarak, ikincisini de nokta bilgileri olarak tanımlarız. Şu ana kadar ki örneklerimizin birçoğunu savaş döneminden aldığımıza göre, bundan sonrakiler barış dönemlerine ait olacaktır.

Sınırlı-Derin Çalışmalar

Bu ülkenin barış dönemi hedefleri oldukça fazladır ve bunlara ulaşmak için kullandıkları strateji çok yönlü bir konudur. Bunu ispat için sınırlı ve derin açıklayıcı istihbarat örneklerini araştırırken kişi, birçok olasılığı araştırmak zorunda kalmaktadır. Dünyanın neresine bakarsanız bakın ulusal bir hedefinizin bloke edildiğini görüyorsunuz. New York Times'in rasgele bir sayısını[8] aldığımda 50 ile 60 arasında Federal Hükümetin ilgileneceği başlık gördüm (önem düzeyleri değişen). O günün gazetesindeki haberlerden 14'ü özerk devletlerle, 3'ü bağımlı bölgeler ile, 5'i Amerika'nın işgali altında bulunan bölgeler ile ve 5'i BM ile ilgili, konulara değiniyordu. Hükümet içerisinde biri-ki bu kişi muhtemelen bu haberi Times'da okumadan önce kendi kanalları vasıtasıyla zaten elde etmişti-eylemi sonlandırmak, devam ettirmek veya

[8] Bahsi geçen gün 26 Şubat 1947.

yönünü değiştirmek zorundaydı. Bu haberin Washington'a ellerindeki bilginin aksi bir bilgi olarak ulaştığı tahmin edilmektedir. Washington'un mevcut sorunla ilgili hazırlıklı olabimesi için gereken, tam uygulanabilir ve geçerli bilgi nasıl olmalıydı?

Bir habere göre Devlet Müsteşarı Will Clayton, yeni bir politika çerçevesinde devam eden UNRRA faaliyetlerini açıklamak ve 350 milyon dolar talep etmek için Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi ile görüşmüştü. Yardım Fonu'ndan yararlanacaklardan biri de Çin olacaktı. Will Clayton yardımın dağıtımının, yardımı yapacak olan Amerika Birleşik Devletleri tarafından denetleneceğini özellikle belirtmişti. Bu sunumu yaparken Clayton'un Çin'de insanların açlık çektiğini, durumun birtakım çıkar ve amaçlarımız ile etik açıdan uyuşmadığını ve sözkonusu çıkar ve amaçlarımızı savunma gücünün elimizde bulunduğunu bildiğini tahmin ediyoruz.

Ulusal hazineyi ilgilendiren önemli bir politik karar, istihbaratın açıklayıcı unsurunun özelliği olan detaylı ve kesin bilgiye dayandırılmalıdır. Bu durumda Mr. Clayton'un hangi konularda ne tür bilgilere ihtiyacı vardır?

Herşeyden önce Çin'de ne kadar insanın yaşadığını bilmelidir. Bunu bilmelidir ki, bilmesi gereken ikinci hususa gelindiğinde, mesela Çin'in ne kadarı açlık çekiyor, yaşanan felâket hakkında fikir sahibi olabilsin. %2'si mi aç yoksa %15'i mi? Sonra, Çin nüfusunun %X'inin yaşadığı açlık her yıl olan bir şey mi, yoksa savaş sonrası yaşanan özel durumdan mı kaynaklanıyor? Yani Çin'in yiyecek üretim kapasitesi normal şartlarda halkın ihtiyacını karşılıyor mu? Bu temel soru, basit bir konu üzerine bir karara varılması için gereklidir. Çinlileri beslemenin bize bir faydası var mı? Eğer Çin'de yaşanan yiyecek sıkıntısı kronik bir hal aldıysa ve hükümet sıkıntıyı aşacak gerekli yiyeceği ithal edecek paraya sahip değilse, Amerika'nın Çin'i sürekli bir yük olarak üstlenmesinin bir anlamı var mıdır? Durum bu ise ayrıca birleşmiş ve demokratik bir Çin bizim ulusal çıkarlarımız ile bağdaşıyorsa o zaman bu duruma başka bir çözüm bulunamaz mı?

Bununla birlikte Mr. Clayton'un elde ettiği bilgilerin onu bu durumun özel olduğu ve kronik olmadığı konusunda ikna ettiğini varsayarsak, başka ne tür bilgilere sahip olmalıdır? Durumun iyileştirilmesi için ne tür ve ne kadar yiyeceğe ihtiyaç olduğunu, yiyeceğin normal şartlarda nasıl dağıtıldığını, yaşanan bu kıtlık ve açılığa bu sistemin neden olup olmadığı, eğer sorun buradan kaynaklanıyorsa sistemin iyileştirilmesi için neler yapılabileceği, sistemin iyileştirmesi için üstlenilecek sorumluluğun altından nasıl kalkılacağı Çinlilerin ne tür yiyecekleri arzu ettiğini-çünkü en az beslenen insanlar bile ne yedikleri konusunda seçicidir- bilmesi gerekir. Eğer pirinç üzerinde ısrarcı olurlarsa dünya pirinç piyasasında doların satın alabileceği pirinç miktarını da öğrenmelidir. Ayrıca bu tür başarılı bir beslenme operasyonunun bizim açımızdan içeride ve dışarıda ne tür politik sonuçlar doğuracağını bilmelidir.

Çin'e yapılacak yardımı düşünerek, Mr. Clayton'un bütün bu sorulara ve daha bir çoklarına cevap verecek bilgi ile donandığı tahmin edilebilir. Bu tür bilgiler özü itabarıyla açıklayıcıdır. Öte yandan istihbarat personeli için oldukça zaman alıcı bir görevdir. Ne de olsa bu tür bilgiler sağda solda duran ve toplanmayı bekleyen çuvallar değildir. Çin'e bu zor durumunda yardım ederek sağlayabileceğimiz çıkarlar ise başka bir bölümün konusudur.

Nokta İstihbaratı

Stratejik istihbaratın açıklayıcı unsurunun en son kategorisi "Nokta İstihbaratı", "Bilgi Lütfen", veya "Mr. Foster'a sorun" dur. Nokta istihbaratının, ürettiği bilgi, "Petsomo'da arabalar yolun hangi tarafından gider?, Güney Arabistan'ı gösteren en iyi harita hangisidir?, Kazablanka'nın Jetée Transversale'inde suyun derinliği ne kadardır?, Saw şimdi nerede?, 1937 yılında bor madenlerinden ne kadar bakır elde edildi?, Hong Kong'da su dağıtımı nasıldır?, Lombardo-Toledano en son ne zaman Venezuella'ya gitti?, SSCB'nin idarî bölümleri nelerdir vs." türü masum bilgilerdir.

Bu tür sorular genellikle sözlü olarak yanıtlanır. Ancak bazı sorular da vardır ki, sadece harita üzerinde, diagram veya planla ve fotoğraflar ile yanıtlanabilir. Stratejik istihbaratın açıklayıcı unsuru onları arşivlemeli veya nerede bulacağını bilmelidir.

Bazı durumlarda bu tür sorular stratejik önem arz eder, genellikle de önemli değildir. Öte yandan, eğer istihbarat bu soruların yanıtlarını verebilirse çok daha önemli olanlarını da yanıtlayabileyeceği iddia edilebilir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere amaçlarımızın veya ulusal politikalarımızın yanlış bilgilendirme sebebiyle başarısızlığa uğramalarını engellemeliyiz. Bu sebeple istihbarat teşkilatımız birçok fenomeni açıklayabilecek şekilde donatılmalıdır. Bunlardan daha fazlasını da yanıtlamaya hazır olmalıdır. Çünkü tanımlama saatin akışını durdurarak yapılabilir. Ancak gerçek hayatta saat durmaz ve dün yapılan tanımlamalar yarın geçerliliğini yitirir. Saatin doğal akışını engelleyerek yapılan tanımlamaların yarattığı eksiklikleri gidermek için ikinci bir unsur şarttır. Bu unsur da bazı tarifleri günü gününe takip edip eskitmeyen cari rapordur.

BÖLÜM III

BAĞIMSIZ BÖLÜM: (2) CARİ RAPOR UNSURU

Önceki sayfalarda belirli bir zamanda insanlar ve olaylar ile ilgili bilgiler anlatılmıştır. Ansiklopedilerde anlatılan bilgiler geçiş sürecinde dondurularak verilen bilgiler olarak tanımlanabilir. Bu tür bilgiler insan hayatının akışı göz ardı edilerek hazırlandığı için her ne kadar istihbarî bilgi de olsa yetersizdir. Açık olan şey insan hayatında hiç bir şeyin sabit olmadığıdır, insanın yaşamak için verdiği mücadelenin en büyük özelliği değişken olmasıdır. Stratejik istek ve ihtiyaçların karşılanması için düzenlenen bilgi de bu değişime daima yer vermelidir. Değişikliğin şeklini ve tarzını takip etmek istihbaratın Cari Rapor unsurunun görevidir.

Değişikliklerin yaşandığı ve istihbaratın bu değişiklikleri tespit ettiği insan yaşamını analiz etmeye başlamadan önce, değişikliğin yaşandığı sokakların çok yönlü olduğu ve yaşanan değişikliklerin birçok çeşidi olduğunu belirtmek gerekir. Meselâ, düşmanın mevcut askerî gücünün yeni silah ve düzenlemeler çerçevesinde dağıtılıp yeniden yapılandığını mı, yoksa sadece ufak değişiklikler mi yapıldığını bilmek son derece önemlidir. Dost bir ülkede refahın arttığını veya azaldığını bilmek de önemlidir. Düşman bir ülkede dost bir hükümetin başa geçtiğini veya dost ülkede düşman hükümetin başa geçtiğini bilmek önemlidir. Değişikliğin yönünü bilmek bazen türünü, boyutunu ve etkisini bilmekten daha önemlidir.

Eğer işi istihbaratın cari rapor unsuru yapacaksa, insan yaşamının hangi alanlarını incelemeli ve rapor etmelidir? Diğer bir deyişle, istihbaratın bir

önemli görevi günlük değişimleri takip etmek ise, ne tür fenomenleri gözlem altında tutmalıdır? Bu sorunun yanıtını iki açıdan ele alabiliriz: Bunlardan biri, ülkenin büyük stratejisi ile alâkalı olduğu bilinen veya öngörülen öncelik derecesine göre listelenmesidir. Eğer bu metot uygulansaydı Amerika için 1949'da ilk araştırma sahası yabancı kuvvetin atomik araştırma, biyolojik ve kimyasal silah programları veya uluslararası komünist hareketin başarı-başarısızlıkları olurdu. İkinci alan, dünyanın silah güçlerindeki değişiklikler veya dünyanın ekonomik iyiliği veya dünyadaki siyasî istikrar veya doğru olanı yapmak için gerekli olan manevî değerlerdeki değişiklikler olurdu. Bu önceliklerin tespitini yapabilmek bilgelik gerektirir.

İkinci yaklaşım şekli, şimdiye kadar bilinen ve görevi mantık çerçevesinde insan faaliyetlerini analiz etmek olan sosyal bilimcilerin yıllardır kullandığı metotları izlemektir. Bu yol mantık dizilimi açısından kazançlıdır. Ancak önemli ayrıntıların önemsizler arasında kaybolma riski vardır. Bu bölümün amacı stratejik istihbaratın bir ögesini incelemek olduğu ve şu anda faaliyet gösteren istihbarat makamlarını uyarmak olmadığından bu sonuncu metodu inceleyip alt başlıklarını ele alalım;

1. *Biyografik:* Temel açıklayıcı unsurun bir dönemler önemli olan kişilerin adlarını biyografi dosyalarında bulundurduğunu ve raporsal unsurunda bu kişilerin geliş gidişlerini ve ilişkilerini takip ettiğini varsayalım. Bundan daha önemlisi ileride çıkacak olan liderlerin kimler olacağını keşfetmek için geçmişteki liderlerin incelenmesidir. 1960 yılında İngiltere'nin Başbakanının ve Fransız Komünist Partisi'nin liderinin kim olacağını, Sovyetler Birliği'nin 1955'deki liderinin kim olacağını, Yugoslavya Hava Kuvvetlerinin kim tarafından yönetileceğini, dağılmış Filistin'in liderlerinin kimler olacağını, Lever kardeşlerin veya United Chemical'ın kim tarafından yönetileceğinin, Pavlov Enstitüsü'nün direktörünün ve Güney Amerika İşçi Konfederasyonu'nun başkanının kim olacağını nasıl bilebiliriz? Bir gün bu işleri yapacak olan kişiler şu an neredeler? Ne yapıyorlar? Onlar ne tür insanlar? Gelecek, bu tür kişilerin rastgele seçileceği kadar özgür değildir. Gelecek, bu tür seçimlerini oldukça kısıtlı bir aday listesin-

den yapacaktır. Bu adaylar iş dünyasında, askeriyede, işçi hareketlerinde, politikada, sanatta (Paderewski'yi unutmamak gerekir), eğitimde veya yeraltı örgütlerinde yeni işe başlıyorlar. İşin temeli, devrimler hazırlanırken, katliamlar ve ölümler yaklaşırken atılmış veya ölmüş olanların yerine geçeceklerin bilinmesi açısından, bu doğacak olan liderlerin yükselişlerini gözlemlemektir.

Her insan kendi çevresinin ürünü ve şekil vereni olduğunu göre, ve iki insan birbirinin aynısı olamayacağına göre, istihbarat operasyonu, raporlamasını yapabilmek için onlar hakkında birçok bilgiye sahip olmalıdır. Karakterlerini, hırslarını, düşüncelerini, zayıflıklarını, etki alanlarını ve zaafa düşmeden önceki nüfuzlarını bilmelidir. Arkadaşlarını ve akrabalarını, içinde bulundukları siyasî, ekonomik ve sosyal ortamları bilmelidir. Ancak bunları bilerek, yükselen kişinin liderlik boyutları incelenebilir, ve ancak bunları bilerek yeni lider başa geçtiğinde yaşanacak değişikliği tahmin edebilir.

2. *Coğrafya:* Daha önce ülkelerin fizikî durumları olarak adlandırdığım tanımlamaların var olduğunu düşünerek, cari raporlama ile ilgilenen kişiler bu tanımlamaları ilerletmeli ve geliştirmelidir. Sadece insanların arazi üzerinde yaptıkları değişiklikleri kayıt ve iletmek değil-ki bir çoğu dördüncü bölümde anlatılacaktır- aynı zamanda bilgileri gelişen jeofiziğe göre yenilemektir. Erozyon, nehir ağızları, limanlardaki kum ve çamur yığınları, hava, sahiller, su enerjisi tesisleri, içme suyu ikmalleri gibi konularda ne tür yeni bilgiler öğrenilebilir? Hidrografi, jeodezi ve jeolojide yapılan yeni keşifler ve gelişmeler nelerdir?

3. *Silahlı Kuvvetler;* Yine, mevcut silahlı kuvvetler ile ilgili detaylı bir çalışmanın yapıldığını ve raporsal unsurun da gelişmeleri takip ettiğini düşünelim. Gelecek yıl veya yıllarda askerî gücün kalitesini ve büyüklüğünü değiştirecek olan ne tür kanunlar çıkarıldığını bilmelidir. Asker ve subayların eğitimlerindeki değişiklikleri takip etmelidir. Askerlere nelerin öğretildiğini, onların geldikleri sosyal tabakayı,

asker ve subayların ekonomik durumlarını bilmelidir. Ne kadar zor olursa olsun, diğer ülkenin askerî sır olarak kabul ettiği yeni hücumbotları, yeni uçakları, yeni silahları ve savaş kapasitelerini[1] geliştirilen yeni alet ve edevatları, silahlı kuvvetlerin hükümete olan bağlılığında yaşanan değişiklikleri bölge, politika, din ve vatanseverlik kapsamında takip etmelidir.

4. *Ekonomik:* Yine el kitaplarının belli bir zaman aralığında ekonomiyi durdurarak tanımladığını ve raporsal unsurun bu noktadan itibaren yaşanan ekonomik gelişmeleri takip ettiğini varsayalım. Yeni gelişen ekonomik doktrin ve teorileri takip etmelidir, –Buna örnek olarak Keynesian teoriden, Ham and Eggs ve teknotratlara kadar olan- tüm değişiklikleri verebiliriz. Silahlı kuvvetlerin idari kısmındaki değişiklikler, aynı şekilde hükümetin ekonomi politikasında yaşanan ve sanayii, iş dünyasını, tarımı, bankacılık ve finans sektörünü ve dış ticareti etkileyen değişiklikleri takip etmelidir. Ulusal gelirin dağılımındaki, yaşam standartlarındaki, maaş ve iş gücündeki değişiklikleri takip etmelidir. Aynı zamanda tarımda yeni ekim yöntemlerini, ziraî metotlardaki gelişmeleri, tarım aletlerinde, toprağın kullanımında, gübrelemede, toprağı ziraata elverişli hâle getirmedeki gelişmeleri takip etmelidir. Kurulu olan tesislerdeki gelişmeleri gözlemelidir. Yeni ulaşım yollarını (araba, kamyon, lokomotif, uçak, gemi) incelemelidir. Belki de en önemlisi atomik gelişmelerin yaşandığı günümüzde yeni doğal kaynakların özellikle de yüksek kalitede uranyum madenlerinin bulunmasını takip etmelidir.

5. *Siyasî:* Savaş sonrası Fransa ve İtalya'da yaşanan ve kısa süre sonra dünyanın herhangi bir yerinde görebileceğimiz anayasal değişiklikleri izlemelidir. Politik güç odaklarının belirli konular üzerinde nasıl dur-

[1] Gemi boyaları, atabrine, radar, kan plazmasının kullanımı ve buna benzer daha başka maddelerin askeri veya bazı diğer başlıklar altında anlatılmasına karar vermek zor hatta anlamsızdır. Bu gibi maddelerin gerektiği bölümlere tahsisleri onları muhafaza edenlerin verdiği gizlilik derecesine göre yapılır. Açıkça söylemek gerekirse istihbarat ve karşı istihbarat gibi yüksek önem düzeyine sahip konular buraya aittir.

dukları, bu tür güç odaklarında yaşanan gelişmeleri, başka gruplara katılımları ve onlarla beraber bir blok oluşturdukları bu gruplarda yaşanan en basit politik değişiklikleri merkezî, bölgesel ve yerel siyasî otoritelerde yaşanan değişiklikleri; ulusal, uluslararası, koloniyel ve emperyal problemlerle ilgili politikalardaki büyük değişiklikleri takip etmelidir. Siyasî görüşleri açıklamayı iyi ve kötü yönde etkileyecek yeni yasaları izlemelidir. Daha önce bahsi geçen siyasî şahsiyetleri ortaya çıkaracak ulusal veya yerel seçimleri gözlemlemelidir. Parti dışından olan ancak politikaları etkileyebilecek yeni baskı gruplarını ve diğer organizasyonları takip etmeli, yeni hükümetin idare yöntemlerini bilmelidir.

6. *Sosyal:* Raporsal unsurun takip edilmesi gereken belki de en önemli ögesi nüfustur. Nüfusun her aşamasını; artma veya azalması, bunların oranları, yaş grupları, iş grupları ve tüketim grupları incelenmelidir. Şehir ve ülkeye, bölgeden bölgeye dağılımı, bölgeler arası göç ve yurtdışına hareketleri bu kişiler belirli bir yere tam olarak yerleşene kadar takip etmelidir. Aynı zamanda bazı sosyal değişiklikler, ekonomik değişikliklerin bazı aşamaları ile ilintilidir. Bunlar sürekli olarak izlenmelidir. Sosyal ve ekonomik hayatta hangi gruplar yükseliyor, hangi gruplar alçalıyor ? İşçi sınıfı olarak bilinen grupta ne tür gelişmeler yaşanıyor? İstihbaratın raporsal unsuru söz konusu değişikliklerin yapısı ve büyüklüğünü izlemeli, nasıl organize olduğunu gözlemlemeli ve hangi lider etrafında toplandığını takip etmelidir.

   Dinî bağlılıkta yaşanan değişiklikler, gruplara kimler katılıyor ve bunlar ne tür gruplar? Bu yeni locaları, birlikleri ve gizli grupları kimler kuruyor? Bu anlamda istihbarat yaşam standartlarında, ev hayatlarındaki gelişmeleri, ev ekonomisi ve aile eğlencelerindeki değişiklikler gibi bir çok şeyi de bilmelidir. Zevk, davranış şekilleri ve modadaki değişimler hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Her seviyedeki eğitim kurumlarını takip etmeli, en temel tarih kitaplarındaki değişiklikten, profesyonel eğitim veren kurumlardaki ders program-

larında yapılan değişikliklere kadar kaydetmelidir. Hükümetin her seviyedeki eğitim programı ile ilgilenmeli, hükümetin politikalarını dikkate alarak sivil toplum örgütleri ile ilişkilerindeki değişiklikleri incelemelidir.

7. *Moral:* Raporsal unsur, hayatın temel doktrinleri olan vatanseverlik, milliyetçilik, inanç gibi değerlerinde azalma veya körü körüne bağlılık gibi değişiklikleri incelemelidir. İstenmeyenin temizlenmesine karşı olan popüler tavrı, şahsî mülkün kamulaştırılması, parti hükümeti, evlilik, mesleki eğitim, azınlık hakları, genel askerî eğitim konularını da gözlemlemelidir.

8. *Bilim-Teknoloji:* Dünyanın bilim ve tekniğin ürünü olduğunu düşünürsek raporsal unsur bunları dikkatle gözlemlemelidir. Dış politika için önem arz eden matematik, fizik, kimya, zooloji, coğrafya, oceanografi, klimatoloji ve astronomide yaşanan herhangi bir gelişmeyi bilmelidir. Sosyal bilimler dünyasında yaşananları bilmelidir. Sosyoloji, ekonomi, psikoloji, coğrafya, hukuk ve tarih öğrencileri neler geliştiriyorlar? Bir gün Locke, Rousseau, Darwin, Pavlov, Freud veya Haushofer'ın keşifleri gibi etki yaratacak neler ile uğraşıyorlar? Tıp okullarında ve kliniklerde neler yapılıyor? Yeni teşhis-tedavi yöntemleri nelerdir? Telekomünikasyon dünyasında neler yaşanıyor; telefon, telgraf, denizaltı kabloları, her şeyden önemlisi radyo, eski bilgiler ne amaçla kullanılmakta?, eski malzemelerin yeni kullanım yer ve yöntemleri nelerdir? Bunlar silahlara nasıl uygulanıyor?

Geçtiğimiz paragraflar insan faaliyetlerinin büyük bir kısmını kapsıyor. Bunları konunun boyutlarını daha iyi görebilmeniz için yazdım. Buna raporsal unsurun gerçekte ve potansiyel olarak neler ile ilgilendiğini tanımlamak diyebilirsiniz. Hemen ortaya çıkan soru, bu büyük bütünlük içerisinde nelerin izleneceğidir. Buna verilecek kesin bir cevap yoktur. Tek cevap, duruma göre araştırma yapılması yani, ulusal olaylarla yakından ilgili olan ve olması muhtemel olan diğer sorunlardır. Ulusal öneme sahip olanlar öncelikli olarak incelenmelidir. Bunlar da ülkeye ve zamana göre değişirler.

Mesela Fransız Genel İşçi Konfederasyonunda, Politbüroda, Siyonizm'de, Peron hükümetinde, Joachimstal uranyum madenlerinde, Çekoslovakya'da, Pasteur Enstitüsünde neler oluyor. Ulusal öncelik açısından bunlar, Ouagadougou'daki tren yolu uzunluğundan, Meksika'nın yeni bütçesinden, Çin'deki[2] okur yazar oranında yaşanan değişiklikten daha önemlidir. Ancak şu anda önemsiz olarak nitelendirilen meseleler ileride önem sırasında birinci pozisyonu alabilir.

Raporsal unsur işini yapıp açıklayıcı unsuru yeni bilgiler ile tazelerken, bundan daha fazlasını da yapmaktadır. Statik bilgiyi güncelleştirmenin yanısıra spekülatif-değerlendirmeci unsur ile bir köprü kurar. Geçmişi geleceğe bağlayan bir köprü.

[2] Bu kitap ilk defa yazılıp basıldığından beri geçen süre içerisinde önem derecesinde bir takım değişiklikler olmuştur. Bu gün (1968 yılı) Çin ikincil bir mesele değildir.

BÖLÜM IV

BAĞIMSIZ BÖLÜM: (3) SPEKÜLATİF-DEĞERLENDİRİCİ UNSUR

Stratejik İstihbaratın bu önemli ve karmaşık unsurunu anlatabilmek için bazı gerçekleri tekrar dile getirmek gerekmektedir. ABD'nin incelemesi gereken dünya, birçok egemen devletten oluşmaktadır. Böyle bir ortamda yapılması gereken işler barışın korunmasından, gerekli olduğu zamanlarda agresif bir tutum sergilemeye kadar çeşitlilik gösterir. İzlenen yol ne olursa olsun temel amaç daha iyi bir dünya düzeni yaratmaktır. Birleşmiş Milletler'de alınan kararların uygulanması ve ülkelerin yaptıkları ikili veya çok taraflı anlaşmalara sadık kalmalarını sağlamak için elimizden geleni yapıyoruz. Dünya düzenini ve kendi güvenliğimizi korumak için her seviyede baskı uyguluyor hatta savaşıyoruz. Bu oldukça zor ve karmaşık görevi başarmak için öngörüye sahip olmak zorundayız. Gelecek için hazırlıklı olmalı, her türlü olasılığı hesaplamalı ve beklenmedik bir durum karşısında dengemizi kaybetmemeliyiz. Mükemmel bir büyük Stratejide beklenmeyen hiçbir gelişme olmaz.

Bu bölümde ABD'nin öngörü sahibi olabilmek için neleri bilmesi gerektiğini inceleyeceğiz. Diğer egemen devletlerin gelecekte statülerinin ne olacağı, dış unsurlar karşısında izleyecekleri olası yollar ve alacakları olası kararlar hakkında neleri bilmesi gerekir. Burada ihtiyaç duyulan bilgi önceki iki bölümde bahsedilen türde bilgiden daha spekülatiftir. Bu tür bilgilere ulaşmak, arayanın analiz ve ekstrapolasyon (dış değer biçim) gücüne bağlıdır. Bu nedenle ona stratejik istihbaratın spekülatif-değerlendirici unsuru adını verdim.

ABD'nin diğer ülkelerin geleceği hakkında sağlam bir öngörüye sahip olabilmesi için ne tür bilgilere ihtiyacı vardır?

İlk önce aşağıdaki sorulara yanıt verebilmek için farazi bir ülke yaratalım; "Büyük Frusina".

Büyük Frusina hakkında ABD'nin bilmesi gereken iki şey vardır. Bunlar; (1) Büyük Frusina'nın Stratejik Statüsü nedir? (Strategic Stature), (2) Büyük Frusina'nın Stratejik Statüsünü sınırlandıran ne tür spesifik zaafiyetleri (specific vulnerabilities) vardır? Bu noktada kanıtlamaya çalışacağım şey, eğer ABD bu iki soruyu yanıtlamayı başarırsa diğer soruyu da yanıtlayabileceğidir. Bu soru da ; Büyük Frusina ne tür olaylar başlatabilir veya başka bir yerde başlayan olaylara karşı ne tür bir tutum sergileyebilir? Bu soruları yanıtlamak oldukça zordur, ancak bizim amacımız bu soruları yanıtlamak değil, yanıtlayabilmek için neleri bilmemiz gerektiğini ve uygulanacağımız metodu tespit etmektir. Sorun analizimizin temelini oluşturacak bilgileri tespit edip onları destekleyecek bilgileri bulmaktır. Bunu yapabilmek için de stratejik statü ve spesifik zaafiyetler terimlerinin üzerinde biraz durmak gerekir.

Stratejik Statü[1] (Strategic Stature)

Stratejik Statü ile kastedilen ABD'nin büyük stratejik çıkarlarının bulunduğu uluslararası konularda Büyük Frusina'nın yaratacağı etkinin boyutudur. Bu ifade geniş anlam taşımaktadır. Uluslararası durum ile anlatılmaya çalışılan egemen devletler arasında yaşanabilecek, doğrudan veya dolaylı olarak dünya güvenliğini etkileyebilecek fikir ayrılıkları, yanlış anlamalar,

[1] Eleştirmenlerimden biri statü (stature) kelimesini kullanmamı eleştirmiştir. Dilin düzgün kullanılmasını savunan kişilerden biri olarak kelimenin ona yüklediğim dinamik anlamla çok uyum içerisinde olmadığını, haklı olarak hareketten çok durağanlık içeren bir kelime olduğunu belirtmiştir. Benim cevabım kelimenin günümüzde kullanımının "İngiliz diplomatlarının statüsü" cümlesinde olduğu gibi bu tür kullanıma izin verdiği kelimenin bu anlamıyla boy, ağırlık ve genişlikten çok, bir konferans masasında veya başka yerlerde gerekli olan takt, ikna edebilme gücü, yaratıcılık ve bilgelik anlamı taşıdığıdır. Statü bu anlamıyla diplomatik çevrelere dinamizm getiren potansiyel gücü anlatır.

büyük-küçük boyutlu anlaşmazlıklardır. Kısaca dünya ülkeleri arasında yaşanan ve doğası gereği Büyük Frusina'nın güvenlik ve refahını olumsuz yönde etkileyebilecek durumları kastediyorum. Günümüz dünyasının tekliğini göz önünde bulunduracak olursak, Büyük Frusina'nın güvenliği veya refahını etkilemeyecek çok az olay, bunun tersi olarak onu ilgilendiren ve bir tür etki yaratabileceği birçok olay vardır. Etkiden kasıt, ülkelerin savaş veya barış dönemlerinde uyguladıkları çeşitli yöntemlerle yarattıkları etkidir. Manevî baskı, propaganda, politik veya ekonomik tehdit, ikna veya cezalandırma, misilleme, savaş tehdidi ve savaş. Stratejik Statü sonuç itibariyle Büyük Frusina'nın elinde tuttuğu sopa ve şekerlemelerin tamamı ve bunların yanı sıra onları kullanmadaki arzu ve maharetidir.

Stratejik Statüye ulaşabilmek için bilinmesi gereken bazı şeyler vardır. Bunlardan birisi Büyük Frusina'nın ağırlığını koyması beklenen olası "objektif durum" dur.[2] Objektif durumun olmazsa olmaz iki unsuru vardır: Bunlar, coğrafik konum ve zaman unsurlarıdır. Ayrıca duruma göre değişiklik gösteren başka unsurları da bulunmaktadır. Bu soyut unsurlar; Büyük Frusinalıların olayın ciddiyetini, durumun düzelmesi için yapmaları gereken özverilerin derecesini algılama düzeyleri ve Büyük Frusina'nın bu durum karşısında dostlarının desteğine ne kadar güvenebileceği ve düşmana desteğin ne kadar olabileceği şeklinde listelenebilir.

Yukarıda belirtilen sabit ve değişken unsurlar; coğrafî konum, zaman, tarafların arasındaki güç dengesi ve sorunun istenilen şekilde çözülmesi, genelde oldukça önemlidir.[3] Ancak, bu unsurların geçerli olmayacağı bir çok

---

[2] "Objektif durum" ile anlatmak istediğim, her şeyi bilen (omniscent being) bir varlığın olduğu kabul edersek olayları onun bakış açısıyla görebilmektir. Olayın sübjektif özelliklerinden arındırılması ve önyargılı yaklaşımların engellenmesidir. Olası kelimesinin kullanılmasının amacı ise objektif durum hakkında bilgi en çok arzu edilen bilgidir ve her şeyi olduğu gibi göremeyen (non-omniscent) varlıklar (insanoğlu) asla tam gerçeğe ulaşamazlar. Ancak ona ulaşmak için ellerinden geleni yapmalılar.

[3] Herhangi bir nedenden dolayı Liberya hükümeti Paraguay hükümetine karşı saldırgan bir tutum sergilerse, (veya tam tersi) bu durumun geçici olduğu ve herhangi bir müdahale gerektirmediği düşünülebilir. Yakın geçmişimizde dünyanın egemen unsurları birbirleriyle bu kadar yakın bağlantı içinde olmadığı, barışı korumakla sorumlu olan güçlü devletlerin daha hantal ve yavaş hareket ettiği dönemlerde bu tür kendi kendine çözümlenen durumlara çok daha sık rastlanırdı.

durum ortaya çıkmaktadır. Böyle bir durumda Büyük Frusina'nın stratejik statüsünü ölçmeden önce bilmemiz gereken çok önemli iki unsur daha vardır.

Bunlardan ilki Büyük Frusina'nın politika ve stratejilerinde sivil unsurların ağırlığı, kullanılabilme derecesi ve etkisidir. İkincisi de, Büyük Frusina'nın savaş potansiyelidir. Sırayla bunları inceleyelim.

Büyük Frusina'nın sivil unsurlarından kasıt, uygun bir dille yazılmış bir notadan oldukça karmaşık ve tehlikeli olan ambargo, blokaj veya ekonomik yaptırımlara kadar değişebilir. Örnek verecek olursak, Küba'ya, tanınmış bir uyuşturucu satıcısı olan ve eyaletlerimizden birinin yakalamak, mahkûm ettirmek ve daha sonra İtalya'ya geri gönderilmesini sağlamak için oldukça çok zaman ve para harcadığı, Mr. Luck Luciono'yu barındırmaya devam ederse ona ilaç üretiminde kullandıkları narkotikleri göndermeyi keseceğimizi bildirdik. Mr. Luciono'nun arka bahçemizde dolaşmasını istemiyorduk ve onu oradan çıkarmak için sivil unsurları kullandık.

Sovyetlerin eskiden Comintern'i ve şimdi Cominform'u partinin, organizasyonların kamusal ticaretin ve hatta Dünya Ticaret Birlikleri Federasyonu'nun (World Federation of Trade Unions) içine sızmak için bir araç olarak kullanması konuyu anlamak açısından iyi örneklerdir. Büyük Frusina'nın da kullanabileceği benzer unsurları olacaktır. Bunların etkisi, uygulanabilirliği ve ağırlığı hakkında bilgi sahibi olmak, belli bir durumda ülkenin stratejik statüsü üzerine fikir yürütmek için gereklidir.

Savaş potansiyelinden kasıt, savaşabilme gücüdür. Bu noktada Büyük Frusina'nın gerçek askerî gücü ve seferberlik dönemindeki askerî potansiyelini ayırt etmekte fayda vardır. Bu suni bir ayrımdır çünkü, mevcut gücün büyük bir kısmı seferber değildir.[4] Üstüne üstlük savaş malzemelerinin

[4] Pearl Harbor saldırısının gerçekleştiği günün sabahı Ohau adasındaki gamizonumuz güya seferberdi. Buna rağmen, saldırı sırasında buradaki birlikler, malzemeden sorumlu çavuştan silahlarını almaya çalışıyorlardı. Oldukça düzenli çalışan çavuş, askerlere teçhizatları teslim etmeden önce aldıkları malzemeler için tutanak imzalatıyordu.

dağıtılması, muharebe alanına ordunun nakli, lojistik desteğin sağlanması için hazırlıkların yapılması gerekir. Unutmamak gerekir ki, her ne kadar ordunun bir kısmının son hazırlıkları yapması gerekse de mutlaka her an savaşa hazır bir kısmı da bulunmaktadır.

Şimdi problem, istihbarat örgütlerinin, mevcut veya olası bir durum karşısında, Büyük Frusina'nın stratejik statüsü hakkında değerlendirme yapabilmeleri için, mevcut durum, sivil unsurlar, mevcut güç ve ülkenin savaş potansiyeli ile ilgili neleri bilmesi gerektiğidir.

Mevcut durum ile ilgili olarak herhangi bir durumun söz konusu olmadığını unutmayalım. İstihbarat için burada çözülmesi gereken problem, eğer bir durum ortaya çıkarsa neler olacağını tahmin edebilmektir. Bu tür bir istihbarat algısına sahip olabilmek için istihbaratın daha önceki bölümlerde bahsedilen açıklayıcı ve raporsal bilgiye sahip olması gerekir. Mesela, Büyük Frusina'nın politik ve ekonomik yapısını, iç politik ve ekonomik gerginliklerini dış işlerini ve içinde bulunduğu büyük stratejik planı bilmesi gerekir. İstihbarat, tarafların stratejik coğrafyası hakkında bilgi sahibi olmalı, ayrıca zaman faktörünü hesaplayabilmesi için rasyonel bir temele sahip olmalıdır. İstihbaratın raporlama ekibi olayları gizlice incelerken her türlü gelişmeden organizasyonu bilgilendirmelidir ki, yapılan spekülasyonlar bir sonuç versin.

Bu noktada stratejik statü üzerine yapılan hesaplamaların, eğer olacağı tahmin edilen, tasarlanan veya farz edilen bir duruma dayandırılmadığı takdirde anlamsız olacağını belirtmekte yarar vardır. Sadece durumun içeriği, spekülatif unsurlara anlam kazandırır. Bana göre, durumun sınırlarını belirlemeden, kullanılacak olan sivil ve askerî unsurlardan bahsetmek ve her durumda sanki aynı unsurlar kullanılacakmış gibi bir tavır sergilemek, anlamsızdır. Hesaplanabilir ulusal potansiyel diye bir şey yoktur. Tüm savaş ve barış durumlarında ancak düşmanı, zamanı, yeri ve olası niyeti belirlerseniz yapılan hesaplamalar bir anlam kazanacaktır.

Sivil unsurlar hakkında elde edilen bilgiler, yine Büyük Frusina'nın iç stabilizasyonu, gücü ve geçmişte uluslararası problemlerini nasıl çözdüğü

konularında elde edilen istihbarata dayandırılmalıdır. Söz konusu unsurlardan hangilerini ne derecede kullanacaktır? İstihbarat bu tür bir tahmini ancak Büyük Frusina hakkında, o ülkenin Dışişleri Bakanı ve Devlet Başkanı kadar bilgi sahibi olduğunda yapabilir. İstihbarat bu tür bir bilgiye sahip olmayı, ancak ülkenin yönetim şeklini, toplumunu, ekonomisini ve halkın manevî değerlerini sistemli ve detaylı bir biçimde inceleyip, kendini ülkenin dışişleri bakanının yerine koyarak, olayları onun gözünden görmeye çalışırsa, ümît edebilir. Bu yine önceki iki bölümde anlatılan türde bir bilgidir. İdeal olarak objektif, gerçeklere dayanan, geçerli, güncel ve tamdır.

Gerçekte bu böyle değildir. İstihbarat elemanları ne kadar çalışırlarsa çalışsınlar, istedikleri gibi her şeyi objektif değerlendirip, gerçeklere dayandıramazlar. Bazı olaylar tanımlanamazlar. Belki çok gizli bilgiler oldukları için gizlenmişlerdir, Japonların sığ-deniz torpidoları gibi. Belki de oradalar; herkesin görebileceği, fotoğrafını çekebileceği, ölçüp şekillendireceği şekilde duruyorlar fakat bir çok sebepten dolayı fark edilmiyorlar. Mesela, Sardunya'da doğmuş ve Tunus'ta yaşayan kişilerden oluşmuş küçük İtalyan kolonisi, Güney Pasifik adalarının sahilleri veya Balkan demiryollarındaki yükleme ve geçiş izinleri gibi. Belki de her zaman oradalardı, doğru olarak tanımlanmış ancak yeniden değerlendirmeye kapatılmış ve yayınlanmış tanımları da kaybolmuştur. Objektif ve gerçeklere dayanan bilgi üretmesi beklenen istihbarat bu tür bir durum karşısında verim sağlayamaz ve kaçınılmaz olarak kendi içlerinde de birer spekülasyon olan tanımlara yönelmek zorunda kalır. Bunlar, iki bilinen ve bağlantılı olay arasındaki interpolasyon, kurulmuş bir temelden ekstrapolasyon, basit bir tümdengelim veya bir tanımlamadan çıkarılan benzerlik olabilir.

Savaş potansiyeli için ise, her şeyden önce kısmî veya tam seferberlik durumunda bulunan ordu hakkında yapılmış olan istihbaratın konunun uzmanlarına iletilmiş olması gerekir. Doğal olarak bu tür bilgileri gönderen kişi Büyük Frusina'ya gönderilmiş olan askerî (hava, kara, deniz) ataşelerdir. Bu kişilerin ülkenin askerî yapılanması hakkında geniş bilgileri vardır. Büyük Frusina bu duruma, kendi gönderdiği askerî ataşelere aynı bilgiler verildiği için göz yumar. Silahlı kuvvetlerin en yeni silahları ve kullanma

teknikleri,[5] yeni taktikler gibi bilgiler gizlenmeye çalışılır. Bu tür bilgilerin ortaya çıkarılıp raporlanması oldukça detaylı ve gizli istihbarat operasyonları gerektirir. Genel olarak bütün ülkeler diğer ülkelerin mevcut askerî yapısı ve silahları hakkında geniş bilgilere sahiptir. Hakkında bilgi sahibi olmadıkları, asıl, yüksek etki gücüne sahip olan silahlardır. Büyük Frusina bu bilgileri o kadar gizli tutmuştur ki, kendi askerlerinin bile silahlar ile çalışması ve onlar hakkında bilgi sahibi olması mümkün olmamıştır.[6]

Büyük Frusina'nın seferberlik halindeki askerî yapısı veya diğer bir ifade ile savaş potansiyeli hakkında fikir yürütmek oldukça zor bir görevdir. Bu unsur her ne kadar Büyük Frusina'nın stratejik boyutu hakkında kesin bir kanıya varılmasını sağlamasa da düşmanları için gerekli bir bilgidir. Ne olursa olsun belirli bir durumda ülkenin çıplak silah gücünün tespit edilmesi zorunludur.

Benim anlatmak istediğim istihbaratın değerlendirmesi gereken birçok unsur olduğudur. Söz konusu değerlendirmeleri yaparken asıl amaç şu soruya yanıt aramaktır; Büyük Frusina'nın kendi içinden çıkaracağı gücün etkisi nedir, ne kadar askeri var, bu askerlerin eğitim düzeyleri nedir, ülkenin kara, deniz ve havada çarpışacak şekilde donatılmış bir orduyu hazırlaması ne kadar zaman alır, kendisine en iyi stratejik avantajı sağlayacak savaş bölgesine ne kadar zamanda ulaşabilir ve bu noktada ne kadar tutunabilir?

Bu soruyu yanıtlayabilmek için neleri bilmesi gerekir?

Birçok doğruyu ve onları bir araya getirecek metodu bilmesi gerekir. Büyük Frusina'nın gerçek ve potansiyel güç kaynakları hakkında bilgi sahibi olması gerekir;[7] ayrıca ülkenin Genelkurmayı ve Kaynak Yönetimi

---

5 Daha açık olmak gerekirse SCCB'nin roket kullanımındaki başarısı bilinmektedir. Ancak bu silahları tam olarak nasıl kullandığı bilinmemektedir. ABD'nin radar bombalama cihazlarına sahip olduğu genel olarak bilinmektedir. Ancak bu silahların teknik kullanımı askerî sırdır.

6 Atom bombası bu konuda en göze çarpan örnektir. Kaç tane bomba olduğunu bilen kişilerin adlarını bile öğrenmek oldukça güç bir iştir. Aynı şey bombanın nasıl çalıştığını bilenlerin adlarını bulmak için de geçerlidir.

7 Bana göre bir ülkenin savaş potansiyelini hesaplarken yapılan en büyük hata, kişinin dikkatini ülkenin kaynaklarına yöneltip, ülkenin bu kaynakları bir araya getirip bir ürün elde etmek için yeterli kapasitesinin bulunup bulunmadığına bakmamasıdır.

Birimi'nin[8] (Office of Production Management) bakış açısıyla değerlendirebilecek bilgeliğe, yeteneğe ve teknik seviyeye sahip olmalıdır. İstihbarat operasyonlarında hiçbir şey istihbaratçının iyi bir profesyonel eğitim almış olmasından daha önemli değildir. Kendisinden beklenen analizi yapabilmesi için politika, ekonomi, coğrafya ve savaş sanatları konularında uzmanlaşmış olması gerekir hatta ilgili diğer disiplinler hakkında bilgi sahibi değilse, bu tür bir görevi üstlenmemesi gerekir.

Büyük Frusina kaynaklarını inceleyelim. Bu bilgileri kısaca anlatmaya çalışacağım. Kısaca çünkü, ulusal gücün temelleri ve seferberlik ile ilgilenen uzmanlar konu ile ilgili oldukça detaylı bilgiler sunmaktadır. Söz konusu bilgiler o kadar detaylıdır ki, kişi zaman zaman savaş potansiyeli hesaplanmasının, insan sayısı, demir, kilovat saat, makineler, demiryolları, kamyonlar vb. verilerin toplanıp çıkan sonuca anlamlı bir numara verilmesinden ibaret olduğunu düşünebilir. Bu hesaplama metodunu kabul etmem mümkün değil. Bununla birlikte, size Büyük Frusina'nın kaynak listesini bu listeyi elde ettiğinizde her şeyi bileceğiniz izlenimini yaratmadan, vereyim:

İlk olarak ülkenin coğrafi konumu, sahip olduğu arazinin büyüklüğü ve kalitesi. İkinci olarak nüfusu, özellikle 17-45 yaş arasındaki grubun sağlığı, kuvveti, genel ve teknik eğitim seviyesi. Üçüncü olarak sahip olduğu veya zorlanmadan ulaşabileceği ham madde ve güç kaynakları; mineraller (uranyum dahil olmak üzere), orman ve balıkçılık kaynakları, su gücü vb. Dördüncü olarak besin kaynakları, bir diğeri mevcut sanayi ve mamul dağıtım kanalları, altıncı olarak ulaşım ağı ve taşıtların envanteri, yedinci olarak, devletin politik yapısı ve istikrarı, sekiz, sosyal tesisleri yapı ve halkın sahip olduğu değerlerin envanteri, halkın manevî gücü ve bu değerlerin hangilerinden vazgeçebilecekleri. Bazen bu liste üç temel maddeye indirgenebilir; insan gücü, ham madde ve maddî güç, bazen de sayfalarca uzatılabilir.

---

[8] Bkz, U.S. Bureau of the Budget, The United States at War (Washington D.C., G.O.P., 1947) Ülkemiz seferberlik süreci hakkında tam olarak bilgi edinebileceğiniz tek resmi kaynak. Savaş potansiyeli üzerine çalışan öğrencilerin okumalan gerekmektedir.

Eğer istihbarat yukarıda bahsi geçen bilgilerin tamamına sahipse veya tahmin yürütebiliyorsa söz konusu ülkenin savaş potansiyeli hakkında hesaplamalar yapabileceği bilgilerin bir kısmına sahiptir. Bununla birlikte, unutmamak gerekir ki kişinin seferberlik süreci ve sürecin içerdikleri hakkında bilgi sahibi olması şarttır. İstihbarat elindeki bilgilerden doğru sonuçlara ulaşabilmek için ve uygun metodu uygulayabilmek için bu konudaki bilgilere sahip olmalıdır. Kısaca seferberliğin özünün ulusal ayarlamalar ve veriler doğrultusunda yeniden ayarlamalar yapmaktan ibaret olduğu söylenebilir. Halkının refahına ve ulusal güvenliğine önem veren bir ülke bu tür bir durumda ulusal güvenlik konusunu, halkın refahına kıyasla çok daha ön plâna çıkaracaktır. Öte yandan eğer bir ülke halkın refahına yeterince önem vermiyorsa bu unsur iyice geri plâna atılacaktır.

Bunun anlamı 17-45 yaş arasındaki kadın ve erkeklerin sivil hayattan çekilerek silah altına alınacağıdır. Seferberlik süreci tamamlanmadan önce bu grup, halkın %10 veya daha fazlasını oluşturur. Bu aynı zamanda söz konusu grubun yemek, kalacak yer, giyim, tıbbi yardım, ulaşım ve komünikasyon açısından sivil hayatlarında olduğundan daha iyi bir refah seviyesine sahip olacakları anlamına gelir. Son olarak da grubun oldukça pahalı ve komplike savaş aletleriyle donatılacağı ve onları en iyi şekilde kullanmak için gerekli eğitimi alacakları anlamına gelir. Bu durum için çeşitli ayarlamalar yapılmalıdır. Nedir bu söz konusu ayarlamalar? ve Büyük Frusina bu konuda ne kadar başarı sağlayacaktır? Bu iki sorunun yanıtı seferberliğin ne kadar başarılı olacağını ortaya koyar.

Söz konusu ayarlamalar ilk olarak ülke yönetiminde yapılmalıdır. Eğer 1936 Hitler Almanyası'nda olduğu gibi ülke diktatörlük ile yönetiliyorsa bile çeşitli hazırlıklar yapılmalıdır. Ülke barış döneminde ne kadar az organize ise yapılacak olan düzenlemeler o kadar çoktur. Büyük Frusina için yapılması gereken şey ülke yönetimine sınırsız haklar vermektir.

Büyük Frusina'nın seferberlik kapasitesini tahmin edebilmek için istihbaratın, gereken tüm politik bilgiye sahip olması ve bunu analiz ederek devlet adamlarının barış döneminde izledikleri politikayı savaş döneminin sıkıyönetimine çevirirken gösterecekleri başarıyı öngörmeleri gerekir.

Yeni hükümetin yapacağı ikinci ve en önemli ayarlama ise, ekonomik ayarlamalardır. İstihbarat belirli sektörleri inceleyip ekonominin gidişatı hakkında fikir yürütmeden önce öğrenmesi gereken üç nokta vardır. Bunlar, savaş için gereken üretimin yapılmasından sivillerin yaşam standartlarına kadar her konu ile ilgili karar alınmasını etkileyen dolayısıyla ulusun destekleyebileceği seferberlik düzeyini gösteren genel bilgilerdir. (1) Ekonomini üzerindeki fat, (2) Ekonominin içindeki slack (3) Ekonominin sahip olduğu esneklik.

Fat'den kasıt II. Dünya Savaşı'nın başında İngiltere'nin sahip olduğu türde şeylerdir. Yüksek miktarda dış varlık, büyük bir ticaret filosu, gerekli hammaddeye kolay erişim olanağı ve gerekli olduğu taktirde üretim yapmadan hammadde elde edebilmek için yeterli kredi, genel sermaye araçları, büyük miktarda üretimi tamamlanmış ürün, günlük 3000-4000 kaloriye ulaşan ulusal diyet programı vb. Alman fat'i ise fazla miktarda makine, teçhizat ve yerleşim alanıydı. İtalyanların ise dayanacak hiçbir şeyi yoktu.

Slack'ten kasıt ise gençler için haftada 40 saatten 12-16 yıl arasında değişen eğitim, kadınların bir kısmının iş gücünde yer alması, hem çalışma hem de sermaye açısından işsizlik, eldeki teçhizatın sadece bir kısmından faydalanmak vb.

Esneklikten kasıt ise kısa sürede gerekli üretimi sağlayabilmek, teknik elemanların daktilo fabrikalarını, makinalı tüfek fabrikalarına, kuru kahvaltılık üreten fabrikaların mermi tapası üreten fabrikalara dönüştürebilmesidir. Doğal kaynaklar tükendiğinde yoktan sentetik malzemeler üretebilmektir.[9]

[9] Tahmin edeceğiniz gibi savaş potansiyeli hakkında bir çok hesaplamalar yapılmaktadır. Özellikle içlerinde bir sınıf seferberlik süreci ile ilgili anahtar nokta bulmaya çalışmaktadır. Bu sayede buldukları nokta bu zorlu süreçte bir indeks görevi görecektir. Onlar söz konusu anahtar noktanın ulusal gelir düzeyi ile bağlantılı olacağını düşünüyorlar. Yapmaya çalıştıkları şey; ulusal gelir düzeyi ile savaş potansiyeli arasında bir korelasyon bulmak. Bu sayede ulusal gelir düzeyini öğrendiklerinde diğer bilgiye de sahip olacaklar. Bir başka grup ise benzer bir korelasyonu kilowatt-saat ile sağlamaya çalışıyor. Bu konu ile ilgilenen bir çok okul bulunmakta. Bana göre bazı genel faktörleri göz ardı etmeleri, özellikle de ekonominin esneklik faktörünü, buldukları sonuçları zayıflatmakta.

Fat, slack ve esnekliği hesaplayabileceğiniz verileri elde ettiğinizde diğer ekonomik verileri daha iyi değerlendirme şansınız olacaktır.

Ekonomi ile ilgili yapılacak olan ayarlamalar iki ana konu çerçevesinde oluşturulmalıdır. Ekonomi bir yandan büyük bir kısmı savaş malzemesi olan ürünleri üretmeye başlamalı diğer yandan da sivil halkın refah düzeyini de kabul edilebilir bir seviyede tutmalıdır. Bunları başarabilmek için ekonominin oldukça zorlanması gerekir. Bu noktada istihbarat, bu zorlanma ve sonuçları hakkında neleri bilmelidir?

İşletme sermayesinin, güç kaynakları ve iş gücündeki genişlemenin nasıl ayarlandığını bilmelidir,[10] stratejik olarak ihtiyaç duyulan ham maddelerin nasıl stoklandığını, yeterli miktarda bulunmayan hammaddelerin yerine konabilecek malzemeler için ne tür ayarlamalar yapılacağını bilmelidir.[11] Sanayide fabrikaların barış dönemi üretilen mallardan savaş makineleri üretimine, hafif sanayiinin dayanıklı tüketim malları üretiminden, radar

---

[10] II. Dünya Savaşı sırasında Alman seferberliği incelendiğinde, Nazilerin 1936 yılına kadar işsizlik ile başetmekte zorlandığını görüyoruz. Bu konuyu kısmen kadınlar için kullandıkları "Küchen, Kinder, Kirche" sloganıyla çözmüşlerdir. Bu partinin idaresi altında kadınlar, bu sloganın etkisiyle mutfaklarına döndüler ve boşalan işlere erkekler yerleştirildi. 1936 yılında seferberlik başladığında ve ekonomi daha büyük bir iş gücüne ihtiyaç duymaya başladığında parti, politik nedenlerden ötürü, bu sloganından geri dönerek kadınları tekrar fabrikalara çağırmayı göze alamamıştır. Bazı ekonomistler her ne kadar herşeye boyun eğip daha aksine söylemler yapsalar da, bu olay sonucunda ağır bir ekonomik ceza çekilse bile politik bir söylemden vazgeçilememesine iyi bir örnektir. Bkz., Frank D. Graham ve J.J Scanlon, Economic Preparation and Conduct of War under the Nazi Regime [Mimeographed report of the] Historical Division, War Department Special Staff, Washington, D.C., April 10, 1946), Cited here and elsewhere by the permission of the issuer.

[11] II. Dünya Savaşı'na hazırlanırken Almanlar bu tür birçok ayarlamalar yapmak zorunda kalmışlardır. Ham petrol, doğal kauçuk, yüksek kalite demir cevheri, kükürt, bakır, doğal lifler ve birçok başka malzemede yaşanacak olan sıkıntıyı öngörerek, büyük çaplı hazırlıklar yapmışlardır. Sentetik petrol, kauçuk ve lif üretmek için metodlar geliştirmişler, kendi düşük kalite demir cevherlerini kullanılabilir hale getirmişler ve sentetik olarak üretemeyecekleri veya stoklayamayacakları ürünlerin yerine geçebilecek başka maddeler bulmuşlardır. Müttefiklerin istihbaratı onların bu kapasitelerini küçük görmüş ve spesifik zaafiyetlerinden bahsederken bu durumu en önemli adantajları olarak görmüşlerdir. Gerçekte durum böyle değildi. Zaafiyetleri insan gücünde yatıyordu. İş gücünün büyük bir kısmı kısıtlı olan malzemelerin yerine geçebilecek şeylerin üretimi ile ilgileniyordu.

parçaları, mermi tapaları ve telemetre üretimine nasıl döndüğü ve daha bir çok konu tam olarak bilinmeli veya tahmin edilebilmelidir. Daha sonrada hükümetin yaşanan değişikliklere nasıl uyum sağladığı; hammaddeleri nasıl ayırdığı, özel işletmeler ile nasıl anlaşmalar yaptığı, savaş sanayiinin ana kollarını nasıl finanse ettiği, tüketim mallarının eşit dağılımının nasıl sağlandığı ve enflasyonun nasıl kontrol altına alındığı öğrenilmelidir. Ayrıca hükümet tarafından savaş malzemeleri üretecek olan sivil halkın, hayat şartlarında yapılacak olan değişikliklerin ne kadarının tolare edileceği, savaşın getirdiği ekonomik sıkıntılara, kayıplara ve bu aktif katılımları sonucunda ödüllendirilmemeye ne kadar katlanacağı bilinmelidir.

Yukarıda bahsedilenlerden hiç birini X şehrinin kaldırım döşenmiş yollarının kaç km olduğunu veya Y eyaletinin kaç adet şeker pancarı rafinerisine sahip olduğunu bildiğiniz gibi bilemezsiniz. İstihbaratın, ekonomik savaş potansiyeli hakkında bilgi sahibi olabilmesi için, sermaye araçları, iş gücü ve hammadde kontrol listesinden daha fazla bilgiye ihtiyacı vardır. Büyük Frusina'nın bu kaynakları bir araya getirebilme kapasitesini, siyasî otoritenin gücünü, birlik ve kararlılığını ve yönetsel kifayetini tahmin edebilecek bilgeliğe sahip olmalıdır. İstihbarat çalışanının kendini Büyük Frusina'nın seferberliğini yöneten kişinin yerine koyabilecek arzuya sahip olması gerekir. Ulusun hayatta kalabilme mücadelesi verdiğini, dolayısıyla onu sonuca götürecek her türlü pis işi, kanunsuzluğu yapabilecek kapasitede olduğunu görebilmelidir.

Seferberlikle ilgili yapılacak olan ayarlamalardan üçüncüsü de sosyal ayarlamalardır. Kişi eğer savaş potansiyeli hakkında hesaplamalar yapacaksa bu konuda da bilgi sahibi olmalıdır. İnsanların lüksleri, konforları ve hatta yaşamaları için gerekli gördükleri şeylerin yokluğuna nasıl uyum sağlayacakları hakkında bilgi sahibi olmalıdır; daha az yiyeceğe, giyime daha kalabalık yaşam şekillerine ve daha az özgürlüğe, gençlerin savaşa gitmelerine, ailelerin ve işlerinin dağılmasına, muhtemel yaralanmalara. Ekonomik unsurlarda olduğu gibi, bu konuların bir kısmı hakkında da kesin bilgi sağlanabilir. İstihbarat bazen dolaylı yollarla yapılan tahminlerle yetinmek zorunda kalabilir. Örnek verecek olursak; kamuoyu yoklaması yapılamayan

durumlarda halkın karne ile ekmek dağıtılmasına gösterdiği tepkiyi hükümetin bu konudaki uygulamalarından çıkarmak mümkündür. Bu tür bilgilere, karaborsa patladı veya halk uyumlu davranıyor, şeklindeki gazete haberlerinden de ulaşılabilir. Doğrudan bilgiye ulaşılamadığı durumlarda dolaylı bilginin ne kadar önemli olduğunun veya resmî adıyla "metot formülasyonunun" esasen istihbarat sürecinin en önemli parçalarından biri olduğunun üzerinde ne kadar durulsa azdır.

Büyük Frusina'nın yapması gereken ve istihbaratın da dikkate alması gereken son ayarlama da halkın iyiyi ve kötüyü algılayışından ulusal manevî değerleri çıkarmaktır. Barış zamanında manevî değerlerin istihbarat tarafından belirlendiği ve söz konusu değerlerin zaferi getirecek tüm değerler olmadığı varsayımından yola çıkacak olursak, hükümetin karşı karşıya kaldığı problem, bu değerlerin değiştirilip yeniden şekillendirilmesidir. İstihbaratın yanıt bulması gereken soru, halkın bu değişikliğe nasıl tepki göstereceğidir. Büyük Frusinalıların Hz. İsa'nın öğretileri ile yetiştirildiklerini varsayalım bu kişilerin pragmatik olarak olsa bile, her türlü şeytanlığın haklı olarak görüldüğü savaş maneviyatı ile nasıl uyum sağlayacağı bir sorundur. Kaç kişi bu duruma tarafsız kalacak veya karşı olacaktır? Eğer çoğunluğu sağlarlarsa bu seferberliği nasıl etkileyecektir? Büyük Frusinalılar Orienteller gibi savaştan canlı kurtulma fikrine kayıtsız kalırlar, askerlerinin savaştan canlı çıkamama olasılığını memnuniyetle karşılarlarsa, istihbaratçılar ülkenin savaş potansiyeli hakkında nasıl fikir yürütebilirler? Bu tür bir tahmin Japonlar hakkında yapılabilseydi hava kuvvetlerinin uzun mesafe uçuş kapasiteleri hakkında birçok şey öğrenebilirdik.

Önceki sayfalarda seferberlik ile ilgili ortaya koyduğum iki sorudan birini yanıtlamaya çalıştım. Büyük Frusina'nın barış arayışlarından savaş hazırlıklarına başlamak için ne tür ayarlamalar yapılmalıdır? Hâlen ikinci soruyu yanıtlamamız gerekiyor. O da ne kadar başarılı olabileceği? Temel olarak bahsettiğimiz seferberlik süreci değil de, seferberliğin kendisi olduğuna göre bu soruyu şu şekilde sormak daha uygun olur; Büyük Frusina'nın seferberlik konusunda ne kadar başarılı olacağı hakkında fikir yürütebilmemiz için neleri bilmemiz gerekir?

Mümkün olduğunca kesin olarak bilinmesi gereken şey, büyük Frusina'nın seferberlik hazırlığı içinde olduğu olaya bakış açısı nedir?, Hazırlanmak için yeterince zamanı var mı? ve seferberlik başladıktan sonra askerî gücünü kendi stratejik çıkarlarına uygun olarak dünyanın herhangi bir noktasına yerleştirebilecek mi?

İkinci olarak, ekonominin fat, slack ve esnekliği gibi daha önce bahsi geçen bir çok konuda bilgi sahibi olmamız gerekir. Üçüncü olarak seferberliği yönetmek gibi büyük yetenek isteyen bir işin nasıl plânlanacağı, koordine edileceği ve yürürlüğe koyacağının bilinmesi gerekir. Dördüncü olarak hükümetin sivil ekonomi ile ilgili olası performansı hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. İşlerini iyi yapacaklar mı? ve halk bunu fark edecek mi? Gösterdikleri efor ve fedakârlık ile doğru orantılı sonuç alabilecekler mi yoksa her şey karamsarların öngördüğü gibi mi olacak?

İstihbaratın spekülatif unsuru ki, birçok bilgiyi açıklayıcı ve raporsal unsurlardan elde eder, bu soruların cevaplarını verebilirse Büyük Frusina'nın stratejik boyutu hakkında bilgi sahibi olabilirler.

Belirli Zaafiyetler

Büyük Frusina'nın geleceği hakkında spekülasyon yaparken ülke varlıklarının toplanıp analiz edilmesi yeterli değildir. Gelecekte dünya üzerindeki etkisi ve dışarıdan gelecek olası tahriklere nasıl yanıt vereceği hakkında gerçekçi tahminler yapabilmek için bazı çıkarımlar yapılmalıdır. Burada bahsi geçen olumsuz unsurlara ben "Belirli zaafiyetler" adını veriyorum.

Burada kastettiğim güçlü bir düşman saldırısı karşısında sınırlarındaki genel zayıflıklar, şehirlerinin yıkılma olasılığı veya buna benzer olasılıklar değildir. Büyük Frusina'nın dünyanın en güçlü ülkelerinden biri olduğunu ve askerî veya sivil, buraya yapılacak herhangi bir saldırının oldukça masraflı olacağını düşünürsek, zayıf noktalarını bulup oralardan saldırmak daha uygun olmaz mı? Eğer bu tür zayıf noktaları varsa benim bahsettiğim "Belirli

zaafiyetlere" sahip demektir. Buradaki problem Büyük Frusina'nın bu zaafiyetlerinin yerini ve doğasını bilmek için neleri öğrenmemiz gerekir?

Bu soruyu yanıtlayabilmek için son iki bölümde anlatılan ansiklopedik bilgilere sahip olmak gerekir.[12] Daha sonra analiz ederek elinizdeki silahlardan hangilerinin bu zaafiyetler için kullanılabileceğini seçmeniz gerekir. Daha önce de bahsedildiği üzere bu silahlar, psikolojik, politik, ekonomik ve askerîdir.

II. Dünya Savaşı sırasında düşmanlarımızın birçok zaafiyetini tespit ve yanlış tespit ettik. Şüphesiz doğru yapılan tespitler zaferin kazanılmasına yardımcı olmuştur. Stratejik hava saldırılarına verilecek en iyi örnekler Alman sentetik petrol üretim hanelerine, uçaklara, Japon şehirlerine ve Hokkaido-Honshu kömür feribotlarına yapılan saldırılardır. Diğer yandan Alman ulaşım yollarına ve Kure'de bulunan Japon donanmasına yapılan saldırıları bu türden saldırılar kapsamına alamayız. Bu saldırılarla ilgili yapılan istihbaratlar daha da derinleştirilebilirdi.

Savaş zamanlarında olduğu kadar barış zamanlarında da bu tür zaafiyetlerin sivil unsurlar tarafından sömürüldüğünü söyleyebiliriz. Sovyetler Birliği'nin Polonya'nın batı sınırlarına karşı aldığı tutum buna bir

---

[12] Bu noktada fazla endişeli istihbarat personeline ciddi bir uyarıda bulunmak gerekmektedir. Belirli zaafiyetleri tespit ederken hiç bir istihbaratçı bütün Büyük Frusina kültürünü araştırmayı göze alamaz. Bütün dişçi koltuklarının aynı fabrikada üretiliyor olması ve bu fabrikanın sabotaj veya hava saldırılarına açık olması, veya yiyecek dağıtımında kullanılan karnelerin sahtelerinin kolaylıkla üretebiliyor olması veya dağlarda direnişçilerin saklanıyor olması gibi bilgileri elde etmek, bu bilgileri bulmak için harcanan zamanı haklı göstermez. Bu bilgilerin herkese uyan belirli zaafiyetler olduğunu kabullensek bile bu bilgilerin ifşa edilmesi Büyük Frusina hükümetini sadece rahatsız edecektir. İnsanlar dişçilerde sallanan sandelye kullanacak, yeni karneler verilecek veya verilmeyecek, arazi direnişçilerden temizlenecek; hükümet olayı kaza olarak bildirecek ve kapatacaktır. Belirli zaafiyeter tespit edilmeye çalışılırken kişinin arama yapacağı yerler müdahale edebileceği ve kendi çıkarları için kullanabileceği alanlar olmalıdır. Karşılaştırmalı maliyet doktrinine göre sınırlandırılmalıdır; 1000 ton taşıyabilecek kapasite de bir kargo uçağınız varsa bununla broşür mü yoksa bomba mı atacağınıza karar vermeli eğer bröşür atacaksanız halkın manevî zayıflıklarını tespit edip, broşürün içeriği üzerinde çalışmalısınız. Diğer yandan ikinci seçenekte elde edecağiniz moloz yığını sizin beklediğiniz etkiyi yaratmayabilir.

örnektir. SSCB Polonyalılara "Older Neisse hattı size aittir" derken, Sovyet işgali altındaki Almanlara "Yalta'da anlaşmaya varıldığı üzere Older Neisse hattı konusu kapatılmamıştır" diyordu. 1946'daki Stuttgart konuşması sırasında Mr. Byrnes, politik unsurları kullanarak bu zayıf noktayı sömürmüştür. Sovyetlere bu sınır sorununun nasıl çözüleceğini sorarak onları, açık tutmaya çalıştıkları bir sorun hakkında karar vermeye zorlamıştır. Hatırlanacağı üzere Sovyetler bu rahat ikili pozisyondan vazgeçip Polonya'nın endişelerini gidermek zorunda kalmış ve Alman desteğini de kaybetmiştir. Mr. Byrnes'ın plânı da tam olarak buydu.

Benzer örnekleri her gün gazetelerde görmek mümkündür.

Olası Hareket Şekilleri=Tahminler

Eğer Büyük Frusina'nın stratejik boyutu hakkında bilgi sahibi iseniz, belirli zaafiyetleri, bu zaafiyetlere bakış açılarını, duruma taraf olan diğer ülkelerin stratejik boyutunu ve belirli zaafiyetlerini biliyorsanız onların olası hareket şekillerini de tahmin edebilirsiniz.

Öngörülerin daha güvenilir olabilmesi için iki tane daha paket bilgiye ihtiyacımız vardır. İlk olarak Büyük Frusina'nın geçmişteki hareket tarzını bilmelisiniz. Dış politika tarihi incelendiğinde geçmişe sadık kalan bir tutum var mıdır? Uzun süredir artık gelenek halini almış bir dış politika mı sergiliyorlar, yoksa irrasyonel davranışlar sergiliyorlar mı? Bu gelenek ve davranış şekilleri olası hareketlerini nasıl etkiliyor? Büyük Frusina'nın asla bağlarını koparmayacağı bir müttefiki var mı? Yıllar içinde batılı bir müttefike ihtiyaç duymuş mu? Bu tarz bilgiler oldukça önemlidir ve oldukça dikkatli kullanılmalıdır. Gelenekler bir süre için önemli olabilir ancak, belki de ülke geçmiş ile olan bağlarını koparmak için bir fırsat bekliyordur. İki; her ne kadar bir çok şeyi biliyorsanız da Büyük Frusinalıların mevcut durum içerisinde kendilerini nasıl gördüklerini bilmeniz gerekir. Büyük Frusina analiz ettiğimiz kadarıyla hatalara karşı dirençli değil ve II. Dünya Savaşı sırasında Almanya ve Japonya örneklerinde görüldüğü gibi olayları yanlış algılayabiliyor. Kendi başarılarını abartarak, düşmanlarını küçük görüyor.

Kısaca denilebilir ki, eğer istihbarat, bu bölümde bahsettiğim bilgilerle donanır ve arkalarındaki karmaşık bilgileri yönetebilirse Büyük Frusina'nın veya diğer bir ülkenin herhangi bir durumda ne tür bir tutum sergileyebileceğine dair tahminler-değerlendirmeler yapabilir. Unutmamak gerekir ki istihbarat, yaptığı öngörülerde yanılmazlık iddiası içerisinde değildir. İstihbarat sadece verdiği yanıtın, üzerinde detaylı çalışılmış ve objektif bir tahmin olduğunu söyler.

Bu durumda istihbaratın, bir ülkenin kendi özgür iradesi ile gelecekte ne tür bir politika izleyebileceği hakkında bir fikri vardır. İstenildiği takdirde istihbarat, herhangi bir İngiliz endüstri sahasının özelleştirilmesi durumunda bunun İngiltere'nin ödemeler dengesini nasıl etkileyeceği üzerine tahminde bulunabilmelidir. Misal; eğer Amerika Mera El Kebir, Bizerta, Malta, Kıbrıs ve İskenderiye'de hava ve deniz üsleri kurma izni alsaydı buna SSCB'nin tepkisi ne olurdu?

Bu konuyu kapatmadan önce şu soru sorulmalıdır; listelenmiş olan bütün özellikler dikkate alındığında bu tür bir istihbaratın ürettiği istihbarî bilgi ne kadar değerlidir? Eğer, sağlam ve güvenilir betimseḷ verilere, güvenilir raporlara ve dikkatle yapılmış analize dayanıyorsa; değeri mutlak ve nihai olmayabilir, spekülatif değerlendirme veya tahminler tam olarak geçerli olmayabilir ancak, eğer insan yaşamları ve ulusal güvenlik tehlikedeyse, bir kristal küreye inanmaktansa, ben, stratejik statü, belirli zaafiyetler ve olası hareket şekilleri ile ilgili verilere inanmayı tercih ederim. Spekülatif tahminler konusunda uzmanlaşmış kişilerin analizleri gerçek hayatta olan olaylara çok yakındır. Sosyal bilimler hiç bir zaman doğa bilimlerinin ulaştığı kesinliğe ulaşamamıştır ve belki de hiç ulaşamayacaklardır. Ancak karşılaştıkları büyük sorunlara rağmen son 50 yılda oldukça büyük ilerleme kaydetmişlerdir.

Kapasite Üzerine Notlar

Her ne kadar bu tartışmada konu, savaş olasılıkları ve silahlı kuvvetlerin seferberliğine dayansa da ve savaşa ait örnekler verilse de şu ana kadar

konu barış dönemi konteksti içerisinde ele alınmıştır. Barış dönemi, barışın sürdürülmesi ve ulusal güvenlik politikalarının gözden geçirilmesi ve aynı zaman da kazanmamız gereken bir savaş olasılığı göz ardı edilmeden ele alınmıştır. Peki eğer savaş döneminden bahsediliyor olsa idi stratejik istihbaratın spekülatif-değerlendirici unsuruna ne olurdu? Yapılan spekülasyonların önemi ve yönü değişirdi ancak, hiç bir temel özellik değişmezdi.

Stratejik statünün unsurlarının bir şekilde değiştiğini düşünelim Başlangıç için savaş yakın geleceğe ait bir olasılık olacağından durum daha nettir.[13] Bu şartlar altında zaman faktörüne kesinlik kazandırılır ve coğrafî özellikler hakkında daha açık olunabilir. Büyük saldırıyı ne zaman beklemeliyiz? Coğrafî uzlam unsuru ile ilgili durumu daha net sezebilir ve dikkatimizi başka yere çekmeye yönelik saldırılar ve ana saldırı bölgeleri ile ilgili net öngörülerde bulunabiliriz.

Her ne kadar düşman büyük stratejinin sivil unsurlarını kullanmaya devam ediyor olsa da hemen hemen askerî unsurlara dönüş tamamlanmıştır. Siyasî baskı ve tehditler eldivenler çıkarıldıktan sonra politik ve psikolojik savaş hâlini almıştır. Büyük çubuk ve şeker çubuğu ekonomik savaşın araçları halini almıştır.

Ordunun tamamı seferberlik hâlini almıştır. Askerî güç ile ilgili büyük soru artık ülkenin kapasitesi[14] ile ilgilidir. Orduda "kapasite" kelimesinden kasıt, ülkenin belirli bir zaman ve yerde kendine verilen görevi başarabilme

---

[13] Diğer yandan savaşın geliyor olması durum hakkında kesin olarak bilgi sahibi olacağımız anlamına gelmez. Son savaşta hiç beklenmeyen veya tahmin edilemeyen olayların yaşanması buna iyi bir örnektir. Hiç bir stratejik kâhin 1 Eylül 1939 tarihinde İtalya'nın savaşa gireceği tarihi, Almanya'nın SSCB'ye saldıracağı tarihi, Japonların Pearl Harbor'a saldıracağı tarihi ve İtalya'nın teslim olacağı tarihi görememişti. 1 Eylül 1939'da durum hakkında bir önceki yıla nazaran daha çok şey biliyorduk ancak hiçbir şekilde resmin tamamını net olarak görememiştik.

[14] Bu kelime askeriyede kullanılan zamanla anlam kazanmış bir kelimedir ve onu tam olarak burada kullanmak için saklıyordum. Barış dönemi kontexti içinde stratejik statü yerine bu kelimeyi kullanma arzum oldukça fazlaydı. Böyle yapmış olsaydım belki asker okuyucularımı onurlandırmış olurdum ancak bu istihbarat terminolojisinde hâlâ diğerlerine kıyasla bozulmamış olan bu kelimeyi bozmak olurdu.

yetisidir. Bu hem düşmanlar için hem de ülkenin kendisi için geçerlidir. Düşmanın görevini tam olarak tanımladığı bir sırada amfibik bir operasyon düzenlemek (Normandiya Çıkarması), stratejik önemi olan bir noktayı ele geçirmek (Stalingrad), ve hava bombardımanı ile düşmanı saf dışı bırakmaya çalışmak (Londra'daki ilk blitz [hava saldırısı] veya V weapon saldırısı) veya ticarî filosunu yok etmek (Atlantik Campaign) konu ile ilgili daha geniş tamınlamalar yapılabilir. Kapasiteler ile ilgili ikinci parametre ülkenin ekonomik düzenini zora sokmadan, siyasî istikrarı ve halkın düzenini bozmadan ülkenin, savaş alanına veya alanlarına yığabileceği askerî gücün (kara, deniz ve hava) miktarıdır.

Bu noktada barış dönemi savaş potansiyelini ölçmekte kullanılan seferberlik konusu önemini yitirir ve onun yerine silahlı kuvvetlerin operasyonel başarısını maksimum düzeyde tutmasını sağlayan destek kapasitesi önem kazanır. Savaş potansiyeli istihbaratın hesaplamalarında hâlâ göz önünde tutulması gereken bir unsurdur. Ancak artık savaş başladığına göre "potansiyel" kelimesi bir tarafa bırakılmalıdır.

Zaafiyetler önem kazanır ve istihbaratın görevlerinden biri de bunların tespit edilmesidir. Mümkün olan tüm silahlarla bu zaafiyetlere saldırılır ve kendi zaafiyetleri de yine mümkün olan tüm şekillerde saklanmaya çalışılır.

Bizim görevimiz düşmanın kapasitesini göz önünde bulundurarak onun yapacağı muhtemel hareketleri tahmin etmeye çalışmaktır. Askerî doktrinler düşmanın hareketleri hakkında kesin yorumlarda bulunmaktan her zaman kaçınır. Düşmanın niyetinin veya olası niyetinin ne olacağı konusunda kesin belirlemeler yapmaz. Düşmanın hareket alternatifleri üzerine yapılan tahminlere "durum tahmini" denir. Genel olarak izlenen yol şudur; (1) çevre hakkında bilgi; arazi, hava durumu, iklim, lojistik v.b., (2) Düşmanın gücü ve yerleşim düzeni, (3) kendi güçlerimiz hakkında bilgiler, (4) Düşmanın olası hareket şekli[15] Temel olarak düşmanın hareket şekli askerî operasyonların uzmanlık alanına girer, ikincil olarak politika ve ekonomi alanlarını ilgilendirir.

[15] İlerleyen bölümlerde "durum tahmini" formülünü daha geniş bir şekilde ele alacağım.

Savaş dönemi düşmanın kapasitesi hakkında bilgi sahibi olabilmek için, barış dönemlerinde benim stratejik statü ve belirli zaafiyetler olarak tanımladığım bilgilere sahip olmak gerekir. Olası hareket şekillerini tahmin edebilmek için ise, barış dönemlerine olası hareket şekillerini tahmin etmekte ihtiyaç duyulan verilere gereksinim vardır.

Bu benzer noktaları bir araya getirirken unutulmaması gereken nokta, barış dönemlerinde ihtiyaç duyulan bilgileri toplamanın zor olmadığıdır (SSCB hariç). II. Dünya Savaşı'ndan önce ve sonra dünyanın herhangi bir ülkesi hakkında istediğiniz bilgilere sahip olabilirdiniz (SSCB hariç) Ancak savaş sırasında, düşman sizin bilgisiz kalmanızın ne kadar önemli olduğunu bilir ve en temel bilgilere ulaşmak bile neredeyse imkânsızdır.

Bu bölüm boyunca ana konu spekülatif bilgi olmuştur. Bu elementi anlatırken eğer spekülatif bilginin sık rastlanan bir ürün olduğu ve kolaylıkla elde edilebileceği izlenimini yarattıysam hemen bu hatamı düzeltmek isterim. Spekülatif bilgi yaygın bir bilgi türü değildir. O istihbaratın en nadide malzemesidir ve kolay elde edilmez. Ancak ülkemizin en yetenekli öğrencileri tarafında üretilir . Bilgiyi üretenlerin konunun uzmanı, yeni bilgilere karşı tarafsız, yeni analiz türleri üretmek konusunda deha, hipotezlerinde yaratıcı, kendi tercih ve önyargılarının etkisi altında kalmayan ve sonuçlarını sunarken becerikli olmaları gerekir. Bilgi üretenler profesyonel hayatlarında en başarılı, entelektüel bütünlüğe sahip ve dünyevî bilgeliği olan kişilerdir. Bu durumda benim bahsettiğim bilginin çokluğu değil ancak, düzgün organize edilmiş beyin hücrelerinin üretebileceği ince zekâyı yansıtan bilgidir.

BÖLÜM V

İSTİHBARAT, ORGANİZASYONDUR

İstihbarat bir kurumdur; söz konusu bilginin sözü edilmekte olan özellikli türünün peşini kovalamakta olan, aktif kişilerin oluşturduğu fiziksel bir organizasyondur. Böylesi bir organizasyon, yabancı ülkeleri izleme ve bu ülkelerin geçmişlerini, şimdiki zamanlarını ve muhtemel geleceklerini yorumlamaya hazırlıklı olmalıdır. Bu ülkelere dair üretilen bilgilerin karar alıcılar için faydalı, yani sorunları ile ilgili, tam eksiksiz ve zamanında olduğundan emin olması gerekir. Böylesi bir organizasyonun aynı zamanda güncel dış politikanın ve stratejik sorunların neler olduğunu bilen (veya anlatılabilecek) ve profesyonel becerilerini mevcut sorunlar ile ilgili faydalı bilgiler üretmek için kullanacak yetenekli uzmanlardan oluşan bir ekibe sahip olması gerekir.

Bu bölümde organizasyonu ele alırken, ayrıntılı idari özelliklerini anlatmak arzusunda değilim. Bununla birlikte, istihbarat organizasyonunun, daha ilerideki bir bölüm başlığı altında (Bölüm 8) uzun uzadıya tartışacak olduğum, belirli sorunları vardır. Bu kısımda ise kendimi organizasyona dair genel bazı yorumlarla ve ne tür kişileri dahil etmesi gerektiği konusu ile sınırlı tutmak istiyorum.

Ekibi oluşturan kişilerin bazılarının, özellikle olayın yaşandığı yerde ve anda orada olup gözlemlemede bulunma konusunda uzmanlaşmış olmaları

gerekir ki, denizaşırı gözetleme kuvvetinin büyük kısmını onlar oluşturacaktır. Sözkonusu kişiler yabancı ülkelerin başkentlerine yerleştirilir ve görevleri gözlem yapmak ve sonuçlarını rapor etmekten ibarettir. Bu kişiler, benim stratejik istihbaratta cari rapor olarak adlandırdığım unsuru büyük ölçüde karşılamaktadır. İdeal bir açık[1] dış gözlemcinin, enformasyon görevlisinin ya da ataşenin nitelikleri nelerdir?

İlk olarak, yüzeysel olmalarına rağmen, önemli olan bazı özellikleri vardır. Bu kişinin, yabancılardan ya da yabancılarla birlikte yaşamaktan hoşlanmayan yapıda bir kişi olmaması; dışarıdaki yaşantıya ayak uydurabilmesi ve uyum gösterebilmesi; insanlarla iyi anlaşan, dışa dönük bir yapıya sahip olması gerekir. Genelde bu, niteliklere sahip olup, daha derinlikli hiçbir özelliği bulunmayan kişiler, dış görevler için seçilirler. Bu uygulanan, zayıf ve verimsiz bir politikadır, zira böyle bir kişi, bir gözlemci olarak, herhangi bir Amerikalı turistten ya da kendi ülkesi dışında bir yerde yaşamakta olan herhangi birinden daha keskin ve zekice gözlemlerde bulunamayabilir. Her şeyin ötesinde sahip olması gerekli olan, izlemekte olduğu konu ve durumlarda meydana gelen değişikliklere karşı yüksek bir duyarlılıktır. Bu duyarlılığı, konusunda uzmanlaşarak edinmiştir. Çalışma ve tecrübe ile edinmiş olduğu bu nitelikler, dış ortamda bir duyarlılık alanı, bir elek meydana getirir.

Ancak böyle bir elekte toplanmış olan her bilgi, ülkesindeki istihbarat organizasyonunun ilgisi kapsamına girmeyecektir. İçlerinden yalnızca belirli şeyler organizasyonun ilgi alanına giriyor olacaktır. Bu belirli şeyleri diğerlerinden ayıklayabilmek için de, "ABD yapımı" ikinci bir eleğe sahip olması gerekir. Yani, gözlemlemekte olduğu dış ortama olduğu kadar, kendi

[1] Bir gizli gözlemcinin sahip olması gereken bir numaralı niteliğin, aynı zamanda gözlem faaliyetlerini de gereksiz ve yersizce sınırlamayacak, ortaya çıkarılamaz bir gizli kimlik ya da maske olduğunu söylemeye gerek yoktur. Kimliğini örten bu maskenin yanında sahip olması gereken başka nitelikler de vardır ki bunların çoğu, açık gözlemci için tanımlanmış olanlarla aynıdır.

ülkesinin dış siyasetinin ve stratejisinin gereklerine dair bilgilere de tam anlamı ile duyarlılık kazanmış olmalıdır. İstenilenin ne olduğunu, neyin önem teşkil ettiğini ve neyin önemsiz olduğunu bilmesi lâzım gelir.

Son olarak, salt izlenimleri pasif bir biçimde algılayan biri olmanın ötesine geçmelidir. Kendi kendine, sürekli olarak, karmaşık ve çetrefil, anlaşılması ve cevaplandırılması güç mahiyette sorular sormalıdır. Bilgilerin doğrulanması veya çelişkilerin ortaya konulması için yeni kaynaklar arayışında yaratıcı ve özgün olmalı, edindiği yeni kanıtlara eleştirel yaklaşmalı, sorgulanamaz olguların düzenlenmesi ve sıralanmasında sabırlı ve dikkatli davranmalı, hipotezlerin seçilmesi ve ayıklanmasında nesnel ve yansız olmalıdır- kısacası, işi öncelikli olarak bir araştırma işi olmasa da, eğitimli bir araştırmacının niteliklerine sahip ve tekniğine de hâkim olmalıdır.

Organizasyonel anlamda bakıldığında, bütün bunlar, istihbarat servisinin eğitimli ve yetenekli kişileri işe almasının, onları, bu hükümetin bilmek isteyeceği konulara tam anlamı ile âşina olana dek ülkedeki çalışma bürosunda tutmasının ve bir kez sahaya çıkarıldılar mı da, hükümetin bilgi gereksinimlerindeki değişiklikler ile ilgili olarak güncel halde tutulmalarını sağlamasının gerekli olduğu anlamına gelmektedir. Dolayısı ile, dış faaliyetleri açıktan açığa gözetleme ekibi, ülkede kalan gizli gözetleme ve araştırma ekibinin bir denizaşırı uzantısıdır. En azından öyle olması gerekir. Ülke içindeki çalışma ekibi ile olan yakın ve sıkı bağlantısının, görev rotasyonu vasıtası ile vurgulanması ve resmîleştirilmesi gerekmektedir.

İstihbarat organizasyonunun, yurtdışında gözetleme görevinde bulunan kişilere ek olarak elbetteki ülke içinde de bir kuruluşu bulunur. Ülke içindeki bu kuruluşu oluşturan ekip, ülke içi esaslı olan gözetleme ve araştırma görevleri ile meşgul olur. Ülke içinde gözetlemenin açık bir uğraşı olması durumunda, gözetleme ve araştırma ile görevli kişilerin nitelikleri arasında büyük ölçüde bir üst üste binme durumu söz konusu olur. Gerçekte, her ikisinin işleri öylesine iç içe geçmiştir ki, çoğu kez bir kişi her iki işi birden yapar. Gözlem görevi dahilinde o gün itibarı ile alınmış olan radyo yayınlarına, dış basın bültenlerine, dış ülkelerin -kendi uzmanlık alanı

içerisinde kalan başlıca öneme sahip gazetelerine, ilgili alanlardaki gözlemcilerden ve ataşelerden gelen mesajlara ve raporlara göz atar. Diğer tarafta, araştırma görevi dahilinde -ki aynı zamanda bir yandan da bu işi yürütebilmelidir- olayların günlük gelişimini gözlemlemekte iken edindiği veriler muhtemelen çalışmasının önemli parçalarını teşkil edecektir. Bugün neler olduğuna dair son gelişmelerden haberdar olamaz ise araştırması, netliğini ve istikametini kaybedecektir. Ayrıca, tam ve eksiksiz olmayacağını söylemeye gerek bile yoktur.

Dış sahada açıktan açığa gözetleme ile görevli bir kişi için gerekli olan niteliklerin, ülke içindeki gözlem ve araştırma ekibinde de bulunması gerekir. Bu kişilerin de dış siyasette hüküm sürmekte olan sorunların farkında olmaları, gözlenmekte olan bu dış politikadaki sorunları oluşturan konular üzerinde çok iyi bir eğitim almış ve kendilerini bilgi elde etmeye adamış olmaları, titizlik ve özenli çalışma gerektiren araştırmalar ve yansız, tarafsız analizler yapabilmek için gerekli kapasiteye sahip olmaları gerekir. Yaptıkları çalışmaların bir bölümü benim askerlik sanatında dahil ettiğim sosyal bilimler alanında olacaktır. Cevaplamak zorunda oldukları sorular anlaşılması zor, az kişinin anlayacağı sorulardır ve bunlara ulaşmak ancak ve ancak özel çaba sarf edilmesini gerektiren dillerin ve bilim adamları tarafından geliştirilmiş yüksek seviyede eleştiri tekniklerinin bilinmesi ile mümkün olabilir, bunlar çoğu kez incelikli bir zekâyı yansıtırlar ve yalnızca bunlarla yaşamış olan ve incelikli noktalarını neredeyse sezgisel olarak anlamakta olan biri tarafından algılanabilirler.

Örnek vermek gerekirse, Kuzey Afrika'ya yaptığımız çıkarmaya ilişkin iki küçük sorunun üzerinde düşünelim. Bu operasyonun düzenlenmesine karar verilmeden uzun zaman önce, Amerika Birleşik Devletleri, Fransız Vichy hükümeti ile varılan bir anlaşma uyarınca Fransız Fas'ına, Cezayir ve Tunus'a zaman zaman petrol ürünleri, pamuk, şeker ve çaydan oluşan ürünleri göndermekteydi. Öteden beri ve özellikle de 1942 yazında bu ürünlerin potansiyel propaganda değerleri gayet iyi anlaşılmış durumdaydı; eğer olması gerektiği gibi ambalajlanmış olsalar ve nedenlerimizi anlatan bir tür mesaj taşıyor olabilselerdi çok daha iyi olurdu. Bu mesaj ne olabilirdi? Hangi

dillerde yazılmış olmalıydı? Hangi sözcüklerle ve nasıl kurulmuş cümleler ile ifade edilmeli, dile getirilmeliydi? Sorun, özünde, reklamcılarımızca gayet iyi anlaşılabilirdi ancak bu söz konusu durumu farklıydı. Amerikalılara uygulandığında oldukça yüksek bir başarı şansına sahip bir nitelendirici cümlecik, bir etiket tasarlayabilirlerdi, bununla birlikte söz konusu hedef kitle Amerikalı değildi, çoğunlukta olarak Fransız ve Arap'tı. Sömürgeci Fransızların ve Kuzey Afrikalı Arapların ruhlarına, gerçek duygularına ve vicdanlarına nasıl ulaşırsınız? İçinde bulundukları psikolojiyi, yönetim ideolojilerini, düşünme alışkanlıklarını ve kendilerini ifade etme biçimlerini, kendi insanlarınızınkini bildiğiniz gibi bilmeniz gerekir.

Başarıya giderken karşılaşılabilecek tehlikeler ile ilgili olarak, mesajın Arapça'daki gerçek cümle kuruluşunun üzerinde düşünelim. Bu, eski bir dildir ve şimdilerde bu dili kullanmakta olanların karşı karşıya olduğu yeni dünyaya kendini hızla uyarlamaktadır. Kur'an'ın yazılı bir metin haline gelmesinden bu yana birçok şey oldu; demokrasi, totalizm, liberalizm gibi kavramlar kullanılmadan önce bu kelimeler için bir terminoloji oluşturulmalıdır. Günümüz Arap gazetecileri, politikacıları ve profesörleri tam da böyle yapmaktalar ve yalnızca Arap klasiklerindeki dili bilen uzmanlarımızın söz konusu mesajı tercüme edebilmeleri mümkün değildir. Bu işi yapacak olan Amerikalı, yalnızca Arapça konuşma dilini ve modern gazetecilik dilini değil, Kuzeybatı Afrika Arap kültürünün mahalli merkezlerinde Fez ve Marrakeş'de, Oran, Constantine ve Kairouran'da- konuşulan ve yazıda kullanılan bu yeni yeşil dilin istisnaî alt-türlerini de bilen bir kişi olmalıdır. Bir istihbarat organizasyonu, hâlihazırda sahip olduğu ekipten olsun, ya da danışman isim listesinden olsun böyle bir kişiyi çıkaramaması durumunda yükümlüklerini yerine getirmekte başarısız olacaktır.

Diğer bir örnek, İspanyol Fas'ında bir ordunun güvenebileceği mevcut işgücü hakkında tahminde bulunmaktır. Eğer bu sorunun çözümü insan işgücü hesaplamalarında uzman ancak İspanyol Fası'nın özel durumu ile ilgili bilgiden yoksun bir kişiye bırakılsaydı cevap kabul edilemeyecek ölçüde yanıltıcı olurdu. Uzman, İspanyol Fası nüfus sayım rakamlarını nominal bir değer olarak almakla yola yanlış bir fikre dayanarak çıkar ve nüfus

sayımında sayılmış ve kaydedilmiş kişilerin fiziksel olarak ulaşılabilir olduklarını, bu kişilerin isteklendirici ve özendirici ödüller devreye sokularak işe başlatılabileceklerini ve bir kez istihdam edildiklerinde de kendilerinden istenen çeşitli işleri yapabileceklerini farz etmiş olmakla da bu hatasını perçinlemiş olurdu. İnsan gücü hesaplamalarında uzman kişinin yanında ona bu sayım rakamlarının şişirilmiş, insanların düzensiz ve esas itibarı ile iletişimsiz olan bu ülke içerisinde küçük topluluklar halinde dağılmış durumda yaşamakta olduklarını, bu insanların yapmak istedikleri en son şeyin çalışmak olduğunu ve bir şekilde çalışmaya ikna edilmeleri durumunda da gözetim ve denetim sorununun büyük boyutlarda olacağını izah edecek- kısacası o bölgeye özgü düzeltmeleri yapacak bir İspanyol Fası uzmanı olmadan- varılacak bir sonuç gerçekte yanıltıcı olurdu. Böyle bir uzman gereken yeterlilik ve becerileri yalnızca önerilen metotları kullanmak yoluyla geliştirebilir. Bir istihbarat organizasyonunun çok sayıda bu tür gerçek uzmanlara sahip olması gereklidir.

Bu örnekler, Fransız (sömürgesi) Fas'ta kullanılan Arap dilinin nasıl yazıldığını bilmememiz ya da İspanyol (sömürgesi) Fas'taki bölgesel işgücü arzı tahminlerini yüksek tutmuş olmamız yüzünden Kuzey Afrika çöllerinde yenilgiye uğrardık önermesini akla getirmek veya böyle bir izlenim yaratmak maksadı ile verilmemiştir. Farklı örnekler de kanıtlayabilirdi ki, büyük miktarlarda karşılaştırılabilir nitelikte özel bilgiye sahip olmamamız durumunda çıkarma maliyetleri fark edilebilir ölçüde daha yüksek olacaktır.

Benim üzerinde durduğum nokta, herhangi bir kişinin bir istihbarat organizasyonunda görev alamayacağıdır. Anlatmak istediğim şey, istihbarat organizasyonun, kendisi işine adamış uzmanlardan oluşan etkin bir üretim birimi olduğudur.

Bir anlamda, istihbarat organizasyonlarının hiç değilse bir nebze büyük bir üniversite fakültesine benzemeleri gerekir. Araştırmanın ve dikkatli düşünüşün "kendilerine nefes alıp verdiren şey" olduğu düşüncesini taşıyan insanlara sahip olmalı ve buna uygun olarak da, biraz tuhaf kaçan, eksantrik ama başka kimsede olmayan benzersiz yeteneklere sahip kişilere karşı da

tolerans göstermelidir.[2] Bir nevi akademik araştırma özgürlüğünü garanti etmeli ve tek tük de olsa, pratikte uygulanabilirliği olmayan bulgular elde edilmiş olmasına işaret ederek bu özgürlüğün bir parçasını alıp götürmekte, gölge düşürmekte ve küçültmekte olanlarla da mücadele etmelidirler. Gerçeği bulma arayışı, çoğu zaman içermekte olduğu büyük zorluklara duyulan saygıdan kaynaklanan itaat etrafında yapılanmalıdırlar.

İstihbarat organizasyonlarının, özel olarak tahsis edilmiş uygun tesisleri olması gerekir, bunların başında bir kütüphane ve sakin, rahat bir çalışma ortamı gelmektedir. Kütüphane, hem yayınlanmış referans çalışmaları, hem de, günümüzün haberleri ile, geleceğe yönelik yapılmış analizlerin ham materyalleri olarak sınıflandırılmış, etkili, istenilen sonucu veren ve homojen bir bütün oluşturan dökümanları içermelidir. Kütüphanenin iyi idare edilmesi gerekir, iyi idare edilmekten kastettiğim, Amerikan kütüphanelerinin oluşturduğu ideal tarzı sürdürme peşinde koşulmasının gerekli olduğudur. Bu, elbetteki bir genel kütüphane boyutunda olmayacaktır ancak dış dünyada hüküm sürmekte olan güncel gelişmeler alanında kapsamlı geniş bir kütüphane olacaktır. Sessiz bir çalışma yeri ile de, savaş süresince çok rastlanıldığı gibi ve oldukça yaygın olan kişi başına kırk küsür metrekare alanın düştüğü çalışma ortamlarına nazaran çalışanları entelektüel

---

[2] Bu paragrafta verilen mesajın, şimdi (Eylül 1950) olduğu gibi, büyük önem arz edebilecek olduğu zamanlar çok nadirdir. Hükümetin komünistlerden haklı görülebilir korkusu, yavaş yavaş ve değiştirilemez bir biçimde, konformist olmayan herkesten duyulan bir korkuya dönüştükçe, hayal gücü ve özgün fikirleri olan ve düşüncelerini geleneksel olmayan bir biçimde kanalize edebilme yetisine sahip insanlar için sözde güvenlik testlerinin gittikçe incelmekte, azalmakta, ufalmakta ve önemini kaybetmekte olan tuzak ağlarına uyum sağlamak gitgide zorlaşıyor olmalı. İnsanların sadakatini ve ağızlarının sıkılığını sınayan gerçek testlerden ziyade bu testler gitgide –hükümet içerisindeki ve de dışındaki- sorumsuz Amerikalıların sıradan olduğunu düşündüğü insanlar için yapılmakta olan testler haline geldi. Bunun neticesi, muhtemelen bu iş için sahip oldukları en önde gelen nitelikleri Chicago Tribune'den ya da kendi şöhretlerinin ve reklamlarının peşinde koşan Kongre üyelerinden gelen saldırılara açık olmamaları olan insanlara verilen bir sertifika olması olacaktır. Bir istihbarat ekibi bu gittikçe incelmekte, azalmakta, ufalmakta ve önemini kaybetmekte olan tuzak ağları ile elekten geçirildikçe, bu ekibe mensup kişiler de bir banyonun zeminindeki karolara benzer –ve anlamlı ve özgün düşünce için de neredeyse ancak bu kadar yeti sahibi- olacaklardır.

çalışmaya konsantre olmaya daha büyük ölçüde sevk etmekte ve imkân tanımakta olan bir yeri kastediyorum.

Bununla birlikte, istihbarat organizasyonlarının bir üniversite fakültesi ile benzerlik taşıması yeterli değildir. Daha hızlı bir işleyiş temposuna yönelmeli ve her ne kadar doğruluğun ara sıra ve maalesef feda edilmesini gerektirse de son teslim için verilen mühletlere daha büyük bir titizlikte itaat etmelidirler. İstihbarat organizasyonlarının, aynı zamanda, en büyük metropoliten gazetelerimizin sahip olduğu niteliklerin pek çoğuna da sahip olması gerekmektedir. Ne de olsa, vazifelerinin büyük çoğunluğu seçkin bir gündelik gazeteninkiler ile benzerlik gösterir. İzler, rapor eder, özetler ve analiz ederler. Yabancı muhabirleri ve ülke içi ekipleri vardır. Tıpkı bir gazete gibi onların da hususi ve gizli olarak geliştirmiş oldukları taze haber kaynakları; hızlı ve emin haberleşme ve iletişimleri vardır. Bir oranlama yaptığımızda, haber atlama ve hatalı haber için daha büyük cezaları olmakla birlikte, tam, eksiksiz ve doğru olma sorumlulukları; son teslim için belirli mühletleri vardır. Günde milyonlarca kelimelik haberleri ele alıyor olmak ve doğru ekip elemanının kendi alanına uygun düşen tüm mesajları almasını sağlamak problemini aynı şekilde onlar da yaşarlar. Hatta ve hatta aynı bir gazete gibi editoryal kontrol sorunları, kopyalama ve dağıtım zorlukları da bulunmaktadır. Bu anlamda, istihbarat organizasyonlarının, bir gazetenin organizasyonu üzerinde daha çok çalışma ve araştırma yapması ve bu organizasyonun evrelerinden hangilerine gereksinim duymakta olduklarını saptayıp, bir anlamda bu fikirleri ödünç almaları ve kullanmaları uygun düşecektir.

Konuya gazete ve üniversiteler ile benzerlikler açısından bakılırken, bir istihbarat organizasyonunun, bunlar ile beraber, iyi bir iş organizasyonunun belirli karakteristiklerine de sahip olması gerektiği de ele alınmalıdır. Ancak burada katiyen istihbarat organizasyonlarının kullanmakta olduğu dile iş dünyasına özgü sözcükler yüklemek kastı yoktur. İstihbarat, bir ürünün (bilginin), ham materyallerden (her çeşit veriden) işgücü (yüksek beceri ve yeteneklere sahip işgücü –ancak bu iş dünyasındaki anlamında kullanıldığında pek pratik olmuyor-) ile üretilmesi ile meşgul olan bir organizasyon olarak düşünülebilir – ve işin aslı sıklıkla da öyle düşünülmektedir-.

Ürünün, taşıdığı etikete uygun değerde olabilmesi için standartları gerçekleştirmiş olması gerekir. Tüketicinin farklı taleplerini karşılaycak çeşitli şekillerde paketlenmelidir. Bazı tüketiciler ürünü yarı tamamlanmış şekilde (üzerinde yorumları ile birlikte saha notları), bazıları tamamlanmış ancak paketlenmemiş (birçok konu hakkında ya da bir konunun birçok yönleri hakkında bilgi verici ve belki bir kaç ciltten oluşan bir ansiklopedi formunda) ister, zor beğenen ve en çok dikkat ve titizlik isteyenler ise ürünü küçük miktarlarda ve hediye paketi yapılmış olarak (dünyanın içinde bulunduğu durumun iki ya da daha az heceli kelimelerden oluşan bir sayfalık bir özeti) isterler. Ürün yalnız ambalajlanmasında değil, iç kompozisyonunda ve terkibinde de tüketicinin zevkindeki, ya da daha iyi bir tanımlamayla tüketici gereksinimlerindeki, iniş çıkışlara, değişikliklere ve dalgalanmalara hem yönelmiş olmalı hem de bunları yansıtabilmelidir. Bırakın Macaristan komünist olmakla gözdağı versin ve karışımdaki malzemelerden Macar olanı arttırılsın; bırakın Panama üsler konusunda bize karşı tavır almaya hazırlansın ve Panama unsurunun artırılması gerekecek olsun. Tecrübe birikimini kullanarak, yeni bir ürüne olacak tüketici talebini önceden tahmin edip ona göre davranabilir –hatta bu talebi yaratabilir-, ancak yalnızca kalitesini devam ettirmek suretiyle sürekli kabul görmeyi bekleyebilir mi? Birçok tüketim maddesi üreticisi gibi istihbarat da, ancak, ürünü üstün nitelikte bir araştırma, ihtiyatlı ve sakıngan bir geliştirme, sağlam bir tasarım ve dikkatli bir üretim sürecinin açık ve yanlış anlaşılmaya yer bırakmayacak işaretlerini taşıdığında en büyük pazarlama başarısını gösterebilecektir.

İstihbarat organizasyonları birbiri ile rekabet içerisindedir. Pazarı çalışmaları ve henüz kullanılmamış olan açıklıkları bulup geliştirmeleri gerekmektedir. Terbiyeli, nazik, temiz , ağırbaşlı ve yüksek zekâya sahip ve yalnızca ürünü kabul ettirmeye çalışmakla ve tüketicinin ürüne olan reaksiyonunu değerlendirmekle kalmayıp yeni ürünlerin geliştirilmesini de göz önünde bulundurarak tüketicilerin yeni sorunlarını da keşfetmekte olan satış elemanlarından oluşan küçük kuvvetlerinin devamlılığını sağlamaları gerekmektedir. Gelecek için planlamalar yapmalıdırlar.

Organizasyonlarının iş dünyasının bu karakteristiklerini yansıtması gerekir ve her ne kadar gerek gazetecilerin gerekse profesörlerin, organi-

zasyon çizelgelerine, birbirlerine eşit oranda alerjik oldukları söylense de, organizasyonların sistemlerini çizelgelere göre oturtmaları ve çizelgeye riayet edilerek idare edilmeleri gerekir. Ancak, aynı zamanda, yapısının özgürce şekil değiştirebilmesi ve gerektiğinden az istifade edilmiş bir birim olmaktan çıkıp önceden tahmin edilemeyen büyük işlerin yüklenebileceği bir birim olma yönünde bir yetki değişimini mümkün kılacak becerilerin kazanılması yolunda da gayret sarf etmelidirler. Herhangi bir birimin önemi unutulmuş olan herhangi bir operasyondan menfaat sağlamasına izin vermemelidirler. Eğer bilanço öyle gösteriyorsa, ne kadar keder verici olsa da, organizasyonun yeniden düzenlenmesini üstlenmeye yönelik isteklilik ve rıza göstermelidirler. En iyi müşterilerinin itibarı için can sıkıcı, usandırıcı ve görünüşe göre herhangi bir fayda getirmeyecek olan görevleri üstlenmeye de istekli olmalı ve bunları üstlenebilmeli, bunların hepsinin de ötesinde sahip oldukları yetenekleri abartmamalı, teslim edebilecek olduklarından fazlasını satmamalıdırlar.

İstihbarat organizasyonları hakkında bu söylemiş olduklarım, savaş zamanları için olduğu kadar barış zamanları için de doğru ve geçerlidir. Yalnızca kötü ve yetersiz organizasyondan oluşan kötü ve yetersiz istihbaratın savaş durumunda son derece dramatik cezaları olması yüzünden benzeri cezaların barış zamanına özgü olmadığını düşünmenin etmenin bir mantığı yoktur. Büyük barış stratejisi çerçevesinde yapılmış olan yanlışlar belki de gereksiz ölçüde korkunç bir savaş alanı görüntüsünün meydana gelmesinin sebebi olmayabilirler, ancak bazen bundan daha kötüsüne sebebiyet verirler.

BÖLÜM VI

MERKEZÎ İSTİHBARAT

Daha önce sözü edilenlerden de görülebileceği gibi, büyük strateji ve ulusal güvenlik istihbaratı, hükümetin normal süreçlerinin bir sonucu olarak kendiliğinden meydana gelmemektedir; karmaşık bir mekanizma vasıtası ile, kuvvetli ve maksatlı gayretlerin sonucunda üretilmektedir. Bu ve bunu takip eden iki bölümde istihbarat makinesinin belirli yönlerini ele alacağım. Ve buna, kendi Merkezî İstihbaratımızınkiler ile başlıyorum.

22 haziran 1946 tarihinde Başkan Truman, Dışişleri, Savaş ve Donanma Bakanlarına bir genelge göndermişti; genelgede "tüm federal yabancı istihbarat faaliyetlerinin, ulusal güvenlikle ilişkili istihbarat misyonunun en etkili başarıya ulaşmasını temin edecek biçimde planlanması, geliştirilmesi ve koordine edilmesi" emrini veriyordu. Genelge, "Bu amacı başarıyla yerine getirmek üzere, kişisel temsilcim olarak seçeceğim başka bir kişi[1] ile birlikte sizleri Ulusal İstihbarat Yetki Birimi olarak tayin ediyorum" sözleriyle sürüyordu..

Ve genelge şöyle devam ediyordu: "Varolan ödenek sınırları içerisinde her biriniz zaman zaman kendi bakanlıklarınızdan kişileri görevlendirecek, tesisler tahsis edeceksiniz, bu kişiler kolektif olarak bir araya geldiklerinde

[1] Daha sonra Donanma Amirali Leahy bu göreve tayin edildi.

bir Merkezî İstihbarat Grubu oluşturacak ve Merkezî İstihbarat Şefi yönetimi altında Ulusal İstihbarat Yetki Birimi'ne yardımcı konumda olacaktır. Merkezî İstihbarat Şefi benim tarafımdan tayin edilecek, Ulusal İstihbarat Yetki Birimi'ne karşı sorumlu olacak ve bu birimin oy hakkı bulunmayan bir üyesi konumunda yer alacaktır."

Başkan, bu sözleri ile tarihimizde ilk kez stratejik istihbarat için resmî bir merkezî organizasyon oluşturmuş oldu.[2] Merkezî İstihbarat Grubu'nun alışıldık türde bir federal komisyon ya da kurul olmadığına işaret etmek gerekir. Başkan'ın, Kongrenin bir yasasına karşılık, kullanmış olduğu yönetim yetkisinin cevabı olarak hayata geçirilmiştir, fonlar ve personel konularında, hükümetin saptanmış üç bakanlığına bağlıdır.

Bu düzenleme merkezî istihbarat organizasyonunun süratli bir biçimde kurulmasını mümkün kılmış olması itibarı ile övgüye lâyıkken, açıkça görülen dezavantajları da vardı. Bunlar arasında, belirsizliğin getirdiği dezavantaj en başta gelenlerden biriydi. Katkıda bulunan üç bakanlığın, "varolan ödenek sınırlarının", bu bakanlıkların ihtiyaçlarının yeterli olacak şekilde karşılanmasını tedarik etmek üzere kişiler görevlendiremeyecek ve tesis tahsis edemeyecek bir noktaya kadar daraltılacağını ve kısıtlanacağını kim önceden bilebilirdi? Bir Kongrenin –başka şartlar altında merkezî istihbarat fikrine eğilim gösterecek- organizasyonun ayakta durmasını sağlayan bakanlıkların bütçelerinde büyük ölçüde azaltmaya gitmekle bu organizasyonun varlığına son veremeyeceğini kim söyleyebilirdi? Bu koşullarda hangi birinci sınıf sivil bu organizasyonda işe alınmak, hangi birinci sınıf bakanlık memuru burada görevlendirilmek isterdi?

---

[2] İkinci Dünya Savaşı boyunca (Müşterek Kurmay Başkanlardan oluşan Müşterek İstihbarat Komitesi) (Joint Intelligence Comittee) savaş dönemi stratejik istihbarat misyonu ile görevliydi. Birkaç alt komitesi ve faal durumdaki komiteleri yalnızca Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri'nden değil, birkaç sivil devlet dairesinden -Dışişleri Bakanlığı, Stratejik Hizmetler Bürosu ve Dış Ekonomi İdaresi'nden- temsilcileri de içine dahil etmişti. Bu boyutta, JIC bir nevi merkezi istihbarat organizasyonu idi ancak faaliyet alanı savaş dönemi misyonunun doğası ile sınırlıydı. Kökenini oluşturan grubun, yani JIC'nin kendisinin, hiçbir zaman, resmî mevcudiyetini ilan edecek bir yönetsel mevkisi olmadı.

Merkezî İstihbarat ikinci şefi Korgeneral (şimdi Orgeneral'dir) Hoyt S. Vandenberg bütün dikkatini bu sorun üzerinde yoğunlaştırmıştı. Büyük ölçüde, onun, yönetici olduğu dönemin de dışına taşan uzun süreli gayretleri sonucunda, merkezî istihbarat, Kongre'nin bir yasası kapsamında yasallaştırılmıştır. 1947 Ulusal Güvenlik Yasası Başlık I, Paragraf 102,[3] bir Merkezî İstihbarat Dairesi'ni (CIA) kesin olarak ortaya koymuş ve bu kurumun bütçesi meselesini de Kongre'nin yıllık olarak ele aldığı konulardan birisi haline getirmiştir. Şimdi bu yasayı inceleyelim.

Belki de ilk olarak söylenmesi gereken, merkezî istihbaratın alması gereken esas biçime dair uzun süreli bir argümanın, en azından şimdilik, sona ermiş görünümü vermekte olduğudur. Savaşın son günlerinde bu argüman doruk noktasına varmıştı ve merkezî istihbaratın çok büyük çaplı faal bir organizasyon mu, yoksa bir nevi holding ve işletme organizasyonu mu olması gerektiği yönündeki temel soru etrafında odaklanmıştı. Faal bir organizasyon olması gerektiği fikrinin en uç noktadaki savunucuları, büyük strateji ve ulusal güvenliğin istihbaratının çok gizli ve özel sorumluluğunu neredeyse tek başına taşıyan bir istihbarat dairesinin, işi doğru ve kurallarına uygun biçimde yapacak yegâne tür olduğunu ileri sürmekteydiler. Bir daireye bağlı bir istihbaratı tam olarak işin dışında bırakmazken, geçerli olan doktrinde toplama, değerlendirme ve dağıtma olarak tanımlanmış olan fonksiyonları (ya da benim tanımımla- gözlem, araştırma ve dağıtımını yapma fonksiyonlarını) kendi başına yürütecek bir merkezî istihbaratın altını çizmekte, ısrarla bu yönde telkinlerde bulunmaktaydılar. Böyle olmasının, bölüme bağlı bir istihbaratın önemli bir bölümünü ambalajlamanın (ya da kopyalamanın) dışında bir yardımı olamazdı. Uygun büyüklükte bir ekibi olacaktı; yani çok geniş. Hükümetin politikalar oluşturmakta olan ya da faal durumdaki bir bakanlığının ya da dairesinin bir parçası olmayacaktı. Diğer tüm benzeri bakanlık ve devlet dairelerinden ayrılmış bir konumda, onların hizmetine ayrılmış, bir nevi engin bir referanslar ansiklopedisi olacaktı. Bu fikrin destekleyicilerinin bir bölümü bunu Müşterek Kurmay Başkanlarına (Joint Chiefs of Staff), bir diğer bölümü de Başkan'a rapor etmişti.

[3] Sekseninci Kongre, Birinci Oturum, Kamu Kanunu 253

Böyle bir organizasyonun savunulmasının etrafında, büyük ölçüde merkezde toplanmış bir yönetimin yanında ve karşısında yer alan, alışılmış argümanlar da büyük bir hızla dönmeye başladı. Benim görüşüme göre bunlar ikincil öneme sahip konulardı. İstihbaratın büyük çaplı faal bir organizasyon olması gerektiği fikrinin destekleyicileri, büyük önem taşımakta olan bir konuda güçlü bir tezi savunmaktaydılar; bu da, eğer kurulan bu yeni organizasyon istihbaratın bilgi toplama özellikle de açıktan açığa bilgi toplama aşamasına dahil edilirse halihazırda yapılan çalışmalardan çok daha başarılı olabilir.

Açıktan açığa yürütülen izleme faaliyeti ile bilgi toplamanın büyük bölümü o zaman da şimdi de hükümetin dış ilişkilerimizle ilgili bakanlıklarının veya bölümlerin denizaşırı temsilcileri tarafından yerine getirilmektedir. 3 hizmet bakanlığa ek olarak Tarım, Ticaret, Hazine, Adalet bakanlıkları ve diğerleri ataşe gönderirler, hepsinden önde gelen Dışişleri Bakanlığı Dış Hizmet görevleri ve ataşeler gönderir. Eski gelenekler ve yönetim uygulamalarındaki sebepler yüzünden, bu denizaşırı gözlem ve bilgi toplama gücü, standartların altında kalmıştır. Mensuplarının bazılarının izleme ve rapor etme işini iyi bir şekilde yerine getirmelerine olanak vermeyen ölçüde birçok başka görevleri vardı; bazılarının zamanı ve hevesi vardı ancak özünde bir yeterliliğe ve kabiliyete sahip değillerdi; bazılarının zamanı vardı ancak hevesleri de yetenekleri de yoktu. Ancak burada, içlerinde tam manası ile pırıl pırıl ve fevkalâde zeki kişiler olduğunu da hatırdan çıkarmayalım.

Şimdi, bu gözlem ve bilgi toplama fonksiyonunu yerine getirmekle görevlendirilmiş yeni bir kurumun, bakanlığın gelenek ve adetlerini kırabilecek ve kendi sahasında çok hevesli ve kıyasıya rekabetçi bir uzman kadrosunu ortaya koyabilecek kadar güçlü bir pozisyonda olup olmayacağı tartışılabilir. Dışarıdan gelen raporların daha iyi olma şansı, merkezi bir istihbarat örgütünün kurulmasını gerekli kılan en önemli argümandır.

Böyle bir merkezîleşme aynı zamanda, bana göre başarılı bir istihbaratın en önemli prensibini, yani istihbaratı üretenlerin istihbarat kullanıcılarına ya da tüketicilerine yakın olması prensibini çiğnemektedir. Bakanlıklardan

sadece birinin içerisinde bile, ürünün tamlığını, zamanındalığını ve uygulanabilirliğini tek başına mümkün kılmakta olan, istihbaratı üretenlerle istihbaratı tüketenler arası güvenin çeşitli biçimlerini oluşturmak ve geliştirmek yeterince zordur. İstihbarat, aynı üniforma, aynı bina ya da aynı meslek içindeyken bile, bu güvenin oluşması yolunda büyük engellerle karşı karşıyadır. Bu güvenin hâlihazırda departmanlar arasında uzanmakta olan açık ve net biçimde kimseye ayrılmamış olan alan boyunca inşa edilmesi bundan çok daha zor olacaktır. Böyle bir istihbarat dairesi için, Dışişleri Bakanlığı, Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri ile gerçek bir samimiyet, giriş çıkışların önlenmesi için bariyerlerin kurulduğu bir kordon altında olmak misali kapalı olmak, kendilerine özgü korkularının, ve amaçlarındaki, politikalarındaki ve planlarındaki küçük ama önemli değişikliklerin göreceli masumiyeti içerisinde yaşamak çok daha kolay olurdu. Böyle bir organizasyon için gayretlerini yanlış yöne yönlendirmek, yanlış gelişmeleri takip etmek ve küçük önem taşıyan meseleleri rapor etmek hiç de imkânsız olmazdı. Dahası, bakanlığın günlük işlerinden uzaklığının, araştırma sonuçlarının uygulanabilirliği üzerinde kötü ve menfaatlerine aykırı bir etkisi olurdu. Ve bakanlıklara Başkanın bizzat kendisinden gelen emirlerin de bu durumu değiştiremeyeceğini söylemek sanırım çok fazla abartılmış olmazdı. Büyük strateji için başlıca önem arz etmekte olan sorumlulukları kaçınılmaz olarak taşımakta olan bakanlıklar kendi istihbarat çalışmalarını sürdürür ve uzak bir konumda kalmış olurlardı; kendi istihbarat operasyonlarının kazanımlarını istihbarat dairesine geçirmekte tamamıyla samimi ve içten olmayabilirlerdi. "Operasyonel bilgi" olarak görme hak ve yetkisine sahip oldukları bilgileri geçirmekte ise bundan da öte gönülsüz ve içtenliksiz olabilirlerdi.[4] Eski Dışişleri-Savaş ve Donanma Bakanlıkları Koordinasyon

[4] İdarî uygulama, enformasyonel (ya da istihbarat) olarak adlandırdığı iletişimlerle operasyonel olarak adlandırdığı iletişimler arasında bir ayrım yapmaya çalışmayı sever. Birçok durumda bu ayrım geçerlidir. Sözgelimi Lima'daki Büyükelçilik çalışanlarının maaş, izin ve seyahatleri ile ilgili bir mesajın operasyonel bir önemi varken istihbarat açısından herhangi bir anlam ve önem taşımamaktadır. Ama bununla birlikte, aslında operasyonlara ayrılmış olup da altında istihbarat açısından önemli şeyler yatmakta olan diğer mesajlar vardır. Örneğin, seyahat için ek fon isteğinde bulunan bir ileti geliyor. Böyle bir istek normal olarak beraberinde bir açıklamayı gerektirir ve bu açıklamanın, içerisinde pekala önemli bir tabiata sahip bilgiler olabilir.

Komitesi tarafından ele alınmış olanlar gibi bakanlıklar arası konular ihtiva eden meselelerde, her bakanlık kendi çalışanları tarafından oluşturulmuş istihbarat bilgilerine bel bağlayabilirdi. İstihbarat dairesi* tarafından üretilmiş fikirlere ve gerçek bulgulara saygı gösterme yönünde doğal bir eğilim de, salt istihbarat dairesinin merkezi olması nedeniyle pek az gelişebilirdi.

Ulusal Güvenlik Yasası, Merkezî İstihbarat Dairesi'ni de içine alıyor olması itibarı ile, bu tehlikeleri birkaç farklı yolla karşılamaya çalışmaktadır. Bunlardan biri, büyük çaplı ve işlemesi için başka unsurları gerektirmeyen faal bir organizasyon fikrini reddetmek ve öncelikli olarak bakanlık istihbaratlarının koordinasyonuna yönelik bir istihbarat dairesini teşkil etmektir. Böylelikle, birkaç sayfa önce sözü edilmiş olan "holding" ya da "işletme" tipi bir organizasyon doğasında olmak niteliğini taşıyacaktır. Yasa metnini inceleyelim; (d) paragrafı, yeni istihbarat dairesinin fonksiyonunu tanımlamaktadır. Metinde: "Ulusal güvenlik yararına, belirli Hükümet bakanlıklarının, departmanlarının ve dairelerinin istihbarat faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlamak amacı ile:

1. Ulusal güvenlik ile ilgili olarak, Hükümetin bakanlıklarının ve dairelerinin bu gibi istihbarat faaliyetlerini içeren meselelerde, Ulusal Güvenlik Konseyi'ni bilgilendirmenin ve önerilerde bulunmanın;

2. Ulusal güvenlik ile ilgili olarak, Hükümet bakanlıklarının ve dairelerinin bu gibi istihbarat faaliyetlerinin koordinasyonunun sağlanması için Ulusal Güvenlik Konseyi'ne tavsiyelerde bulunmanın;

Peru'daki, bu kişileri bir yerden bir yere götürme işini üstlenmiş taşıyıcı firma aniden yetersiz, güvensiz ya da güvenilmez bir hâle gelmiş olabilir –ki bu misyon için büyük bir sakınca teşkil eder-. Şimdi ekibi için özel düzenlemeler yapması gerekmektedir. Eğer toplu taşımada son dönemde gelişen bu aksilik henüz bir enformasyonel rapora konu olmamışsa, sözü edilmekte olan "operasyonel" ileti, konu ile ilgili olarak ülkeye gönderilmiş tek haber olabilir. Ve eğer bu belirli iletişim, içeriğinin öncelikli olarak operasyonel ilgi teşkil ediyor olması gerekçesiyle gizli tutuluyorsa, iletiyi alan organizasyonun bu istihbaratı alandan saklamakta ve vermemekte olduğu söylenebilir.

Bazı kesimler İstihbarat dairesi olarak tanımlarken, bazı kesimler İstihbarat teşkilatı olarak tanımlanmaktadır. Biz İstihbarat dairesi tanımlamasını tercih etti. - ç.n.

3. (İstihbarat Dairesi'nin polis, mahkeme çağrısında bulunma, kanunî uygulama yetkilerine ya da iç güvenlik fonksiyonlarına sahip olmaması; Hükümetin bakanlıklarının ve diğer birimlerinin bilgi toplamaya, değerlendirmeye, ilişkilendirmeye ve dağıtımını yapmaya devam etmesi; ve Merkezî İstihbarat Dairesi Şefi'nin istihbarat kaynaklarının ve metotlarının izinsiz olarak ifşa edilmesinin önlenmesinden sorumlu olacak olması koşulları ile) ulusal güvenliğe dair istihbarat bilgilerini ilişkilendirmenin, değerlendirmenin ve bu bilgilerin, uygun olan mevcut dairelerin ve tesislerin kullanılması ile Hükümet içerisinde uygun bir biçimde dağıtılmasının sağlanmasının;

4. Ulusal Güvenlik Konseyi'nin, varolan istihbarat dairelerinin yararına, merkezi olması durumunda daha hızlı ve verimli bir şekilde başarıyla sonuçlandırılacağını belirlediği, müşterek ilgi alanı içerisindeki ilave hizmetlerin yerine getirilmesinin;

5. Ve, Ulusal Güvenlik Konseyi'nin zaman zaman emredebileceği, ulusal güvenliği etkileyen istihbarata ilişkin başka fonksiyon ve görevlerin yerine getirilmesinin; Ulusal Güvenlik Konseyi yönetimi altındaki İstihbarat Dairesi'nin görevi olacağı"[5] yazılıdır.

Bu noktada kısa bir süre için duralım. Bu paragrafta, bazı konular oldukça açık. Öncelikle en kolay anlaşılır olanlarla başlayalım: İstihbarat Dairesi herhangi bir polis fonksiyonuna sahip olmayacaktır. Haklı sebeplerle istihbarat ile polis gücü arasındaki herhangi bir bağlantıdan korkan ve

[5] bkz. Ulusal Güvenlik Yasası'nın 101. paragrafı. Konsey Başkanı, Devlet başkanı ya da onun Konsey üyeleri arasından tayin etmiş olduğu bir kişi olacaktır. Üyeler ise, Devlet başkanı, Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı (bkz. Yasa'nın 202. paragrafı), Kara (bkz. paragraf 205), Deniz ve Hava (bkz. paragraf 207) Kuvvetleri Sekreteri ve Ulusal Güvenlik Kaynakları Kurulu Başkanı (bkz. paragraf 103)'dır. Senato'nun tavsiye ve onayı ile, devlet başkanı zaman zaman başka Kabine üyelerini, Savaş Cephaneleri Kurulu Başkanı'nı (bkz. paragraf 213), Araştırma ve Geliştirme Kurulu Başkanı'nı (bkz. paragraf 214) da atayabilir. Böylece yeni Ulusal Güvenlik Konseyi, CIA'nin sorumlu olduğu departmanlar bakanlıklar arası bir organizasyon olarak, eski Ulusal İstihbarat Yetki Birimi'nin yerini almaktadır.

sorumluluk sahibi olmayan bazı gazeteler tarafından yanlış yönlendirilmiş olan Amerikan kamuoyu, ortaya çıkacak bir Amerikan gestaposu ya da MVD hayaletini toprağa gömebilir. CIA'nın, bakanlık veya bölüm istihbaratının yerini almadığı olgusu da bir o kadar açık ve nettir. CIA'nın görevi, koordinasyonu sağlayarak ve eksikliklerini gidererek bölüm istihbaratının etkililiğine katkıda bulunmaktır. CIA'nın, bakanlıklarda veya bölümlerde daha doğru bir şekilde yerine getirilmekte olan fonksiyonları gasp edemeyecek oluşu, söz konusu bakanlık ve bölümlerin sekreterlerinin yer aldığı Ulusal Güvenlik Konseyi'ne fazlasıyla itaatli davranması ile yeterince garanti altına alınmış gibi görünmektedir. Ve son olarak da, CIA'nın (4. ve 5. alt başlıklarda belirtildiği üzere) belirli faal fonksiyonlarının olacağı ve bunların ya direkt olarak bakanlık istihbaratına yardım ya da genel anlamda koordinasyon sağlama misyonunun ayrılmaz bir parçası olarak yorumlanacağı çok açıktır.

Daha az açık olan mesele, Ulusal Güvenlik Konseyi'nin bakanlık istihbaratı hakkında bilgilendirilmesi, öneriler getirilmesi ve koordinasyonunun sağlanmasına yönelik tavsiyelerde bulunulmasıdır. CIA'nın, ancak, bakanlık istihbaratı hakkında pratik anlamda bilinebilecek her şeyi bilmesi durumunda öneri ve tavsiyelerde bulunabileceği aşikârdır. Bu, CIA'nın kısıtlandırılmamış denetleme hakkına sahip olması gerektiğine işaret etmektedir, ancak yasada böyle bir hak lütfedilip verilmemiştir. Tabii, bir sonraki (e) paragrafı denetlemeyi göz önüne almaktadır, fakat burada söz konusu olan denetleme, istihbaratı üreten bakanlık faaliyetinin değil, istihbaratın (bilginin, istihbarat faaliyetinin neticesinin) denetlenmesi olarak gözükmektedir. İstihbarat sonuçlarını denetleme hakkının bu sonuçları çıkaran operasyonu yargılama kabiliyetini devretmek olup olmadığı tartışılabilir- ve sanırım ki tartışılmıştır da-. Bununla birlikte, bu yargılama hakkı ile, denetleme sıfatı ve denetleme hakkı arasında, hatırı sayılır fark vardır. Öyle zannediyorum ki, ulusal güvenlik istihbaratının koordinasyonunun sağlanması vazifesinden sorumlu olan herkes, eğer denetleme hakları bir nebze daha dikkatlice ve tam olarak ifade edilmiş olsa, yataklarında çok daha rahat bir uyku uyuyabilirdi.

Buraya kadarki tüm tartışmaların temelinde, "ulusal güvenlik" ifadesinin anlamı vardır. Daha önce de savunduğum gibi, dış siyaset ve büyük strateji gayelerinin tümü içinden çıkılamayacak biçimde birbirine geçmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin BM'ye ilişkin politikası, daha iyi bir dünya düzenine katkıda bulunma arzumuzdan mı, yoksa ulusal güvenlik üzerinde ısrarla durmamızdan mı ortaya çıkan bir politikadır? Ya atomik enerji politikamız, ondan mı (daha iyi bir dünya düzeni arzusundan mı) yoksa diğerinden mi (ulusal güvenliğimiz üzerinde ısrarla durmamızdan mı) ortaya çıkmaktadır? Uluslararası Ticaret Örgütü üzerine izlemekte olduğumuz politika maddi anlamda refahımız adına mı, daha iyi bir dünya düzeni adına mı yoksa ulusal güvenliğimiz adına mı yürütülmektedir? Ben şahsen bu sorulardan hiçbirine kategorik bir cevap verme tehlikesine atılacak kadar cüretli değilim, böyle yapmamaya can attığım da söylenemez. CIA'nın daha cesur davranabileceğini düşünmekte de zorlanıyorum ve bu durumda, Merkezî İstihbarat Dairesi'nin istihbarat fonksiyonlarının, gerçekte, Yasanın kısıtlı ve dar "ulusal güvenlik" yorumlamasında yer aldığından daha geniş olacağını varsayıyorum. Aslına bakılacak olursa, ben yalnızca, kuşkulu bir biçimde, "ulusal güvenlik istihbaratı" yasa tasarısı başlığının altında, CIA'nın, yüksek politika ve büyük stratejinin istihbaratının uzanabileceği her yerde kendisini bulacak olduğu sonucunu çıkarıyorum. Yasa bunu ayrıntıları ile açıklamıyor. Kim bilir, belki de bu gerekli değildir.

Bir sonraki (e) paragrafı, CIA'nın "...ulusal güvenliğe ilişkin istihbaratı ilişkilendirme ve değerlendirme.." kabiliyetine sahip olduğunun sağlama alınmasına ayrılmıştır.[6] Bu paragrafta, "Bakanlıkların ve hükümet dairelerinin ulusal güvenliğe ilişkin istihbaratlarının, burada daha sonra belirtilecek olanlar hariç, Ulusal Güvenlik Konseyi'nce önerilmiş ve Başkan tarafından onaylanmış olduğu dereceye kadar, Merkezî İstihbarat Şefi'nin denetimine açık olacağı, ve bu istihbaratlar yine ulusal güvenliğe ilişkin olduğu ve bu bakanlıklarca ve hükümet dairelerince sahip olunduğu sürece, burada daha sonra belirtilecek olanlar hariç, bu tür bilgilerin, ilişkilendirme, değerlendir-

[6] Bkz, (d) paragrafının 3. maddesi.

me ve dağıtımını yapma amaçlı olarak Merkezî İstihbarat Şefi'nin kullanımına elverişli kılınacağı; bununla beraber, Merkezî İstihbarat Şefi'nin yazılı isteği olması koşulu ile, ulusal güvenlik için zaruri olabilecek durumlarda, Federal Soruşturma Bürosu Şefi'nin bu tür bilgileri ilişkilendirme, değerlendirme ve dağıtımını yapma amaçlı olarak Merkezî İstihbarat Şefi'nin kullanımına elverişli kılacak olduğu" yazılıdır.

Bu paragrafın anlamı oldukça açıktır: Eğer merkezî istihbarata belirli bir türde bilgiyi ilişkilendirme, değerlendirme ve neşretme hak ve yetkisi verilmiş ise ve eğer bu bilgileri sıfırdan başlayıp üretmeyecek ise, bu durumda bu bilgileri sıfırdan üretmiş olan organizasyonların dosyalarından faydalanma hakkına sahip olmalıdır. CIA'nın denetleme hakkına (yani dosyaları görme hakkına) sahip olması gerekir zira CIA'nın, bilgileri, içinde olabileceği dosyanın başlığına göre sormasını istemek mantıksızlık olur. Denetleme hakkının olmaması durumunda CIA umutsuz bir durumda olur; istihbarat dairelerinden varolup olmadığını kesin olarak bilmediği bilgileri istemek zorunda kalırdı. Ve bakanlıktan olumsuz bir yanıt gelmesi durumunda da, bölümün bu bilgiye sahip olduğunun farkında mı olmadığı, yanlış yerde mi bulundurduğu ya da kayıp mı ettiği, yoksa kasıtlı olarak mı saklayıp vermediği hiçbir şekilde kesin olarak bilinemezdi.

CIA'nın denetleme hakkına ek olarak, istihbarat dairelerinin sıfırdan üretmiş oldukları bilgileri kullanma hakkına da sahip olması gerekir. Bu yüzden bu tür bilgilerin üzerinde.... "CIA'nın kullanımına açık olduğu" ibaresi yer almalıdır.

FBI'ın, diğer istihbarat örgütlerinden farklı bir pozisyonu vardır. Eğer doğru anladıysam CIA FBI'nın sahip olduğunu düşündüğü bir bilgiyi isterse bunu yazılı olarak talep etmek zorundadır. En iyi şartlar altında bu prosedür iki organizasyonun arasında bir engel oluşturacaktır, aksi bir durumda ise bu, içinden geçilemez bir duvar haline gelebilir.

FBI'ın başlıca fonksiyonunu CIA'ya göre ikincildir. FBI'ın sıfırdan üretmiş olduğu bilgi yığınının büyük bir kısmının CIA'yı ilgilendirmeyeceği kesindir.

Örneğin, CIA FBI'ın, kanun uygulama görevini yerine getirmesine yardımcı olması için toplamış olduğu iç istihbarat ile muhtemelen ilgilenmeyecektir. Öte yandan, FBI'ın çalışmalarının CIA için büyük önem arz ettiği alanlar vardır. Yasanın ifade tarzından anlaşılıyor ki, CIA'nın FBI'ın sahip olduğu bilgilerden haberli olup olmaması, görünüşe bakılırsa, çok büyük ölçüde, birimler arası iyi ilişkiler ve kişisel dostluklar gibi elle tutulamayan, herhangi bir fiziksel varlığı olmayan şeylere dayanmaktadır.

Yasanın yukarıda gösterilmiş olan bundan önceki paragrafları CIA'yı uygun bakanlıklar ya da daireler arası ortamın içerisine yerleştirmekte, şefinin pozisyonunu belirlemekte ve personeli ile ilgili olarak özel koşullar sağlamaktadır.

(a) ve (b) paragrafları, CIA'nın Ulusal Güvenlik Konseyi'nin yönetimi altında olduğu saptamasını yapmakta ve neredeyse tüm detayları ile uzun uzadıya CIA Şefi'nin sorunlarına değinmektedir. Metne göre, CIA Şefi, ordu hizmeti bünyesindeki bir subay veya sivil bir birey olabilmektedir. Daha önceki statüsü ne olursa olsun maaşı 14,000 $ olacaktır. Bu, askerî servislerden birinden gelme birisi olması halinde, asker maaşını ve bunu 14.000 $'lık miktarı tamamlamaya yeterli olacak tutarda bir ek maaşı çekeceği anlamına gelmektedir. Ayrıca, bir subay olarak içinde olduğu emir-komuta zincirinin de dışına çıkarılmış olmaktadır: "Bir sivil olması halinde kendisi ile ilgili olarak yürürlükte olacaklardan farklı hiçbir denetime, kontrole, sınırlamaya ya da (askerî ya da başka türde) yasaklamaya tâbi olmayacaktır.. askerî servislerle ya da askerî servislerin herhangi bir unsuru ile ilgili olarak herhangi bir kontrol, güç ya da (bir Şef olarak sahip olduğu türdekiler haricinde) fonksiyonlara sahip olmayacak ya da uygulamayacaktır..." Görev süresini CIA Şefi olarak tamamlamış olmakla vermiş olduğu hizmetler onu (askerî) servis görevinden uzak kalışı yüzünden herhangi bir yetersizlik durumunda bırakmaz ve kayıp ya da hakkının geri alınması gibi bir durum yaratmaz.

Kongre, gizli istihbarat dairesinin şefi ile ilgili olarak bu düzenlemeleri yapmış olmakla, görevin askerî servislerin bir subayına emanet edilmesine

gelecek itirazların üstesinden gelmeye çalışmıştır. Bu itirazlar şu şekilde belirtilebilir: (1) Bir servis subayının görev süresi muhtemelen kısa olacaktır. Ayrıca, en üst kontrol seviyesinde bir değişimin organizasyona en büyük zarar vereceği anda görev süresine son verilecektir. Bu durumun nedenleri, askerî servislerin en iyi subaylarına kendilerinden gelen talepte ve her subayın bu şekilde profesyonel askerî kariyerine zarar vermemek için kendisini askerî hizmetinden çok uzun süreli olarak ayrı tutmaya karşı hissedeceği isteksizlik ve tereddütte yatmaktadır. Kongre, yüksek (beş yıldızlı rütbeyle tasarruf edilebilecek olan miktardan daha yüksek) bir maaşı ve buna ek olarak düzgün (ya da aralıksız) bir askerî hizmet görevinden uzak kalış yüzünden herhangi bir kayıp ya da yetersizlik durumu yaşanmamasının, hakların geri alınmamasının ve bunlardan yoksun kalmamasının garanti altına alınmasını şart koşmakla, uzun süreli ve aralıksız bir memuriyet için ikna ve teşvik ve bundan yararlanacak subay için de bir koruma sunmuş olmaktadır. (2) (Askerî) servislerden birinden CIA'ya ödünç verilmiş ve kumanda zincirinden ayrılmamış bir subay CIA'da temsil edilmekte olan diğer (askerî) servislere karşı tam bir yansızlıkla hareket etmekte özgür olmayabilir –kendi (askerî) servisi içerisinde, CIA'ya içten bağlılık göstermesini engelleyecek bir tarafgirliğe sebebiyet verecek görevleri olabilir-. Kongre, bu itirazları, merkezî istihbarat teşkilâtı şefini kumanda zincirinin dışına kesin ve apaçık biçimde çıkarmış olmakla karşılamaya çalışmıştır.

Ancak yine de, Kongre tüm itirazlara –üzerinde bu bölümün diğer yarısında düşünecek ve dikkate alacak olduğum; kalan diğer itirazlara- değinmiş ve üstesinden gelmiş değildir.

Yasanın (c) bendi, CIA Şefine, "Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarları açısından gerekli ya da akıllıca addetmesi durumunda", Teşkilat bünyesindeki herhangi birinin.. "görevine son verme" gücü vermektedir. CIA Şefi'nin bu yönde sahip olduğu güç, sivil devlet memurları yasalarında yazılı olan memuriyet garantilerini geçersiz kılmaktadır. Mevcut yasa, aynı zamanda, bu şekilde işlerine son verilmiş olan kişilerin hükümet içerisinde bir başka yerde iş arama ya da kabul etme hakkından yoksun bırakılmayacak olduklarını belirterek devam etmektedir.

Bu bende, ulusal güvenlikten sorumlu tüm federal –istihbarat ve diğer- bölümlerin ve dairelerin karşılaştığı personel sorunları yön vermiştir. Bu tür organizasyonların –ve daha geniş anlamda hükümetin- içerisindeki çalışanların sadakatli ve güvenilir olmaları gerektiğini söylemeye bile gerek yoktur. Ancak güvenlik daireleri denilen birimlerde (özellikle Dışişleri Bakanlığı, Ordu (Kara Kuvvetleri), Deniz Kuvvetleri, Hava Kuvvetleri, Atom Enerjisi Komisyonu, CIA ve FBI bünyesindeki) bu yeterli değildir. Bunların çalışanlarının belirli bir bölümünün ve CIA çalışanlarının da tümünün, benzer unsurlara sahip ve belirli sınırlar içinde kalan ayrı bir kategori olarak, özel bir güvenilirliğe sahip olmaları gerekmektedir. Bir kişinin düzensiz ve kuraldışı alışkanlıkları ya da kişilik tuhaflıkları varsa, bu kişinin şantaja yakın baskılara maruz kalabileceği; bir kişinin yabancı bir devletin uyruğunda yaşamakta olan bir yakını varsa benzer baskılara maruz kalabilecek olduğu iddia edilebilir. Bu kategoriye giren kişiler, diğerleri kadar sağlam bir güvenilirliği olan –ya da tabiri caizse sağlam güvenlik risklerine sahip- kişiler değildirler ve bir güvenlik dairesinin bu tür kişileri işe almaması tavsiye edilir. Bir kez işe alındılar mı, o dairenin bu kişilerin işine, hükümet içerisindeki başka bir birimde işe girme haklarına ve beklentilerine zarar vermeden (haksız hüküm vermeksizin, haklarını ve beklentilerini ortadan kaldırmaksızın) son vermesine izin verilmelidir.[7] Genel olarak güvenlik daireleri için doğru olan, bu dairelerin istihbarat bölümleri için ve belki de daha çok CIA için de doğrudur. CIA, hükümet içerisindeki en güvenli yer olarak bilinmedikçe ve böyle olduğuna inanılmadıkça, merkezleri konumunda olması beklenilen (ve gereken) diğer birimlerin itimadını tam olarak sağlayamayacaktır. Ve eğer bu güven ve itimadı sağlayamaz ise, bir fonksiyonu olmayacaktır. Dolayısı ile, Yasanın (c) paragrafı, merkezî istihbaratın tam da varlığı açısından yaşamsal bir önem arz etmektedir.

---

[7] Yabancı bir güce ya da ABD'ninki ile çelişmekte olan bir ideolojiye birincil ve ispat edilebilir bir bağlılığı olan bir kişinin bir güvenlik biriminde ya da hatta hükümetin herhangi bir biriminde işe alınması için bir sebep olmadığını söylemeye bile gerek yoktur. Ne var ki, bir istihbarat organizasyonunda sadakat sorununun güvenlik sorunundan çok daha geniş olması sebebiyle, bu konuyu bütünüyle ele almak ve üzerinde tartışmak, bu türde bir kitap için uygun ve yerinde olur gibi görünmüyor.

Ulusal Güvenlik Yasası'nın, daha önce sözü edilen bentlerini düzenleyenler, bir ulusal güvenlik istihbaratının başarıya ulaşması açısından temel teşkil eden üç meselenin farkına varmışlardır. Bakanlık istihbaratının temel önemini anlamış ve bunu merkezî istihbaratın yararına olacak biçimde zayıflatmamışlardır. Bölüm istihbaratının üzerinde, ulusal güvenliğin gerektirdiklerine karşılık geldiğinden emin olunmasını sağlayacak şekilde, daha üst seviyede bir güç tarafından dikkatle ve esaslı biçimde bir inceleme ve çalışma yapılmasının (onların tabiri ile "koordinasyon sağlanmasının") gerekliliğini fark etmişlerdir. Ve son olarak da, toplam istihbarat çabalarının yararına, esas olarak etkin belirli görevlerin merkezi olarak üstlenilmesinin daha iyi olabileceğinin farkına varmışlardır. Yasa düzenleyicileri, bakanlık istihbaratının koordinasyonunun nasıl sağlanması gerektiğini ve eksiklikleri giderildiğinde ne kadar anlaşılacak ve alkışlanacak olduğunu ayrıntıları ile ve uzun uzadıya açıklamamıştır. Ancak sorun, Yasanın, CIA'ye ve CIA Şefi'ne, koordinasyonun sağlanması ve eksikliklerin giderilmesinde iyi bir iş çıkarabilmesi için yeterli serbestliği ve toleransı tanıyıp tanımadığıdır. Bu soruyu yanıtlayabilmek için söz konusu iyi iş çıkarmanın neleri içerdiğinin belirtilmesi gereklidir. Bu bölümün kalanında, bu soruyu, bu işin neleri gerektirdiğine dair –birinci olarak da koordinasyon ya da yönetim fonksiyonu ile ilgili- benim sahip olduğum nosyonları göz önünde bulundurarak yanıtlamaya çalışacağım.

Bakanlık istihbarat faaliyetlerinin koordinasyonunun sağlanması işi, önemli bir iştir. Bu faaliyetlerin üretmiş olduğu bilgilerin koordinasyonunun sağlanmasından çok daha önemlidir. Eğer koordinasyonu sağlayan daire, üretilen bilginin türü konusunda etki sahibi değilse, nominal olarak üretilen bilginin koordine edilmesiyle faydalı bir operasyonun ortaya çıkıp çıkmayacağını görebilmek zordur. Bu durumda ben CIA'nin başlıca görevinin, bakanlık faaliyetlerinin bir nevi gözetim ve denetim altında tutulmasında yatmakta olduğu hissine kapılıyorum. Şimdi, bu söz konusu bakanlıklar ve daireler hakkında daha kolay anlaşılır ve net olalım.

Söz konusu ettiğimiz bakanlıklar ve daireler ulusal güvenlik konularında birinci derecede sorumluluk sahibi olan Dışişleri Bakanlığı ile Kara, Deniz ve

Hava Kuvvetleridir. Barış zamanlarında, Dışişleri Bakanlığının, daha önce de işaret etmiş olduğum gibi, hedeflerinden biri dış siyaset alanında ulusal güvenliğin temin edilmesidir. Dolayısı ile, mevcut yazıda, Dışişleri Bakanlığı'nın istihbarat faaliyetleri, CIA gök kubbesi altında, yüksek derecede önem taşımaktadır ya da taşıması gerekmektedir.

İkinci olarak, üzerinde konuşulmakta olan bakanlık, bölüm ve daireler de, başlıca sorumlulukları ülke içi konular alanında olan ancak dış işlerindeki payları asla önemsiz sayılamayacak olan, Hazine, Ticaret, Tarım, Adalet Bakanlıkları ile Vergi Komisyonu gibi ve benzeri bakanlık ve dairelerdir. İç ve dış politikaların birbirinden ayrılması gitgide zorlaştıkça, İçişleri Bakanlığı adını taşımakta olan bir bakanlık dahi kendini dış meselelerin içerisinde bulabilmektedir. Gerçekten de, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Madenler Bürosu, yabancı ülkelerin maden kaynakları üzerinde oldukça iyi gözlem ve araştırma yapar. Üzerinde durulması gereken nokta şu ki, öncelikli dört bakanlıktan sonra, bir de CIA'nın koordinasyon görevi kapsamına dahil olan, federal bilgiler toplanmasına büyük katkıda bulunan, yirminin üzerinde organizasyonu kapsayan ikinci derecede önemli bir grup vardır. Benim kafamdaki koordinasyon sağlama görevi, CIA'nın, yönetsel faaliyetin altı ana hattını takip etmesini gerektirmektedir:

Birincisi, çeşitli istihbarat dairelerinin yetkilerini açık ve net olarak tespit etmelidir. Yani, bunların her birinin hangi konuları takip edeceğini ve hangi konuları takip etmeyeceğini tayin etmeli, sınırlarını belirlemelidir. Örneğin, Tarım Bakanlığı'ndan tarım alanında daha iyi bir yabancı istihbarat çalışması çıkarmasını ve Dışişleri Bakanlığı'ndan da bu alanın dışına çıkmasını isteyebilir. Ordu'nun İstihbarat ekonomik istihbaratın çeşitli yönlerinin dışında durmasını ve bu sorumluluğu Ticaret Bakanlığı'nın almasını isteyebilir.

İkincisi, istihbarat dairelerinin yetki alanlarını düzenledikten sonra, bunların denetimini sağlamalıdır. Denetlemenin sürekli olması ve en yüksek derecede tolerans ve bilgelikle uygulanması gerekir. Üç alt faaliyeti kapsamalıdır: Birincisi, yetki alanlarının kaçınılmaz biçimde bir diğerinin içine taşacak biçimde genişlemesi durumu ile ilgilenmeli, üstesinden gelmelidir.

Farz olunan böyle bir durumda, CIA'nın, fonksiyonların lüzumsuz kopyalanışlarının peşine düşmesi gerekir. Burada "lüzumsuz" sözcüğünün altını çizmeli ve görünüşteki tüm kopyalamaların asla gerçek anlamda kopyalama olmadıklarını emin bir şekilde öne sürmeliyim. Aralarında fonksiyonları açısından benzerlik olduğunun ilk işaretlerini görür görmez "işte bu bir kopyalamadır" haykırışında bulunan ve israf gerekçesine dayanarak bunlardan birini dondurma çabasına girişen kişiler uzun vadede hükümete çok pahalıya mal olmaktadır. İkincisi, CIA, her istihbarat dairesinin kendi yetki alanının bütününü kullanıyor olmasını sağlamalıdır. Bununla kastettiğim, bir dairenin kendi yetki alanına giren konuların arasından seçim yapmasına, tatsız, ya da sadece dairenin amaçlarının ne olduğu gözetildiğinde nispeten faydasız bulduklarını da esirgemesine, ya da gerektiğinden azını kullanmasına müsaade verilmemesi gerektiğidir. Hiçbir istihbarat dairesi kendisine ayrılmış olan sorumluluklar söz konusu olduğunda sözünü tutmamazlık edemez ve böyle yaparak, ilgili olan her şeyi içeren resmin bütünü göz önüne alındığında, bir gedik oluşmasına izin veremez. Üçüncüsü de, ulusal güvenlik için önemli olduğunun gözükmesi ya da önemli hâle gelmesi durumunda, tespit edilmiş yetki alanlarını, sözü edilen yeni konuları da bunların içerisine ilave etmek sureti ile genişletmesi gerekebilir. Örneğin, uzay gemileri hakkındaki bilgilerin sorumluluğunun bir gün bir istihbarat dairesinin yetkisine verilmesi gerekebilir.

Benim öngörmüş olduğum koordinasyon faaliyetlerinin ana hatlarına tekrar geri dönecek olursak, CIA'nın, üçüncü olarak, üretmiş olduğu sonuçların kalite standartlarına uygun olmasını ve her istihbarat teşkilatının daireler arası projeye yapmış olduğu katkının daireler arası oryantasyona sahip olmasını sağlamak için devamlı incelemesi gereklidir. Bu belki de çalışmanın kendisinin kalitesi kadar önemlidir, zira benim daireler arası oryantasyon olarak adlandırmış olduğum şey olmadan, bireysel olarak yapılmış olan katkılar bir yekun tutmayacak, bir anlam ifade etmeyecektir. Ve ne de böyle olması sağlanabilecektir. Merkezî İstihbarattaki proje yöneticisi, kendisini orijinal çalışmanın büyük bir kısmını en baştan ve sıfırdan tekrar yapmak zorunda kalmış halde bulacaktır. Daha sonra da işaret

edeceğim gibi, bundan ne pahasına olursa olsun kaçınılması gerekmektedir.

Dördüncü olarak, bir istihbarat dairesinin yükümlülüğünü yerine getirememe durumunda olması karşısında, CIA'nın sorunun ne olduğu tanısını koymaya ve düzeltilmesine yardımcı olmaya hazırlıklı olması gerekir. Örneğin, teoride, en üst düzeydeki politikanın belirlemiş olduğu istihbarat taleplerinin, istihbarat dairesi politikası gereklerinin toplamından daha geniş olacağı ve yine teoride en üst düzeyde politikanın gerektirdiği belirli bir projeye daire tarafından yapılan normal katkıların toplamının talepler karşısında eksik kaldığı bir durumda, bir istihbarat dairesinin yükümlülüklerini yerine getiremiyor olduğu şeklinde bir yargıda pekâlâ bulunulabilir. Bu en üst düzeydeki proje, dünya üzerindeki römorkların tonajının ne olduğu gibi bir bilgiyi gerektiriyor olabilir ve Deniz Kuvvetleri de daha önce römorkların hesabını tutma zorunluluğunu hiç hissetmemiş olabilir. Bu durumda Denizcilik İstihbarat Ofisi bu tür bir bilgiyi veremeyecektir. Bu bilgi eğer proje için zorunlu ise, merkezî istihbaratın, Deniz Kuvvetleri İstihbarat Ofisi'nin römork istihbaratına girişmek için gerekli fona ve personele sahip olup olmadığını öğrenmeye hazırlıklı olması gerekmektedir.

Beşincisi, merkezî istihbarat tüm istihbarat daireleri arası projeleri dolaylı ya da dolaysız olarak idare etmelidir. Bu projelerle kastetmiş olduğum, çok geniş bir cephe içerisinde hem gözlem hem de araştırma gerektirecek ve Beyaz Saray'a, Kabineye, Ulusal Güvenlik Konseyi'ne ve Müteselsil Ekip Şeflerine gidecek olan çalışmalardır. Bu tür projelerin emrinde ve kullanımında tüm federal istihbaratın kaynakları ve teknik becerileri olacaktır ve CIA sorumluluğu altında gerçekleştirilmeleri gereklidir. Bunu söylerken aklımda Vatikan'ın dünya meselelerine bakışı ve tavrı, uluslararası Komünizmin dünyadaki gelişim eğrisi ya da bağımlı bölgeler adı verilen bölgelerdeki yeni hareketlerin dünyadaki güç sıralamaları üzerinde yapacağı etkiler gibi büyük boyutlu bir düzen takip etmekte olan konular var. Merkezî istihbaratın kendi ekibinden birinin proje âmiri olarak hareket edebilmesi de mümkündür, proje âmirinin bir istihbarat dairesinden ödünç alınması da mümkündür. Her iki durumda da, proje âmiri ilk planda CIA Şefi'ne ya da onun vekiline karşı sorumlu konumda olacaktır.

Altıncısı, CIA, istihbarat dairesinin personel politikalarını göz önüne almalıdır. Sivil devlet memurlarının ve kendilerinin yol açmış olduğu istihbarat çalışmalarının zorluklarının tam olarak farkında olmalıdır. İstihbarat dairelerine uygun kimselerin alınıp eğitimden geçirilmiş olmalarının sağlanmasında aktif bir rol oynaması gerekir.

CIA, bu altı tip koordinasyon faaliyetini yerine getirirken, her şeyden önemli olan tek bir yüksek prensibin rehberliğinde hareket etmelidir- en birincil ve en önemli konumda yer alan öz işin dışında kalmalıdır. CIA'nın uygun çalışma alanlarında en yüksek derecede profesyonel uzmanlığa sahip birkaç kişiden oluşan bir ekip oluşturması gerekecektir. Bazı seçkin ekonomistlere ve politika bilimcilerine, uluslararası ilişkiler uzmanlarına ve askerlik sanatı dalında uzmanlaşmış kişilere sahip olmak durumundadır. Oldukça fazla sayıda da, meslekî yollarının henüz başlarında olan, genç, mevki ve kıdemce alt seviyede çalışana sahip olmalıdır. Ancak bu çalışma ekibinin, yaratıcı temel çalışmanın içine mümkün olduğunca az girmesi gereklidir. CIA, faaliyetlerini, istihbarat daireleri arası projelerin yönetimi, dairelerin bu projelere olan katkılarındaki kusurlarının bulunması ve dairelerin bu projelere olan katkılarının neden yetersiz kaldığının ya da neden bu yükümlülüklerini yerine getiremediklerinin incelenip araştırılması ile sınırlı tutmalıdır. CIA'nın görevi, istihbarat dairelerinin profesyonel rekabetinin kontrolünü ve denetimini sağlamak ve zayıf noktalarını ya da zaaflarını, birbirleriyle olan rekabetleri sayesinde ortadan kaldırmak olarak adlandırılabilir.

CIA'nın bu prensipten ayrıldığı, öz işin içine girdiği ve kendi kendine tanımlayıcı çalışmalar ya da değerlendirme çalışmaları yaptığı anda başı belâya girmiş demektir. Zira, böyle yaptığında, başlıca beşinci araştırma ve gözlem teşkilatı olmanın biraz ötesine geçmektedir. Yan kuruluşları ile direkt bir rekabet içerisine, hem de büyük bir dezavantaj ile girmiş olacaktır. Onlarla, zaten boğulma noktasında sıkışmış durumda olan bir pazarda profesyonel personel için rekabet içerisinde olacaktır. Onlarla, (bkz. sayfa 124 ve onu takip eden bölümler) temel bir dokümantasyon kitaplığı kurmakta rekabet içerisinde olacaktır ve bu alana girmekte geç kalmış olması onu son

derece büyük bir açmaza sokacaktır. Aynı zamanda bu dairelerin istihbaratları ya da onların özel amaçlı olarak oluşturmuş olduğu birleşimler tarafından da hizmet verilmeyen çok az sayıda tüketiciye sahip olacak ve bu durumda da tüketici ve tüketici rehberliği için de rekabet etmek durumunda kalacaktır. Bu rehberliğin, istemeyerek, yönetsel olarak tüketiciden ayrılmış ve operasyon sorumluluğuna sahip olmayan bir organizasyona verilmesi durumu söz konusu olacaktır.

Bu tür rekabet sıkıntı ve öfke yaratacaktır. İstihbarat daireleri kan davasına ant içecektir ve gayet iyi bilinen birkaç adi bürokratik hilekârlıkla CIA'nın tüm programını çürütüp boşa çıkarabilecektir. Bu demek değildir ki, bu husumet ve kötü duygular benim önermiş olduğum yönetimin altı ana hattının uygulanması durumunda oluşmayacaktır. Ben bunu çok gördüm. Ancak sonsuza dek sürdüğünü görmedim. Benim CIA için tayin etmiş olduğum rol, rekabetçi olmayan ve istihbarat dairelerinin bir kez ilk şoku atlattıktan sonra şereflendirir hâle gelecekleri bir roldür.

Kimileri, CIA'nın, bu daireleri kendi oyunlarında yenecek bir çalışma ekibine sahip olmadıkça, sözkonusu temel rekabeti denetleyemeyeceğini savunabilir. Bununla ima ettikleri, CIA'nın, neredeyse bütün dairelerin birleşimine denk olacak kadar güçlü bir araştırma organizasyonu olana değin istihbarat dairelerinin standartlarından geri kalmamayı başaramayacak olduğudur. Konuya bu görüş açısından bakılmasına rıza göstermem ve mutabık olmam mümkün değil. Bir eleştirmenin, eleştiri yöneltmekte olduğu kişinin bildiği her şeyi bilmesi gerektiğine inanmıyorum, eğer yapıcı olmak isteniyorsa bu böyle değildir. Ben, akıl ve tecrübe sahibi bir eleştirmenin, bir başkasının teknik anlamda dengi ya da üstadı olmaksızın da o kişinin çalışmasının zaaflarına parmak basabileceği ya da bir argümandaki kusurları bulabileceği inancındayım. Benim kafamdaki eleştirmen tipi, mesleğinde seçkin, yaşça büyük ve itibarlı, seçilmiş olduğu özel ve ayrıntılı görevlerin ya da özgün çalışmanın büyük zorluklarını atlatmış ve dolayısı ile bir başkasının çalışmasındaki iyi ve kötü yönleri ayırt etme konusunda yüksek bir beceriye sahip bir devlet adamıdır. Mesleği ile yarışan, aslına bakılacak olursa onun başını çeken ve bunu da, kariyerin ilk ve orta dönem-

lerinin küçük, günlük işlerini yaparak değil, kariyerinin tamamında olgun, yansıtıcı ve düşünceli çalışmalarda bulunarak gerçekleştirmiş olan bir kişidir. Sanırım, ben bu kişilerin –çok sayıda zehir gibi zekâya sahip asistanın yardımcı olmakta olduğu bir düzine kadar kişiden söz ediyorum- sivil olmaları beklentisi içindeyim. Bu, yalnızca bu iş için uygun olan sivillerin sayıca çok daha fazla olacağından dolayı değil, aynı zamanda bu iş için doğru olan kişilerin bir servisten bir diğerine akışkanlıklarının daha yüksek olacak olmasındandır. Belki de askerî servislerden birindeki bir subayınkinden daha yüksek bir akışkanlığa sahip olacaklardır. Eğer bu kimselerden bir düzineden fazlasına ihtiyaç varsa, görevlerinin gizli izleme ve araştırma yapmak değil, eleştiri ve yönlendirmede bulunmak olduğunu açıkça anlamış oldukları sürece, onları saklamak, vermemek için bir sebep yoktur.

Bu tanıma uyan bir düzine adamın işe alınması problemi, belki de benim masaya yatırmış olduğum programın bütününün ana problemidir. Onlar olmadan program yerinden oynamayacak, hareket etmeyecektir. Bununla birlikte, yalnızca ve yalnızca aşağıdaki şartlar altında işe alınabilecek olduklarına inanıyorum:

1. Başlayacak oldukları programın üzerinde derinlemesine düşünülmüş olunmalıdır. Dahası, CIA'nın, Ulusal Güvenlik Konseyi'nde dikkatli ihtiyatlı bir inceleme yürütmüş, bir başka deyişle suyun derinliğini iyi ölçmüş olması ve desteğinden emin olması gerekmektedir. Benim düşündüğüm kapasitede ve kalibrede, kalıbının adamı hiç kimse, başarı şansının ne olduğuna dair net bir fikir edinene kadar bu türde bir işi kabul etmeyecektir.

2. Eğer bu kişiler sivil olacak ise, bu halde CIA'nın başkanlığı da sivillerde olmalı demektir. Ulusal Güvenlik Yasası, askerlerin başkanlığının getireceği dezavantajların bazılarının önünü almıştır ancak başlıca dezavantajının önüne geçememiştir. Ki bu da, ordu hizmetinden bir subayın CIA Şefi olduğu müddetçe, yakın çalışma ekibinin de ordudan olacak olmasının neredeyse kaçınılmaz

olduğudur. Organizasyonunu da tanıdık olduğu askerî takım düzenine göre oluşturması ve üst kademeleri –çoğu kez olduğu gibi- Kara Kuvvetleri'nden, Donanmadan, Hava Kuvvetleri'nden ve Deniz kuvvetleri subaylarından kişilerle doldurması da kaçınılmazdır. Bu halde, üst düzey ekibe atamalar da, muhtemelen, uygun rütbede olmak, emrinde olmak ve hizmet branşının ne olduğu gibi kriterlere dayalı olacaktır. Subayların bazıları, albay, deniz albayı ya da yüzbaşı oldukları için orada olacaklardır, aksi takdirde o göreve atanmazlardı; ve diğer bazı subaylar da sadece ve sadece organizasyon çizelgesinde servisler arasındaki dengeyi temin etmek üzere orada bulunacaktır. Bu gruptan bazı kişiler uzmanlaşma gerektiren yüksek düzey istihbarat görevinde çok zayıf bir yeterlik sergileyecek ve belki diğer bazıları da üstüne üstlük bir de konuya çok az ilgi duyuyor olacaktır. Kısacası, sivil uzmanların, karşılarında sorumlu ve rapor verme pozisyonunda ve birlikte çalışmak durumunda oldukları kişiler, sivil çalışanların bu işe atanmış olmalarını borçlu oldukları kriterlerden çok uzak kriterler göz önüne alınarak seçilmiş olacaklardır. Siviller buna, işlerinin değerini yükselten bir durum gözü ile bakmayacaklardır ve Şef ne kadar iyi, ne kadar mükemmel bir insan olursa olsun, işe alınmakta zorluklarla karşılaşacaklardır.

Bunun bir alternatifi elbette ki vardır, yani, askerî bir şefe sahip olunabilir ve üst düzey koordinasyon kademesine (askerî) servislerin kendi içinden en yetenekli kişiler yerleştirilebilir. Ben (askerî) servislerin bu iş için yeterli meslekî eğitimden geçmiş subaylara sahip olmadığını öne sürenlerden biri değilim. Sahip olduklarını biliyorum. Ancak aynı zamanda şunu da biliyorum ki, (askerî) servisler bu subayları istihbarata atamakta yavaş davranacaktır ve subayların kendisi de bu atanmalar konusunda doğrusu çok istekli olmayacaklardır. İstihbaratta uzun süreli bir görevin, askerî kariyerde ilerleme sağlamak için en iyi yol olduğu söylenemez.[8] Kongrenin, (bir subay olması durumunda) Şefe getirmiş olduğu ayrıcalıkların ve dokunulmazlık-

[8] Kitabın bir sonraki bölümünde (Bölüm 7), bu problemi uzun uzadıya ele alacağım.

ların, CIA'ya atanmış olan diğer askerî şahısları kapsamamakta olduğu anlaşılmalıdır. Ancak farz edelim ki, (askerî) servisler bu subayları istihbarata atadılar ve onlar da atanmaları memnuniyetle kabul ettiler ve işe başladılar. Ben böyle bir koordinasyon ekibinin, askerî departmanların üstesinden gelmekte, sivil bir gruptan daha büyük zorluklar yaşayacağı – ve sivil bakanlıkların ve bölümlerin) üstesinden gelmekte de neredeyse hiç şüpheye yer bırakmayacak biçimde çok daha büyük bir zorluk yaşayacağı- yönündeki fikrimi öne sürüyorum. Örnek olarak, eğer biri Kara Kuvvetleri'nin istihbarat faaliyetleri hakkında soruşturma ve inceleme yapacaksa, bu kişinin bir kara ordusu subayı olması gerekir, bir donanma ya da hava subayı değil. Ancak bu iş için doğru olan kişi mavi üniforma giyiyor olabilir. Ve eğer ki birinin Ticaret Bakanlığı'na hoşa gitmeyecek türde tavsiyelerde bulunması gerekiyorsa, en iyisi bu kişinin herhangi bir renkte üniforma giymiyor olması olacaktır. Bütünüyle askerden oluşan bir koordinasyon ekibi oluşturmak, bu ekibi, (askeri) servisler ile ilgili olarak hareket akışkanlığından yoksun bırakmak ve sivil departmanların başarısına zarar vermek olacaktır.

Farz edelim ki, CIA başkanlık anlamında form ve karakter olarak sivilleştirildi ve anahtar konumundaki profesyonel koordinasyon personelini işe aldı, geride kalan problemler ne olacak? Bu problemler çok daha büyük boyutludur. Belirli bir istihbarat organizasyonunun –sözgelimi Kara Kuvvetleri İstihbarat Kısmı'nın- yetkilerinin tanımlanması sorununu ele alalım.

Kara Kuvvetlerinin pozitif istihbaratının yabancı devletlerin kara kuvvetleri hakkında bilgi üretmesinin gerekeceği konusunda herhalde herkes hemfikirdir. Bu, üzerinde hemfikir olunacak hemen hemen tek şeydir. Bir sonraki soruyu soralım -"Kara kuvvetleri ile kastedilen nedir? Mevcut kuvvetler mi, yoksa harekete geçirilebilir kuvvetler mi?"- ve olacakları görelim. Kara Kuvvetleri, mevcut kara kuvvetleri hakkındaki bilginin, bilmesi gerekenin yalnızca kırık bir parçası olduğunu kabul edecek; mevcut kuvvetlerin, savaş durumunda harekete geçirilebilecek toplam kara kuvvetinin yalnızca hatalı ve yanıltıcı bir sembolü olduğunu savunacaktır. Ordumuz mevcut kırık parçaya değil, potansiyel güce karşı hazırlıklı olmalıdır. Bu harekete geçiri-

lebilir kuvvet şimdi artık basit bir konu değildir ve boyutlarının ve vuruş gücünün hesaplanması dar anlamda yalnızca bir askerî istihbarat meselesi olmaktan çıkmıştır. Bölüm 4'te ispat etmeye çalıştığım gibi, harekete geçirilebilir kuvvetin hesaplanması, ağır basacak biçimde, politik, ekonomik, sosyal ve ahlakî fenomenlere dayanmaktadır. Kara Kuvvetlerinin istihbaratının, harekete geçirilebilir kuvveti ya da savaş potansiyelini doğru tahmin edebilmek için diğer dairelerin yetki alanlarına geniş bir bölge dahilinde yayılması gerekir.

Şimdi de, CIA'nın, Kara Kuvvetlerinin yetki alanını sınırlandırmak ve hesaplamalarını tamamlayabilmesi için diğer bakanlıkların –böyle bir durum söz konusu olduğunda özellikle Dışişleri ve Ticaret Bakanlıkları'nın- bu departmanı politik ve ekonomik bilgilerle donatmasını sağlamak için hiç gecikmeden harekete geçtiğini farz edelim. İki uğultu duyulacaktır. Bunlardan biri Kara Kuvvetlerinden yükselecek olan ve aldıkları bilgilerden tatmin olmadıklarını gösteren bir uğultudur. Kara Kuvvetleri, Dışişleri ve Ticaret Bakanlıkları'nın verdiği bilgilerin yetersiz ve noksan olduğunu ya da bu bilgilerin bu türde bir tahmin için uygun olmadığını söyleyecektir. Diğer uğultu ise Dışişleri ve Ticaret Bakanlıkları'ndan geliyor ve kendi bakanlıklarının görevlerinin yerine getirilmesinin dahi istihbarat organizasyonlarının sırtında taşıyabileceğinden fazla yük oluşturduğuna ve Kara Kuvvetlerinin işini istemediklerine işaret ediyor olacaktır.

Ya da, Dışişleri ve Ticaret Bakanlıkları'ndan yükselen uğultu, eğer Kara Kuvvetleri taleplerinde daha belirli ve açık olsa, bu departmanla çalışmaktan memnuniyet duyacak olduklarını gösteriyor olabilir. Durum böyle olduğunda, Kara Kuvvetlerinin kendilerinin de katkıda bulunması beklenilen büyük proje konusunda aşırı derece sakıngan ve tedbirli olduğunu iddia edeceklerdir. Üretecek oldukları bilgilerin nihayetinde nerede, nasıl ve ne amaçla kullanılacak olduğunu bilmedikleri müddetçe istenilen düzeyde ve tatmin edici bir iş meydana çıkaramayacaklardır. Aslında bundan daha da ileri gidebilir ve Kara Kuvvetleri sırlarını kendileri ile paylaşmaz ve istemiş oldukları türde rehberliği vermez ise, bu departmana son kez olarak yardım ediyor olacaklarını da söyleyebilirler.

Bu ileri geri tartışmalar CIA'yı kaçınılmaz bir biçimde İstihbarat dairelerinin operasyonlarının gittikçe daha derinine doğru çekecektir. CIA kendisi için çalışmakta olan doğru insanlara sahipse, bu, ülke için iyi bir şeydir. Ancak bu, ikinci tarafta yer alanlarca bu şekilde algılanmayacaktır. Bunu gönülsüzlükle karşılayacaklardır ve CIA'nın bir anlamda beş yıl sürecek bir fırtınayı atlatabilecek kadar güçlü ve ehil olması, bu güçlüklerin üstesinden gelebilmesi gerekmektedir.

CIA'nın yetkilere ilişkin bu sorunlar üzerinde kendisine yaratmış olduğu sorunlar, sözgelimi, CIA'nın daireler arası projelerinden birine yapmış bulunduğu katkının istenilen düzeyde olmaması nedeniyle Dışişleri Bakanlığı'nın üzerine gitmesi ile daha da ağırlaşacaktır. Dışişleri Bakanlığı'nın istihbarat organizasyonunda birbirini takip eden inceleme ve tahkikatlar yapması en azından bir süre için kötü duyguların uyanmasına sebebiyet verecektir. Diğer bakanlıklar gibi Dışişleri Bakanlığı da, özerkliğinin bozulması olarak düşündüğü ve böyle saydığı şeylerle arasında uyum sağlamakta ve uzlaşmakta zorluklar yaşayacaktır.

Ancak CIA, yan kuruluşları karşısındaki pozisyonunu, onlar için iyi bir savaşım vermesi halinde düzeltebilir ve güçlendirebilir. Dışişleri Bakanlığı'nın sergilemiş olduğu zayıf performansın çalışma ekibinin noksanlarına ve bu ekip noksanlığının da makul olmayan bütçe kesintilerine bağlanması durumunda, CIA'nın daha çok fon sağlanması yolunda gösterdiği savunma ve koruma, ona dostluklar kazandıracaktır. Bu ve istihbarat dairesinin istihbaratının iyi bir üst düzey yönetimi çok istiyor olması gerçeği, CIA'nın hoşa gitmeyen faaliyetlerinin can yakıcılığını bir nebze alıp götürebilir. Eğer istihbarat dairelerini herkesin ulusal boyutta önemli gözüyle bakmakta olduğu geniş istihbarat problemleri üzerinde bir takım olarak bir araya getirebilir ise; eğer birinci sınıf daireler arası proje âmirleri ile ve iyi bir takım çalışması ile donanabilir ise, istihbarat dairelerine hâkim olan hisleri ve önyargıları kırabilir ve bu dairelerdeki büyük öfke ve gazabın büyük ölçüde üstesinden gelebilir. Diğer daireler bir rekabet içerisinde olmadığı gerçeği, kendi lehine en güçlü noktalardan bir tanesini teşkil edecektir.

CIA için kendi tercihlerim doğrultusunda ana hatlarını çizmiş olduğum görev, en iyi koşullar altında dahi son derece güç bir görev olacaktır. Yasa'daki ifade tarzı bana en iyi koşulların tanımlamasını vermemektedir. Başlangıç olarak, CIA Şefi'nin sivil hayattan gelmesinin şart olduğunu belirtmek sureti ile Merkezî İstihbarat Dairesi'ni sivilleştirmemektedir. Yasa, ordu hizmetinden bir subayın bu memuriyete getirilmesine olanak vermekle, CIA'ya askerî bir hava vermiş olmaktadır. Bu, askerlikten gelme kişilerin en üst seviyede toplanmasına olanak tanımak suretiyle profesyonel anlamda yetenekli ve ehil kişilerin, benim koordinasyon seviyesi olarak adlandırmakta olduğum seviyede işe alınmalarında cesaret kırıcı olacak olması sebebiyle dezavantaj dönüşebilir. Unutmayalım ki, CIA'nın taşımakta olduğu kendine özgü istihbarat "markası", ordudan ziyade sivil olarak adlandırılan ihtisas alanlarına çok daha yakındır.

Ancak işaret etmiş olduğum gibi, koordinasyon ekibinde yüksek kalitede sivillere sahip olmakta başarısız olmak mutlaka bir yıkım demek değildir. Servisler bu görev için yetenekli insanlara, eğer onlara görev vermeye ve o görevde uzun bir müddet tutmaya istekli iseler sahip olurlar. Tam olarak böyle yapmış olduklarını farz edelim. Bu koşullar altında, CIA, benim tanımlamış olduğum görevi yerine getirmek üzere kanunî güçleri yolu ile isteyebileceği her şeye sahip midir?

Öyle olduğunu zannetmiyorum. Yasa taslağını düzenleyenler zihinlerini yanlış yönde çok fazla meşgul etmişlerdir. CIA'ya, bakanlık istihbarat faaliyetlerinin neticesinde elde edilmiş olan bilgilere erişme ve kullanma hakkı vermiş, ancak bu faaliyetlerin (bizatihi) kendileri konusunda bu hakkı tanımamışlardır. Gerçekte, CIA'ya, faaliyetler hakkında önerilerde bulunma hakkını vermiş ancak bu faaliyetler hakkında dolaysız olarak tahkikat ve inceleme yapma hakkını lütfetmemişlerdir. Yasa kapsamına göre, eğer CIA bu tür önerilerde bulunacaksa, bu önerileri, bu faaliyetlerin ne olduğuna dair birinci elden direkt bilgilere değil, bu faaliyetler neticesinde elde edilmiş olan bilgiler üzerinde yapılmış bir çalışmadan bu faaliyetler hakkında çıkarılmış olan bilgilere dayandırmak durumunda olacaktır. Bu süreç bana –tıpkı bir otomobilin kontağını kapalı bırakıp, akü ve marşla sürmek gibi- gereksiz ölçüde dolambaçlı gibi görünüyor.

Farz edin ki, CIA Şefi istihbarat dairesine dair bir şeylerin yolunda gitmediği hissine kapılıyor ve farz edin ki Yasadaki sınırlamalar yüzünden de Ulusal Güvenlik Konseyi'ne bir ağırlığı ve vurgusu olan ve netleştirilmiş önerilerde bulunamıyor. Farz edin ki Ulusal Güvenlik Konseyi de CIA Şefi'nin getirmiş olduğu önerilerden etkilenmiyor. CIA Şefi, her şeye rağmen Yasanın dehşete düşürücü sorumlulukları altındadır. Eğer bölüm istihbaratından edinmesi gereken bilgileri alamamış ise ve istihbarat dairesine bu bilgileri ürettirme gücüne sahip değilse, nasıl bir yol izleyecek olduğu çok açıktır. Kendi istihbaratını üretmeye sıfırdan başlaması gerekmektedir. Kendi tam ölçekli gözlem ve araştırma faaliyetlerine girişmelidir. Ve benim dikkat ettiğim kadarı ile, böyle yapmakla diğer istihbarat daireleri ile bir rekabet içerisine girmiş olacaktır. Bu durumda, parlak bir başarı beklentisine giremez; istihbarat dairesi ne kadar yetersiz duruma gelirse gelsin, önemli ve sürekli olan bazı avantajlara sahiptir. CIA Şefi'nin umabileceği en iyi şey, kazananın ve kaybedenin olmadığı bir yenişememe durumu olacaktır.

Buraya kadar, kendimi yalnızca CIA'nın başlıca iki fonksiyonundan ilki olan koordinasyon fonksiyonu ile sınırlı tuttum. Peki, ya ikincisi olan operasyonel (operative-yürütme) fonksiyonu? Bu fonksiyonun tabiatının ne olduğu Yasanın (d) paragrafının dördüncü ve beşinci kısımlarında izah edilmiştir. Ancak Merkezi elden olması durumunda en iyi şekilde yerine getirilebilecek olan görevlerin ve artı olarak Ulusal Güvenlik Konseyi'nin vermiş olduğu diğer bütün görevlerin, istihbarat dairelerinin yararına olacak biçimde gerçekleştirilmesini kapsamaktadır. Maksadı açık ve gerçekleştirilme şansı da yüksektir. CIA, operasyonlarında istihbarat daireleri namına çalışıyor olacaktır. Kendi kendine sahneyi terk etme isteğine kapılması durumunda, ilk önce, söz konusu dairelerin bakanlarının üyesi olduğu Ulusal Güvenlik Konseyi'nden resmî izin alması gerekmektedir. Ve bu bakanların da bakanlık operasyonlarının çıkarını gözeterek yerinde biraz dar görüşlülük sergilemeleri beklenebilir. Böyle yapmakta da haklıdırlar.

CIA ve koordinasyon fonksiyonu hakkında söylemiş olduklarımla uyumlu olacak biçimde, burada bir kez daha tekrarlıyorum: CIA'nın operasyonel fonksiyonu da istihbarat daireleri ile rekabet içerisinde olmamalıdır. Bu

operasyonların neticesinde ortaya çıkan doğruluğu kanıtlanmış ürün ne olursa olsun, bunun, dairelerle gereklerine uygun olacak biçimde düzenlenmiş ve hazırlanmış bir ürün olması gereklidir. Veya belirli istihbarat daireleri arası projelerin gereklerine uygun olacak biçimde düzenlenmiş ve hazırlanmış bir ürün olmalıdır. CIA'nın, dairelerin kullanımı için çok büyük önem taşıdığı ya da tüm dairelerin yetki alanlarının çok dışına çıkarılmış olduğu sanısına kapıldığı bir şey olmamalıdır. Çünkü, CIA yalnızca kendi hesabına operasyonlar yürüttüğü ve yeni geçerli bilgiler ürettiği ve istihbarat dairelerinin bu süreçte taraf olmalarını sağlamaksızın bu bilgileri birtakım nihai tüketicilere geçirdiği noktada, artık temel bir çalışma içerisindedir. Koordinasyon fonksiyonu çerçevesindeki faaliyetlerinin kendisini özgün ve yaratıcı bir araştırmaya götürmesi halinde etrafını kuşatacak olan dert ve tasaların tümü, operasyonel fonksiyonu çerçevesindeki faaliyetlerinin bu sonuca yol açması halinde de aynı şekilde etrafını kuşatacaktır.

Bana öyle geliyor ki, CIA'nın yapabileceği en kötü şey, ülke içi bir araştırma ekibine yardım ve destek için operasyonlar düzenlemek ve istihbarat dairelerinin ortaklığı olmaksızın istihbarat daireleri üstü bilgiler ortaya çıkarmak olurdu. Eğer ki istihbarat dairelerinin koşulları CIA'nın güvenine layık olmayacak derecede düşük bir basamağa gerilemiş ise, bu durumda CIA'nın ödevi, sözkonusu daireleri güçlendirmek ve geliştirmek olmalıdır, onun yerini almak değil. Zira, Merkezî İstihbarat Dairesi, istihbarat işinin bütününü gerçekleştirmeye çalışmakta ısrar etmesi ve bunu yaparken de istihbarat dairelerini güçlerini kaybetme noktasına doğru indirme gayretine girişmesi durumunda başarılı olamayacaktır. Bu savaştan belki hâlâ bir daire olarak, ancak merkezî olma niteliğini kaybetmiş bir daire olarak, sağ çıkacaktır ve hatta belki de istihbarat dairesi adını taşımayı dahi garanti edemeyecektir.

BÖLÜM VII

İSTİHBARAT DAİRELERİ

İstihbarat daireleri ile, belirli federal bakanlıklar, departmanlar ya da daireler içerisindeki, dış dünyada, geniş bir alan içerisindeki her noktada farklı yönlerden neler olmakta olduğuna dair istihbarat (bilgi) üretilmesine ayrılmış olan organizasyonları kastediyorum. Bu türde çok fazla sayıda –belki yirmi ya da daha fazla- organizasyon bulunmaktadır, ancak daha önce de işaret etmiş olduğum gibi, bunlar arasında birincil derecede önem taşımakta olanlar, Dışişleri Bakanlığı, Kara Kuvvetleri, Donanma ve Hava Kuvvetleri'nin bünyesindedir. Tabiatı ile, yüksek düzey dış politikamız ve büyük stratejimiz için temel teşkil eden bilgilerin çoğunluğunu üretmek ya da üretme kabiliyetine sahip olmak durumunda olan organizasyonlar da bunlardır - Dışişleri Bakanlığı'nın İstihbarat Araştırma Ofisi ile Toplama ve Dağıtım Ofisi, Kara Kuvvetlerinin İstihbarat Kısmı, Deniz Kuvvetlerinin Deniz Kuvvetleri İstihbarat Kısmı ve Hava Kuvvetleri'nin İstihbarat Kısmı- Geriye kalanlar ise Merkezi İstihbaratın (operasyonel fonksiyonu dahilinde) ve dış politika konularında ikincil derecede önem arz eden diğer bölümlerin ürünüdür.

Bu dört büyüklerden herhangi birinin görevini –geçen bölümde işaret etmiş olduğum gibi, pratik açıdan tanımlamanın çok güç oluşuna karşın, teorik olarak tanımlamak kolaydır. Teoride, görevin o istihbarat dairesinin yetkisi dahilinde olan dış ülkelerin fenomenlerinin tanımlanmasını, gözlem-

lenmesini, rapor edilmesini ve geleceğe yönelik tahminlerinin yapılmasını kapsaması gerekir. Dolayısı ile, Hava Kuvvetlerimizin istihbarat dairesi kendini dış askerî havacılık alanına, Dışişleri Bakanlığımızın istihbaratı da dış politik ve belki de ekonomik faaliyetlere vakfetmelidir. Dört büyüklerden herhangi birinin yapmakta olduğu iş, çift yönlü bir görev olma eğilimi gösterecektir. İdeal olanı, birinci planda, üzerinde aydınlatılmış olduğu bölüm politikası gereği talep edilen tüm bilgileri üretmesi ve ikinci olarak da aynı türde bilginin yeterli görüleceği noktaya kadar, daha fazlasını da ulusal politikanın gereklerini karşılamak üzere üretmesidir. Bu, istihbarat dairesinin gerek kendisine ev sahipliği etmekte ve desteklemekte olan bakanlığın veya kurumun gerekse o bakanlığın veya kurumun da üzerindeki, en üst düzeyde ulusal politika ile ilgili konseylere karşı yükümlülükleri olduğu anlamına gelmektedir. Bu ikinci yükümlülüğü, bir istihbarat dairesinin bir bakanlığın veya kurumun düzgün tüketimi için gerekli olmayacak, ancak o bakanlığın veya kurumun enginlik ve bir derece de uzaklık arz etmekte olan ilgi alanı dahilindeki bilgileri üretmeye mecbur edebilir. Bu, Merkezî İstihbarat Dairesi'nin bakanlıklar veya bölümler arası uzun vadeli çalışma programını gerçekleştirebilmesi için sahip olması gereken türdeki fazladan bilgidir.

İstihbarat dairesinin, bu çift yönlü görevi yerine getirebilmesi için bir organizasyona ve bu organizasyonda yer alacak insanlara sahip olması gerekir. İlk olarak bu insanlardan bahsetmek istiyorum. Önceliğin onlara verilmesi gerekiyor zira bu iş için uygun kişiler başlı başına en temel unsuru teşkil etmektedirler. Onların yerini tutabilecek başka hiçbir şey yoktur.

Herhangi bir istihbarat dairesinde çalışan kişiler birkaç ana kategoriye ayrılırlar:

İlk ve tüm organizasyonlar için genel olma özelliği taşıyan kategoride, gelen ve giden postalara; üçer aylık dönemler halinde memuriyet sürelerinin başlama ve bitiş tarihlerine ve malzeme tedarikine; ekip çalışanlarının maaş ödemelerine; izin, yolculuk ve yeterlilik oranları ile ilgili çok çeşitli düzenlemelere ve çalışma günü kurallarına uyulup uyulmamasına, pozisyon sınıflandırmalarının Sivil Memuriyet Komisyonu'nun düzenlemelerine uygun

olup olmadığına bakan ve bütçenin zamanında ve düzen içinde hazırlanıp sunulmasını sağlayan, yönetim bölümündeki sorumlu kişiler yer almalıdır.[1]

Bir sonraki kategoride bir sekreterler grubu bulunmaktadır. Bu grup, yöneticiler için kâğıt işlerini yapan kimselerden oluşur, fakat daha önemlisi, operasyonun sonucunda ortaya çıkan nihaî ürünün –çalışmaların, raporların ve kısa bilgilendirme notlarının- ayırımını ve fizikî anlamda dağıtımlarını gerçekleştiren kişileri kapsar. Bir adım daha ileri gidip, bunun içine üretimin çeşitli kategorilerini –mimeografları, fotoğrafçıları, harita basımcılarını, müsveddeleri toplayıp ciltleyenleri ve her ne kadar bu kapsam içerisine alınmış olmak onları pek pohpohlamayacak olsa da, harflerin ve rakamların dilini resim diliyle göstermek amaçlı çalışmakta olanları- da katabiliriz.[2]

---

1 Bu grubu bundan başka ayrıca ele almayacağım, zira bu grubu çevreleyen problemler hiçbir şekilde yalnızca bir istihbarat organizasyonuna özgü olan problemler değildir. Bununla birlikte, hükümet çalışmalarındaki yönetsel güç alanını benim istihbaratta edinmiş olduğum tecrübeleri ve zannederim ki hükümetin erimi içerisindeki diğer noktalardaki bir çok sivil memurun da tecrübelerini içeren bazı yorumlarda bulunmadan terk etmekte de tereddütlü ve gönülsüzüm. Prensipte, her zaman için kendimi yönetimin merkezi olmaktan çıkarılmasını destekleyenlerin tarafında görmüşümdür. Gevşek ve dağınık yapıdaki bir yönetim organizasyonunun yüklediği cezaların tamamıyla farkındayım, ancak ben bunların, hükümetin, başlıca yönetsel sorunların, gerilere ta Sivil Memuriyet Kanunu'nun yaşlanmışlığına ve karanlıkta kalan belirsizliklerine kadar gitmekte olduğu diğer ucundaki, daha güçlü bir sebebi olan ve daha nihai nitelik taşıyan- cezalardan çok daha düşük oldukları kanaatindeyim. Herhangi bir hükümet bürosunun, -davasını (daha üst yönetim birimlerinde hararetli bir biçimde ve daha az şeytanî kurnazlıklarla) temsil edecek bir yönetim birimi olmayan, daha aşağılardaki, ya da jargonu kullanmak gerekirse, daha alt kademelerdeki- bir biriminin hiç şansı yoktur. Şu anki kurallar ve düzenlemeler karmaşası altındaki Sivil Memuriyet sistemi kaçınılmaz bir biçimde rekabete karşı bir komplodan başka bir şey olmadığı görüntüsünü vermek durumundadır. Düşük kademedeki bir birim için bu işte varlığını sürdürebilmenin tek çıkar yolu yüzeye çıkması için uğraşıp mücadele edecek kendi maaşlı yönetim müdâfisini edinmektir. Büyük ölçüde merkezilikten çıkma ve bunun bir sonucu olarak meydana gelecek mücadele ve savaşlar olmadan da, unutulmuş, gizli saklı kentlerin üzerine çöken bir durgunluk, bir dinginlik vardır: ön ofis Komisyon tarafından hizaya sokulmuştur, ve duruma organizasyonun başından sonuna kadar boylu boyunca baş gösteren uyumsuzlukların var olmayı sürdürmesi hükmetmektedir.

2 Bu ikincisi –görsel sunum uzmanları- ile ilgili olarak birkaç farklı düşünceye sahip olduğumu görüyorum. Hiç şüphe yok ki, iyi bir diyagram ya da tablo belirli türlerdeki metinlerin anlaşılabilirliğini arttırır. Fakat yine hiç şüphe yok ki –en azından benim için bu böyle- diğer belirli türlerdeki metinlerin, bu türde diyagramlarla, bırakın anlaşılabilirliklerinin artmasını, örneklenmeleri ve resimlenmeleri dahi mümkün olmaz. Ancak görsel sunumcular her zaman bu

Bundan sonra gelen kategoride, bir sonraki bölümde daha fazla değinecek olduğum kütüphane grubu yer alır. Bu grup, araştırmanın önde gittiği ve yeni bilgilerin nihaî ürünü oluşturmakta olduğu her kurumda olduğu gibi, bilginin fizikî anlamda birikiminin koruyuculuğunu yaparlar. Kendilerinin ve diğer kişilerin göstermiş olduğu çabalar sonucunda, geçmişe dair verileri alır; indekslemesini yapar ve dosyalar; korur ve bunları, verileri yeni bir biçim düzeni içerisinde bir araya getiren ve bunlardan gerçeklerle ilgili yeni tahminler elde eden kişilere dağıtırlar.

Sonraki kategori, benim kategorizasyonumda en sonda yer alan grup ile beraber, organizasyonun en can alıcı bölümünü oluşturur. Uzmanlar olmadan, istihbarat da söz konusu olamaz. Bunlar, dış ülkelerdeki yaşantının, benim daha önce tanımlamış olduğum, türlü yönleri hakkında bilgi edinmeye yönelik çalışmalar yapmakta olan kişilerdir. Araştırma ve analiz yöntemleri ile ilgili olarak bir nevi parmak ucu hissine sahip; kendilerine özgü, benzer unsurlara sahip ve belirli sınırlar içine düşen ayrı bir kategori olarak, öğrenme tekniklerinin ve araçlarının ustası (ya da belki kendilerini bu işe adamış çırakları) olan ve yeni olguların ya da olgular arasındaki yeni ilişkilerin keşfedilmesini bir kariyer olarak görmekte olan sosyal bilimcilerdir, doğa bilimcilerdir, askerî uzmanlardır. Algılama duyuları, gözlem altında tuttukları bölgelerdeki dakikalık değişimlerin kaydını tutmakta ve bildirmekte olan bir nevi profesyonel duyarlılık ekranına sahip kişilerdir -bu dakikalık değişimlerin daha az uzmanlaşmış bir ekranla görülmesi, daha az uzmanlaşmış bir elekten geçirilip seçilip ayıklanması mümkün olmazdı. Dakikalık bir değişimle uyarılan ve bu değişimin önemli ya da önemsiz oluşunu ve geçerli ya da geçersiz oluşunu sınamak üzere otomatik olarak

ikinci görüşte değillerdir. Her yeni ve kendini hissettiren meslek kolunda olduğu gibi onlar da çoğu zaman ellerindeki aracın sınırlarının ve kısıtlamalarının farkında değilmiş ve pasif bir servis organizasyonu rolünü oynamakta da son derece gönülsüz ve isteksizmiş görüntüsü verirler. Kendi heveslerini ve eğilimlerini takip etmeye bırakılacak olsalar, yalnızca resim dilinde imkânsız olanı yapmaya kalkışmakla kalmayıp, aynı zamanda görevleri çalışmalarını resimlemek olan profesyonelleri de, ifade tarzlarını ve hatta anlamları kendi ifade araçları açısından daha ikna edilebilir ve yumuşak başlı olacak şekilde değiştirmeye zorlayacak oldukları bilinir.

harekete geçen –dahası kendi özel alanları içerisinde temel araştırma bilgisi ile donatılmış halde harekete geçen- kişilerdir. Aynı zamanda, bir planlamacının ya da politika belirleyicinin önerisi üzerine bir araştırmayı üstlenen, sözgelimi Mr.Clayton için Çin'deki yiyecek durumunun ne olduğunu, bir Rus dinleyicinin Amerika'nın Sesi radyosunda dinlemek istediği programın genel hatlarının ne olduğunu öğrenen kişilerdir. Hedeflerin uygulanabilirliğinin test edilmesi için gerekli bilgileri ve politikaların, planların formüle edilmesinde, kesin bir biçimde ortaya konulmasında kullanılacak olan bilgileri sağlayan kişilerdir. Kısacası bu kişiler, bu kitapta yazılı olan her şeyin arkasında yatmakta olan insan unsurudur ve eğer istihbarat dairesinin gerçek uygulamalarında, bu paragraftaki maddelerde istenmekte olan ölçülere uygun değil iseler ya da onlarla ilgili olarak belirtmiş olduğum fonksiyonları yerine getirmiyor iseler de, mutlaka ve mutlaka bu ölçülere uygun ve bu fonksiyonları yerine getirebilir hâle gelmeleri gerekmektedir.

Sonuncu grup, içeride bulunan ve profesyonel ekibin en azından küçük bir kısmını diğer görevlere hazırlanması için eğitmekte olan asıl idarecilerden oluşan bir gruptur. Yerine getirmeleri gereken iş, profesyonel ekibin randımanının ve üretiminin belirli bir şekilde istihbarat dairesinin ve en üst düzeyde politikanın varolan sorunlarına yönlenmiş olmasını; yapılan istihbarat üretiminin bileşiminde bulunan ögelerin, yani araştırma çalışmalarının, haritaların, raporların ya da bilgilendirici notların, taleplerin kendileri açısından öncelikleri sıralamasına uygun olarak üretilmesini; projelerin bitmiş halinin tam ve dengeli olmasını ve zamanında teslim edilmelerini ve kullanıcı için en uygun olacak fizikî formda teslim edilecek olmalarını (Beyaz Sarayın sizden istemiş olduğu eğer bir bilgilendirme notu ise 200 sayfalık bir araştırma çalışması göndermezsiniz, aynı şekilde ansiklopedi formunda bir çalışma istemiş olan operasyon görevlisine de kısa bir bilgilendirme notu göndermezsiniz) sağlamaktır.

Bu görevi yerine getirebilmek için, asıl idarecilerin gerçekten de olağandışı kimseler olmaları gerekmektedir. Çünkü, yüksek derecede meslekî yetenekle, dünya ve hayat hakkında yüksek derecede pratik bilgiyi ve yönetsel kabiliyeti birleştirmiş olmak durumundadırlar. Profesyonel bir

ekibin saygınlığa muktedir olabilmesi için profesyonel bir duruşa ve pozisyona sahip olması gerekmektedir. Bu saygıyı ve çoğu kez beraberinde gelen onayı ve olumlu duyguları kazanmış olmaları son derece büyük önem taşır. Uygun bir sistematik çalışma sahasında ispatlanmış bir yeteneğe ya da üne sahip olmamaları durumunda, ekiplerinin saygısını, hürmetini, onayını ve olumlu duygularını kazanmakta büyük güçlük çekeceklerdir. Bu deneyim, sırası geldiğinde, performanslarına neredeyse eşit derecede önemli bir başka biçimde de katkı sağlayacaktır: Ekiplerinin neleri yapabilecek kapasiteye ve kabiliyete sahip olduğunu anlayabilecekleri kişisel bir kavrama yeteneği geliştirmelerine ve verilmiş olan projenin tamamlanması için gereken süreyi bir bakışta kestirebilmelerine olanak verecektir.

Sahip olmaları gereken diğer nitelik de bundan daha az yaşamsal öneme sahip değildir. Bu, gerek kendi istihbarat dairelerinin gerekse diğer istihbarat dairelerinin politika üreten ve planlayan kişilerinin arasında kolaylıkla ve resmî olmayan bir biçimde hareket edebilmelerine ve söz konusu temel meselelerin istihbaratla ilgili olarak neleri gerektirmekte olduğunu tanımlamalarına olanak tanıyan niteliktir ya da niteliklerdir. Onlara temel sorunların öncelik sınıflandırmaları üzerinde doğru hükümlerde bulunabilme özelliğini veren ve organizasyonlarının etkisinin ve gücünün nerelerde en tesirli biçimde kullanılabilecek olduğunu tam ve kesin olarak görmelerine imkân tanıyan da bu niteliktir. Burada tarif etmekte olduğum nitelik, her profesyonelin mezuniyet eğitimi ile birlikte sahip olduğu bir nitelik değildir; gerçekte bu nitelikleri muhtemelen hiçbir yerde edinemeyecektir. Genel anlamda bu niteliklerle doğmuş olması gerekmektedir. Güçlü hisler, sağduyu, ağız sıkılığı, ince bir anlayış ve nezaket, insanlarla iyi geçinebilme becerisi, onlara liderlik etme ve onları yönlendirebilme yeteneği, dünyayı neyin döndürmekte olduğuna dair bilgi sahibi olmak ve dünyanın şu an itibarı ile hangi noktada olduğuna dair de keskin bir anlayışa sahip olmak..

Yetenekli ve ehil profesyonel meslek uzmanlarının ve bu idarî kontrol ekibinin önemi tartışma konusu olamaz. Ne var ki, istihbarat daireleri çoğu kez başka türlü davranır. Çoğu kez, sanki başarının sırrı maharetli organi-

zasyonda yatıyormuş, ince bir zekâyı yansıtan, ince bir şekilde hazırlanmış ve komplike bir ürün, sanki kullanımı kolay, dört dörtlük yöntemler ve gereçler kullanan uzman olmayan kişilerce meydana çıkarılabilirmiş gibi davranır. Ben bunun fevkalâde kötü ve yanlış bir fikre dayanmakta olan bir nosyon olduğuna inanıyorum. Ben inanıyorum ki, yüksek derecede incelik ve işe yararlık taşıyan bilgiyi, Ford marka bir arabayı ürettiğiniz gibi üretemezsiniz. "Montaj hattı" prensibini izlemeniz ve bir istihbarat girişiminin bireysel olarak katedilmesi gereken aşamalarını ve adımlarını, bunların her birinin karmaşıklığının profesyonel olmayan bir çalışanın da yerine getirebileceği şekilde basite indirgenmiş olduğu bir noktaya kadar çoğaltmanız durumunda, montaj hattının ucunda bilgi olmayacaktır. Esas itibarı ile, bir değeri olan hiçbir şey elde edemeyeceksinizdir. Hiç denecek kadar az sonuç elde etmeyi sürdürürsünüz, ta ki temel görevlerde çalışmakta olan kimseler de sürecin bütünü hakkında büyük ölçüde bilgi sahibi olup çalışma hattı üzerinde bulunan, faaliyetin dayandırılmış olduğu ileri derece noktaların birçoğunda yetkin ve verimli bir biçimde çalışabilene kadar.

Sözünü ettiğim konuya en basit örnek, bir yabancı dilde çeviri servisi ile tercüme edilmiş metinlerin analizi arasındaki mutat iş bölümüdür. Dört dörtlük, mükemmel çeviri diye bir şey olabilir, ne var ki ben bunu çok nadir olarak görmüşümdür. Kör bir araç olan dil, iletmeyi amaçladığı mesajı, mesajın taşıdığı anlama önceden alıştırılmış olan kişi hariç herkesten gizleme ve örtme yeteneğine sahiptir. Tıpkı bazı çok akıllı kimselerin kendi dillerinde yazılmış olan bir zaman cetvelini okuyamaması gibi, ömürlerini bir yabancı dili öğrenme ve öğretmeye harcamış olan aynı derece akıllı diğer bazı kişiler de, o dilde yazılı olup da, tercümesini yapamadıkları birçok şey olduğunu görecektir. Yalnızca hem o dildeki hem de Amerikan dilindeki anlamları tecrübelerine dayalı olarak kendilerine tanıdık gelen pasajları çevirebilirler. Yabancı dilde yazılmış bir romandaki anlamları her nüansı ile ifade edebilmekte olan bir kişi mutlaka teknik bir makaleyi tercüme edebilen bir kişi olmak durumunda değildir. Bunun da ötesinde, ne kadar gayret gösterse, dünyadaki tüm sözlükler bile yaşamakta olduğu güçlüklerin sonunu getirmeyecek, bu süreçte ona arka çıkamayacaktır. Makalede kul-

lanılmış olan ustalıklı dile hâkim olmadıkça, ki bu sırası geldiğinde bir ölçüde de makalenin ana temasına hâkim olmadıkça anlamına gelmektedir, makalenin tercümesini yapamaz. Burada önemli olan nokta şu ki, kendisi analiz etmek durumunda olduğu materyaller hususunda bir başkasının yapmış olduğu çevirilere güvenmek zorunda olan bir istihbarat görevlisi, çevirmenin insafına kalmıştır ve tecrübelerime dayanarak, ben işleri, rutin bir şekilde tercüme yapmak olan, sıkıcı ve kasvetli görevlerinden hoşnut az sayıdaki insana bu işte güvenmeyi tercih ederdim.

Ancak çeviri servisindeki iş bölümü, birçok örnek arasından seçilmiş uygun bir örnektir sadece. Bilgi toplama aşamasının değerlendirme aşamasından ayrımı ve değerlendirmenin organizasyon şemalarında "araştırma" olarak geçmekte olan aşamadan ayrımı aynı resmin diğer parçalarıdır ve hatta aynı temelde sorgulanmaya daha açıktırlar.

Organizasyon şemalarını çizmekte olan yüksek lisans ya da doktora sahibi kamu yöneticileri, çoğu zaman bunun farkında değilmiş görüntüsü vermektedirler, kritik bir istihbarat misyonunu yerine getirmek durumunda olan istihbarat dairelerinde bulunan üst düzey memurlar da öyle. Servislerin bu çizgiyi takip eden düşünüş tarzlarını anlamakta özellikle güçlük çekmekteyim. Bu da, muharip subayı ne tür bir gayret gösterirse göstersin bir uzman olmayacağı ve ekip içerisinde olsun, çizgi içerisinde olsun, benzer unsurlara sahip ve belirli sınırlar içine düşen ayrı bir kategori olarak köşeli parantez içerisinde üst düzey kariyer noktalarının, kumanda tecrübesine sahip subaylarca doldurulacak olduğu şeklindeki ifadeden çıkarılmış bir sonuçtur. Servisler, tıp gibi, iletişim gibi ya da lojistik gibi şüphe götürmez konularda uzmanlaşmanın önemini, açıkça sözle ya da yazıyla belirtmeden de olsa kabul etmekte olmalarına rağmen, bu uzmanlara, muharip subayı ile aynı kariyer fırsatlarını garanti etmek suretiyle eşitlik vermemektedirler. Çelişkili bir biçimde, hiçbir kurum ekip çalışmasının servislerden daha çok farkında değilken ve kurumlardan pek azı buna bu derece önem vermekteyken, hayatı boyunca çok fazla ekip deneyimine sahip olmuş ya da ekip çalışmasını hiçbir şeye değişmeyecek olan bir subay, bir teknik uzmanla ya da meslek uzmanı ile ortak yetersizliğe maruz kalmaktadır. İstihbaratın

fonksiyonuna ilişkin bu düşünce çizgisinin doğuracağı sonuçlar pişmanlık yaratacaktır.

Kara, Deniz ya da Hava Kuvvetleri'nin kurmay sınıfı düzeyinde istihbarattan sorumlu kurmay subayı ya da sancak subayı, her zaman için, neredeyse değişmez bir biçimde, seçkin bir kumanda deneyimine sahip, sivrilmiş bir kişidir. Aynı şekilde bu kişi, neredeyse hiçbir zaman, bütün yaşamını stratejik istihbarata adamış bir kişi olmaz. Organizasyonunda, en çok itimat ettiği ve en yüksek derecede yetkileri kullanmakta olan kişilerin –vekillerinin, operasyon kısım şeflerinin, ekip danışmanlarının ve hatta bazen "uzmanlarının" bazılarının da- aynı kumanda deneyimi katmanından gelmekte oldukları da neredeyse muhakkaktır. Askerî serviste bir geleceği olanlar –istihbaratın da içinde olduğu- herhangi bir uzmanlaşma görevini (bir zarar görmeden) uzun süreli olarak yapabilmek durumunda değildir ve ilerlemesi gerekenler de, birkaç yıllık çalışma ve belirli bir istihbarat sahasında uygulamalı çalışma sonrasında kelimenin her anlamı ile uzman durumuna gelmiş olan içlerindeki en iyileridir. Arkalarında, az ya da çok sürekli ikamet halindeki, en tepeye yükselmemeye razı durumda olanları bırakabilirler. Bu, bu kişilerin her zaman için mutlaka servisteki en az tecrübeye sahip, en az yaratıcı ya da en az faal kişiler olduklarını göstermez, ne var ki her zaman en yüksek deneyime sahip, en yaratıcı ve en faal kişiler olmadıklarının da şüphesiz ki bir alâmetidir.

Durum böyle olduğunda- yani en yüksek derecede teknik yeterliğe sahip yetenekli personele ihtiyaç duyulduğu ancak bu personelin istenildiğinde ortaya çıkarılabilir olmadığı bir durumda- servisin düşünüş biçiminin, organizasyon şeması içerisinde bir çare üretmesi, belki de makul sayılabilir. Bu düşünüş biçimi, X sayıda adamdan oluşan bir takımın görünmez bir hedefe 16 inch'lik (40,64 cm.lik) bir döner baret uygulatabileceği ve onu, hassas ve komplike araçları işin içine dahil etmeden ustalıkla vurabileceği ilkesine dayanarak, bir problemi -sözgelimi ekonomik analizi-, benzer bir iş bölümüne yönelinilecek olunan benzer bir durum olarak ele alır ve tartışır: Görevi en basit unsurlarına ayırın ve bu unsurlar ile aynı sayıda insan kullanın. Atış ilmi söz konusu olduğunda bu çözüm ekonomide olduğundan daha iyi sonuç verir.

Servislerin, sorumlulukları altında son derece zor bir problemleri bulunmaktadır. Birincil yükümlülüklerinin çatışmaları ve savaşları kazanmak olduğu gerçeğinden kaçış yoktur. Bundan yüz elli yıl önce savaş sanatının durumu öyleydi ki, genel bilgi sahibi ve zeki insanlar o zamanın göreceli olarak basit savaş makinelerini kullanmaya yeterli olacak kadar donanımlı durumdaydılar. O zamanlar, silahlı bir kuruluşun ezici oranda bir yüzdesi savaş hattında yerini alabiliyor, çok küçük bir yüzde makinelerin kurulması, bakımı ve düzeltilmesi, geliştirilmesi için ayrılıyordu. Bu koşullarda, askerî servisler, uzmanlaşmayı uygun görmemek pozisyonunda olabilirdi, öyle de yapıyorlardı. Ancak savaş sanatının durumu, herhangi bir değişime uğramadığı bir tek on yıllık dönem bile geçirmedi ve bu değişimler bilim ve teknolojinin gelişimine uygun biçimde vuku buldu. Günümüzde hâlâ, bir kara, hava ya da deniz kuvveti, savaş alanına bir kazanan kuvvet sürebiliyor olmak durumundadır, ancak aynı zamanda inanılmaz karmaşık yeni bir takım aletler ve araçlar da kullanabiliyor olması gerekmektedir. Bunlar öylesine karmaşıktır ki, bir servis, kapasitesinin tamamını bunların inceliklerini ve en tesirli nasıl kullanılabileceklerine dair nüansları öğrenme yolunda harcayabilir. Servislerin düşünüş biçiminde, tam tersi değil de, tetikte olmamaları halinde silahlı kuvvetlerin yeni aletlerin kontrolü altında olacağına dair, hiç de doğal olmadığı söylenemeyecek bir kavrayış vardır. Dolayısı ile, -bu durum söz konusu olduğunda servislerin profesyonel meslek uzmanlarına zarar vermekte olan- bu kavrayış da, herkes tarafından iyi bilinen diğer kültürel geri kalışlardan bir başkasıdır. Servisler bu uzmanlara sahip olmaları gerektiğinin farkındadırlar ancak daha henüz sahip oldukları becerilere uygun düşen değeri verme noktasına gelmemişlerdir. Ve bu özel yetenek sahibi kişiler, hat görevi için söz konusu olan başarı, ilerleme ve övülme fırsatlarının aynısını elde edinceye dek, uzmanların fonksiyonunun ne olduğu konusu sıkıntı yaratacaktır.

Bugün itibarı ile, stratejik istihbarat, tüm diğer mekanizmalarındaki ve tekniklerindekilerle beraber karmaşıklaşma anlamında da ilerleme ve artış kaydetmiş olan bir savaş ve barış fenomenidir. Artık yeterlilik sahibi bir subayın iki kumanda görevi arasında yerine getirebileceği bir şey değildir.

Üst düzeyde bir uzmanlık alanıdır ve servisler bunu böyle kabul edip bu alanda kariyer yapan kişileri gerektiği gibi işe almadıkça, eğitmedikçe ve ödüllendirmedikçe yetersiz ve eksik bir iş çıkaracak oldukları muhakkaktır.

Ancak kusurlu ve kabâhatli olan tek departmanlar servisler değildir. Dışişleri Bakanlığı'nın, örneğin, 1945 sonbaharına değin bu adla anılan bir istihbarat servisi yoktu (sadece, o yıllara yakın son dönemlerde, uzun süre ayakta kalmayı başaramamış olan bir takım araştırma birimleri vardı). İstihbarat misyonu, yerine getirilebildiği kadarı ile de, yapacak başka binlerce şeyi olan, uzman olmayan kişilerce yerine getirilmekteydi. Bakanlığın tutucu unsurları arasında, ki bu hâkim olan unsurdu da aynı zamanda, istihbaratın ne olduğu ya çok az anlaşılmıştı, ya da hiç anlaşılmış değildi ve bir istihbarat ekibini destekleme eğilimi söz konusu değildi. Gerçekte, Stratejik Hizmetler Ofisi'nin Araştırma ve Analiz Şubesi, 1 Ekim 1945'ten geçerli olmak üzere 20 Eylül 1945 tarihli bir yürütme emri ile bakanlık nezdinde görevlendirildiğinde, bakanlığın tutucu mensupları kuvvetli ve aktif bir biçimde buna karşı durmuşlardı. Her ne kadar personelinin bir bölümüne ve kütüphanesine olan ilgi ve meraklarını açık bir biçimde ifade etmiş olsalar da böylę bir istihbarat teşkilâtını istemiyorlardı. Kendilerine miras kalan bu organizasyonun dağılmasında ve bölge uzmanlarının sözde coğrafî ofislerin uygun operasyon masalarına bölüştürülmesinde ısrarcı oldular. Bu, organizasyon için ciddi bir hasar anlamına gelmiş olsa da, Mr.Byrnes bir girişimde bulunmaya ikna edildi.

Mr. Byrnes'ın harekete geçmesinden önceki tartışmaların başından sonuna kadar, Dışişleri Bakanlığı'ndaki üst düzey memurlar argümanlarını tek bir temel konu üzerine dayandırmışlardı. Onların görüş açılarına göre, kendilerinin tümünün de içinde istihbarat memuru olarak bulundukları bir istihbarat organizasyonları zaten vardı. Dolayısıyla, kendilerinin varmış olduklarından farklı sonuçlara varabilecek bir organizasyona ne gereksinimleri vardı –ne de, işin aslına bakılacak olursa, böyle bir organizasyonu istemekteydiler-. Algılarıyla hareket eden insanların harekete geçmeden önce genel olarak bilmekte ve düşünmekte oldukları noktasında, bu Dışişleri Bakanlığı memurları -ki bunlardan bazıları çok yetenekli kimselerdi- istih-

barat memurları olduklarını öne sürmekte haklılardı, ama harekete geçmeden önce bilmeleri gereken ve bilebilecek oldukları her şeyi bildikleri noktasında haklı değillerdi. İstihbaratın iki önemli yönünden biri olan gözlem görevini sıradan bir biçimde yerine getirmekten fazlasını yapacak zamanları yoktu ve diğeri olan araştırma görevi içinse hiç zamanları bulunmamaktaydı. Bir ordu eğer benzer bir argüman çizgisi izleyecek olsa herhalde Normandiya çıkarmasının zırhlı şövalyelerce yapılmasını ya da Japon topraklarının grejuva ateşi kullanılarak düşürülmesini denerdi.

Mr. Byrnes'ın vermiş olduğu karardan sonra Dışişleri Bakanlığı'ndaki durumda önemli ölçüde değişiklikler olmuştur. General Marshall'ın Dışişleri Bakanı olduktan sonraki ilk eylemlerinden biri Mr. Byrrnes'ın kararını bozmak ve bakanlığın istihbarat organizasyonunu yeniden ilk hâline getirmek olmuştu. Bu şekilde bırakılmış ve ekibi yeniden oluşturmak için gerekli olan para verilmiş olsaydı muhakkak ki artan bir kıymeti olurdu. Ancak transformasyon, organizasyonun yoksulluk çekmeye başlayışının hemen ardından gerçekleşmedi. Bütçeleri bakanlık içinde kırpıldı ve Kongrede de (tâbiri caizse) tartaklandı. Bütçedeki azaltımlar neredeyse öldürücü bir yara açmaya yetecek oranda katı idi.

Dış siyasette ikincil rolleri olan ve istihbarata hak ettiği önemi az çok vermiş olan başka sivil kuruluşlar da vardır. Her zaman için bu adla adlandırmamış ve her bütçe yılında yüksek meblağlarda bütçe ayıramamış olsalar bile, yine de sorunlarına yönelik esaslı bir anlayış sergilemişlerdir. Bu görevin önemini fark etmiş; tam ve kesin bilgiye karşı nazik bir hürmet göstermiş; bu bilgiyi üretecek doğru türde profesyonel kişileri işe almışlardır ve bu kişilere de ön yargısız ve boş inançlardan uzak kalınarak liderlik vasfı verilmiştir. İstihbarat dairelerini teşvik edici ve cesaret verici unsurlara, Çalışma, Ticaret ve Tarım Bakanlıkları gibi bakanlıkların erişimi içerisindeki bazı noktalarda rastlanmaktadır.

İstihbarat dairelerinin, altında çalışmak durumunda olduğu engelleri üstesinden gelebilmiş olduğunu ve doğru kişileri işe alıp gayretlerini gerektiği biçimde yönlendirebiliyor olduğunu, öyle ki istihbarat her birinin o

bakanlığın kurumların yetki alanı içerisinde pozisyonunu oluşturduğunu ve kararlı bir biçimde işe koyulmuş olduğunu varsayalım. Bakanlık ve bölümlerin istihbaratlarının toplamının, büyük stratejinin ve ulusal güvenliğin gereklerini karşılama noktasına varması beklentisine girebilir miyiz? Sorun budur. Bana öyle geliyor ki, yalnızca eğer merkezî bir istihbarat teşkilâtı tarafından gerçekleştirilmekte olan koordinasyon ve yönetim işi, özünde, istihbarat dairesi kontrol personeli ile aynı derecede uzmanlığa sahip ise, biz bu beklenti içerisinde olabiliriz. Başka bir deyişle, herhangi bir bakanlık (ya da kurum) istihbarat dairesinin asıl idarecileri (ki onları Kontrol Ekibi olarak adlandırabiliriz), o bakanlığın (ya da kurumun) profesyonel ekibi için ne ise ve ne anlam ifade ediyorsa, (koordinasyon sağlama fonksiyonu çerçevesi içerisinde) CIA da, istihbaratın çizmekte olduğu görüntünün bütünü için odur ve aynı anlamı ifade etmektedir. Her ne kadar daha büyük ölçekte olsa da aynı türde işi yapmalı ve her ne kadar diğerlerinden daha iyi olsalar da aynı tipte olan kişileri elinde bulundurmalıdır.

BÖLÜM VIII

İSTİHBARAT DAİRELERİNİN ORGANİZASYONU: DENEYİMLERDEN EDİNİLMİŞ OLAN ON DERS

İstihbarat gibi büyük ve önemli bir mevzunun temel unsurlarını bir istihbarat organizasyonunu kurma ve işletme metotlarından ayırmak neredeyse imkânsızdır. Daha önceki sayfalarda her ne kadar diğer bağlamlarda ortaya çıkmış olanlar haricindeki yönetsel sorunları ele almış olmasam da, bunların birçoğuna değinmiştim. Bu bölümde, kendi bağlamı içerisinde yönetime dair söylenebilecek olanın tümü üzerinde yoğunlaşmaya çalışacağım. Sorunların içerisinden hangilerinin seçilmiş olduğu ve benim bunlarla ilgili yorumlamalarım, beş yıllık savaş ve savaş sonrası istihbarat deneyimimden kaynaklanmaktadır. Görüleceği gibi, ne bir ana organizasyon şeması çizmek ne de yönetimin tüm alanlarını bütünüyle kapsam içine almak teşebbüsünde bulunmayacağım. İlk etapta kendimi istihbarat işinin karakteristiği olan organizasyonel sorunlarla ve ikinci planda da bunların içerisinden yalnızca on tanesi ile sınırlı tutacağım. Özellikle bu konuya ilgi duymakta olmayan sade okuyucular âni bir şekilde meslekî işlerden bahsedilmeye başlanmasını belki mazur göreceklerdir; ancak eğer tercih ederlerse doğrudan doğruya bir sonraki bölüm olan Bölüm 9'a geçerek oradan devam edebilirler.

1 Numaralı Sorun: İstihbarat organizasyonunun temel motifi bölgesel mi olmalıdır, fonksiyonel mi?

Stratejik istihbarat görevi, yabancı ülkelerle ve yabancı ülke insanlarının yaşantılarının karmaşık yapısı ile ilgilenir. Her insanın, özellikle de bizim stratejik istihbarat açısından geniş ilgi alanımız içerisinde olan insanların birçok davranış kalıbı vardır. Silahlı bir kuruluş şeklinde organize olmuş olan "askerî varlıklar" olarak hareket ederler; birbirleri ile olan resmî ilişkilerini bir düzen içerisine yerleştirmekle meşgul olan "politik varlıklar" olarak hareket ederler; yaradılışları gereği benliklerinin istemekte olduğu şeyleri temin etme gailesi içerisinde olan "ekonomik varlıklar" olarak hareket ederler ve topluluk olarak yaşamayı seven sürücül ve girgin yapılarına, vicdanlarına ve akıllarına hareket serbestliği veren "sosyal, ahlakî ve entelektüel varlıklar" olarak hareket ederler. İnsanları gözlem ve inceleme altına alan stratejik istihbarat, onları, bürünmüş oldukları hem ulusal hem de davranışsal görüntüleri içerisinde ele alır. Onları bir Fransız, bir İsveçli, bir Rus, bir Belçikalı olarak ele alır ve onlarla aynı zamanda askerî, politik ya da ekonomik varlıklar olmaları mesnedi ile ilgilenir. Ayıca, sözgelimi, askerî ya da ekonomik görüntüleri içinde hareket etmekte olan bu insanların oluşturdukları kombinasyonlarla da ilgilenir; İsveçlileri ve Rusları bir ticaret anlaşması içerisindeki ekonomik varlıklar olarak; Britanyalıları ve Fransızları ortak güvenliklerini gözetmekte olan politik varlıklar olarak ele alır. Gerçekte neyin ihtimal dahilinde ve uygulanabilirlik taşıyor olduğuna dair uygulamalı soru, organizasyonunuzun plânını yabancı varlığının hem ulusal hem de fonksiyonel aşamalarını en iyi biçimde ele alacak şekilde nasıl çizecek olduğunuzdur.

Sıkıntı, Amerikan eğitiminin gelenekleri ile başlamaktadır. Bir çalışma çizgisinde eleştiri uzmanı haline gelen bir grup insan bir coğrafî alan, ya da bir bölge veya tek bir ulus devleti üzerinde uzmanlaşır. Modern tarihçiler, coğrafyacılar ve bazı siyaset bilimcileri örneğin, uzmanlaşma alanlarında "bölgesel olma" eğilimi gösterir ve sözgelimi Yunanistan, İberya yarımadası (İspanya ve Portekiz) ya da Latin Amerika hakkındaki her şeyi öğrenmeyi amaçlarlar. Temel edebiyatın gerektirdiği dilleri öğrenir, o edebiyatta geçen yerleri ve konuları öğrenir, her fırsat bulduklarında o bölgeye seyahat eder, o bölge hakkında kitaplar yazarlar. Bu kitaplarda çoğu zaman, diğerlerinin

üzerinde, gerçek ustası oldukları disiplinlerden hareket eder, ustası olmadıkları diğer disiplinlerin içine girerler. Örneğin bir analitik modern tarihçi kaçınılmaz bir biçimde kendini bir siyaset felsefecisinin, bir ekonomistin, bir sosyologun alanında çalışırken bulur.

Diğer grup insanlarsa, zamanlarını "fonksiyonel" çalışmalara vakfederler. Birçok ekonomist ve sosyolog örneğin, Mısırlılar ya da Hollandalılar için olduğu kadar Çinliler için de geçerli olan ekonomik ve sosyal kanunların bulgulanması yönünde gayret göstermektedir. "Ekonomi" ya da "sosyoloji" konularında uzmanlaşır ve çoğu zaman bunu araştırmalarını herhangi bir ülke ya da insan ırkı üzerinde sabitleştirmeden (ve bunlarla sınırlı kalmadan) yaparlar. Bu zamanlarda hiçbir arıtılmamış referans çerçevesi düşüncelerini ya da davranışlarını idare eden hiç bir standartlar ya da prensipler dizisi) olmaksızın sadece teorik terimlerle çalışırlar. Arıtılmamış bir referans çerçevelerinin olması gerektiği diğer zamanlarda ise en yakın ve elverişli olanını; ABD'yi seçerler. Bölgeci olmayan bu insanlar yalnızca teorik yazınlarının yazılı olduğu dilleri öğrenirler; takip etmek ve izleyerek bilgi sahibi olmak durumunda oldukları, ekonomi ve sosyoloji alanındaki tercüme edilmemiş bilimsel araştırmalarla meşgul olabilmek için Fransızca ya da Almanca öğrenebilirler. Herhangi başka bir dili öğrenmek zahmetine pek nadiren girerler.

Bu açılardan bakarak, varsayalım ki İran'a verilecek olası bir borç, İran ekonomisinde iyileşmenin sağlanmasının başarılma şansına bağlı olmalıdır. Varsayalım ki, bir istihbarat teşkilatına bu şansın ne olduğunun tahmini hesabının ve değerlendirmesinin yapılması görevi verildi. Hangi türdeki organizasyon bu görevi en iyi biçimde ele alacaktır? Projenin kumandasında bir "İran bölümü"nün yer aldığı bir organizasyon mu, yoksa kumandada bir "ekonomi bölümü"nün olduğu bir organizasyon mu? Bu argümanın esas itibarı ile sonu yoktur. "Bölgeciler" diyecektir ki, İranlının mizacını, geleneksel davranışlarını, hürmet etmekte olduğu ulusal mitlerini, ve İran toplumunun ve siyasetinin karakterini anlamadan, mümkün olanın en fazlası dahi olsa, teorik düzeyde bir ekonomik analiz, cevabı getirmeyecektir. "Fonksiyonelistler" ise, ya da bu durum söz konusu iken ekono-

mistler diyelim, ekonomik faktörlerin tüm bu şeylerin hepsinden önemli olduğunu ve üstün geldiğini; İran'ın ekonomik sorununun herhangi bir ekonomik sorundan özde daha farklı olmadığını ve kendilerinin (ekonomistlerin) işinin bu evrensel ekonomik davranışın analizini yapmak olduğunu, eğer bölgeciler kendilerine tercümanlık ve haber toplama ya da ayak işlerine koşturma vazifelerini yapacak bir çalışma ekibi borç verecek olursa bu görevlerinde ilerleme kaydedebileceklerini söyleyeceklerdir.

Tüm bu açmazların dışında, açık olan bir şey vardır; o da, İran hakkında genel anlamda çok fazla bilgiye sahip olan (ve şahsen ben İran dilinde okuyabilmesi de gerektiği üzerinde de ısrarcı olurdum) kişilere ve ekonomi sahasını bilen kişilere sahip olmanız gerektiğidir. Bu iki gruptan hangisinin projenin kumandasını elinde bulundurmasının gerektiği hiçbir şekilde bu kadar açık değildir, organizasyonun bütününün bölgesel bir çizgi zeminine mi yoksa fonksiyonel bir çizgi zeminine mi oturtulması gerektiği biçimindeki daha geniş boyutlu bir soruya verilebilecek açık ve net bir cevap da yoktur.

Bilinçli ve sofistike olmayan bir yönetsel düşünüş, yine bilinçli ve sofistike olmayan bir çizgi üzerinde ve ancak böyle bir hat boyunca uzlaşma ya da uyuşma sağlama eğiliminde olur. Temel bir organizasyonel sorunla yüz yüze geldiğinde, dünyayı, Avrupa Şubesi, Latin Amerika Şubesi, vesaire olarak bilinen bir dizi bölgesel üniteye, ve fonksiyonel temayı da Ekonomi Şubesi, Psikoloji Şubesi, vesaire olarak bilinen bir başka dizi üniteye böler. Böyle bir uyuşmanın sonucu doğrudan doğruya ve tam bir kaostur. Büyük bir iç savaşa, hem de isteye isteye ve kolaylıkla kabul edilmiş olan bir davettir. Sözün gelişi ekonomik ya da psikolojik bir açısı olan ve aynı zamanda da bir grup insana özgü olan böyle (yani, fonksiyonelist bir teorisyenin yegâne ilgi alanı olanın dışındaki tüm) meselelerde kendi uzmanlık alanlarını savunmak üzere organize olacak, çekişecek, atışacak, birbirlerine taş atacak ve çoğu zaman da birbirine ters ve çelişki arz eden iki ayrı analiz üretme noktasına varacaklardır.

Şüphesiz, yukarıda ana hatları çizilmiş olan basit ve hüsranla sonuçlanana göre daha imkân dahilinde olan incelikli ve ayrıntılı uzlaşmalar

ve uyuşmalar bulunmaktadır, ne var ki benim deneyimlerime göre bunlar o derece karmaşıktı ki insan doğasının adeta bunları hiçe saymak ve kestirme yollara sapmak yönünde aklını çelmekteydiler ve eğer ki işlemişlerse, anahtar konumda insan üstü bir dâhinin bulunuyor olması sayesinde işlemişlerdir.

Benim desteklemekte olduğum uzlaşma ve uyuşma, mümkün olduğu kadar bölgesel ayrıştırmaları kullanmakta olan bir uzlaşma ve uyuşmadır. Şöyle ki; birinci basamak dünyayı dört ya da beş ana coğrafi bölgeye, ikinci basamak ise bunlardan her birini daha küçük coğrafi unsurlara ayırmaktır. Böylece, içlerinden biri Güneydoğu Asya ile ilgilenmekte olan dört bölümden oluşan bir Uzak Doğu Şubeniz olabilir. Güneydoğu Asya Bölümü'nün bünyesinde bir Burma Birimi, ve Güneydoğu Asya'da bulunan ülke sayısı kadar da diğer birimleriniz olabilir. Bu, bölgesel uzmanlar açısından konuyu halletmiş, belirli bir düzen içerisine yerleştirmiş olurdu. Ancak büyük bir olasılıkla fonksiyonelistleri tek bir ülke düzeyinde bölgeselleştiremezdiniz. Bizim eğitim sistemimiz başlıca uzmanlık alanı Burma ekonomisi olan ekonomistler üretmemektedir. Dolayısı ile durumu fonksiyonelistler açısından da düzenleyecek olan bir uyuşma ve uzlaşma sağlanmalıdır.

Ekonomistler, eğer mümkünse, Güneydoğu Asya Bölümü düzeyinde bir grup oluşturmalıdır. Eğer bu derece sıkı ve zor bir bölgesel uzmanlık alanında yeterli ve ehil ekonomistler bulunamaz ise, eğitilmeleri ve bu zaman zarfında Uzak Doğu Şubesi düzeyinde gruplaşmaları gerekir. Ancak benim görüşüme göre, Amerikan eğitim sistemindeki noksanlıklara ne kadar çok boyun eğilirse ve fonksiyonel ekibin gruplaşması için ne kadar geniş bir coğrafî alan kullanılır ise o kadar çok yönetimsel felâket üst üste yığılmış olur. İdeal olan, stratejik istihbaratın en önemli evrelerinden birçoğu için, bölgesel ve fonksiyonel uzmanın aynı ve tek bir kişi olmasıdır. İdeal bir Burma Birimi, her biri, Burma'daki yaşamın karmaşık ve teknik problemlerinin her birini -bu problem politik, sosyal, ekonomik, yasal, askerî ya da her ne ile ilgili olursa olsun- ele alabilecek insanlardan oluşturulmuş olmalıdır.

Benim savunmuş olduğum uzlaşma ve uyuşma, fonksiyonelistlere neredeyse hiç uzlaşma ya da uyuşma değilmiş gibi görünecektir. Buna bölgeciler açısından kazanılmış açık bir zafer gözüyle bakacaklardır. Ama ben, üç sebepten, özünde bölgesel olan bir düzenin üstün gelmesi gerektiği inancındayım. Bunlar:

1. Bir istihbarat organizasyonunun yerine getirmesi gereken görev, çoğunlukla ulusal ya da bölgesel bir görevdir. Dış politika ve büyük stratejinin ilk ve öncelikli plânda diğer devletlerle ve diğer devlet grupları ile ilgilenmekte olduğu görünmektedir.

2. Kütüphaneye ya da dosyalara giren ya da hâlihazırda kütüphanede veya oradaki bir dosyada mevcut bulunmakta olan, birincil değer ve temel nitelik taşıyan verilerin çoğunluğu, ulusal bir kaynaktan gelmektedir ve ulusal ya da bölgesel sorunlarla ilgilidir. İstatistikler, resmî raporlar ve yayınlar, gözlemler, eleştirel incelemeler, basın, izlenen radyo programları vesaire büyük ölçüde dünyanın siyasî sınırlarının şablonunu ve biçim düzenini takip etmektedir, ve söz konusu devletin resmî dilinde oldukları görülmektedir. Muhtemelen, her şeyin ölçülmesinde kullanılan değer ve miktar birimleri de benzer şekilde ulusal olmakla sınırlı bölgesel bir kullanım biçimini takip edecektir.

3. Bir bölgedeki eğilimlerin önemi üzerinde ortaklaşa ulaşılmış olan iç görüler ve kavrayışlar, çoğu kez "ekonomi bilimi" üzerinde düşünmekte ve kafa yormakta olan bir ekonomistle, "bölge"yi düşünmekte ve onun üzerine kafa yormakta olan bir siyaset uzmanının çalışmalarının birleştirilmesi ile varılmış olan ve eklektik olarak adlandırılabilecek kavrayışlardan ve iç görülerden daha değerli olacaktır. Örnekleyecek olursak; eğer Fransa'nın kömür sorunu üzerinde düşünmekte olan bir ekonomist, Fransa'nın politikası üzerinde düşünmekte olan bir siyasetçi ile birlikte çalışacak olursa, muhtemelen başka türlü olmasına nazaran daha iyi bir sonuç alınacaktır.

Bu sebeplerle, bölgesel olmayan ya da fonksiyonel olan bir düzenlemeyi denemiş olan istihbarat organizasyonları bunu pratik olarak uygulanamaz

bulmuşlardır. Fonksiyonelizmi üzerine zorlamayla empoze edilmiş halde bulan çok önemli bir organizasyon, avantaj elde etmek üzere, Latin Amerika üzerine yapmakta olduğu çalışmaların tümünü ustalıklı bir yönetim örneği olan bir manevrayla sosyolojik çalışmalar yürütmekte olan şubesine (ki bunun sonucunda Latin Amerika üzerine politik, ekonomik, sosyal ve askerî istihbaratı haricinde öyle çok fazla bir çalışma gerçekleşmiş değildir), Uzak Doğu üzerine çalışmalarının tümünü de politika şubesine, vesaire, kaydırabilene kadar güçsüz kalmıştır. Çeşitli birimlerinin üzerinde yazılı olan fonksiyonel adlar, yalnızca, altlarında yatmakta olan bölgesel organizasyonlar için birer kılıf olma mahiyetindeydi.

Yüksek öğrenim kurumlarımız, -amaçları tam da benim kafamdaki ideal Burma Birimine yerleştirmiş olduğum türde uzmanlar ortaya çıkarmak olan ve "bölge programları" olarak adlandırılan- programlarını amaç edinip gerçekleştirmeye uğraştıkça, istihbarat organizasyonlarının yönetim sorunlarının çözümünün de daha kolaylaşacak olduğu kesindir. Ekibin organizasyon şeması üzerinde işgal etmekte olduğu pozisyondan hoşnut olacağı ve kendi özel disiplininin üstünlüğü hakkında budalaca gevezelik etmeye bir son vereceği günü bekleyebiliriz. Mükemmel olduğu kabul edilen bu örneklerin görünmesini beklerken geçen zaman zarfında da en iyi geçici çözüm formülü, tam ve doğru bir bölgesel organizasyon kurmak, bölgeci olanlar ile fonksiyonelist olanları (mümkün olan en alt yönetim düzeyinde) karıştırmak ve kaynaştırmak, yan yana oturmalarını ve yan yana çalışmalarını sağlamak ve karşısındaki kişinin profesyonel yeterliliğine ve ehliyetine saygı göstermesi ve kendisininkine katması için her tür teşviği ve ikna metodunu her vesilede sunmak olacaktır.

Bu çözüm klasik bölgeci-fonksiyonel hırgürünün büyük bölümünü en azından kâğıt üzerinde, yok eder ancak hiçbir surette bütünüyle ortadan kaldırmaz. Geride kalanlar ise şunlardır:

2. Numaralı Sorun: Bölgeselleşmeyi olanaksız hâle getiren meselelerle nasıl başa çıkılacaktır?

Her istihbarat operasyonunda (ve dış ilişkilerin kendisinin yönetiminde de), bölgesel ya da ulusal bir temel üzerinde başa çıkılması imkânsız olan sorunlar vardır. Ben bu gibi şeyleri, uluslararası yasalardaki, Birleşmiş Milletler'deki ve diğer (aynı faaliyet alanında, aynı yönde değişmez ve bir örnek şekilde uzanmakta olan anlamında "düz") uluslararası organizasyonlardaki gelişmeler ile ilişkili olarak yorumluyorum. Bir de, tabiatları itibarı ile uluslar arası olup da, yukarıda sözü geçen biçimde bütünüyle uluslararası olmayan ikinci bir sorunlar dizisi vardır. Bu sorunların hâlâ net bir biçimde ulusal bir çekirdekleri bulunmaktadır. Bu sorunlar, Dünya Ticaret Birlikleri Federasyonu (ki bu birçok ulusal unsurun üzerine oturtulmuş olan bir uluslararası organizasyondur), Katolik Kilisesi ve Cominform gibi kuruluşlar etrafında dönmektedirler. Bir grup sorun daha vardır ki, sadece çok uluslu olmaları anlamında uluslararasıdırlar; bunlar dünya ticareti ve finansı, ulaştırma, gıda -kauçuk ve petrol gibi anahtar konumunda stratejik öneme sahip bir takım metalar- gibi konulardır.

Bir istihbarat organizasyonunun her üç tipteki sorunla da başa çıkması gerekir. Bu alanlarda neler olup bitmekte olduğu hakkında gözlem faaliyeti yapmalı ve bu alanlarda çalışmak üzere bir araştırma ekibi yerleştirmeye hazırlıklı olmalıdır. (aynı faaliyet alanında, aynı yönde değişmez ve bir örnek şekilde uzanmakta olan) Düz bir bölgesel organizasyon bunların her ikisini birden yapamayacaktır. Dolayısı ile ana bölgesel kuruluşa yardımcı olacak bir tür fonksiyonel ko-organizasyon (ortak ve bütünleyici bir organizasyon) olması gerekmektedir.

Bu fonksiyonel ekibin kuruluşunu idare etmesi ve yönlendirmesi gereken basit bir prensip vardır. Ulus devlet ile en az bağlantısı olan sorunlarla ilgilenen birimler (ki bunlar benim sözünü etmiş olduğum ilk kategoriyi oluşturmaktaydı), görevle kendilerinin başa çıkabilmeleri için gerekli olan büyüklükte, doğru ve gerekli olduğu şekilde oluşturulabilir, gerekli olduğu zaman bölgesel bölümlerin yardımını isteyebilirler. Bu ilk gruptaki gibi sadece uluslararası sorunlarla ilgilenmekte olmayan birimler ise (ki bu da benim sözünü etmiş olduğum kategorilerden ikincisi idi), daha ağırlıklı olarak bu iş için uygun bölgesel personele dayalı olacak şekilde minimum sayıda tutul-

malıdır. (Üçüncü bir kategori olarak söz etmiş olduğum) uluslararası sorunlardan ziyade, esasında çok uluslu olan sorunları ele alan birimlerin ise, başlıca görevleri bölgesel birimlerin üzerinden dikkatle geçmek ve bölgesel gayretlerin koordinasyonunu sağlamak olan ve sayıları bir ya da ikiyi geçmeyecek yüksek düzey uzmanlardan oluşması gerekir. Üçüncü kategorideki bu birimlerin, bundan başka bir de, istihbarat organizasyonunun önemli ve birincil derecede sorumluluk taşımakta olduğu konularla titizlikle sınırlandırılmış olması gereklidir.

Benim, organizasyonun fonksiyonel kısmının kurulmasında, yukarıdakiler arasında ısrarla üzerinde durmakta olduğum prensip, sakınma prensibidir. Oluşturulması gereken fonksiyonel birimlerin bölgesel çalışma ekibinin pürüzsüz çalışması için bir tehdit yaratma noktasına gelecek kadar büyümelerinden sakınılmalıdır.

Bu prensibin takip edilmesi ve fonksiyonel birimlerin ikincil fakat üst düzeyde uzmanlaşmış bir pozisyonda tutulması durumunda, organizasyonun karşısına bu defa da bir başka görev kategorisi çıkacaktır ve bunun için herhangi bir resmî organizasyonu oluşturulmamıştır. Bu son kategori ile nasıl başa çıkılacağı benim üçüncü sorunumu teşkil etmektedir.

3 Numaralı Sorun: Organizasyonun bir âmir veya koordinatör tayin etmediği çok uluslu bir yapıya sahip bir problem nasıl ele alınacaktır?

Burada tartışma konusu olan türdeki sorun, istihbarat işinde çok yaygın ve sıkça rastlanan bir sorundur; Fransa-İngiltere savunma paktı, Yunanistan'ın kuzeyindeki ayaklanmalar, Vietnam Cumhuriyeti'nin ortaya çıkması ya da Güney Afrika'daki ırkçılık meselesi gibi fenomenlerden meydana çıkar. Bu vakaların her birinde durum tek bir bölgesel birimden fazlasının yeterliğini ve kabiliyetini gerektirir.[1] Örneğin, Yunanistan soru-

[1] Burada tek bir birimin diğer tüm birimleri dışarıda bırakarak hem İngiltere hem de Fransa'nın sorumluluğuna tek başına sahip olmayacağını ve Yunan sorunu ile ya da metropoliten Fransa ve onun uzak doğudaki kolonileri veya İngiltere ve onun bütün dominyonları ile direkt ya da dolaylı olarak ilgisi olan birkaç devletin herhangi tek bir birimin sorumluluğunda olmayacağını farz ediyorum.

nunun, doğru ve uygun şekilde ele alınabilmesi için, Yunan, Yugoslav, Arnavut, Bulgar, Rus, İngiliz ve muhtemelen Türk uzmanlarca üzerinde çalışılması gereklidir. Tüm bu ulusal cephelerden, epeyce miktarda siyasî, ekonomik, sosyal ve askerî uzmanlık gerektirecektir. Uluslararası komünist hareketler üzerinde fonksiyonel olarak uzmanlaşmakta olan kişi ya da kişilerin bilgilerini gerektireceği de muhakkaktır. Böylesi bir proje nasıl üstlenilir?

Bu soruya cevap, bir ad hoc temelinde (sadece bu belirli amaç için) üstlenilecek olduğu şeklindedir. Varsayalım ki, önemli bir müşteri (bir istihbarat tüketicisi) bu çalışmanın yapılmasını istedi. Bir kez buna diğer taahhütlerin yanında daha fazla ağırlık veren ve öncelikli görev tayin eden üst düzey yönetim ya da kontrol ekibi tarafından resmî olarak kabul edildikten sonra, bir proje âmirinin sorumluluğuna verilir. Bu kişinin, konu ile ilgili en fazla asıl bilgiye sahip olması ve aynı zamanda da en iyi idareci, koordinatör ve editör olması gerekir. Diyelim ki, proje âmiri, Yunanistan biriminin başındaki şef, ya da eğer personel sorunu had safhada ise şube şefine bu tür görevler için hizmet vermekte olan özel asistan olsun. Diğer birimlerden insanlarla bir araya gelir, görevin tamamının önce kaba bir taslağını çizer ve taksim eder, bölümlerin her biri için görevlendirmeleri yapar, uzunluğunun ve biçimsel yapısının ana hatlarını çizer ve bitiş (son teslim) tarihini belirler. Parçaların bir araya getirilmesi tamamlanıp raporun nihaî hâli hazırlandığında, işi birebir kendi yapmayacaksa bile, yapılan işi direkt olarak yönetir. Bitirilmiş işin şampiyonu odur; yapılan işin üst düzey yönetim ya da kontrol ekibinden geçmesi, çoğaltılması ve söz konusu önemli müşteriye ve bu çalışmayı son derece yararlı bulacağını bildiği diğer kişilere dağıtılması ile ilgilenir.[2] Bir sonraki hafta tekrar yalnızca kendi bölgesinde ya da ülkesinde olabilir; ya da (bir başka belirli amaç için) bir başka ad hoc ekibinde, önemi az ya da ikincil derecede olan bir eleman olarak yer alabilir.

[2] Bu geniş boyutlu dağıtım problemini daha sonra uzun uzadıya ve kapsamlı biçimde ele alacağım.

Bu süreç boyunca üst düzey kontrol ekibinin üstlenmiş olduğu görev, en büyük öneme sahip görevlerden bir tanesidir. Bu ekip, ilk olarak, projenin göreceli öneminin iletilmesini sağlamalı, organizasyonun ilgili kabiliyetlerinin toplamının bu konunun üzerinde uygulanıyor olması ile ilgilenmeli, görüş ayrılıklarının giderilmesi ya da azaltılmasında proje âmirinin arkasında durmalı, işin nihaî halinin sunulma biçimini (uzunluğu, kullanılan dil, tam olup olmadığı gibi konuları) eleştirel bir gözle dikkatle tetkik etmeli ve kendileri Yunanistan konularında uzman olmasalar bile temel zaafları ihtiyatla soruşturmaya ve tespit etmeye çalışmalıdır.

Çalışma ekibinin zaman zaman bu ekipteki kişilerin vermekte olduğu hizmetleri hor görmesi, ve uğraş vermekte olan profesyonellerin yoluna tüm beceriksizlikleri ile çıkmaktan başka hiçbir şey yapmadıklarını düşünmesi muhtemeldir. Ancak gerçek şu ki, profesyonellerin tümü, yapmakta oldukları işin türü hakkında kendileri o kadar da çok gerçekçi değildir. Uzman olmalarının getirdiği, herkesçe gayet iyi bilinmekte olan akademik cezalar öderler; çoğu zaman son teslim tarihleri konusunda lâubalî davranırlar, bazen pratik anlamda pek az önem taşıyan meselelerde aşırı ve yapmacık bir rafinelik sergilerler, bazen, söz konusu olan can alıcı noktayı ya da noktaları bulanıklaştırmakta ya da konunun dışındaki ilgisiz yerlere gizlemekte çok kabiliyetlidirler. Gerekli olduğu yerde, eldeki soruna yönelik fayda ve uygulanabilirlik açısından düzeltici önlemlerin ortaya konması, yönetim ekibinin ya da Kontrol'ün görevidir. Bu da bizi dördüncü soruna götürür:

4 Numaralı Sorun: Özel görevin başarıyla üstesinden gelinmesini tehlikeye sokmaksızın, etkili bir kontrol nasıl uygulanır?

Öncelikle, Kontrol'ün, başarılı bir operasyonun püf noktası olduğunu ve başarılı bir kontrolün de, asıl uzmanlardan oluşan ekibin çoğu kez yalnız tatsız değil aynı zamanda da tahammül edilmez bulduğu bir kül yutmazlığı, bir nevi kurtluğu gerektirdiğini söylemeliyim. O halde, Kontrol, bu birincil önem taşıyan yönetim sorunları listesine oldukça haklı gerekçelerle yerleştirilmiştir.

Daha önce başka yerlerde de işaret edilmiş olduğu üzere, Kontrol'ün kendisinin aşağıdaki zor ve tatsız işlerle meşgul olması gerekmektedir:

1. Politikalar, plânlar ve operasyonlar dünyasında neler olup bitmekte olduğuna dair edinmiş olduğu bilgilerden, istihbarat programının yolunda gitmekte olduğunu görmelidir. Bu da:

   a. Uygun dış faaliyetlerin özel gözlem altında tutuluyor olduğunu ve ilginç ipuçlarının sistematik bir biçimde takip edilmekte olduğunu görmesini,

   b. Aydınlatılmaya gereksinim gösteren sorunlar üzerinde araştırmaya girişilmiş olduğunu ve teşkilatın ilgili kaynaklarının tamamının bu projeler üzerinde uygulanmakta olduğunu görmesini, (ki bu da Kontrol'ün, böyle şeylerin bilinebildiği ölçüde, devlet işlerinin gündemini bilecek olduğu ve resmî olarak harekete geçmenin öncesinde yararlı bilgileri hazır tutmak üzere işe girişecek olduğu anlamına gelmektedir),

   c. Düzenli ve özel araştırmaların ve gözlem faaliyetlerinin önceliklerine göre programlanmış olduğunu görmesini,

   d. Ve ufukta görünenlerin ötesinde, sorunların önceden kestirilmesi ve buna göre hareket edilmesi yönünde bazı düşüncelerin üretilmesini gerektirir.

2. İzlenmekte olan plânın gidişatının tam ortasında profesyonel ekip içerisinde meydana gelebilecek münakaşalarda bir tarafsız hakem rolü oynayarak arabuluculuk görevi görmelidir.

3. Çalışmanın nihaî hâlini (nihaî ürünü) formuna yönelik bir bakış açısı ile tekrar gözden geçirmeli ve eleştirilerde bulunmalı, muhtemel kusurlarını ya da dengelemeye gerek olup olmadığını görmek üzere irdelemeli, sondajını yapmalıdır.

4. Çalışmanın bütününde mükemmeliyet sınırlarını korumalıdır.

5. Nihaî ürünün uygun formda çoğaltılmış olduğunu görmelidir.

6. Doğru şekilde dağıtılmış olduğunu ve alıcılarının bir kaydının tutulmuş olduğunu görmelidir.

Kontrol'ün, bu görevlerin hemen her birinde, profesyonel ekip ile arasında sürtüşmeler meydan gelebilir ve zaman zaman öyle de olmaktadır. Örnek olarak, kimin konuyu daha iyi biliyor olduğuna ve dolayısı ile de kimin öncelikleri belirlemek hususunda daha iyi donanımlı olduğuna yönelik münakaşalar için bol bol yetecek kadar ortam ve olanak vardır. Dünyadaki gelişmelerin devamlı olarak yakınında olan ve bu gelişmeleri hiç durmaksızın yakından takip etmekte olan profesyonel ekibin, olayların içyüzüne dair sahip olduğu bilgilerinin, karar vermede Kontrol'e sağlanmış olandan daha üstün bir temel teşkil etmekte olduğu şeklinde bir hissiyatı olabilir.

Ya da Kontrol'ün bir projenin üstlenilmesini, konusunun önemsiz olduğu gerekçesi ile veto ettiği bir durumu düşünelim. Olur ya, projeyi gerçekleştirmek isteyen birim, dünyanın, bütün projelerin göreceli olarak önemsiz olduğu, sessiz sakin bir yerinde çalışmakta olabilir. Eğer profesyoneller yetenekli ve işlerine içten bağlı kişilerse, şu gerçek hiç şüphe yok ki dikkatlerinden kaçacaktır. Onlar için işleri kaçınılmaz bir biçimde hayattaki en önemli şey olmalıdır. Kontrol, "pekâlâ" diye yanıtlayabilir, "bırakalım, düşük öncelikli işleri üzerinde çalışsınlar –yapacak daha iyi bir şeyleri yok-, ne var ki, o zaman aynı düşük öncelikliliği, yapılan işin üst düzey yönetim ya da kontrol ekibinden geçmesinde, çalışmalarının neticesinde edinmiş oldukları ürünün çoğaltılmasında ve dağıtılmasında da beklemeleri gerekir".

Veya, bir kez daha, Kontrol'ün, uygunsuz olduğunu düşündüğü bir dil kullanılmış olmasını onaylamamasına ya da bir asıl neticenin güvenilirliğinden şüphe duymasına izin verelim ve ne olacağını görelim. Profesyoneller, tam da, en azından resmî anlamda, haklı olarak kendilerine eleştirel olmanın ötesinde bir gözle bakma hakkını talep etmekte oldukları alanda sorgulanırlar. Kendi deyişleri ile, kendilerinden daha az uzman olan

birisinin işlerini karıştırmış, değiştirerek bozulmasına yol açmış ya da düzeltmek amacıyla kurcalamış olmasından dolayı daima bu haksızlığa karşı öfkeli olacaklardır.

Ama gerçek şudur ki, içinden çıkmış oldukları ve büyük saygı duydukları öğrenim kurumlarının özgürlüğü, profesyonellerin elinden, uzun zaman önce alınmıştır ve her ne kadar istihbarata sunmaları gereken şey karışımındaki tek ve paha biçilmez malzeme olsa da, hükümet hizmetinin sert pratik yükümlülükleri kapsamında aynı türde ya da derecede özgürlüğün tadını çıkarmayı bekleyemezler. Dolayısı ile tam da "profesyonel ekip ve "Kontrol" terimlerinin arasında, özde varolan çok büyük bir çatışma ve uyuşmazlık vardır. Bu nasıl ortadan kaldırılabilir?

Kontrol'ün, yönetim piramidinin en tepesinde konumlandırılmasına devam edildiği müddetçe bunun tam manasıyla ortadan kaldırılabileceğinden şüpheliyim. Bana öyle geliyor ki, ideal çözüm, kontrol fonksiyonunu hiyerarşide mümkün olduğu nispette geri itmek olacaktır. Eğer bu yapılmış olsa, profesyonel birimlerin her biri kendi kontrol subayına sahip olurdu. Bu kişinin, profesyonel ekibin, kontrol görevi için yanıp tutuşmakta olan, güvenilir bir üyesi olacağı da neredeyse muhakkaktır. Bu kişinin birim şefi olması da ihtimal dahilinde olmanın da ötesindedir. En düşük yönetim seviyesinde durum bu olunca, birim şefi enerjisinin yarısını kendi biriminin alanındaki meselelere ve diğer yarısını da geniş organizasyonun bütününün kontrol sorunlarına vakfederdi. Bir üst seviyedeki şef, kendi alanındaki sorunlara çözüm bulma yönünde daha az enerji sarf eder, enerjisinin büyük bölümünü genel sorunlara yönlendirirdi. En üst kademedeki şefler, tüm kontrol subaylarından oluşan yönetim kurulunu oluşturur ve organizasyon direktörü de -statü gereği- kurul başkanı olurdu. Tarz böyle olunca, asıl çalışmanın gerçekliğine en yakın konumda olan kişiler üstünlük, prosedürler, tarz ve benzeri konuların standartlarını belirliyor olurdu. Ancak böyle bir çözümün karşısında uygulama açısından muazzam zorluklar durmaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabilirim:

1. Bütçe sihirbazları çalışmanın esef edilecek durumdaki kopyalamasını derhal sezer ve bu fonksiyonun merkezileştirilmesi ve çalışma

ekibinin de fonksiyonun yerine getirilebilmesi için gerekli olan sayıya indirilmesi üzerinde ısrarcı olurdu.

2. Bütçe sihirbazlarının bir mucize esere izin vermesi durumunda da, küçük birim şefi ile onun kontrol subayı (eğer bu iki görev şefte birleştirilmemişse tabii) arasındaki ilişki sorunu doğardı. Bununla birlikte, kontrol fonksiyonu en yüksek seviyede önem taşır ve birim şefi bu görevi devretmek konusunda yanlış bir tavır sergileyebilirdi.

3. Eğer bu görevi devretmemiş ise, diğer görevlerini olduğu gibi bunu da yerine getirmek durumunda kalırdı. Bu da, bir tek kişiden istenilebilecek olandan daha fazla yapacak işi olması anlamını taşırdı. İşin aslına bakılacak olursa, bu tür bir görev için, boş olan pozisyonları doldurabilecek yeterli sayıda yetenekli kişi muhtemelen yoktur.

4. Bu iş için gereken yeteneklere sahip kişiler bulunabilse dahi, sivil devlet memurları kapsamında düşük seviye bir birim şefi için tayin edilmiş olan maaşı muhtemelen kabul etmezlerdi.

Uygulama açısından bu tür zorlukların ortaya çıkmasına karşın, kontrol fonksiyonun merkezîlikten çıkarılması, bana, uğrunda çabalamaya bütünüyle değer gibi görünmektedir. Sorumluluk taşıması gereken kişilere bu sorumluluklarını daha iyi empoze edebilecek başka hiçbir şey düşünemiyorum.

Ancak eğer merkezîlikten çıkarma fikrinden bir an için vazgeçer ve pratik gerçekliklerindeki durum ile ilgilenirsek; ve eğer Kontrol'ün, geçici olarak da olsa, en üst seviyede merkezî olması gerektiğinin üzerinde fikir birliğine varırsak, bu durumda izlemekle iyi yapmış olacağı bir takım prensipler vardır:

Birincisi, daha önce işaret edilmiş olduğu gibi, Kontrol personeli, profesyonel ekibin sahip olduğu meslekî istidatların bir çoğuna, olabildiği ölçüde, sahip olmalıdır. Eğer Kontrol, meslekî anlamda büyük zorlukların üstesinden gelebilmiş, bulunduğu yerde kendi gayretleri ile ayakta durmak-

ta olan, başkalarının meslekî başarılarına saygı gösteren –ve bütün bunlara ek olarak emek seviyesinde istihbarat deneyimine sahip- insanlardan oluşturulmuş ise, ekibin özgürlüğü üzerinde empoze etmekte oldukları kısıntılar daha tevekkülle karşılanacaktır. Bunun aksine, ki bunun istisnasına pek nadir rastlanır, ekip açısından bakıldığında, hiç ama hiçbir şey, bu kişilerin yerine getirmek zorunda oldukları faaliyetleri, daha önceki edinmiş oldukları deneyimlerin ya da uzmanlaşma alanlarının bilgi kovalama işinden uzak olmasından daha fazla nahoş hâle getirmeyecektir. Eğer bu kişiler kulübün onurlu bir üyesi olma hakkını kazanamazlar ise, karşıt görüşler ve istifalar (ya da transfer başvuruları) daima izlerini takip ediyor olacaktır.

İkincisi, Kontrol, devamlı olarak, ekibinden istemiş olduğu kâğıt işinin miktarını denetlemeli ve bunun en az miktarda tutuluyor olduğunu görmelidir. Eğer profesyonel ekip sonsuza dek form doldurmaya, kısa savunma notları yazmaya, çalışmaları ile ilgili çok fazla ayrıntılı ve çok iş isteyen defter tutma işini sürdürmeye, karmaşık kâğıt işlemlerine katılımda bulunmaya vesaire mecbur bırakılmaz ise, Kontrol'den gelecek daha önemli düzenlemeleri çok daha az düşmanca duygularla kabullenecektir.

Üçüncüsü, Kontrol, görevlerini yerine getirmede süratli bir performans sergileyerek, işe yararlığını ispat edebilmelidir. Projelerin otorizasyonunda geçirilmesinde ve nihaî ürünün çoğaltılması ve dağıtılmasında zamanında, gecikmeden ve hemen hareket etmelidir. Dahası, hızlı davranmak adına yarar getirecek olması halinde, kendi koymuş olduğu kuralları çiğnemeye razı olmalıdır.

Eğer Kontrol olması gerektiği gibi doğru ve uygun kişilerden lâyıkıyla oluşturulabilir ve gayretlerinin bir kısmını da kendi doğal bürokratik eğilimlerini dizginleme yönünde harcar ise, ekip ile çok daha etkili ve daha güzel ilişkiler içinde olma beklentisine girebilir.

Buraya kadar sözü edilmiş olan dört sorunun içlerinden geçmekte olan bir süreklilik çizgisi vardı; buradan sonra bahsedilecek olan altı sorun ise birbirleri ile bu derece yakın bağlantılı değildir:

5 Numaralı Sorun: Bir saha kuvvetinin performansını belirleyecek en etkili yönetim düzeni nedir?

İstihbarat işinin lâyıkıyla yürütülebilmesinin dış görevde bir kuvvet bulundurulmasını gerektirdiğini söylemeye gerek yoktur. İstihbarat, fiziksel anlamda, eğer bir şeylerin olup bitmekte olduğu ve bu olup bitenlerin anlaşılabilmesine yarayacak hammaddenin üretilmekte olduğu yerlere uzanamaz ve kendini kısmen yansıtamaz ise ne gözlem ne de araştırma fonksiyonlarını iyi bir şekilde yerine getirebilir. Bir istihbarat organizasyonu, kendisine ait bir saha kuvveti olmazsa, bu iş için gereksinilen ve zaruri olan gerçeklik hissini ve sezgileri kaybedecektir. İdeal olan, bu kuvvetin, istenilen görevi yapmanın gerektireceği faaliyet türü ne ise onunla meşgul olmasıdır: Açık, gizli ya da her ikisi birden. Ve eğer söz konusu kuvvet her iki türde de faaliyet gösteriyor ise, elbette ki tek bir yönetim altında olmalıdır. Böyle bir düzenleme mümkün olsaydı, açık gözlem faaliyetlerinde bulunmakta olan ekip, gizli gözlem faaliyetleri sürdürmekte olan ekibe, kayıp parçaların detay bilgilerini sağlayabilirdi. Ve diğer taraftan, gizli gözlem faaliyetleri sürdürmekte olan ekip de açık gözlem faaliyetlerinde bulunmakta olan ekibe kayıp parçaları sağlamakla kalmayıp, daha mühimi, gizli yer altı faaliyetlerini takip ederek bilgi toplarken edinmiş olduğu yeni hipotezleri iletebilirdi. Belki de, bu avantajları elde edebilmek üzere bazı ülkeler hem açık hem de gizli faaliyetler gösteren, bakanlık (ya da kurum) saha kuvvetleri oluşturmuşlardır. Sovyetler Birliği'nin Ottawa Büyükelçiliği, ülkesinden beş (bir altıncısı da bunlara katılmak üzereydi) istihbarat dairelerinin, diğer şeylerin yanında zannedersem hem açıktan açığa hem de gizli istihbarat çalışmaları ile meşgul olan temsilcilerini barındırmıştır.[3] Ancak, yine belki de diyorum, bu ülkeler böyle müşterek faaliyetler oluşturuyorlardır çünkü zorluklarından habersizdirler ve riskleri değerlendirme konusunda isteksizdirler ya da böyle bir değerlendirmede bulunamamaktadırlar.

[3] Kraliyet Komisyonu'nun raporu. 27 Haziran 1946 (Ottawa, 1946) sayfa 12-17 ve özellikle de 19-29. Temsil edilen ülke kurumları NKVD (Güvenlik Polisi), Komünist Parti Merkez Komitesi, Dış Ticaret Komisaryası, Kızıl Ordu ve tabii ki Dış İşleri Komisaryası. Donanma da muhtemelen kendi temsilcisini tayin etmek üzere idi.

Ancak yaşanan gerçeklikler ideallerden çok daha engindir. Sovyet deneyimi ile de kanıtlanmış olduğu üzere, gizli faaliyetlerin ortaya çıkarılma riskleri çok büyüktür ve çatlak meydana geldiğinde Ottawa misyonunun bütünü gözden düşmüştür. Sadece bu da değil, daha önemlisi, aksi takdirde böyle sınırlamalar empoze etmeyi seçmeyebilecek olan, demir perde ülkelerinin dışındaki tüm devletler, şimdi Sovyet misyonlarını topraklarına, belirli sınırlamalar altında almanın doğru olacağını hissetmişlerdir. Empoze edilen sınırlamaların hoş görülebilir açık istihbarat faaliyetlerini aleyhte etkilediğini söylemeye bile gerek yoktur. Dolayısı ile, bu türde birleşik faaliyetlerin risklerinin farkında olmanın ve sahada yürütülen gizli faaliyetlerin açık faaliyetlerden net bir biçimde ayrılmasını istemenin gerekli olduğu görülmektedir. Bu durumda, bunu takip eden paragraflarda bu ayrımı yapıp, kendimi istihbarat dairelerinin açık gözlem faaliyetleri yürütmekte olan saha kuvvetlerinin sorunları ile sınırlı tutacağım.

Böyle bir saha kuvveti ile ilgili yönetim sorunu aşağıdaki şartlardan meydana çıkar:

Birincisi, sözgelimi Büyük Frusina'ya, gönderilmiş olan mevcut görevli, Frusina'nın meselelerini ele almakta olan profesyonel çalışma ekibinin bir üyesi olmalıdır.[4] O sahada etkili olabilmesi için, kendi ülkesindeki birimi ile mümkün olan en yakın ilişkileri sürdürmesi gerekmektedir.

[4] Tartışmanın bu noktasında kimseye söz hakkı tanımıyorum. Bir istihbarat operasyonunda yapılabilecek en mahzurlu şey özellikle saha görevi için işe alınmış olan saha personelini daha kendi ülkelerindeki ekibin yavaş yavaş içine girip kendini kabul ettirmeden yola çıkarıp sahaya göndermek olur. Saha insanlarının, aynı zamanda girişken, maceraperest ve bir dış atamanın gerektirdiği maddi niteliklere sahip ülke insanları olması gerekir. Bir dakika bile düşünmeden kendi ülkelerindeki ekibin başta gelen problemlerinin neler olduğunu, bilgi sahibi olmadığı şeylerin ve öğrenmesi gereken şeylerin neler olduğunu, yalnızca Büyük Frusina'da elde edilebilecek olan fiziki materyalin elde edilmesi yolunda nelere ihtiyacı olduğunu vesaire biliyor olması gerekir. Arkalarında bırakmış oldukları ekibi oluşturan kişileri kişisel olarak tanıyor olmaları ve eğer mümkünse de onlara sevgi ve hayranlık besliyor olmaları gerekir. Bu koşullar sağlanmış olduğunda dahi, mükemmel bir halden anlayışın oluşmasında yaşanan problemler önemsiz ve azımsanacak gibi değildir.

İkincisi, bu adamını Büyük Frusina'ya göndermiş olan (ve Frusina biriminin, küçük bir parçasını teşkil etmekte olduğu) geniş organizasyon başka kişileri de dünyanın başka bölümlerine gönderiyor olacaktır. Böyle bir operasyonu idare edebilmek için organizasyonun şefinin ofisinde bir tür merkezi yönetim birimi oluşturmaya mecbur kalacaktır. Bundan başka, Büyük Frusina'daki adamın Pakistan'la ilgili, Pakistan biriminin dikkatine sunulması gereken bulgular bulduğu ve Londra'daki adamın da Uzak Doğu Şubesi'nin ilgi alanına girmekte olan veriler topladığı nispette, yönetim biriminin yanında araya bir de temel birim koymak için yönetsel açıdan bir sebep doğacaktır. Bu ikinci birim, saha çalışmasının neticesinde elde edilen nihaî ürünün, bu nihaî ürünün ilgilendirmekte olduğu tüm tüketicilere hizmet etmesini sağlayacaktır. Böylece, geniş organizasyonun ön ofisi, saha operasyonunda ikili bir yönetim payına sahip hâle gelir.

Üçüncüsü, saha adamı Büyük Frusina'ya ulaştığında, bir üçüncü patronu olur. Bu, oradaki ABD resmî misyonunun, sırasıyla Dışişleri Bakanı'na ve Başkan'a karşı sorumlu konumdaki, şefidir.

Sorun, saha adamı ile kendi ülkesindeki –kesinlikle hayatî önem taşımakta olan- Büyük Frusina biriminin şefi arasındaki yakın kişisel temasın nasıl sürdürülecek ve aynı zamanda triyarşiyi oluşturan diğer tarafların nasıl hoşnut tutulacak olduğudur. Bu soruna kesin bir cevabım yok; gerçekte bir cevabı olduğunu da zannetmiyorum. Umulan o ki, insanî anlayış, kavrama gücü ve ayarlamalar yapma hususunda birikerek artan deneyimler, özde var olan güçlükler üzerinde bir köprü kuracaktır. Eğer bu işin yerine getirilmesi ile uğraşmakta olan herkes profesyonel Frusina ekibini saha temsilcilerine mümkün olduğu kadar yakın ve resmî olmayan biçimde bağlı tutmanın nihaî öneminin farkına varır ve bu ilişkiye yardımcı olmak ve ilerlemesini sağlamak için makul olan her çabayı gösterir ise, bu daha kolaylıkla yapılabilecektir.

6 Numaralı Sorun: Bir stratejik istihbarat organizasyonunun kütüphane olma fonksiyonu var mıdır?

Cevap, evettir.

Hem büyük bir günlük metropoliten gazetesinin, hem de büyük bir araştırma kuruluşunun vasıflarına sahip bir istihbarat operasyonu eline geçen muazzam miktarlarda fiziksel materyali kullanır. Bu, bir gazetenin vasıflarına sahip oluşun getirdiği görünüm içerisinde, kendi saha ekibinden, bazıları telgrafla bazıları faksla, düzenli ve belli bir düzen takip etmeden sürekli bir akış halinde gelmekte olan raporlar alır. Muhtemelen, kabaca aynı çalışma çizgisindeki başka istihbarat teşkilatlarından da benzer raporlar alacaktır. Haber servislerinin istihbarata karşılık gelen servislerine–ki bunlara en iyi örnek, popüler dış radyo programlarını ele almakta olan, hükümet idaresindeki izleme ve gözlem servisleridir- abonedir. Elbette ki, yurt dışındaki koşulları takip etmekte ve üzerinde çalışmakta olan diğer bakanlık ya da bölüm organizasyonlarının nihaî çıktılarını da bir değiş tokuş temelinde almaktadır. Yerkürenin dört bir yanından Washington'a akmakta olan gizli ya da gizli olmayan dökümantasyon bölümünün tamamını kapsamı içine alan bu genel kategorinin içerisinde, birçok başka kalemde kısım kısım bilgiler yer almaktadır.

Araştırma kuruluşu benzeri görünümü içerisinde de, araştırma programının gerekli kıldığı diğer materyalleri devamlı ve temkinli bir biçimde elde eder. Geniş bir alan içerisindeki mesleki dergilere, yabancı gazetelere, dış hükümetlerin resmî yayınlarına, resmî ve gayrı resmî istatistik serilerine vesaire üyedir; standart referans çalışmaların ve özel ilgi alanı içerisindeki konular üzerine yazılmış olan önemli yeni kitapların koleksiyonuna sahiptir. Kongre Kütüphanesi'ne başvurusu bulunmaktadır ve ülkenin büyük kütüphaneleri ile arasında kütüphaneler arası ödünç alıp verme anlaşması vardır.

Bu fonksiyonların tümü ve diğer bazıları tek bir merkezî yerden mi idare edilmelidir, yoksa edilmemeli midir ve bu merkezî yer aynı zamanda fiziksel materyallerin deposu da olmalı mıdır, yoksa olmamalı mıdır, sorun buradadır. Benim kanaatim o ki, bu fonksiyonları bir birim idare etmeli ve gelen materyallerin kütüphane müdürü de o birimden olmalıdır. Kısaca ifade etmek gerekirse, ben, bir istihbarat organizasyonunun gereksinim duyduğu (haritalar da dahil) bütün materyallerin, merkezi bir kütüphanesi olması gerektiği düşüncesinin bir savunucusuyum.

Benim savunduğum türde bir merkez kütüphane birkaç ayrı kısımdan oluşabilir: Kısımlardan birini gizli nitelik taşımayan (unclassified), basılı kitap ve dergiler oluşturabilir –ki bu yüksek derecede uzmanlaşmış bir koleksiyondur- ; içinde başka yerde kolaylıkla erişilemeyen standart referans çalışmaları ve yeni teknik yayınlar yer alır. Bir ikinci kısım, fotoğraflardan meydana gelebilir. Üçüncü ve en önemli kısım da her türde gizli (classified) dökümanter materyali içine alabilir. Kaç kısımdan oluşuyor olursa olsun, kütüphanenin görevleri aşağıdaki gibidir:

1. Materyalleri kendi faaliyetlerinin sonucunda elde eder. Bu da, en son yabancı yıllık raporlar, resmi gazeteler, yıllık istatistikler ve rehberler türündeki materyalleri; stratejik istihbarat misyonu ile ilgili olan yabancı parlamento müzakerelerini ve yabancı hükümetlerin diğer resmî yayınlarını; yabancı gazeteleri ve teknik dergileri edinmesi anlamına gelmektedir. Bu türdeki edinimlerinde yurt içindeki ve sahadaki profesyonel ekibin önerilerini alır.
   Gizli dökümanları da toplar. Örneğin, uygulamada, (operasyonel olmayan) tüm Dışişleri Bakanlığı telgraflarının önemli olduğunu bilmektedir; ataşe raporlarının ve Tarım Bakanlığı, Gümrük Vergisi Komisyonu gibi diğer bakanlık, federal departman ve dairelerin dış ülkelerdeki durum üzerine yapmış olduğu araştırma ve çalışmaların hemen tümünün önemli olduğunu bilmektedir. Diğer istihbarat operasyonlarının çeşitli örneklerinin sonucunda ortaya konmuş olan her şeyin önem taşıdığını bilmektedir. O nedenle, kütüphane tüm bu materyalleri başkasından yardım görmeden kendi başına elde etmeye gayret gösterir. Yapabildiği yerde kapsamlı siparişlerde bulunacak ve benzer çalışma çizgisinde olan çok sayıda organizasyonun resmî çıktılarının bütününü elde edecektir. Buna ek olarak, profesyonel çalışma ekibinin bir üyesi –başlığı ile olmasa bile, kaynağının ve konusunun adını vererek- falanca dökümanın sağlanmasını istediğinde, kütüphane dikkatini bunun üzerinde yoğunlaştırır ve meşgul olur.

2. Bu tür dökümanter materyallerin kaydını tutar ve mimeografla çoğaltılmış bir kopyasını günlük olarak profesyonel ekip çalışanları

arasında dolaştırmak suretiyle hangi materyallerin gelmekte olduğuna dair onları bilgilendirir.

3. Katı organizasyon kurallarını titizlikle uygulayarak, denetleyerek, tatlı sözlerle kandırarak ve denenebilecek diğer tüm yöntem ve hileleri kullanmak suretiyle ekibin kendi başına edinmiş olduğu benzer materyallerin yolunu kesip yakalamaya ve bunların da diğer tüm dökümanlar gibi kaydını tutmaya gayret eder. Profesyonel ekip bu materyalleri diğer organizasyonlarda kendileri ile aynı yeri işgal etmekte olan kimselerle kurdukları kişisel kontaktlar yoluyla elde etmiştir. Bunlar çoğu zaman çalışma kâğıtları, notlar ya da rutin dağıtım için uygun olmadığı düşünülmüş bilgilendirme notlarıdır. Çoğu zaman bilgilendirici kâğıtlara karşı operasyonel kâğıtlar olarak sınıflandırılmış olabilirler ve bu nedenle de dışarıdaki detaylı soruşturmalar için uygun değildirler. Kıdemli ekip üyelerinin bu şekilde elde etmiş olduğu çok fazla miktarda bu türde materyal bulunur; ve bu materyaller muhtemelen elinde bulunanlar içinde en değerli olanlarını oluşturur.
   Kütüphanenin bu materyalin kaydını tutmasına, indekslemesine ve bu materyalin tamamını, materyali elde etmiş olan ekip üyesine kalıcı olarak ödünç verme biçiminde, yeniden basmasına izin verilmelidir.[5]

4. Nasıl elde edilmiş olursa olsun bütün materyalleri, standart 3 çarpı 5 kütüphane kartlarına, kaynak yerine ve konusuna göre indeksler. Her dökümana bir dosya numarası ve ana dosyalarda bir yer verir. Anlamlı bir indeksleme operasyonu, kütüphane işinin bütününün en değerli ve maliyetli kısmıdır. Bunun yerine getirilmemesi durumunda, kelimenin tam manası ile bir kütüphanenin varlığından söz edilemez. Orada mevcut olan da, formdan yoksun bir kâğıt birikiminden başka bir şey değildir.

[5] bkz. sayfa 121 7 numaralı Sorun.

5. İstenilmesi durumunda, çalışmaları için gerek duydukları türde kısım kısım bilgileri profesyonel ekibe verir ve bu bilgilerin bulundukları yerlerin kaydını tutar. Eğer bir başka ekip çalışanı daha sonra bu dökümanı isterse kütüphane daha önce vermiş olduğu kişiden bu dökümanı geri çağırır, olmazsa sonradan istekte bulunan kişinin bu dökümanı görebilmesi için gereken düzenlemeleri yapar.

Bu ana hatlar üzerinde işleyen bir kütüphane, esasında kendisine ait olmayan fonksiyonları haksız yere benimsemek durumunda olmayacak (bkz. bir sonraki, 7 numaralı sorun), net ve basit bir hizmet görevini yerine getirecek ve zaman içinde çok büyük miktarda endekslenmiş materyal oluşturmuş olacaktır. Böyle bir koleksiyon da, organizasyonun sahip olduğu en değerli niteliklerden bir tanesidir.

7 Numaralı Sorun: Bilgilerin toplanması ve dağıtılması için ayrı bir yönetim birimi olmalı mıdır?

Bu soruya bir cevap vermeye girişmeden önce terimleri tanımlamak doğru olacaktır.

Bilgi toplamak ile kastedilen, profesyonel ekibin kullanması için, çalışmalarında gerek duyacağı tüm ham materyali sağlama özel yetkisidir. Yalnızca bir kütüphanenin bilgi toplama faaliyetleri ile ilgili olarak değinmiş olduğum kısım kısım bilgilerin değil, tüm diğer kısım kısım bilgilerin toplanması anlamına gelmektedir. Örnek olarak, bir bilgi toplama birimi, profesyonel ekibin İran Tudeh Partisi'nin Arap Birliği'ne dair görüşleri üzerine bir çalışma yapacak olduğu konusunda bilgilendirilmesi halinde, bu konu üzerine, İran uzmanının aklında belirebilecek olan ve yöneltebilecek olduğu her düşünülebilir soruya cevap getirecek bilgiyi toplamak ile vazifelidir. Dolayısı ile, bu anlamda bilgi toplamak, iyi bir kütüphanecinin (kitap) toplama fonksiyonunu yerine getirmesi türünde toplamayı ama aynı zamanda da profesyonel bir araştırmacının kütüphanesinin statik kaynaklarını tüketmesinin ardından yaptığı türde toplamayı içermekte ve gerektirmektedir.

Bilgilerin dağıtılması ile kastedilen ise, tüketicilere: (a) gözlem faaliyetinde bulunan elemanlarının (yabancı bir) sahada ya da kendi ülkelerinde[6] toplamış oldukları ham materyalleri, ve (b) profesyonel ekip tarafından meydana getirilmiş hali ile nihaî ürünü dağıtma özel yetkisidir.

Benim görüşüme göre, bu görev ve sorumluluklara sahip bir bilgi toplama ve dağıtma birimi oluşturmak, bütün bütün akıl almaz ve absürd olmaktan biraz uzaktır. Diğer tüm fonksiyonları dışarıda bırakacak biçimde özel bir bilgi toplama fonksiyonu ile görevlendirilme konusu ile ilgili olarak kendimi büyük bir çelişki içinde hissediyorum. Zira, bir kütüphane için, çoğunluğun faydası için, temel nitelik taşıyan türde bilgiler (Dışişleri Bakanlığı'nın mesajları ve büyükelçilik raporları gibi) elde etmede iyi bir iş çıkarmak bir şeydir, bir kütüphaneciye, sözgelimi İran uzmanı Mr. Jones'un Tudeh Partisi ve Arap Birliği ile ilgili çalışmasını yapmak için gereksinim duyacağı materyallerin tümünü edinme özel yetkisini vermekse ayrı bir şeydir. Mr. Jones'un çalışmasını yapabilmesi için ihtiyacı olacağını düşündüğü bir bilgi toplayıcısı ile iletişim kurmasının gerekmesi ise tamamen başka bir meseledir. Tamamen başka bir diğer mesele de, diğer hükümet dairelerindeki kişilere bizzat uğrayarak İran ile ilgili dosyalarını gözden geçirmenin Mr. Jones'un kendisi için yönetsel açıdan -imkânsız olmasa bile- zor hâle getirilmesidir.

Araştırmanın bilgi toplama safhası, bir projenin ilk evresinde, ilk ve son olacak şekilde yapılıp biten, nihaî ya da kat'î bir nitelik taşıyan bir safha değildir; bilgi toplama safhası tüm diğer safhalara yayılır ve gerçekte hiçbir zaman tamamlanmayan bir safhadır; başlıkları ile adlandıramadığı, (açık ve belli olan materyallerin ötesindeki) verileri toplama işini gerçekleştirebilecek tek kişi, ancak ne aradığını bilmekte olan biri olabilir. -Bir profesyonel olan Mr. Jones'un İran'daki yaşam ve siyaset üzerine bir kurs vermesi gerekmeden istediklerinin bilinmesini sağlayabileceği ölçüde- büyük bir İran

[6] Bunlar ataşelerin rapor etmiş oldukları gözlemleri, fotoğraflar, haritalar, gazeteler, kitaplar, dergiler vb. olabilir.

uzmanının, kütüphane biriminde varolması beklenebilir mi, zira bu durumda bu adamın kütüphane ekibinde olmaması gerekirdi. Mr. Jones'un ekibinde yer alması daha uygun olurdu.

Bilgi toplama merkezileştirilmez ise iki felâketle sonuçlanacak olduğu şeklinde iddialar ortaya atılabilir: Bir, profesyonel ekip sistematik olmayan bir biçimde dışarıdaki birçok bilgi kaynağı ile görüşecek ve aynı materyal için yöneltmiş oldukları koordinasyonsuz ve tekrarlı isteklerin sonucunda bu kaynakları kızdıracak, düşman edecektir. İki, profesyonel ekip, kendi bilgi toplama çabaları sonucunda materyal elde etmesi üzerine, kendi küçük kütüphanesini ve organizasyonun diğer kısımlarının sahip olması gereken materyallerin istifini oluşturma eğilimi gösterecektir.

Bu her iki noktanın da cevabı vardır.

Bir, profesyonel ekibin açık ve net bir biçimde adını vererek istemiş olduğu her materyal, kütüphanenin süratle hareket etmesi koşulu ile, elbette ki kütüphanenin her zamanki kurallı ve muntazam metotları ile edinilmelidir. Ancak, açık ve net olarak adını veremediği materyalleri, profesyonel ekibin kendisinin elde etmesi gerekir. Bu koşullarda, birbirine eş belirli isteklerde bulunulması kaçınılmazdır. Ancak bu illâ ki affedilemez bir günah değildir; özellikle de daha yüksek seviyelerde başarıyla sonuçlanıyor ise. Ben uzun zaman önce, aynı departmandan kendisinden, birbirine eş isteklerde bulunan iki insan geldiğinde esip savuran birinin, başka bir işte istihdam edilmesinin daha uygun olacağını anladım.

İki, profesyonel ekip gerçekte kendi kütüphanesini oluşturmaya eğilimli olacaktır. Olması gereken de budur. Öte yandan, profesyonel ekiptekiler kendi özel (bilgi) ganimetlerinin kütüphane tarafından kaydının tutulmuş ve indekslenmiş olmasının getireceği avantajları ilk fark edenlerdir. Daha sonra geri alabilecek ve birçok durumda da sonsuza kadar saklayabileceklerdir. Muhakkak ki özel ganimetlerinin tamamının kaydı tutulmayacaktır ve organizasyon bundan sıkıntı duyacaktır ancak merkezî bir dosyaya (bir ana dosyaya) dönüştürülmeyen bölüm, göreceli olarak önemsiz olacaktır.

Yönetimin kendi payına gösterecek olduğu devamlı gayret, kayıtların hızlı bir şekilde tutulması ve bir de böyle materyallerin iade edilmesi bunun miktarını küçük tutacaktır.

Peki ya bilgilerin dağıtılması fonksiyonu? Birincisi, kullanılması ile nihaî ürünün meydana getirilmiş olduğu sözde ham materyalin dağıtılması konusu ile ilgili olarak neler söylenebilir? Dağılımı ham halinde mi yapılmalıdır? Ne için olursa olsun bu materyalin dışarıya ham halinde dağıtılması için bir sebep göremiyorum. "Dışarıya" ve "ham halinde" kelimelerini biraz açmama ve netleştirmeme izin verin.

Dışarıya derken kastetmiş olduğum, ana istihbarat organizasyonunun dışarısıdır. Elbette ki organizasyonun içerisinde dolaşımının yapılması ve dolaşımın süratle ve sistemli olarak yapılması gerekir. Gelen verilerin ülke içindeki gözlem ve araştırma elemanlarına zamanında, gecikmeden ve etkin bir biçimde gönderilmesi, kütüphanesinin başlıca görevlerinden biridir. Ancak bu materyalin ham halinde dışarıya gönderilmesinin kimseye bir yarar getireceğini zannetmiyorum.

Ham hâli derken kastetmiş olduğum da, materyalin geldiği hâli tam anlamı ile geldiği hâlidir. Bunun, profesyonel ekibin dışarıya dağıtılmak için uygun gördüğü belirli bölümünün de, ancak konuya hâkim uzmanların eleştirel ve değerlendirme amaçlı olarak tekrar incelemelerinin ardından gönderilmesi gerekir. Kalan kısım ise, kaynaklarına, konularına ya da her ikisine göre günlük ya da haftalık bültenlerle tanımlanmalı ve anlatılmalı, dışarıda bunlarla ilgilenebilecek kişiler bu materyallerle ilk olarak bu bültenlerde karşılaşmalıdır. İlgi alanlarına girmekte olan kalemde bir kısım bilgiyi görmeyi arzu ediyor iseler bunları gelip kütüphaneden almalıdırlar.[7]

[7] Aslında bu kurulu istihbarat organizasyonları arasında geniş ölçüde tutulan bir sistemdir. Bununla birlikte, bunların kendi içlerinde pek çoğunda, kütüphane ekibinin, ham materyalin profesyonellerce dikkatle incelenip kontrol edilmesinden önce gönderilmesi gerektiği yolunda yapmakta oldukları, devamlı bir baskı vardır. Bu baskı, kendini hissettiren, güçlü bir kütüphane birimini bir "Mr. Foster'a sorun" işi haline dönüştüren aynı fenomenin bir parçasıdır (bkz. sayfa 22). Gelen bilgilerin işleniş tarzına, bunların kaydedilişlerine, indekslenmelerine ve dosyalanmalarına yakın konumdaki kişilerin birazcık caka saymaları mazur karşılanabilir.

İtiraf etmek gerekir ki, böyle bir prosedürün dışarıdaki kullanıcılara getirdiği dezavantajlar vardır, ancak, gelen her şeyin orijinal halinde hiçbir ayırt etme işlemine tâbi tutulmaksızın gelişigüzel dolaşımının yapılmasına eşlik edecek mahzurlar ile karşılaştırıldığında bunlar nispeten küçük dezavantajlardır. Konunun, saha çalışmalarının çok fazla sayıda uzman olmayan kişi tarafından yapılmakta ve sahip oldukları yararlı özelliklerin ve getirdikleri faydanın da muhtemelen göndermiş oldukları kâğıt yığınlarının büyüklüğüne bakılarak değerlendirilmekte olduğu günümüz işleyişinde, görünüşe bakılırsa, ham materyallerin içinden geçirilip yoluna gideceği bir nevi yüksek yeterlikli profesyonel elek oluşturulması için çok mantıklı nedenler bulunmaktadır. Bölüm 10'da bu soruna tekrar temas edeceğim.

İkincisi, istihbarat organizasyonunun çalışmalarının neticesindeki nihaî ürünün dağıtılması konusunda neler söylenebilir?

Günlük ya da haftalık özet bilgilerin, raporların, çalışmaların, haritaların vesaire, politika oluşturma, plânlama ve operasyon yürütme sorumluluğu taşımakta olan kişilere verilmesi, organizasyon içerisindeki herkesi ilgilendiren çok ciddi ve ağır bir meseledir ve öyle de olması gerekir. Bu, temel ve en yüksek derecede önem arz eden bir fonksiyondur. Neden özel bir toplama ve dağıtma biriminin ellerine bırakılmaması gerektiği ve neden daha önce Kontrol olarak adlandırmış olduğum bölüme yerleştirilmesinin gerekli olduğu, iki sebebe dayanmaktadır.

Yönetsel bakımdan konuşacak olursak, Kontrol'ün, ürünlerinin nerelere gönderilmiş olduğunu ve nasıl teslim alınmış olduğunu bilmesi gerekir. Dağıtım ve teslim alma kayıtları üzerinde şüphesiz ve apaçık bir biçimde herkesten önce bu bölümün bir hak talebi vardır. Eğer bu kayıtların korunması için başka bir bölüm konumlandırılmış ise, bu halde Kontrol'ün elinde yine de bunların kopyalarının olması gerekir. Böylece belirli bir zaman sonra görevin tamamını Kontrol'e vermek makul ve mantıklı görünecektir. İkincisi, Kontrol profesyonel ekibe diğer herhangi bir birimden daha yakındır ve Kontrol ile profesyonel ekip birlikte, görevin asıl yönü hakkında başka herhangi birinden daha fazla şey bilirler. Çalışmanın, çözülmesine hizmet

etmek üzere tasarlanmış olduğu sorunlar hakkında, ve dolayısı ile de, bu sorunlarla ilgilenmekte olan insanlar hakkında, daha fazla bilgi sahibidirler. Bilgilerinin uygulanabilir olması yönünde sarf etmekte oldukları sürekli gayretler onları otomatikman potansiyel kullanıcılarla yakın temas içerisinde olma konumuna getirmiştir. Dolayısı ile, nihaî ürünün dağıtımını gerçekleştirmenin onlar açısından sağlam bir temel nedeni bulunmaktadır.

Konuya yukarıdaki paragraflardaki mantık ve muhakeme gereği baktığımda, ben, toplama ve dağıtma fonksiyonlarını yerine getirme özel yetkisine sahip olan bir yönetim birimi konseptini kabul etmeyi imkânsız olarak görmekteyim. İsme, yere, yada kaynağa göre isimlendirilebilen materyallerin toplanması işlemi kütüphane tarafından yapılabilir ve yapılmalıdır; diğer materyallerinse profesyonel ekipçe toplanması gerekir. Gerek ham materyallerin gerekse nihaî ürünün dağıtılması, profesyonel ekibin öylesine yakın pay sahibi olduğu bir meseledir ki, konunun dışında bırakılamazlar. Soruna benim bulduğum yanıt, becerikli ve faal bir kütüphane ile, organizasyon şefi ofisine bağlı küçük bir dağıtım birimidir - ki bu birim burada Kontrol ve profesyonel ekiple yakın temas içinde olabilecektir.

8 Numaralı Sorun: Biyografik istihbarat fonksiyonu nasıl yerine getirilmelidir?

Kişiler hakkında, kişisel kimlikleri, özellikleri, nitelikleri gibi kişisel boyutta bilgi edinmek, bir istihbarat organizasyonunun en önemli işlerinden bir tanesidir. Bu aynı zamanda da çok geniş boyutlu bir iştir. İdeal bir biyografik dosyanın içinde on binlerce isim[8] ve her ismin karşısında da çok geniş bir çeşitlilik içerisinde veriler bulunur. Bu verilerin çok geniş bir dizilimi ve boyutu olması gerekir zira insanlar hakkında her zaman için sorulan öylesine çok yerinde soru vardır ki. O nasıl bir adamdır? Ekonomik ve politik görüşleri nelerdir? Taşıdığı adların tümü nelerdir ve ne zaman doğmuş? İngilizce

[8] Dünyanın milyarlarca muhtemel isminin arasından hangi on binlerce ismin dosyaya dahil edilecek olduğuna karar verilmesi, kendi içinde çok büyük bir problemdir. Bununla birlikte, bu yönetsel bir problem değildir ve bu yüzden de burada bu konuya girmeyeceğim.

konuşabiliyor mu? Yakınları kimler? Zayıf noktaları nelerdir? Şu anki pozisyonunda muhtemelen ne kadar süreyle kalacak? 1937 yılında nerede bulunuyordu? Vesaire vesaire.

Bu sorular ve abartmasız yüzlerce benzerleri göstermektedir ki, kusursuz bir biyografik kaydın, çok miktarda soğuk gerçeklere dayalı (ilginç olmaktan uzak) bilgiyle beraber, çok miktarda da eleştirel değerlendirmeyi ihtiva etmesi gereklidir. İlgi ve merak duyulan alanların bu şekilde iki yönlü olarak bölünmesine, biyografik kayıtların kullanıcıları da aynı şekilde katılırlar. Bir çoğu o kişinin şu anki işindeki ünvanının tam olarak ne olduğundan ya da derecesinden, ya da sokak adresinden fazlasını bilmek istemez. Başka bir grup kullanıcı, o kişinin partisinde, ordusunda, şirketinde ya da kilisesinde bir numaralı adam olma şansının; o bölgenin şeker durumu hakkındaki, Mr. Bevin hakkındaki ya da Hristiyan inanışı hakkındaki fikirlerinin muhtemelen ne olduğunu bilmek zorundadır. Birinci gruptaki kullanıcılar işin önemli bir bölümünü telefonla görürler; ikinci gruptakiler ise önemli ölçüde ya da bir ölçüde resmî istekte bulunmak suretiyle. Bu koşullarda da yönetsel sorun şekil almaya başlar:

Çok fazla sayıda insan üzerine çok fazla miktarda gerçek verinin toplanması gerekmektedir. Bu, büyük kısmı kes-yapıştır türünde bir iş olduğundan, sekreterlik-artı statüsündeki (sekreterlik için gerekenlere ek bazı vasıflara sahip) kişilerce yapılabilir.

Bu gerçek bilgiler, telefon müşterisinin kullanımına hizmet edebilecek oldukları bir ana dosyada olmalıdır. Ancak gerçeklere dayanan verilerin nerede başlayıp nerede bittiğini söylemek ve telefon müşterilerinin tümünün yalnızca gerçeklere dayanan verileri isteyecek olduğunu garanti etmek imkânsız olduğundan, tüm biyografik bilgilerin bu aynı dosyada saklanması gerekir.

Biyografik kayıtların eleştirel değerlendirmelerde bulunma kısmı, biyografik lügatları ve güncel gazeteleri makasla kırpma işiyle meşgul olan sekreterlik-artı grubunun yetenek ve yetki sınırlarını aşar.

Ana dosyayı koruyup biyografi ekibini de yüksek dereceli profesyonellerden mi oluşturuyorsunuz, ana dosyayı bölgesel unsurlarına ayırıp bölgesel araştırma ve gözlem birimlerinin kendileri ile ilgili bölümleri devam ettirmelerini mi sağlıyorsunuz, yoksa bir uyuşma ve uzlaşmayı mı deniyorsunuz, sorun işte budur.

Bana öyle geliyor ki, birinci yolun benimsenmesi durumunda, yani eğer tam ve geniş bir biyografi ekibi ya da bir Kişisel Bilgiler Birimi oluşturulur ise, iki kötü sonuç doğacaktır: Bunlardan birincisi, insanları yapmakta oldukları şeylerden ayırmaya çalışmak saçma olduğundan, Kişisel Bilgiler Birimi'nin, muhtemelen, ana bölgesel kuruluşun çalışmalarının önemli bir bölümünün kopyalamasını yapmakta olan küçük bölgesel araştırma birimlerinden oluşan bir küme haline gelecek olmasıdır. İkincisi de, ana kuruluşun bölgesel birimlerine kendileri ile ilgili alanlardaki kişilerle ilgili profesyonel bilgiye sahip olmayacaklarını söylemek suretiyle bu kopyalamayı durdurmayı denemenin, bekleneni getirmeyecek, kısır bir uygulama olacak olmasıdır.

İkinci yolun benimsenmesi ve operasyonun bütününün merkezî olmaktan çıkartılıp ana bölgesel birimler biçiminde düzenlenmesi durumunda ise eşit büyüklükte ve önemde iki başka kötü sonuç ortaya çıkacaktır: Bunlardan birincisi, bir ana dosyanın ve merkezî telefon servisinin avantajlarının kaybıdır. İkincisi de, ana bölgesel birimlerin sahip olduğu türdeki karakteristik kafa yapısı ve bakış açısı, işin kes-yapıştır kısmı söz konusu olduğunda yeteri derecede istekli ve gayretli olmayacak ve buna gereken önemi lâyıkıyla vermeyecektir.

Bir tür uzlaşmayı ve uyuşmayı sağlamak tek çıkar yoldur. Dosyalar bir arada tutulmalı, ve Kişisel Bilgiler Birimi, sekreterlik ve sekreterlik-artı yardım sağlamalıdır; bölgesel birimler de yükün kendi paylarına düşen bölümü için, yüksek sınıf profesyonelleri işe almalıdır. Bu özel olarak işe alınmış olan kişilerin bölgesel birimlerde biyografiler üzerinde çalışacak yegâne kişiler olması için sebep yoktur, ne de kendileri biyografiler üzerinde diğerlerini dışarıda bırakacak biçimde çalışmalıdırlar, ancak koşullar ne olursa olsun bu kişilerin ya da bu kişilere eş değerde profesyonellerin biyografik

çalışmalara gerekli mesaiyi vermesi üzerinde ısrarcı olmak için çok geçerli sebepler vardır. Daha zorlayıcı bir proje için sıkışık bir teslim tarihi tanınması karşısında, her zaman için, biyograficileri ekipteki diğerleri ile birleştirmek suretiyle biyografik çalışmayı geçici olarak eksik bırakma yönünde bir eğilim olacaktır. Bunun olmaması gerekir.

9 Numaralı Sorun: Harita çizme sorunu en iyi ne şekilde düzenlenebilir?

Harita, istihbaratın en yararlı araçlarından ve en yararlı vasıtalarından biridir. Profesyonel ekibin yaptığı çalışmalar açısından başlıca öneme sahiptir ve elde etmiş oldukları bulguların şüphesiz ki çok büyük belirli bir bölümünü takdim etmelerinin en çarpıcı ve dolaysız yolu da budur. Dolayısı ile bir istihbarat organizasyonunun üzerine gitmesi gereken harita sorununun, en azından iki ayrı açısı bulunmaktadır. Bunlardan ilki harita toplama sorunu; ikincisi ise harita çıkarma ya da kartografi sorunudur.

İlk olarak harita toplama üzerinde düşünelim. Bu koleksiyon, dünyanın herhangi bir yerinde çıkarılmış olan ve harita üzerinde temsil ediliyor olduğundan şüphe edilen en son verileri içermekte olan tüm haritalardan oluşmalıdır. Bu çok geniş bir düzendir. İstihbarat organizasyonlarının pek azı bu amacın yakın mesafesine girebilir, ancak toplayabildikleri tüm kaynaklarla buna ulaşmaya gayret ederler. Zira ideal ölçülerde bir harita koleksiyonuna sahip olmak tahmin edilebilecek en kuvvetli referans çalışmalarından biri olma niteliği taşır. Siyaset uzmanına Brezilya'da gerçekleşen son seçimlerde Komünist oyların coğrafi dağılımının nasıl olduğunu ve SSCB'de yeni yönetim taksiminin ne olduğunu; ekonomiste Çin'in nüfusunun nerede yoğunlaştığını ve neden Türkiye'de bir yeni sanayi gelişiminin ihtimal dışı olduğunu anlatır. Stratejiste o mıntıka hakkındaki bilgileri, lojistik uzmanına da tedarik kaynaklarını gösterir.

Buradaki yönetsel sorun, harita toplama işini kimin yapacağı ve bu konu ile kimin ilgilenecek olduğudur. Bu kütüphanenin bir görevi midir yoksa özel bir harita kütüphanesinin yapması gereken bir iş midir?

Haritanın ikinci fonksiyonu olan harita çıkarma ya da kartografik fonksiyon açısından bakıldığında cevap açıkça görülmektedir. Taşıdığı ada lâyık

bir istihbarat organizasyonunun, harita yapması gereklidir. Bu haritaları, gerek çalışmalarında ve diğer türlerdeki çeşitli sunuşlarında kullanmak üzere illüstrasyonlar olarak, ve gerekse de salt harita yapmak için yapmak durumundadır. Genel olarak konuşacak olursak, çıkarılacak olan harita, küçük ölçekli ve bu uzmanlık alanına hitap eden türde olarak bilinen bir harita olacaktır; yani bir askerî operasyonun plânlanması, bir tren yolu geçiş hakkı, bir yapay liman ya da bir sulama projesi için uygun olan türde bir harita değildir. Bu, verilerin ya da coğrafî önem arz etmekte olan ve aynı zamanda da yerküre üzerinde bulunan bir parçanın stilize edilmiş ikinci bir nüshası üzerinde doğru, tam ve dikkat çekici bir biçimde gösterilebilmekte olan bir durumun resmedilmesidir. Kartografların, böyle haritalar yapabilmeleri için, ellerinde, -içerebilecekleri referans verilerden dolayı- başkalarının çıkarmış olduğu haritaların, ve kendilerinin ya da bölge ekibinin gazetelerden, kitaplardan ya da dökümanlardan tarayıp çıkarmış oldukları diğer bilgilerin olması gerekir. Başka bir deyişle kartografi harita koleksiyonunun en yaygın kullanım alanlarından bir tanesidir. Bir harita koleksiyonu olmadan kartografi çalışamaz.

Böylece yönetsel soruna bir yanıt yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlıyor: Harita toplama ve kartografik fonksiyonlar bir arada tutulmalıdır. Her ikisi de kütüphanenin kapsamına mı konulmalıdır? Böyle olmalarının gerekmesi için bir neden göremiyorum; aslına bakılacak olursa ben böyle olmamalarını gerektirecek pek çok neden görmekteyim. Bunlardan başlıcası, kartografinin belirli aşamalarının, profesyonel ekibin geri kalanının gerçekleştirmekte olduğu türde bir hayli araştırmayı kapsamakta olan, yüksek seviyede profesyonel beceri istiyor olmasıdır. Kuvvetli bir araştırma operasyonunun bir servis operasyonunun yönetiminin altına konması iyi sonuç vermez. İkincisi ve belki de en az birincisi kadar önemli olan da, haritaları toplamanın, indekslemenin ve koruyuculuğunu yapma sorumluluğunu taşımanın, sıradan bir yetenekten fazlasını gerektiriyor olmasıdır. Çok fazla profesyonel bilgi alışverişi gerekmektedir ve en iyi harita toplayıcılar muhtemelen önemli pozisyonlardaki coğrafyacılar ve kartograflar olacaktır. Eğer görevlerine basit bir kütüphane sekreterliği fonksiyonu olarak bakılacak olursa bu işi

istemeyeceklerdir ve esasen onlar olmadan da harita koleksiyonu oluşturma işi hüsranla sonuçlanacaktır. Bu durumda benim ulaşabildiğim tek sonuç, harita görevlilerinin tümünün bir arada tutulması, ve en büyük bölgesel birimler ile aynı yönetim özerkliğinin verilmesidir. Bu mükemmel bir çözüm değildir, zira bölgesel birimlerle kartografinin araştırmayı üstlenmesi arasında bir üst üste binme durumunun ve belki de bir iki hırgür yaşanmasının söz konusu olması kesin gibidir, ne var ki bu konuda bir şey yapılamaz. Alternatif çözümler zorluk açısından daha ağır bir yükü üzerlerinde taşıyorlarmış görünümünü vermektedirler.

10 Numaralı Sorun: Sivil Devlet Memuriyeti Yasası kapsamında ve kemerlerin sıkıldığı bütçe koşulları altında, meslekî anlamda yeterli ve ehil bir ekibin devamı nasıl sağlanır?

Hükümetin düzgün ve sürekli işlerliği olan istihbarat daireleri, çalışmalarını Sivil Devlet Memuriyeti Komisyonu'nun yetki alanı içerisinde yürütürler ve bu komisyonun getirmiş olduğu düzenlemelere tâbidirler. Sivil Devlet Memuriyeti yasaları hükümetteki görev yerlerini dolduracak en üstün niteliklere sahip kişilerin tarafsızca seçilmesini sağlamayı amaçlar ve hiçbir şey bu amacın geçerliliğini sorgulayamaz. Fakat ne yazık ki, bu ideale erişilememiştir.

Savaş süresince insan gücü kıt, ihtiyaçlar ise büyüktü ve belki doğru olmayan fakat o konjonktürde elverişli olan bir çareye başvurmanın gerekmiş olması, bu dairelerin her birine kendi çalışanlarını seçmekte oldukça büyük bir özgürlüğün verilmesini icap ettirdi. Eğer bir istihbarat operasyonunda doldurulması gereken bir pozisyonunuz varsa ve isteklerinize uygun gibi gözüken birini bulmuş iseniz muhtemelen ona işi teklif edebiliyordunuz. Bir sivil devlet memurluğu statüsüne sahip olma veyahut böyle bir statü ile ilgileniyor olma ihtimali pek yoktu ama bu bir önem taşımıyordu.

Bu koşullarda ve genişlemekte olan bir organizasyon için sağlanmış olan fonlarla iyi bir ekibin devamı sağlanabiliyordu. Keskin zekâya sahip, saldırgan ve yetenekli insanlar katılmaya heves ediyorlardı hatta ve hatta

buna çok isteklilerdi. Bir kez katıldıktan sonra meslektaşlarını da cezbediyorlar ve istihbarat organizasyonunun ağırlığı ve prestiji de kartopu etkisi misali artıyordu. "İyi bir teşkilat" olarak adlandırılma noktasına gelindi ve fon sağlamak için yapılan yıllık talepler bütçe plânlamalarını yapan ve kararlarını alan kişiler ve Kongre arasında artan bir teveccüh bulma eğilimine girdi.

O günlerde dahi, şu ya da bu sebepten yetersiz görülen kişilerin işine son vermek ve yerlerine yenilerini yerleştirmek çok güçtü. Organizasyon, yalnızca üzerine ilave fonksiyonlar almak için değil, aynı zamanda da yetersiz ve gereken yeteneklere sahip olmayan kişilerce ihmal edilmiş olan görevleri yapacak yeni ve daha iyi insanlara yer açabilmek üzere genişleme gereksinimi içindeydi. Savaşın sona ermesinden sonra federal bütçede ekonomi yapılması politik bir mesele haline geldi; çok az insan istihbarat işinin barış zamanında da neredeyse savaş zamanında olduğu ölçüde geniş bir ekip gerektirmekte olduğunu kabul etmeye istekliydi. Buna ilâveten, sivil devlet memuriyeti düzenlemeleri de tekrar tam güç tatbik edilmeye başlandı.

Hükümetin, yüksek seviyede uzmanlaşmış olan istihbarat teşkilatı da dahil olmak üzere her bölümünde, azaltılan bütçeler her nerede personel azaltımını gerekli kılmış ise orada standart güç azaltımı prosedürleri takip edildi. Genel anlamda bu prosedürler belirli bir makamda memuriyette bulunma hakları en zayıf olan çalışanların ilk gidecek olanlar olmasını getirdi. Bir çok kereler olan şuydu ki, değerli çalışanlar işten çıkarılıyor ve yeterlik sıralamasında daha alt sıralarda olan diğer kişiler ise yerlerinde kalıyordu –esas itibarı ile hükümet dışında çalıştırılmak için gerekli vasıfları olmayan kişiler olarak görülecek- bu daha az değerli vasfa sahip kişiler memuriyetleri üzerindeki kontrollerini pekiştirmekle meşguldüler ve sistem kapsamında kendilerine verilmiş olan haklardan istifade etmekteydiler.

Boş kadrolar oluştuğunda bunların sivil memuriyet kuralları gereğince en yüksek niteliklere sahip olan kişilerce doldurulması gerekiyordu, bunlar diğer devlet dairelerince kısa bir süre önce hareket etmekte serbest olma olanağı verilmiş olan kişiler olabiliyordu ve çoğu zaman da getirildikleri bu

görevlere uymakta başarısız kalıyorlardı. Üstün meslekî niteliklere sahip olan kişilerin, eğer hiç sivil memuriyet sınavına girmemiş ya da hükümet için hiç çalışmamışlar ise, sadece yüksek kademe ve yüksek seviyede uzmanlaşma gerektiren pozisyonlardakilerce görevlere atanmaları mümkündü.

Bu durum, istihbarat işinde iyi olan kişiler için doğal olarak cesaret kırıcıydı. Bu kişilerin birçoğu performansları ne kadar iyi olursa olsun kendi görevlerinde güvende ve sağlam bir zeminde değillerdi ve diğerlerinin hepsi de işlerinde iyi olan kadroların o günlerdeki ve gelecekteki muhtemel kaybından dolayı kaygı içindeydi. Onların bu kaygılarından dışarısının haberi olduğunda, bu, servisleri için dışarıda açık arttırmada fiyat biçilmesine sebep oldu. İş dünyası, sanayi dünyası ve değişik formlardaki hükümet dışı servislerdeki daha önceki işverenleri ve meslektaşları onların uygun olduğunu düşünmeye ve cazip teklifler yapmaya başladılar. Şimdi iki ayrı güç bu çok değerli insanların üzerinde bir parçalanma ve dejenerasyon yaratmak üzere birlikte faaliyet gösteriyordu. Hem içerinden dirsekle dürtülüyorlar, hem de dışarıdan el işaretiyle çağrılıyorlardı.

Bu insanların kaybedilmesi federal istihbarat çalışmaları açısından bir felâketti. Ülkenin herhangi bir yerinde bu insanların yerlerine geçecek birilerini bulmak neredeyse imkânsızdı. Bu durumu düzeltecek tek çare de cesaret gerektiren dramatik bir çareydi – bir istihbarat organizasyonundaki profesyoneller gibi, yüksek seviyede uzmanlaşmış personelin, sıradan sivil memuriyet düzenlemelerinden muaf olması gerekliydi. Böyle bir düşüncenin, hâkim olan ve kabul görmüş tüm düşüncelere aykırı olduğunun tamamen farkındayım ve anlıyorum ancak istihbarat için özel bir tedbir ve koşul sağlanmadıkça, demokratik olan yolun korunması sorununun kendisi, bir bütün olarak, bir gün bir noktada akademik olmak durumuna gelebilir.

Yukarıda sözü edilmiş olanlar hiçbir şekilde istihbarat işinin yegâne yönetsel sorunları değildir fakat yakın geçmişimizdeki yıllar içerisinde, üzerinde çok fazla tecrübe birikimi sağlanmış olan sorunlardır, hem de çok büyük acılar pahasına ve vergi mükelleflerinin ödediği dolarlara mal olarak.

BÖLÜM IX

İSTİHBARAT, FAALİYETTİR

Meslek dilinde, istihbarat kelimesi, sadece benim ele almakta olduğum bilginin ve bu bilgiyi üretecek olan organizasyonun türlerini adlandırılmakta kullanılmaz, organizasyonun yerine getirmekte olduğu faaliyete eş anlâmlı bir sözcük olarak da kullanılır. Bu ve bundan sonraki iki bölümde, istihbaratı, bir faaliyet, ya da belki daha iyi bir ifade ile bir süreç olarak ele alacağım. Başlıca ilgi unsurum istihbarat sürecinin karakteristiği olan fazla sayıdaki metodolojik ve diğer sorunlar olacaktır. Ancak bu sorunlara gelmeden önce kısaca da olsa sürecin kendisine değinmem gerekir.

Benim stratejik istihbarat adıyla adlandırmış olduğum bilgi, iki kullanıma hizmet eder: Başka güçlerin ulusal çıkarlarımıza zarar vermek üzere kurmakta oldukları kumpas plânlarına karşı bizi önceden ikaz etmesi bakımından koruma ya da savunma yararına hizmet verir; ve bizim faal dış politikamızın ya da büyük stratejimizin doğrultusunu ve yolunu hazırlaması anlamında da olumlu ve dışa yönelik bir faydaya hizmet eder. Ancak kavranması gereken önemli nokta şudur ki, hizmet ettiği kullanımın çeşitliliği ne olursa olsun söz konusu olan bilgi, bir araştırma sürecinin sonucunda üretilecektir.

Araştırma bazen resmîdir, yüksek düzeyde tekniktir ve ağır işler; bazen resmî değildir, teknik değildir ve süratle sonuca ulaşılır. Bazen bir araştırma projesi binlerce çalışma gününü alır, bazense çok kısa bir süre içerisinde yapılır, biter.

Araştırma süreci, bilhassa da stratejik istihbaratta, iki belli başlı yönde başlatılır: Hükümetimizdeki politika belirleyicisi kişiler ya da planlamacılar dış politikamızdaki yeni bir şeyi formüle etmeye başladıklarında çoğu zaman istihbarata gelir ve konunun zemininin ne olduğuna dair bilgi isterler (ki bunu, şimdi yapmakta olduklarından daha fazla yapmaları gerekmektedir). Şu ya da bu bilgi bloğu için bulundukları talepler çerçevesinde, istihbarat gücünü bir kısım araştırmaya ve özel amaçlı bir gözlem seyrine girişmeye teşvik ederler. Ancak istihbarat gücünün araştırmayı başlatmasının ikinci bir yolu daha vardır. Bu da dış dünyada neler olduğuna dair kendisinin yürüttüğü sistematik ve devamlı gözlemler vasıtasıyla olur.

Bu genel gözlem faaliyeti öylesine önemlidir ki, çoğu zaman, araştırmadan ayrılabilir gibi düşünülür. Ben bu şekilde algılanmaması gerektiği düşüncesindeyim. Bunu açıklayayım.

Gözlem faaliyeti kelimenin burada kullanmakta olduğum anlamı ile, dışarıda neler olmakta olduğunun gözlemlenmesi ve bunlardan dikkatli ve temkinli bir biçimde anlam çıkarılması girişimidir. Gerçek bir fiziksel gözlemleme süreci, yabancı ülkelerde ve ülke içerisinde vuku bulur; ve bu açık, gizli ya da her iki şekilde birden olabilir.

Yabancı ülkelerde, bu işi, açık ve yasal bir biçimde görevlerini yapmakta olan, ve görevleri de gözlerini ve kulaklarını açık tutmak, öğrenmiş olduklarını rapor etmek olan –bazıları sivil bazıları asker- çok sayıda memur ile sürdürürüz. Bu memurlar, daha önce sözünü etmiş olduğum dış hizmet görevlileri ve ataşelerdir. Her birinin özel olarak ilgilenmekte olduğu ve yeterlikli olduğu kendi alanı vardır, bu, politik, askerî, ticarî, kültürel olaylar vesaire olabilir ve her birinden kendisi ve ülkesindeki amirleri için bu uzmanlık alanı dahilinde bilgi sağlamayı sürdürmesi beklenir.

Bazı yabancı hükümetler bu türdeki açık istihbarat faaliyetlerini yürüten görevlilerinin çalışmalarına espiyonaj faaliyetlerini ilâve eder; yani, açık istihbarat faaliyetlerinde bulunarak ortaya çıkarılması güç olan meseleler ile ilgili bulgular elde etmek ve rapor etmek üzere gizli ajanlar ya da gizli ajanlara

eğitim veren ve gizli olarak çalışmakta olan kişiler gönderirler. Bu faaliyetlerin nasıl kurulmakta ve işlemekte olduğuna dair bir örnek isterseniz, geniş bir biçimde bu konunun temel alınmış olduğu, Richard Hirsch'in Sovyet Casusları[1] kitabını ya da [Kanada] Kraliyet Komisyonu'nun Raporu'nu[2] okumanızı öneririm.

Tüm gözlem faaliyetleri yurt dışında vuku bulmaz; kimi çok önemli gözlem faaliyetleri de ülke içinde, istihbarat karargâhlarından sürdürülür. Yabancı bir ülkeyi, kendi ülkesinde bulunan bir gözlem görev noktasından gözlemlemek tuhaf görünebilir, fakat bu açıkça çelişkili durumun belirli sebepleri vardır.

Bunlardan birincisi, -sadece ve gayet basit bir biçimde bir "böylesi daha uygun olur" meselesi olarak- ülke içinde de bir gözlem faaliyetinin olmasının gerekliliğidir. Örneğin, resmî Fransız radyosunun dünyanın bizden geride kalan kısmına neler yaymakta olduğu, bizi önemli ölçüde ilgilendiren bir meseledir; siyasî haberlerinin ve haber yorumlarının içeriğini bilmeyi istememiz gerekir. Ancak bunu, dünyanın her şehrinde tam donanımlı bir radyo izleme operasyonu düzenlememizin de gerekli olması koşulu takip etmez. Zira teknik açıdan çok büyük zorluklar yaşanır, böylesi operasyonları gerçekleştirebilmek için gereken geniş çaplı ekipler bazı ülkeler tarafından kötü karşılanır ve maliyet de çok yüksek olurdu. Bu yüzden, ülke içinde, Dış Yayınlar Bilgi Şubesi adıyla bilinmekte olan ve son derece büyük önemi olan bir gözlem organizasyonu oluşturulmuştur. Bu organizasyonun gözlem istasyonları en önemli programları diğerlerinin arasından seçer; idare merkezi bu programların kaydını tutar, çevirisini yapar (ve bazen özet haline getirir), çoğaltır ve hükümet görevlilerine dağıtır. İstihbarat daireleri, elbette ki bunlardan yaralanmakta olanların en başında gelmektedirler.

---

1 New York, 1947

2 Kraliyet Komisyonu'nun. Gizli Ve Gizli Tutulması Gereken Bilgilerin Yabancı Bir Gücün Ajanlarına İletilmesi ile ilgili Gerçeklerin İncelenip Soruşturulmasına Dair Raporu. 27 Haziran 1946 (Ottawa, 1946)

Benzer bir durum, yurt içi basınımızın muhabirlerinin toplamış ve gazetelerine yollamış olduğu çok büyük miktardaki dış haberin resmî kullanımı için de geçerlidir. Keskin gözlere sahip gazeteciler, federal hükümetimizin istihbarat çalışmaları ile hiçbir bağlantıları olmamasına karşın, dışarıda yaşanmakta olan olayların önemli birer izleyicisi ve ele almakta olduğumuz gözlem faaliyetlerine, kasıtlı ve maksatlı olmasa da, katkısı olan kişilerdir. Hükümetin, haberlerin -daha kaynaklandıkları noktada- yolunu kesip durdurmaya çalışmaması, ülke içerisinde yurt içi gazetelerimizin telgraf odalarına gelmelerine olanak tanıması ve içeriklerini resmi kullanıma sunmaları akıllıca olur. İşi bu biçimde yapmak, açık (overt) gözlem faaliyetleri ile meşgul bir istihbarat organizasyonunun dış haberlerin en seçme olanlarını kendi ülkesinden takip edecek küçük çaplı bir kuvvete sahip olmasının gerekli olduğu anlamına gelmektedir.

Ülke içinden gözlem faaliyetlerinde bulunulmasının ikinci bir nedeni daha vardır. Bu da dışarıda bizim zararımıza yönelik olarak plânlanmış olan her şeyin, özünde bir komplo havası olduğu önermesine dayanmaktadır: Zira gizli olarak plânlanmıştır ve buna taraf olan belirli insanlar ya da insan grupları vardır. Uluslararası ilişkiler dünyasında komployа katılan bu taraflar belki yarım düzine kadar ülkede yerleşik olabilirler ve ne işler karıştırmakta olduklarının öyküsündeki parçalar şayet bir araya getirilecek olursa, bunun, yarım düzine farklı ulusal kaynak tarafından karşılanan ufak parçalardan hareket edilmek suretiyle yapılması gerekir. Örnek olarak, Franco'nun belirli bir noktada ne düşünmekte ve neleri göz önünde tutmakta olduğuna dair bilgilerin Madrid kaynaklarından elde edilebilmesi ihtimali Mexico City, Buenos Aires, Lizbon, Bayonne ve Roma'daki kaynaklara nazaran daha azdır. Burada Washington'un, gözlem faaliyetlerinde bulunulması gereken tek yer olduğu iddia edilmemektedir, burada tartışılmakta olan ve savunulan, modern dünyanın karmaşık doğası düşünüldüğünde, bir dinleme ve gözlemleme görev yerinin ve bilgilerin toplanması ve dağıtımı için merkezî bir noktada bir Daire'nin olması gerektiğidir.

Ne şekilde yürütülmekte olursa olsun, -açık ya da gizli, ülke dışında ya da içinde-, gözlem iki yaşamsal fonksiyona hizmet eder. Bir başka devletin

ulusal çıkarlarımızı incitecek bir politika ya da faaliyet tasarlamakta olduğunu bize anlatır. Oynadığı bu rolle, güvenliğimiz için gerekli olan, korumaya ve savunmaya yönelik bilgilerin üretilmesini teşvik eder. Ve ayrıca eğer dışa yönelik kendi aktif politikalarımızı uygulamaya koyacaksak da dışarıda olup bitenler hakkında bilmemiz gerekenleri bize anlatır. Gizli gözlem kuvveti, üstlenmiş olduğu bu ikinci fonksiyon çerçevesinde, benim Bölüm 2 ve Bölüm 3'de tanımlamalarını yapmış olduğum geniş kapsamlı fenomenleri - ki stratejik istihbarat bunlar olmadan güncel ve geçerli önem arz eden içeriğin ancak pek azına sahip olabilir- toplar, gözlemler ve rapor eder.

Gözlem operasyondan bahsederken, bütünüyle pasif bir portre çizme tehlikesi de her zaman için mevcuttur. Gözlem kulağa, arkasına yaslanıp oturmak ve bir izlenim edinmeyi beklemek gibi gelir. Oysa adını lâyıkıyla taşıyan bir gözlem faaliyetinin, enerjik, dinç ve cesur olması gerekir. Gözlemcinin, konu hakkında bilgi vermekte mümkün olduğu kadar fazla ve hızlı yol kat edebileceği ölçüde ve kendisini maksimum sayıda fenomenin etkisine açık bırakmak çabasında olması anlamında cesur olmalıdır ve daha da önemlisi, gözlemcinin bu fenomenlere dair izlenimlerinin azamî derecede takibini yapması, bir başka deyişle kovalaması ve devamını getirip ilerletmesi anlamında cesur olmalıdır.

Bir kesinlik taşımayan bu "kovalama" tabirini kullandığım sürece, sade okuyuculardan ve istihbarat kuruluşunun üyelerinden yana, sağlam ve tehlikesiz bir zeminin üzerindeyim. Bu terim, içine, kaynakların kesinlik taşıyıp taşımadığının kontrolünün yapılmasını, ayrı kayıtların karşılaştırılmasını ve inceleme alanının genişletilmesi ve yeni ipuçlarının bulunması suretiyle perspektif kazanılmasını alır ki tüm bunlardan da, ihtimal dahilindeki bütün önermelerin içinde en gerçek ve doğru olanı gibi gözüken bir önerme meydana çıkar. Ancak şimdi bu bilgi kovalama sürecini daha kesinlik taşıyan bir terim olan "araştırma" biçiminde adlandırmak ve gözlem faaliyetine belirli bir türde araştırmanın eşlik etmesi gerektiğini belirtmek istiyorum. Bu araştırma, edinilen izlenimlerden sağlam anlamlar edinmek üzere gösterilen sistematik bir çabadır. Gözlem faaliyeti, ona eşlik eden bir

araştırmasının olmaması halinde, ancak yer yer iyi olan, yüzeysel ve derinlik taşımayan bilgiler üretecektir.

Araştırmanın, sadece gözlem faaliyeti için ulaşacağı en son nokta olmanın ötesinde, daha büyük bir önemi vardır. Dışa yönelik politikaların olumlu açılarına hizmet etmek çerçevesinde bütünüyle kendine özgü bir rol oynar. Savaş zamanında düşmanın stratejik gücünün ve kapasitesinin ve saldırıya açık zayıf noktalarının ne olduğuna; düşmanın politik ve ekonomik güç ve zayıflıklarının, savaşmakta kullandığı teçhizatın fizikî olarak durumunun nasıl olduğuna dair bilgi üretir. Bizim saldırıya yönelik askerî plânlarımız da bu bilgiler temel alınarak oluşturulur. Barış zamanlarında ise, yabancı ülkelere dair, örneğin bir Avrupa ekonomik iyileşme programına sponsorluk edip etmeme kararı vermeniz gerektiğinde ve daha sonra bunu Kongre'nin ve vatandaşlarınızın önünde savunabilmek üzere sahip olmak isteyeceğiniz türde bilgileri üretir.

Araştırma, liberal gelenekten gelen bizlerin, bize şu anda sahip ve hoşnut olduğumuzdan daha fazla gerçek olanı ya da gerçeğe daha yakın olanı verebileceğini kabul etmeye razı olduğumuz tek süreçtir. Bir ortaçağ felsefecisi, gerçeğine Kutsal Emir'den yola çıkarak dış değer biçmeyle, Afrikalı bir kabile şefi büyücü doktoruna danışmakla ya da Adolf Hitler gibi bir mistik kendi sezgileri ile bir bağ kurmak yoluyla varmaktan tatmin olurdu. Ancak bizler, gerçeğe, sistematik bir metodun rehberlik ettiği araştırma yoluyla -erişilemese bile- yaklaşılacak olduğu üzerinde ısrar ederiz ve bunda nesillerdir ısrarcı olmuşuzdur. Çok büyük ölçüde stratejik istihbaratın ana temasını teşkil eden sosyal bilimlerde[3] böyle bir metot vardır. Tıpkı fizik

[3] Ben askerî strateji bilimini, sosyal psikoloji, ekonomi, politika, sosyoloji, coğrafya, antropoloji, tarih ve diğerleri ile birlikte, bir sosyal bilim olarak bunların arasına dahil ediyorum. Ve fizik bilimleri ve teknoloji istihbaratının sosyal bilimlerin üzerini kalın bir örtüyle kapatıyor olmasını da işaret etmeye değer buluyorum. Örneğin, Y ülkesinin yeni yakıt, aşı ya da silahlar alanlarında gelişmenin hangi noktasında olduğunu bilmek çok önemli bir meseledir ve zannedersem sadece tam olarak uygun bilimde bilgi, tecrübe ve yetenek sahibi olan bir kişi bu istihbarat probleminin teknik detaylarını doğru biçimde ele alabilir ve çekip çevirebilir. Ama en az bunun kadar önemli olan, hatta muhtemelen bundan daha önemlisi, bu gelişmelerin, bu gelişmeleri meydana getiren ülke ulusu üzerindeki tahmin edilebilir etkileridir. Diyelim, Y ülkesi havacılık

bilimlerinde kullanılan metoda benzer. Aynı metot değildir, ama gene de bir metottur.[4] Birkaç farklı şekilde tanımlanabilir. Örneğin, fizik bilimleri tartışması (Harvard Üniversitesi Rektörü Conant'ın ileri sürdüğü gibi) kolaylıkla başka sözcüklerle anlatılabilir ve denebilir ki sosyal bilimlerin metodu gözlemlerden yeni konseptlerin geliştirilmesini içerir ve bunun dönüşümünde de yeni konseptler yeni gözlemlere işaret eder ve yol açarlar. Ancak bu takdire değer basit formülasyonu sosyal bilimlerin özel durumuna uyum sağlayacak biçimde genişletmek, belki de spesifik olarak şu anın gereksinimlerini karşılayacak biçimde tasarlanmış başka bir formülasyonu ayrıntıları ile açıklamaktan daha az faydalı olur.

---

endüstrisinde devrim yaratacak yeni bir yakıt buldu, Y ülkesinin bu devrimi gerçekleştirme arzusu ve gerçekleştirecek parası da var mı? Ve eğer Y ülkesi havacılıkta bu devrimi gerçekleştirebilirse, bunun, ticari havacılık politikası, dış ilişkilerde izlediği tutum vesaire üzerindeki sonuçları ne olacaktır? Bu ikinci soru çok büyük önem taşımaktadır ve cevabı da mutlaka fizik bilimcisinin ya da mühendisin bilgi alanının sınırları içerisinde yatıyor olmayabilir. Cevaplar sosyal bilimcilerin hazır bilgi stoğunda mevcuttur. Atom çağında Amerika Birleşik Devletleri üzerine çalışmalar yürütmekte olan her yabancı ülke, yüksek teknik sırlarımızı öğrenme yönünde gösterdiği çabalar esnasında atom bombası ve diğer atom enerjisi sırlarına sahip olmamızın iç ve dış politikamızı nasıl etkileyecek olduğu ile son kırıntısına kadar ilgileniyor olmalı. Bu durumda, Y ülkesinin merkezi istihbarat teşkilatının ABD kısmının, bunları nasıl yaptığımızı bulma yönünde çaba gösterecek birkaç bilim adamını ve bu bilim adamlarının bulgularını doğru ve uygun politik, sosyal ve ekonomik bağlamlarda yerli yerine oturtacak çok sayıda da sosyal bilimciyi istihdam etmesini beklerim.

[4] Sosyal bilimlerin metodunun, kontrollü ve tekrarlı deneyler gerçekleştirmede ve bir tahminde bulunmak için gerekli olan sağlam temellere ulaşmada karşılaşmakta olduğu inanılmaz büyüklükteki güçlükler açısından, tam ya da nicel kesinliğe imkân veren bilimlerde kullanılan metottan çapıcı farklılıklar gösterdiğine sık sık dikkat çekilir. Bu büyük dezavantajlara rağmen, sosyal bilimciler, metotlarında, fizik ve kimyanın mutlak kesinliğini sağlayacak gelişmeler kaydetmek için uğraşmayı sürdürürler. Fizik bilimcilerinden bazıları, örneğin Harvard Üniversitesi Rektörü Conant, sosyal bilimcilerin ulaşmış oldukları "objektif ve yansız analize" saygı duymakla beraber, iki metodu birbirinden ayırmaktadırlar. (Yukarıda saymış olduğum ve diğer bazı sebeplerden) sosyal bilimin kullandığı metodun fizik bilimlerinde kullanılan metottan, ikisini aynı köke bağlamanın karışıklığa yol açmaktan öte bir anlamı olmayacak olduğu derecede farklı olduğu hissiyatını taşımaktadırlar. Mr. Conant'ın sözlerinden alıntı yapıyorum: "olguların tüm yansız ve kesin analizlerinin bilimsel metodun örnekleri olduğunu söylemek, [fizik] bilimlerinin anlaşılmasında yaşanmakta olan problemlere ölçülebilenin ötesinde bir kafa karışıklığını daha katmak olur." (James B. Conant, Bilimin Anlaşılması, New Haven, 1947, sayfa 10). Bununla birlikte, Mr. Conant, bir kimyacı olarak, öncelikle (ispat edilmiş gerçeklerden yapılan tümdengelimlere ve sonuçlara dayanan (matematik, mantık gibi) ya da pratik uygulamalar olmadan çalışılan) saf bilim alanında karışıklıktan kaçınma kaygısı taşınmaktadır. Sosyal bilimcilerin ise çok farklı kaygıları vardır.

Bu diğer formülasyonda yedi adımın ya da evrenin olduğu kabul ediliyor:

1. Bir stratejik istihbarat ekibinin dikkatini gerektiren bir sorunun ortaya çıkışı.

2. Bu sorunun, hangi yönlerinin ABD için gerçek önem taşıdığının ve belirli yaklaşım çizgilerinden hangisinin en büyük ihtimalle hükümetteki kullanıcılara yararlı olacağının ortaya çıkarılmak üzere analiz edilmesi.

3. İkinci evrede açık bir biçimde belirtildiği üzere, bu sorunla ilgisi olan verilerin toplanması. Bu mevcut materyallerin incelenmesi ve boşlukların doldurulması için yeni verilerin toplanması çalışmalarını içerir.

4. Bu şekilde toplanmış olan verilerin eleştirel bir gözle değerlendirilmesi.

5. Bu, değerlendirmeleri yapılmış verilerin üzerinde, bir tür kendine özgü esas anlam bulmak maksadıyla çalışılması. Böyle bir anlamın ortaya çıkarıldığı ân, hipotez ânı olarak adlandırılabilir. Metodun kimi öğrencileri, sanki böyle bir şeyin varlığını kabul etseler de bu tür hipotez ânı, gibi bir şeyin olması gerçekte çok nadirdir. Hipotezin, sürecin kategorik olarak hangi evresinde ortaya çıktığı da söylenemez. Bu beşinci ve önemli evrede meydana çıkmış oldukları düşüncesi hoşnut edici olabilir ancak gerçek pratik uygulamada ilk veri toplandığında belirmeye başlarlar. Hatta bundan da önce ortaya çıktıkları bilinmektedir ve proje kapanıncaya kadar –ya da hatta bundan sonrasında- gözükmeyi sürdürürler.

6. Daha umut verici hipotezlerin işaret ettiği çizgi üzerinde ve o hat boyunca daha fazla veri toplanması ve bunların doğrulanması ya da reddedilmesi.

7. Bir ya da daha çok hipotezin diğerlerine göre daha doğru ve gerçek olduğunun saptanması ve bu hipotezlerin gerçeğe en çok yaklaşılan,

mevcut en iyi tahminler olduğunun ifade edilmesi. Bu son evredir ve bu evreden çoğu kez sunuş hâli olarak bahsedilir.

Bu evrelerin her birinde iki tür metodolojik problem ortaya çıkar. Birincisi, sosyal bilimlerde tüm sistematik araştırmalarda karşılaşılan karakteristik bir problemdir, diğeri ise istihbaratın araştırma faaliyetlerine özgü özelliklerden türer. Başka bir biçimde ifade edecek olursak, stratejik istihbaratın, üniversitesinde çalışmakta olan bir sosyal bilimci tarafından göreceli olarak bilinmeyen ve ona yabancı olan, tamamen kendine ait bir dizi metodolojik problemi bulunmaktadır. Bir sonraki bölümde başlıca ilgi odağım, bu bir grup özel metodolojik problem olacaktır.

BÖLÜM X

İSTİHBARAT ÇALIŞMALARINDA KULLANILAN METODA ÖZEL PROBLEMLER

Stretejik istihbarat, önceki bölümde ele alınmış olan metodun her evresinde zorluklarla yüz yüze gelir. Belirtmiş olduğum gibi, bu zorluklar sosyal bilimlerdeki tüm araştırmalarda karşılaşılan genel nitelikli zorluklar değildir; istihbarat çalışmasına özgüdürler. Bundan sonraki sayfalarda bu zorlukları aşama aşama ele alacağım.

"Problem" kelimesi kafalarda karışıklığa sebebiyet verebilir. Bu kelimeyi sık sık ve birbirinden tamamen farklı iki anlamda kullanırım. Bundan böyle, gerçeğe yeni bir yaklaşım saptamaya çalışma metodunun karakteristik bir problemini kastettiğimde bunlardan "metodolojik problem" etiketini yapıştırmış olduğumu, stratejik istihbaratın gerçek ana temasındaki bir problemi kastettiğim vakit ise "asıl problem" etiketini yapıştırmış olduğumu kullanacağım. "Asıl problem"e örnek olarak Çinli komünistlerin stratejik duruşunu; "metodolojik problem"in bir örneği olarak da Çinli komünistlerin askerî müessesesine dair temel verileri elde etmekte kullanacağınız araçları düşünebilirsiniz.

1. Birinci Evre, "asıl problem"in ortaya çıkışı

Stratejik istihbaratta asıl problem belli başlı üç biçimde ortaya çıkabilir:

a. Asıl problemin, problemleri önceden görüp gerçekleşeceklerini kestirmek haricinde hiçbir şey yapmamak üzere işe alınmış bir kişinin düşünce yansımalarının neticesinde meydana çıkması mümkündür. Gerçekte, istihbarat işi böyle kişileri çok az kullanır. Ancak farz edin ki böyle adamlar var, ve görevleri de kendilerine zor, araştırıcı ve önemli soruları sormak ve bunları profesyonel ekibe iletmeyi sürdürmek. Bir istihbarat operasyonunun böyle sorularla biraz başının belâda olması ve yürütmekte olduğu çalışmanın önemli bir bölümünü bu sorulara cevap bulmakla meşgul olunması oluşturmalıdır. Bir Pearl Harbor faciası, Japonların gittikçe büyümekte olan düşmanca duygularını bilerek, saldırının ne zaman gelmekte olduğu, nereye gelmekte olduğu ve nasıl gelmekte olduğu sorularını soran işte böyle hoşa gitmeyen ve ısrarlı kişilerin yokluğuna atfedilebilir, hem de hiç küçümsenemeyecek ölçüde.[1]

Burada kapsam içine alınan metodolojik problem, en azından dış görünüşünde, küçük ve önemsizdir. Görevleri problemleri önceden kestirmek olan kişilerin, kullandıklarında asıl problemleri sağlam bir biçimde formüle ettiklerinden emin olacakları araçların plânlamasından ve düzenlenmesinden ibarettir. Cevabı da, sorular yöneltmesi beklenen asıl alan hakkında halihazırda bir hayli bilgi sahibi olan ve araştırmacı, öğrenmeye hevesli bir akıla sahip birinin seçilmesinde; sonrasında da bu kişinin bu konu üzerine yeni ele geçen delillerin her kırıntısına erişiminin ve faydalanma imkânının, bu konu hakkında bilgisi olan herkesle görüşme imkânının ve diğer külfetli ve sıkıcı görev ve sorumluluklardan muaf olmasının sağlanmasında yatmaktadır. Ancak eğer ki yüzeysel dış görünüşün daha derinlerine gider ve birinin kendine iyi ve sağlam sorular yöneltebilme noktasına nasıl geldiği sorusunu soracak olursanız bu durumda işe epistemolojinin ana plat-

[1] bkz. Seth W. Richardson ((Pearl Harbor) Soruşturma ve İnceleme Komitesi Ortak Kongresi genel Avukatı), "Pearl Harbor'da Neden Gafil Avlandık?" Saturday Evening Post (sayı 219, no.47, 24 Mayıs 1947). Mr. Richardson burada, genel kabul gören önermeleri belgelemektedir.

formu noktasına kadar inmekle başlamanız gerekir. Ben böyle yapmak niyetinde değilim.

b. "Asıl problem", yürütülen gözlem faaliyeti, alışılmadık, tuhaf bir şeylerin olduğunu birilerinin fark etmesini sağladığında ortaya çıkabilir. Örneğin, varsayalım ki Büyük Frusina'yı izlemekte olan kişiler, ülkenin, Hristiyanlık misyonu programını Belçika sömürgesi durumundaki Kongo'ya kadar genişletmekte olduğunu ve yeni idareciye yardımcı olarak da belli bir Din Kardeşi Nepomuk'u tayin etmiş olduklarını öğrendiler. Eğer gözlem faaliyeti Büyük Frusina'nın izlediği politikanın bu ikincil ve önemi az bölümündeki kımıldanmanın alışılmamışlığını ve tuhaflığını fark etmeye yeterli olacak kadar zekice yürütülmekteyse, bir asıl problemi başlatmış demektir ve takibi yapıldığında, bir başka deyişle kovalandığında ve devamının getirilip ilerletilmesi durumunda çok önemli olduğu sonucu çıkabilir veya hiçbir önemi olmadığı anlaşılabilir.

Buradaki metodolojik problemler, az önce değinmiş olduklarımıza çok benzerdir: Gözlem faaliyeti alışılmadık ve tuhaf olanı, ama gerçekten alışılmadık ve tuhaf olanı ayırt edebilmekte olduğuna dair kendini nasıl temin edebilir? Gözlemlemekte olduğu binlerce şeyden ve gerçek anlamda o potansiyel anda vuku bulmakta olan milyonlarca şeyden haftada üç tanesine parmak basmakta olduğundan nasıl emin olabilir? Bunun cevabı, daha önceki ile aynıdır: Bilgi ve tecrübe sahibi –ve konusunda da bilgili ve tecrübeli olan- kişilerden oluşan servislere sahip olun ve dua edin ki, bu kişilerin içlerinde yatmakta olan esrarengiz öz kişilikleri, ulusal önem arz eden hipotezler üretebilen türde olsun.

c. Asıl problemin ortaya çıkma yollarından üçüncü ve son olanı ise direkt olarak tüketicinin isteği üzerine olur. Örnek olarak, varsayalım ki istihbarat tüketicilerinin başlıcalarından biri olan politika belirleyiciler, Çin'le ilgili kurulu politikada bir revizyon yapılmasına gerek olduğunu kabul ediyorlar. Ve varsayalım ki Kontrol'ün bir bölümünü ve profes-

yonel istihbarat ekibini, bu problemin masaya yatırılacak olduğu bir toplantıya çağırıyorlar. Bu toplantı esnasında Çin sorununun, politika belirleyicilerin daha önceden hiç bilmedikleri yönleri ortaya çıkacaktır. Bunların popülasyonla ilgili olduklarını varsayalım. Politikada beklenen olası bir değişiklik, böylelikle asıl problemin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Gösterilmiş olduğu şekli ile bu vakada gerçek bir metodolojik problem yoktur. İstihbarat organizasyonun bakış açısından bakıldığında her şey tam olması gerektiği gibi gitmiştir. Kabul etmek gerekir ki, verilen görev ciddi zorluklar gösterecek ölçüde geniş kapsamlı ve genel mahiyettedir fakat istihbarat toplantıya çağrıldığına göre, istihbarat, asıl problemi tam olarak onların gereksinimlerine göre şekillendirmek hususunda tüketicilerden bundan daha öte bir yardım ve rehberlik geleceğini zannedebilir (Bu ikinci evredir ve hemen bundan sonraki bölümde ele alınıp tartışılacaktır). Bununla birlikte çoğu zaman olan şey, politikada revizyon yapma kararının alınması ve görüşmelerin, istihbarat içine dahil edilmeden başlatılmasıdır. Haftalar sonra, politika belirleyiciler değiştirilemez bir mühletin bitimine yaklaşmışken istihbarattan yeni bir popülasyon tahminini hem de hemen edinmeleri gerektiğini keşfederler. Bir temel probleme neden olmuşlardır, orası tamam, ama bunu yaparken bir de bir ay boyunca geceleyerek çalışmalarını istemek suretiyle istihbaratta şaşkınlık, dehşet ve ümitsizlik yaşanmasına sebebiyet vermişlerdir.

2. İkinci Evre, Asıl problemin analizi

Asıl problem kaba hatlarıyla belirmiştir. Gözlem faaliyetindeki ya da araştırma görevindeki kişilerin problem üzerinde bu hâli ile çalışmaya başlamadan önce, yakın ve inceden inceye araştırıcı bir analizini yapmaları gerekmektedir. Bu analizin gayesi yalnızca ilgisiz ya da önemsiz unsurları bulup atmak değil, bundan daha önemlisi, problemi, çözümünün –tabii eğer ortaya bir çözüm çıkarılır ise- tüketicilerin önlerindeki görev üzerinde direkt olarak uygulanabilir olacağı bir biçimde şekillendirmektir.

Örneğin, Büyük Frusina'da yeni ortaya çıkan, Hristiyanlık dinini yayma coşkusunu keşfetmeleri ile birlikte, gözlem faaliyeti içerisindeki kimselerin önlerinde, bunu takip eden gözlemlerde bulunabilmek üzere izleyebilecekleri, kendilerine açık birçok olası yol bulunmaktadır. Yeni açılar bulmayı bekleyerek kilise-devlet ilişkisini izlemeye başlayabilirler; Büyük Frusina ile Belçika arasındaki ilişkiyi gözlemlemeye başlayabilirler; Büyük Frusina, Belçika ve Kongo'yu atlayıp genel anlamda misyonlar sahasına girip, içerisinde yeni kilise politikaları bulmak üzere bu sahadaki gelişmeleri takip etmeye başlayabilirler. Bu çizgilerden hangisini -ya da belki bir başka yolu- takip etmiş olurlarsa olsunlar, ilginç ipuçları ortaya çıkaracak oldukları neredeyse kesindir. Ancak sorun bu değildir. Sorun, daha ileri gözlemlemeler için kullanılacak hangi belirli çizginin Birleşik Devletler'in güvenliği açısından muhtemel en büyük öneme sahip olduğunun ispatlanmasıdır.

Çin'le ilgili olarak izlenecek politika konulu toplantıdan dönen, araştırmayla görevli kişilerin de yapacak oldukları aynı derecede çok çeşitli seçimler olabilir. Onlardan bazı popülasyon verileri ile gelmeleri istenmişti; yöneltilen talebin, ilk ve asıl hâli ile bundan daha açık ve sarih bir biçimde belirtilmiş bir talep olmadığını farz edelim. İçlerinden yalnızca bir ya da ikisi politika belirleyicilerinin önlerinde kendilerini beklemekte olan görevle ilgili -ya da bu görev üzerinde etkili- olan, düzinelerce farklı türde popülasyon verisi olduğu açıktır. Bu veriler nelerdir ve ne derece ayrıntılarına girilmesi gerekmektedir?

Gözlem ve araştırma faaliyetindeki kişiler, en verimli olacak saldırı hattını bulmak üzerine asıl problemleri üzerinde düşünüp taşındıkça bir rehberlik arayışında olacaklardır. Bu rehberlik hem kendi asıl problemleri hakkındaki bilgi ve kavrayışları arttıkça kendi içlerinden, hem de hizmet etme çabası içerisinde oldukları politika belirleyici, plânlamacı ya da idarecilerden gelmelidir. Şimdi bu rehberlik problemini, gözlem faaliyeti içerisindeki kimseye gözüktüğü biçimi ile ele alalım.

Bu kimse, Büyük Frusina'nın Hristiyanlık dinini yayma misyonu programını Kongo'ya genişletmekte olduğu bulgusunu ortaya çıkarmıştır;

Kongo'nun büyük uranyum kaynaklarına sahip olduğunu bilmektedir; kendi kendine şunu sorar, arada bir bağlantı var mı? Araştırmaya dalışı, din kardeşi Nepomuk'un jeoloji alanında yapmış olduğu çalışmalarla bir Nobel ödülü kazandığını ortaya çıkardığında da, bir bağlantının olduğunu görür; en verimli olacak saldırı hattı bir yönünü kendisine göstermiştir. Şimdi artık Büyük Frusina'nın Kongo'dan uranyum almaya çalıştığı ve din kardeşi Nepomuk'un da Büyük Frusina'nın bir ajanı olduğu şeklinde bir hipotezi vardır. Bu noktada dışarıdan rehberlik alması gerekir. Hizmet vermekte olduğu kimseler başka hangi saldırı hatlarını verimli olarak görüp işaret edeceklerdir ve eğer bu hatlardan falancası Büyük Frusina tarafından gerçekleştirilmekte olan kötü maksatlı bir faaliyete işaret ederse burasıyla ilgili olarak ne yapmak niyetindedirler?

Çin'in popülasyonu üzerinde çalışmakta olan araştırma görevlileri söz konusu olduğunda, sıralama tam manası ile tersine dönebilir. Yön arayışlarında hiç gecikmeden politika belirleyicilerine geri dönecek ve saldırı hatları ile ilgili tavsiyelerini soracaklardır. Aynı zamanda politika belirleyicilerine görevlerini şekillendirmelerini nasıl görmekte olduklarını ve eski politikayı revize etmekteki amaçlarının ne olduğu sorularını da soracaklardır. Eğer sorularına cevap alabilirlerse, asıl problemi, probleme verilen bir cevabın üstleri açısından pratik faydaya sahip olacağı bir biçimde ifade edebilirler. Dahası, yapmakta oldukları araştırmada ilerleme kaydettikçe, ana temaya olan âşinalıklarından kaynaklanan, ve politika belirleyicilerin hiçbir zaman kendilerinin varamayacak oldukları türde, yararlı hipotezler elde edeceklerdir.

Fakat söz konusu olan metodolojik problem, kendi içlerinden gelen bir rehberlikle alâkalı bir problem değildir. Dışarıdan, istihbaratçıların üretmeye çalıştıkları bilginin kullanıcılarından gelen rehberlik ile bir ilgisi vardır. Bu, istihbarat işinin bütününün ciddi problemlerinden bir tanesidir ve benim de bir sonraki bölümün önemli bir kısmını ayırmış olduğum bir problemdir. İstihbaratı üretenlerle istihbaratı tüketenler arasındaki ilişkinin eşitsiz olduğunu; istihbaratın, üreteceği neticenin faydalı olmasını sağlayabilmek için sahip olması gereken türdeki yardım ve rehberliği almayı çoğu zaman

imkânsız bulduğunu ve bu rehberliğin eksikliğinin yol açtığı en feci sonuçlardan birinin vuku bulduğu yerlerden bir tanesinin de istihbarat sürecinin tam da bu ikinci evresi olduğunu söylemek, bu noktada yeterli olacaktır. İstihbarat organizasyonu ne için çalışmakta olduğunu, elde edeceği neticenin hangi maksada hizmet etmesinin amaçlandığını ve hangi türde araçlar kullanılarak hangi türde bir hareketin tasarlanmakta olduğunu bilmedikçe, asıl problemin analiz ve uygun bir biçimde formüle edilme süreçleri de, bununla orantılı olarak sıkıntılı olacaktır.

3. Üçüncü Evre, verilerin toplanması

Verilerin toplanması, bütün istihbarat işinin en karakteristik faaliyetidir. Veri toplanmadan bir gözlem faaliyeti yapılamayacağı gibi, araştırma da olamaz. O halde, bir istihbarat organizasyonunun, geniş kapsamlı ve sistematik bir toplama çalışması yapmadan varolması mümkün değildir. Ne var ki, neredeyse çözümsüzlük derecesinde zor olan ve bu çözülememe durumları ile de devamlı bir yetersizlik kaynağı oluşturan metodolojik problemler de işte tam bu görevde yatmaktadır.

a. İçlerinden en kolay olanı ile başlayayım. Bu, profesyonel ekibin bir üyesinin bir kısım araştırmaya giriştiğinde karşı karşıya kaldığı metodolojik problemdir. Önündeki asıl problemin bir kaba taslağını çıkardıktan sonraki aşaması, kendi organizasyonunda ve diğer istihbarat organizasyonlarında konu ile ilgili hangi verilerin mevcut olduğuna bakmak olacaktır. Kendi dosyalarının gayet iyi durumda olduğunu ve teşkilatının da uygun bir biçimde endekslenmiş dökümanlardan oluşan bir merkezî kütüphanesinin olduğunu varsayalım. Kısa bir süre içerisinde eğer tabiri caizse kendi iyeliğindeki materyalleri toparlayabilir. Bu materyaller, ve aynı zamanda sağduyusu da gösterecektir ki, yakınlardaki diğer komşu istihbarat organizasyonlarında da bunların benzeri başka materyaller bulunmaktadır. Bunlara ulaşmak zorundadır. İsteklerini kendi organizasyonundaki veri toplama özel yetkisine sahip bir başka kişiye iletmesi gerekmesi ve diğer organizasyonların endekslenmiş dökümanlardan oluşan merkezî

kütüphaneleri olmaması durumlarında bunlara ulaşmanın güçlüklerinden daha önce söz etmiştim. Dolayısı ile, istihbarat organizasyonlarının muhtemelen veri toplama fonksiyonunu merkezî bir hâle getirme girişiminde bulunacak oldukları ve dökümanlarının merkezî bir endeksini korumakta olmamalarının da muhtemel olduğu gerçeği araştırmacımızın önünde önemli bir bariyer oluşturmaktadır.

b. Bu süreçte daha ileri bir aşamaya geçmek üzere, varsayalım ki, bu profesyonel ekip üyesi, teşkilatının merkezinin bulunduğu şehirdeki kaynakların tümü ile görüşmesinin sonrasında dahi hâlâ incelemesi gereken birkaç cevaplanmamış temel soru bulunmakta olduğunu keşfediyor. Bu durumda saha çalışmasındakilerle iletişim kurması gerekir; öğrenmesi gereken şeyleri yabancı bir başkentte bulunan birine izah etmeye çalışmalıdır. Şimdi, eğer telefonun öbür ucundaki şahıs daha önceden merkez ofiste çalışmış ise, merkez ofisin işleyişi hakkında bir fikre sahipse, buradaki ekibi şahsen tanıyor ise ve eğer ayakları da yere basıyor ise, kendisinden ne yapmasının istendiğini daha kolaylıkla anlayacak ve bunu da, neyin doğru ve uygun olduğunun bilinciyle ve verimli ve hızlı bir biçimde yapacaktır. Talimatları (ki bu talimatlar steno ile yazılmış olarak verilebilir) kavrayacak ve merkezdeki ekibin sanki denizaşırı bir projeksiyonu, bir izdüşümüymüş gibi hareket edecektir. Ancak eğer merkez ofiste hizmet vermemiş ve bunun yerine, atandığı yurt dışı görevine merkezdeki problemler hakkında uygun olduğu şekilde değil de özet bir biçimde bilgilendirilmiş olarak gitmiş ise, bu durumda güçlükler yaşanabilir.

c. Sorun, arzu edilen şeyin ne olduğunun, bir mektupla ya da mesajla tam ve kesin bir biçimde anlatılmaya çalışılması, ve üstelik, sıfırdan başlamakta olan birine anlatılmaya çalışılıyor olması ile başlar. Bu nevi veriler için bulunulan taleplerin, ayrıntıları ile açıklanmış olması ve, sonuca ulaşılabilmesi açısından da bir aciliyetin söz konusu olduğu ve önemli olduğu anlamını özünde taşıyor olması ve karşıdakine nakletmesi gerekir. Bunlar çok zaman alır. Eğer kısa, direkt ve katı

üsluplu emirler olmanın ötesine gidemezlerse, muhtemelen formalite gereği, mekanik ve baştan savma bir biçimde ele alınacaklardır.

Sorun, talep, mesajı alan kişinin yabancısı olduğu bir konu ile ilgili olduğunda daha da büyür. Merkez ofis yabancı bir resmî memurla teknik bir konuda, sözgelimi demografik bir mesele hakkında mülâkat yapılmasını ya da birinin bilimsel bir kongrede denetleme yapmasını ve rapor yazmasını istiyor olabilir, ancak o sahada bulunan kişi buna uygun olan türde bir meslekî eğitim almamış, ya da hiç meslekî eğitim almamış olabilir ve bu durumda talepte bulunulmuş olan konuyla başa çıkmakta tam olarak yetersiz kalıyor olabilir. Ya da, çok büyük ihtimalle, sahada bulunan ekip kendilerine en yüksek seviyede önemli gibi gözüken daha önceki bir talebi başarıyla yerine getirmek için tam anlamıyla işin içinde boğulmuş haldedir.

Yukarıda sözü geçen türdeki problemi, veri toplama problemlerinin en kolayı olarak tanımladım, çünkü, birkaç basit sağduyu, bilinç ve pratik zekâ kaidesi ile muhtemelen bu problemin üstesinden gelinecektir. Ancak bu kadar kolayca halledilemeyecek olan diğer bazı problemler vardır. Bunlar istihbaratın gözlem safhasına özgü problemlerdir.

Stratejik istihbaratta gözlem faaliyetlerinde bulunan kuvvetten ilk plânda ABD'nin gerçek, hayali ya da potansiyel düşmanlarını ve kendisine husumet besleyen hasımlarını izlemesi ve faaliyetlerini rapor etmesi beklenir. İkinci plânda, gözlem kuvvetinin, uygulamakta olduğumuz politikaların başarısını daha ileri noktalara taşıması hesaplanmış olan, daha az dramatik türde bilgileri elde etmesi gerekir. Gözlem kuvvetinin, bu her iki çalışma çizgisinin de belirli açılarında gizli olarak çalışması gerekmektedir. Ya da başka bir biçimde ifade edecek olursak; gizli olarak çalışma donanımına sahip olmayan bir gözlem kuvveti, görevinin küçük ancak had safhada önemli bir parçasını icra edemez. Genel anlamda diyebiliriz ki, diğer bir devletin devlet sırrı olarak görmekte olduğu bilgileri ulaştıramaz. Bu sırların çoğunun anlaşılması yalnız ve yalnız kendileri de birer devlet sırrı olan, üstün nitelikte metotlarla mümkün olabilir. Öyleyse, istihbaratın üretmesi gereken bilgilerin önemli bir parçası yüksek seviyede geliştirilmiş gizli teknikler

kullanılarak toplanmaktadır. İstihbarat sürecinin veri toplama aşamasının belki de başlıca metodolojik problemi de işte burada başlamaktadır.

Başlangıcını gizli izleme faaliyetleri gösteren kuvvetin ayrı tutulması oluşturur. Bu ayrı tutmayı, gizliliğe duyulan ihtiyaç gerektirmektedir. Mutlak olarak en az sayıda insanın operasyon hakkında bir şeyler biliyor olması ve operasyonun her hareketine azamî derecede ihtiyat ve gizliliğin eşlik etmesi gerekir. Ancak bu gizli izleme faaliyetleri gösteren kuvvet, takibini dikkatli, zekice ve kurnazca yapmaması durumunda, kendi kendinin en kötü düşmanı haline gelebilir. Zira, güvenlik mekanizmalarının en önemli rehberlik hatlarından bazılarını kesmesine olanak verir ise, kendi varoluş sebebini ortadan kaldırmış olur. Bu rehberliğin tabiatı ile iki kaynaktan gelmesi gereklidir: Direkt olarak istihbaratın nihaî tüketicisinden, ya da, istihbarat operasyonunun, istihbarat tüketicisinin yardıma gitmiş olduğu açık kısmı vasıtası ile, dolaylı bir biçimde nihaî tüketiciden. Gizli izleme faaliyetlerinde bulunmakta olan istihbarat kuvvetinin elemanları ile, üretmekte oldukları bilginin dolaylı ya da dolaysız tüketicileri arasındaki ilişki kesintiye uğrayacak (ve bunun uzun süreli bir kesinti olması gerekecek) olursa; iletişim, sadece yazılı olarak gerçekleştirilme derecesinde resmîleşecek olursa; adam adama görüşmeleri mümkün kılan resmiyetsizlik kaybedilecek olursa, en önemli görevlerinden bazılarının yerine getirilmesi pratik olarak imkânsız hâle gelir. Bulunulan bilgi talepleri, tüketicinin bîhaberliği yüzünden, organizasyonun sahip olduğu yetenek ve kapasiteyi dikkate alamayan ruhsuz emirler durumuna gelir. Tüketici, organizasyonun sunmak için gereken hazırlıkları ve düzenlemeleri yapmış olmadığı bir istekte bulunabilir veya o kadar geniş bir dağılım içinde bilgi ister ki organizasyonun tüm kaynaklarının toplamının aylarca tamamen bu iş için konuşlandırılması gerekir, veya elde edilebilir olsa bile harcanacak çabaya değmeyen bir şey isteyebilir. İçinden geçilmesi imkânsız yüksek gizlilik duvarları varken, tüketici, organizasyonu gerektiği gibi ve doğru şekilde kullanmakta büyük güçlük çeker ve organizasyon da kendini, tüketiciye en büyük faydayı ve işe yararlığı sağlayacak olan çizgi üzerinde ve o hat boyunca bir şekle sokmakta eşit derecede büyük bir zorluk yaşar. Mütemadiyen, yanlış bilgileri toplayıp doğru olanları toplamama tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Bu tehlike, gizli istihbaratın çalışma biçiminin bizzat kendisi ile daha da yoğunlaşır. Görevi, hayli karmaşık tekniklere sahip olmasını icap ettirmektedir; bir kaynağa doğru biçimde yaklaşmak, kaynağın "geliştirilmesi",[2] kaynağın, bir kez geliştirildikten sonra, korunması, kendi iletişim ve haberleşmesinin güvenliği ve güvenilirliği ve benzeri gibi. Bu tekniklerin güvenlik bariyerleri ile izole edilmiş bir halde mükemmel duruma getirilmesi, bazen bir kendi sonunu getirme tehdidi taşır. Teknisyenin tüm dikkatini meslek hilelerine vermiş olması anlaşılabilir ancak sonuca ulaşmak için kullandığı araçlarla sonuçları birbirine karıştırmasını mazur görmek güçtür. Gizli istihbaratın kolay ve çok daha kazançlı çıkacağı bir kaynağı kullanmayı ihmal ederken zor ve daha az kazançlı çıkacağı bir kaynağı kullanmış olduğu kayıtlı vakalar bulunmaktadır. Operasyon, kendi güvenlik düzenlemelerinin oluşturduğu sis tabakasının gerisinde kendi rotasını takip etmekte özgür olmasa, bu türde yanlış veri toplamalar, ihtimal o ki, çok daha az meydana gelirdi.

4. Üçüncü Evre, verilerin değerlendirilmesi

Eğer istihbarat dili daha tam ve kesin olsaydı, "değerlendirme" sözcüğü yerine "eleştirme" sözcüğünü kullanabilir ve eğer "verilerin eleştirilmesine" olanak tanınmış olsa biraz daha fazla kesinlik ve süratle daha ileri noktalara hareket edebilirdik. Eleştirmek sözcüğü yeni ve kurulu (kabul edilmiş) olan bir şeyin daha eski ve daha kurulu (kabul edilmiş) olan bir şeyle karşılaştırılması anlamına gelir. Yeni olan, nasıl eski olanı kadar iyi olabilir mi? Bu anlamda en iyi eleştirmen, defter-i kebirinde, kabul görmüş olanlar sütununun karşısında en fazla sayıda şeyin yazılı olduğu ve doğru düşünüş şekline sahip olan kişidir, zira, yeni olan bir şeyler önüne geldikçe bunların geçerliliğine değer biçmek üzere dolaylı ve dolaysız karşılaştırmalar yapa-

[2] "Geliştirme" sözcüğünün burada kullanıldığı manada anlamının ne olduğu ile ilgili olarak, bkz. Richard Hirsch, Sovyet Casusları (New York,1947), özellikle Bölüm 16. Rusların Ottawa'da ülkelerine ihanet etmeye kandırmış oldukları kimseler, ülkelerine para için ihanet etmemişlerdi. İhanet etmişlerdi, çünkü, beyinlerinin incelikli ve ısrarlı bir biçimde yıkanması neticesinde böyle yapmakla insanlığa faydaları dokunacağından emindiler. Bir kaynağı körlemesine nakit parayla ödüllendirme yolunu kullanmadan "geliştirmenin", pek çok diğer yolu bulunmaktadır.

bilecektir. Dolaysız metotla bir değerlendirme yaptığında, başka bir deyişle, örneğin Büyük Frusina'nın çelik kapasitesini 45 milyon ton olarak belirleyen raporu, şüphe götürmez güvenilirliği olan diğer kanıtlardan bu kapasitenin 36 milyon ton olduğu bilgisine sahip olması sebebiyle kabul etmeyip geri çevirdiğinde onun doğru ve gerçek bilgiye sahip olduğu söylenebilir. Dolaylı metotla bir değerlendirmede bulunduğu, diğer bir deyişle örneğin Büyük Frusina' nın rekoltesini yılda 30.000 olarak belirleyen bir raporu, böyle bir rakamla bu ülkenin ne yapabilecek olduğunu anlayamadığı için kabul etmediği vakit ise, iyi bir yargıya varmış olduğunu ümit etme duyusunu kullanmaktadır.

İstihbarat işinin araştırma yönünde, toplanmış asıl problemle ilgili verilerin, elbette ki içinden bir hipotezin ortaya çıkacak olduğu bilgiler haline gelmeden önce eleştirisinin yapılması gerekir. Eğer doğruluk taşımayan veriler geri çevrilmez ise ortaya çıkacak hipotez de buna uygun olarak doğruluk taşımıyor olacak ve nihayetinde ortaya çıkacak olan resim bütünüyle yanlış olacaktır. Söz konusu metodolojik problem, özüne inildiğinde, kısaca, bir eleştirmen uzmanlığı, eleştirmenin bilgi ve anlayışının genişliği ve eleştirmene verilere değer biçmesinde sonuca ulaşması için tanınmış olan özgürlük sorunudur. Belki de, daha önce bahsetmiş olduğumuz bir problemde olduğu gibi bu da bir metodoloji problemi olduğu kadar bir yönetsel problemdir aynı zamanda. Ancak önemli olan nokta şu ki, kendisini bir nevi montaj hattı temel ilkesine dayalı bir biçimde çalıştırmak ve işletmek çabasında olan ve yüksek sınıf profesyonel ekibin yerine yönetim tekniklerini koymaya çalışan bir istihbarat işi, başlı başına önemli bir konu olan verilerin eleştirilmesinde çok büyük bir ihtimalle düşük performans sergileyecek ve başarısız olacaktır. Bu, gerçekleştirmeye çalıştığımız uğraşta yokluklarında ilerleme kaydedemeyecek olduğumuz, bilgi ve tecrübe sahibi çok fazla uzmanı kaybetmiş olduğumuzu söylemenin bir başka yoludur.

Bununla beraber, değerlendirme alanında yalnızca istihbarat işine has olan ve metodolojik bir problem olarak adlandırılması doğru olacak bir problem vardır. Bu problem, gözlem operasyonunun sonucunda üretilen

neticenin, tüketicilere iki yolla dağıtılıyor olmasından ortaya çıkar. Bu dağıtım yollarından biri bitirilmiş derleme veya raporlar ya da günlük veya haftalık özetler vasıtası ile yapılan dağıtımdır. Yeni bilgiler uzmanın masasına konulur; uzman bunların eleştirisini yapar, önemli olup olmadıklarına dair bir yargıya varır, bunları bir gün önce ya da önceki hafta eline geçmiş olan diğer verilere katar, üzerlerine açıklayıcı ve katkıda bulunacak notlarını ve önemli ve etkili bulduğu noktaları ekleyip tüketicinin eline gönderir. Bu faaliyet "rapor etmek" olarak adlandırılabilir ancak görülebildiği üzere araştırmanın tüm unsurlarını içerisine almaktadır.

Gözlem operasyonunun sonucunda üretilen neticenin İkinci dağıtılma yolu ise çok daha az bitirilmiş bir formdadır. Veri toplayıcılar edinmiş oldukları verileri bir tür aracıya geçirirler. Aracı kaynağın güvenilirliğine ve içeriğin doğru ve sağlam oluşuna göre bu verileri derecelendirir, daha sonra direkt olarak tüketiciye ya da kendi organizasyonunun araştırma ekibine ve diğer istihbarat organizasyonlarına dağıtımını yapar. Böyle bir aracının var oluşunun görünüşteki tek sebebi gizli bir biçimde toplanmış olan verilerle uygun şekilde ilgilenmesidir. Organizasyonunun, kaynaklarını koruması gerekmektedir. Ancak, -nasıl mevcudiyet kazanmış olursa olsun- aracı gerçekte kaynağın kimliğini silmenin çok ötesine gitmektedir. Verilerin güvenilirlik derecelendirmesini yapmaya kalkışmaktadır. Bunu yapmasında ona tuhaf bir takım düşünme kalıpları rehberlik eder.

Standart uygulamalara göre, aracı, değerlendirmelerini yaparken çok kısıtlı bir dil kullanmakla sınırlı tutulur. Kaynağın güvenilirliğini A, B, C ve D harfleri ile, içeriğini de 1, 2, 3 ve 4 rakamları ile derecelendirmesine izin verilir. Dolayısı ile A-1, hiçbir cilası ve süsü olmayan bir doğruluk ve gerçeklik taşımakta olan ve direkt olarak ilgili kişiden alınmış bir rapor olduğunu gösterir. Daha az güvenilir kaynaklardan alınmış ve daha az doğruluk taşımakta olan veriler ise B-2, C-4 vesaire olarak derecelendirilebilirler. Eğer ki veriler bir dökümandan, bir gazeteden, bir basın duyurusundan ya da buna benzer bir kaynaktan gelmiş ise, bir ekolden gelen eleştirmenler bunların değerini basitçe tek bir "dökümanter" kelimesi ile isimlendirirler. Aracılar, yorumlarını bu temel kodların ötesinde daha uzun ve ayrıntılı bir biçimde

belirtmemek konusunda ısrarcı olmuş ve pekâlâ daha uzun ve ayrıntılı olabilecek olan diğerlerine de bunu yapmalarının yasak edilmesini sağlamak için ellerinden geleni yapmışlardır. Bu prosedüre, işlenmemiş ve ham olan bir malın sağlayıcıları olmaları ve görevlerinin de bu malı mümkün olan en işlenmemiş ve ham hâli ile dağıtmak olması mesnedi ile sıkı sıkıya bağlıdırlar.

Eğer bu argümanın bir gücü var ise, aracıların kendisi bunu çürütmek ve inkâr etmek için çok fazla şey yapmaktadır. Çünkü malın dağıtımını ham ve işlenmemiş haline yaklaşık dahi olmayan bir biçimiyle yapmaktadırlar. Üzerinde düzeltmeler yapmakta, kısaltmalarda bulunmakta, değişiklikler, ya da daha başka ve basit bir tercüme yapmakta ve eğer gerekli ise kaynağının üzerini örtmektedirler. Daha da kötüsü, sık sık gözlem noktasını kaybetmektedirler – bunu bir nevi bilginin yan yatması olarak da adlandırabilirsiniz- komünist gazete L'humanit'nin merkezindeki makinalı tüfeklerin sayısının ne olduğunu söyleyen, Fransız Komünist mi, Sosyalist mi yoksa Sağcı bir kaynak mıydı, ya da, Vatikan'dan gelen yeni politik talimatları anlatan, hangi kaynaktı? Bu, tüketicinin masasına gittiğinde, ancak yarı bitmiş bir sağlamlık ve fayda taşıyor olabilen bir bilgidir.

Kaynakların değerlendirilmesi aracının, geçerlilik ve bir değer taşıyan bir hizmeti olabilir. Eğer kaynak iyi olduğu bilinen bir kaynak ise ve ne pahasına olursa olsun korunması gerekiyorsa, A derecesi ile sınıflandırılması yardımcı olur. Ancak bu sadece aracının neden bahsetmekte olduğunu bildiği müddetçe ya da kaynağın sağlam oluşunun içerik üzerinde bir etkisi olması durumunda yardımcı ve geçerlidir. Aracıların çoğu kez kaynağın güvenilirliği üzerinde bağımsız bir çizgileri bulunmamaktadır ve bunun böyle olduğunu kabul ve itiraf etmek yerine kaynağı içeriğin görünürdeki güvenilirliğine dayanarak derecelendirmeye geçmektedirler. Bu kısır döngü içerisindeki hareket ne yardımcı olur ne de bir geçerliliği vardır.

Kaynağın yetkili elden değerlendirilmesinin taşıyacağı değer bir yana, bu prosedür içerisinde soru işareti uyandıran, şüpheli o kadar fazla unsur bulunmaktadır ki nereden başlayacağımı pek bilemiyorum. Esasen, eğer bu

aracılar ellerindeki ürünü istihbaratın esas tüketicileri olan ve verileri daha öte ve sistematik bir eleştiriye tâbi tutmaksızın kullanma eğiliminde olan kişiler arasında yaymamış olsalar, kendimi böyle bir başlangıç yapmak mecburiyetinde de hissetmem. Ne var ki, değerlendirmesi yapılmış veriler bu tüketici grubunun eline ulaşır ve onlar da muhtemelen karşılarında duran bu değerlendirmeyi kabul edecek ve bunun uzantısında da yanılgıya düşeceklerdir.[3]

Değerlendirmenin kendine özgü ve tuhaf unsurlarından ilki aracıların kendisidir. Ne gizli bir şekilde yürütülen operasyonları yönetmekte olan, ne de gelmekte olan bütün materyalleri görmek zorunda oldukları bir yerde oturmakta olan bu insanlar kimdir? Gelmekte olan bütün materyaller ile kastettiğim, hem açık kaynaklardan (gazeteler, hükümet raporları, yabancı radyo yayınlarının yazılı kopyaları vesaire) açık bir şekilde toplanmış olanlar hem de başka gizli kaynaklardan gizli bir şekilde toplananlardır. Aracılar, bulundukları yerde, –bir uzmanlık alanında sürekli bir biçimde ve kendisini öne atarak çalışmakta olan- bir operatörün saha deneyiminden de, bir araştırmacının masa başı deneyimlerinden de izole edilmiş görünümü vermektedirler. Roma'da yaşamakta olan ve zamanının tümünü İtalya'nın ürettiği politikalarla ilgili veriler toplamakla geçiren birinin nasıl yüksek bir eleştiri hissi geliştirebildiğini anlayabiliyorum. Kendi uzmanlık alanına giren verilere dalmış olan ve meslekî yaşamının her anında kendisi ile ve diğer insanların hipotezleri ile adeta engelli bir yarışta koşmakta olan, Washington'daki bir araştırmacının yüksek bir eleştiri hissine ve bir çok eleştirel yeteneğe sahip olmasını da anlayabiliyorum. Ancak çok geniş bir dağılım içerisindeki materyali, derecelendirmek haricinde hiçbir şey yapmaksızın, pasif bir biçimde gözden geçirmekte olan bir insanın, nasıl olup da gereken eleştirel hisse sahip olduğunu bir türlü anlayamıyorum.

[3] Buna eş değer bir tehlikenin de hatırdan çıkarılmaması lazım gelir. Meşgul bir tüketicinin bu formdaki materyali okumaya zamanı veya isteği olmayabilir –ki durum böyle olduğunda kötünün yanında iyiden de yoksun kalacaktır.

Değerlendirme işinin kendine özgü bir başka unsuru da, yukarıda sözünü ettiğimiz son durumla benzerlikler taşımaktadır. Sosyal bilim verilerinin göreceli olmayan tek bir değerleri olduğu yani "Mr. Truman 1948'de demokrat partiden aday olmaya çalışacak," verisinin, "Bütün fizikî cisimler düşüşlerinin ilk saniyesi içerisinde mutlak boşlukta onaltı feet düşecektir" verisi ile aynı sınıflamada olduğu, eğer Mr. Hannegan ilk veriyi veriyor ise bunun Dr. Milikan'ın ikinci veriyi veriyor olması ile aynı şey olduğunu öneren varsayımda buna rastlanabilir.

Bir adım daha ileri giderek örneklemek istersek: Savaş sırasında, A-3 olarak derecelendirilmiş olan ve 1943 kışında Amerika'nın, Cezayir'deki Oran şehri yaşayanlarının güvenliğini sağlamakta gösterdiği başarısızlıktan bahseden bir doküman elden ele yayılmıştı. Kaynağa A derecesi verilmişti çünkü duruma âşina biri olarak gözüküyordu; içerik güvenilir olmadığı şeklinde derecelendirilmişti çünkü değerlendirmeyi yapan kişi Oran'da şartların gösterildiği kadar kötü olmadığını biliyordu. Bu dökümanı alanlardan, sistematik eleştiri için oldukça donanımlı olan birisi, konuyu kurcalamaya başladı, ta ki kaynağın önemli bir Fransız resmî memurundan başkası olmadığını ve dökümanın da onun kayıt dışı konuşmalarından birinin metni olduğunu tespit edinceye kadar. Şimdi artık bu resmî memur tartışma götürmez bir biçimde meseleyle ilgili A dereceden bir kaynaktı; kendisine ilk elden bilgi vermekte olan kimselerden ya da kendi tecrübelerinden hareket ederek durumun ne olduğunu tam olarak biliyor olmalıydı. Ancak Amerika'nın idaresi altındaki Oran ile ilgili olarak söylediği şeyler, doğru bile olsa, göreceli olarak az önem taşımaktaydı. Bu dökümanın önemli tarafı, Amerikalılara yöneltilmiş olan bu sert tenkitlerin, dost ve yakın ittifak içinde olduğu iddia edilen önemli bir kişiden geliyor olmasıydı. Oran ile ilgili bir kaynak olarak önemi, bu resmi görevlinin kendisinin husumetini, kötü tabiatını ya da hatta hafif bir lânetini gösteren bir kaynak olarak taşımakta olduğu önemin yanında hiç kalıyordu. Dökümanın bir kullanım biçiminin, ki esas kullanımı bu yönde olmalıydı, kodlanmış olan değerlendirme ile üzeri örtülmüştü. Değerlendirmenin, önemli bir kullanıma hizmet edebilmesi için, dikkatleri dökümanın yazarına çekmesi gerekirdi. Eğer doküman kimliği

korunacak olan bir gizli ajanın çalışması sonucu Amerikan istihbaratının eline geçmiş olsaydı değerlendirme bir yerine dört ya da beş cümle gerektirirdi. Ancak farz edin ki, bu cümleler ajanı tehlikeye atmaksızın yazılamıyordu, bu, bir A-3 değerlendirmesi yaparak tüketiciyi yanıltmak için yeterli sebep midir? Benim buna cevabım hayır olurdu. Bana kalırsa, eğer aracılar problemi ele almak için başka metotlar akıl edemiyorlardıysa, bu işten ellerini eteklerini çekmeleri gerekirdi.

Değerlendirmede yaşanan durumun doruk noktasına varmasında tamamlayıcı özellik taşıyan diğer kendine özgülük de gazete kupürlerinin, dökümanter kelimesi kullanılarak değerlendirilmesidir. Bunun hangi amaca hizmet ediyor olabileceği konusu beni hep şaşırtmıştır. Ayrıca, kupürün çoğaltılmış kopyasından gazetenin isminin çıkartılması alıcı açısından tam anlamı ile, onaylanması ya da hoşnut olunması mümkün olmayan bir durumdur. Bu isim olmadan belki de bilginin kendi değerlendirmesini yapabilmesinde en yararlı olacak bölümünden yoksun kalmış olacaktır. Örnek olarak, Henry Wallace'ın 1948'deki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde on milyon oy toplayacağı tahmininden New York Times'ın mı yoksa Daily Worker'ın mı sorumlu olduğunu bilmek istemez miydiniz? Yoksa "dökümanter" olarak nitelendirilmiş olmasıyla yetinir miydiniz?[4]

5. Beşinci Evre, hipotez anı

Hipoteze giden yolda arzu edilen, ne zaman meydana çıkacak olursa olsun, nitelik ve niceliktir. Arzu edilen şey, verilerin çok sayıda olası yorumu, çok sayıda çıkarım, ya da genel anlamda yine başka kavramlara dayalı olan ve başka kavramları üreten çok sayıda kavramdır.

[4] Bu uygulamanın mazereti, gazete haberlerine yanlış bilgilerin maksatlı olarak yerleştirilmiş olabileceği ve değerlendirmeyi yapan kişinin de bu komplonun ilerlemesine olanak vermek istememesi biçimindedir. Bu yüzden "dökümanter" kelimesini bir ikaz bayrağı olarak ve yorumlama devam ettiği müddetçe tam anlamı ile nötr olduğunun bir ispatı olarak kullanır. Doğrusu ben bu muhakeme ve mantık yürütme biçimini çok etkileyici bulmadım.

Bir istihbarat organizasyonunun daha fazla ve daha iyi hipotezler meydana çıkarmak için sahip olması gereken iki şey vardır: (1) en üst seviyede yeterlik ve kapasiteye sahip ve göreve kendini içten bir sadakatle adamış bir profesyonel ekip, (2) ilgili tüm verilere erişim ve faydalanma imkânı.

Mahan ve Mitchell'la, Darwin ve Freud'la, Keynes ve Pareto ile aynı dönemde yaşamış ve bu insanların buluşlarını yapabilecek olan ama gerekli eğitim ya da zekâ vasıflarına sahip olmayan pek çok kişi olmuştur. Ancak bu çok sayıda diğer insanın büyük ve önemli olanı önceden tahmin edememiş olmaları bu gerekli olgulara sahip olamamış olmaları yüzünden değildi. Olgular, büyük ölçüde, orada herkesin ulaşabileceği bir yerdelerdi. İnsan ırkının büyük buluşları ihtimamlı, çevik ve meselelerin özünü kavrayan, sorunların derinine inen bir düşünüş biçiminin sonucu olarak ortaya çıkmışlardır; büyük buluşlara imza atanların böyle bir düşünüş yeteneğine sahip bir beyin yapıları ve entelektüel sorumluluğa göğüs gerebilecek bir dayanma güçleri vardır. Büyük buluşlar, organizasyonel olarak ne kadar yan yana duruyor da olsalar, sayıca çok ikinci sınıf akılla yapılmazlar. Zihinsel sınıflandırılması 5 olan yirmi kişi bir arada bir odaya konduklarında, zihinsel sınıflandırılması 100 olan tek bir kişinin ürettiği fikirleri üretemez. Sanki dehanın kırık kırık parçalarıymışçasına akılları birbirine ekleyemezsiniz ki. İstihbarat işi sanki bunu yapabilirmiş gibi hareket ettiği sürece misyonunu yerine getirebilmesi için zaruri olan türde hipotezler üretemeyecektir.

Bununla birlikte, profesyonel ekibini ülkenin en yetenekli insanları arasından seçmek suretiyle işe alarak oluşturmuş olan bir istihbarat işi de, bu insanlar ilgili tüm verilere erişim ve faydalanma imkânına sahip olmadıkça sağlam hipotezler üretemeyecektir. Bu düzenlemenin yapılması hiçbir biçimde kolay değildir. İki şey yoluna çıkar ve aksaklık yaratır; bunlardan ilki de güvenliktir.

Stratejik istihbaratın ana temalarının çoğunun sosyal bilimler sahasına girmesine rağmen, bu, istihbaratçıların, üniversitedeki araştırma görevlileri ile ya da gazetecilerle tamamen aynı problemleri yaşıyor oldukları sonucunu beraberinde getirmez. İstihbaratçı, bir ulusun güvenliğinin ve refahının

dayalı olduğu devlet sırları ile ilgilenmektedir. Bir sırrın gizlilik derecesinin, bu sır hakkında bilgi sahibi olan insan sayısının işlevi ile ölçüldüğü teorisinin bir uzantısı olarak diyebiliriz ki, üst düzeyde önem arz eden bir sır, çok fazla sayıda insan tarafından ve çok geniş detayı ile bilinemez. Ancak, eğer bir kimse önemli bir sırla ilgili bir mesele hakkında bilinebilecek ne kadar çok şey varsa o kadarını bilmiyor ise sağlam hipotez de üretemeyecektir. Kütüphaneler geniş bloklar halindeki ekonomik verileri operasyonel oldukları gerekçesiyle saklamış ve kendisine vermemiş olsalar Lord Keynes'in hangi noktaya kadar gidebilecek olduğu, ya da akıl hastalıkları hastaneleri gizli kalmaları gerektiği gerekçesi ile kayıtlarını kendisine kapalı tutmuş olsalar Dr. Freud'un ne kadar ilerleme kaydedebilecek olduğu üzerinde tahmin yürütmek herhalde ilginç olurdu. Yine de, istihbarat görevlileri bu -tam da bu türde- argümanlarla mütemadiyen karşı karşıya kalmaktadırlar. Güvenlik, sonuçlar düşünüldüğünde, çok pahalıya mal olmaktadır ve ancak mutlak olarak gerekli olması halinde müdahalede bulunmasına olanak tanınmalıdır. Ofisler arası ve departmanlar arası kıskançlıkların bir kisvesi haline gelmesine imkân verilmemelidir.

Bu kıskançlıklar meselesi, aksaklığa sebep olan şeylerden ikincisidir. Bunu bir sonraki bölümde uzun uzadıya ele alacağım. Burada sadece şu kadarını söyleyeyim ki, sebep ne olursa olsun, sonuçlardan bir tanesi, iyi ve sağlam hipotezlerin karışımlarında bulunan başlıca öneme sahip iki malzemeden bir tanesinin istihbarattan saklanmasıdır.

6. Sonuncu Evre, sunuş

İstihbarat sürecindeki evrelerden sondan bir öncekini (yani hipotezlerin işaret ettiği çizgi üzerinde ve o hat boyunca daha fazla veri toplanması ve bunların test edilmesi aşamasını) atlıyorum, zira, -bu evrede herhangi bir problem varsa da- ikinci ve üçüncü evrelerde kapsam içine alınmamış olan çok az problem içermektedir. Kurulmuş olan hipotezin gerçeğe yeni ve daha iyi bir yaklaşma olarak sunulduğu sonuncu evre ise kendi içerisinde iki önemli problem barındırmaktadır. Bunlar, nihaî ürünün alması gereken formdan dolayı ortaya çıkmaktadırlar. Bu formun en göze çarpan yönü ise, süssüz ve donatılmamış bir kısalığı ve açıklığı gerektiriyor olmasıdır.

Kabul etmek gerekir ki, istihbarat uzun –bazıları yüzlerce sayfa uzunluğunda olan- raporlar üretir, fakat, aynı zamanda okuyucuya bir ya da iki sayfalık özetler sunmayan çok az sayıda rapor, çalışma ya da monografi bulunmaktadır. Bir yönden, esasında olması gereken de budur. Bir sözcük sınırlamasının empoze edilmesi, istihbaratı üretenleri düşüncelerinde açık, ve sunuşlarında da az ve öz olmaya mecbur bırakacak, acelesi olan tüketicinin de o koşuşturma içinde bu bilgileri tüketebilmesine olanak verecektir. Ne var ki sonuç, öyle olması gerekli olsa da, hiçbir biçimde bütün bütün ve tam olarak iyi olmaz. Karmaşık fikir diye bir şey vardır; bu karmaşık fikir denen şey öylesine karmaşık olabilir ki, 250 kelime ile ya da iki tane - rölatif miktarları temsil eden sektörlere ayrılmış daire şeklinde- grafikle, veyahut küçük adam ve küçük makine figürleri ile küçük bir pamuk balyasının dörtte üçlük kısmının bir araya getirilmesiyle izahı mümkün olmaz. Hiçbir fikrin 300 kelimelik bir özete sığdırılamayacak kadar karmaşık olamayacağı üzerinde ısrar eden tüketici böyle yapmakla kendi kendine iyilik ediyor olmamaktadır. İmkânsız olanı istemektedir ve bunun karşılığını da ağır ödemektedir. İki şekilde ödemektedir; gerçekten bir şeyler biliyor olduğuna inanmakla kendini kandırmaktadır ve istihbarat teşkilatının demoralize olmasına da katkı yapmaktadır. Asıl bir problem üzerinde haftalar süren çok zor çalışmalar yapan ve sonunda anlamı rötuşlarda (incelikli muhakemelerde ve farklılıklarda) yatmakta olan bir cevapla çıkagelen istihbaratçılar, tüm gerçek anlamın içine sıkıştırılmış olduğu, kolaya kaçan bir özette oluşabilecek olan gerçek anlamdan sapmalar karşısında incinir ve zarar görürler. Bir dahaki sefere böyle bir problemin üzerine gittiklerinde yorucu ve tüketici çalışma karşısında daha az coşku ve heves hissedeceklerdir ve bunun geri dönüşü de daha zayıf bir çalışma ve çalışmanın ön kısmına sonradan gelişigüzel bir biçimde eklenmiş daha da zayıf bir özet şeklinde olacaktır. Önüne gelen yüzlerce sayfalık bilginin tümünü okumak, tedirgin ve rahatsız durumdaki tüketici için ya da bir aksiyon adamı olan istihbarat görevlisi için tartışma konusu olamaz ama, bir orta pozisyon olduğunun ve bunun bilinmesine izin vermesi halinde tek satırlık bir sayfadan daha fazlasını okumayacağının, en sadık ve çalışkan elemanlarının bir çoğunun kendisinin hizmetinde çalışıyor olmaktan duydukları coşkuyu bir

nebze kaybedecek olduğunun farkına varması onun için tartışılabilir bir mazerettir.

Sunuş aşamasının bir ikinci problemi de dipnot referansları problemidir. İstihbarat tüketicileri, birçok ciddi ve eleştirel okuyucudan farklı olarak dipnot talep etmemişlerdir, aslına bakılacak olursa, istihbarat üreten akademisyenin pratiklikten uzak oluşuna bir başka delil daha olması anlamında dipnota aldırış etmemiş, önem vermemişlerdir. İstihbarat üreten kişinin kendisinin kaynak gösterme ile ilgili problemleri vardır. Biçim kurallarını araştırma metodunu anlamamış kişilerin koyduğu istihbarat organizasyonlarında, referans bilgilerine, bu mesleğe yabancı diyebileceğimiz kişilerden alışılageldik oranda bir karşı çıkış olmaktadır. Yine de, kaynak göstermenin değerinin tam manası ile anlaşılmış olduğu organizasyonlarda dahi, birçok kaynağın güvenlik sebepleriyle gizli tutulması gerekmektedir. Dolayısı ile her iki tarafta da gerekenden az kaynak göstermenin ve kaynakların gerektiğinden az gösteriliyor olmasının iyi ve kötü sebepleri vardır.[5]

Eğer amaç bu işin yanlış yapılması ve sorunların doğması ise, bunu, dipnotsuz, baştan savma ve yarım yamalak yapılmış bir araştırmadan daha kesin bir hâle getirecek başka hiçbir formül bilmiyorum. Baştan savma, yarım yamalak ve dipnotlu bir çalışma da iyi değildir, ancak baştan savma, yarım yamalak ve üstelik dipnotsuz bir çalışma, tehlikeyi, bu mesleğin yabancılarının hayâl etmekte bile zorlanacakları bir biçimde ikiye katlayacaktır. Aşağıda verilen örnek söz konusu edilen durumu anlatan bir vakadır.

---

[5] Kimi organizasyonlar, metnin gerektirdiği ölçüde çok sayıda açık kaynak gösterme, ve gizli ve hassas kaynakların da bir kodlama sistemi ile gösterilmesi uygulamasını geliştirmişlerdir. Bu koşullar altında tüketici, her ne kadar gösterilen kaynaklardan bazıları kendisi için bir şey ifade etmiyor olsa da, oldukça iyi bir şans elde etmiş olur. Kullanılan belirli bir ifade ile ilgili olarak kaynağı bilmek isterse bu konuda aydınlanmak üzere bilgiyi üreten kişiye her zaman için soru sormakta serbesttir. Diğer yanda, üreten kişi görünüşe bakılırsa bundan en çok yaralanan kimse olma konumundadır. Zaman içinde birinin, kullanmış olduğu ifadelerden birine meydan okuması ya da, kendisinin çalışmasını gözden geçirip değişiklikler yapmak veya uzatmak durumunda kalması halinde, önünde kayıtları bulunmaktadır.

İki ülkenin, X ve Y'nin ordu kurmayları, savaş öncesinde, Y'nin kolonilerinden birindeki hava alanları ile ilgili olarak konuşmuşlardı. Y, X'e, bazıları inşa edilmiş halde, bazıları hâlihazırda satın alınmış olan araziler üzerinde inşa edilmekte olan hava alanları ve bir de arazisi satın alındıktan sonra inşa edilecek olan üçüncü bir grubun olduğunu söylemişti. Savaşın patlak vermesi bu konuşmaların içeriğini önemli bir istihbarat ayrıntısına dönüştürdü ve X ülkesinin istihbarat teşkilâtlarından biri bu havaalanlarının adlarını ve yerlerini tam olarak veren ve bu havaalanlarının bir bölümünün hazır durumda, bir bölümünün hâlâ inşaat halinde ve bir diğer bölümünün de yalnızca plan aşamasında olduğuna işaret eden bir rapor dağıttı. Kaynağını belirtmiş, konuşma tarihlerini vermişti. Buraya kadar her şey yolundaydı.

Birkaç ay sonra, bir başka ülkedeki, Z'deki, bir başka istihbarat teşkilatı, koloni üzerine bir rapor çıkarmaya gerek gördü. Raporda havaalanlarına ayrılmış bir bölüm bulunuyordu. İçerdiği bilgiler daha önce yapılmış çalışmadan alınmıştı ancak iki yönde değişiklikler yapılmıştı: Arazisi henüz satın alınmamış olan havaalanlarının bulunduğu araziler meselesi makul gösterilmiş, ve kaynağın belirtilmesi hususu da atlanmış, rapora dahil edilmemişti. Şimdi elimizde faal durumdaki havaalanları üzerine dipnotsuz bir rapor bulunmaktaydı.

Kısa bir süre daha geçtikten sonra Z ülkesinin ikinci bir istihbarat teşkilatı ikinci raporu aldı ve havaalanları verilerini kartlara kaydetti. Bunlar, üzerlerinde, bir havaalanının faal durumda mı yoksa inşaat halinde mi olduğunun belirtilmesi için ayrılmış kutucukların bulunmadığı bir formda basılmış olan kartlardı. Dipnot referansları da taşımıyorlardı. Bu durumda her üç kategorideki havaalanları da aynı (tek bir) kategoriye düşmüş oluyordu. Bu kartlardan alınan bilgilere bakılarak, söz konusu bölgenin gerçekte olduğundan elli, hatta daha fazla havaalanı olduğu düşünülebilirdi.

Z ülkesinin bir üçüncü istihbarat teşkilâtının kuruluşu ve ikincisinin kart dosyalarını miras alışı da bununla aşağı yukarı aynı dönemlere denk düşüyordu. Bu teşkilât da, havaalanlarına ait verileri, haritalar üzerinde pistlerin uzunluğunu ve tiplerini belirten sembollerle göstermek üzere bir teknik

geliştirdiler. Şimdi, orijinal dökümana geri döndüğümüzde, havaalanlarının ortada var olmayan pistleri için herhangi bir uzunluk verilmemişti, ancak, bir havaalanı oluşturmak üzere satın alınacak olan alanın bir mil kare uzunluğunda olacak olduğundan söz edilmişti. Bu veri, bunu takip eden raporların tümünde tekrar edilmişti. Ancak harita çiziciler bölgeye gittiklerinde bunun uygun düşmediğini ve elverişsiz olduğunu gördüler. Bir mile bir millik, kare biçiminde bir pist resmetmek gibi gerçekçi olmayacak bir şey yapmayı arzu etmiyorlardı dolayısı ile bir uzlaşma noktasına vardılar. Biraz sezgilerine göre hareket ederek, biraz da ellerindeki bağlantılı bilgileri bir araya getirip mantık yürütmek suretiyle, pistlerin maksimum uzunlukta olduğu bu yüzden de diyagonal (köşegenel) bir çizgi takip etmeleri gerektiği ve bu durumda da bir milin üzerinde, sözgelimi 7.000 feet (212.8 m) uzunluğunda olmaları gerektiği sonucuna vardılar. Bu nokta üzerinde bir karara varıldıktan sonra, haritalarını çizdiler ve alanlar üzerinde 7.000 ilâ 8.000 feet ((212.8 m. ilâ 243,2 m.) arası uzunluktaki pistleri gösteren bir de sembol belirlediler. Aslına bakılacak olursa, daha sonradan görüldü ki, elli küsür havaalanından yalnızca bir ya da ikisi tam olarak bitirilmişti.

Bu türde hatalar hiçbir biçimde bütünü ile bir dipnotun noksanlığına atfedilemez, ne var ki, bana kalırsa dipnotların noksanlığı bu hataların meydana gelme olasılığını düşündürücü ölçüde arttırmıştır. Ayrıca, dipnotların noksan oluşu, veriler üretici- tüketici- üretici- tüketici zincirinde gidip geldikçe, asıl hatanın düzeltilmesini de gittikçe daha güç bir hâle getirmiştir. Harita çizilinceye kadar, hatanın bulunup çıkarılması için, en dikkatli ve profesyonel anlamda en yetenekli elemanın, sanki harcayacak zamanı varmış gibi, uzun saatlerini vermek durumunda kalması gerekmiştir. Tüm bunlara rağmen uğranılan zarar düzeltilememiş, geri dönüşü olamamıştır, zira,Y kolonisindeki havaalanı durumu üzerine yapmış olduğu daha doğru ve temkinli değerlendirmenin, hatalı raporları alıp okumuş olan tüketicilerin tümünün eline ulaşmasını, ya da, bu değerlendirme eline ulaşmış olanların tümünün, burada durumun daha doğru ve gerçek biçimde resmedilmekte olduğuna ikna edilmesini beklemek ihtimal dahilinde değildir.

Yukarıda ele almış olduğum metodolojik problemler en can sıkıcı olanlar gibi görünmektedir. Ancak benim burada yer vermiş olduğum katalog

çok geniş kapsamlı ve bütün ayrıntılara giren bir katalog değil. Başka problemler de var ve buraya kadar üzerinde düşünülmüş olan problemlerin başka yönleri de bulunmakta. Tüm bunlar bir araya geldiğinde istihbarat uğraşını güç bir hâle getiriyor ve istihbarat sürecinin sonucunda elde edilen neticelerin de, çoğu zaman, zaruri kalite standartlarının altında kalmasına sebebiyet veriyor.

BÖLÜM XI

İSTİHBARATI ÜRETENLER VE TÜKETENLER

İstihbarat işinin, istihbaratın kendisi ile, çalışmaları sonucunda ürettiği neticeleri kullanan kişiler arasında doğru ve kurallarına uygun biçimde yürüyen bir ilişki teşkil edilmesinden daha fazla önem arz eden bir evresi yoktur. İlginçtir ki bu ilişkinin kendiliğinden oluşması beklenir, ancak, böyle olmaz. İlişki, bilinçli olarak gösterilen bir hayli ısrarlı ve sürekli gayretlerin sonucunda kurulur, ve ihtimal o ki, gösterilen gayretlerde bir gevşeme ve hafifleme meydana geldiğinde de ortadan kaybolacaktır.

İstihbaratı üretenlerle tüketicileri arasında lâyıkıyla süren bir ilişki had safhada nazik bir konudur. İstihbarat, oluşturulan politikalara, plan ve operasyonlara, mümkün olan en fazla miktarda yardım ve rehberlik almasına yetecek ölçüde yakın olmalı, ancak nesnelliğini ve yargı bütünlüğünü kaybedecek kadar yakınında da olmamalıdır. Bu son cümle, bunu takip eden sayfalarda ayrıntıları ile açıklanacaktır.

Yardım Ve Rehberlik Alma Problemi

Bu kitabın başlıca önermelerinden biri şöyle özetlenebilir: Burada ele alınmakta olan türde bilgi, doğru ve tam olmadığı ve zamanında temin edilmediği takdirde ve varolan ya da yaklaşmakta olan probleme uygulanabilir olmaması durumunda, faydasızdır. Bu önermede, istihbaratın yalnızca

bilginin hatırı için bilgi olmadığı, istihbaratın, bir pratik meselesi olma anlamında da, harekete geçmek için bilgi olduğu olgusu kabul edilmektedir. Bu fonksiyonun yerine getirilebilmesi, istihbarat ekibinin, diğer birimlerde de -sözgelimi politikalar, planlar ve operasyonlar oluşturmakla görevlendirilmiş departmanda da- ele alınmakta olan konu hakkında oldukça fazla bilgi sahibi olmasını ve bu diğer birimlerden sağlanabilecek olan en fazla yardım, rehberlik bilgisi ve koordinasyonu da almasını gerektirir. Yardım ve rehberliğe duyulan gereksinim çok açıktır zira eğer istihbarat ekibi bir hareketin planlandığı ve yürütülmekte olduğu dünyaya kapalı ise, ürettiği bilgiler de iş görmeyecek, ihtiyacı karşılamayacaktır.

Rehberlik ve yardım kelimelerinin taşıdığı anlam hususunda daha açık olayım. İstihbaratın, verilen belirli bir görevde layıkıyla rehberlik ve yardım görebilmesi için, görev hakkındaki hemen her şeyi biliyor olması gerekir. Bir yol yapımı için üstleniciden yolun belirli bir kısmının yapımının ne büyüklükte bir iş olduğunu öğrenmek istediğinizde ona gidip de şöyle sormazsınız: "Bu yolu yapmak ne kadar zor?". Sizin için bir anlam ifade edecek türde bir cevap almayı bekleyebilmeniz için yolun hangi iki noktayı birbirine bağlayacak olduğu, üzerinden ne hacimde bir trafik geçirmeyi istediğiniz, en ağır vasıtanızın istiap haddinin ne olduğu vesaire gibi noktaları (koşullarınızı) belirlemiş olmanız gerekir. Bu maddeleri tek tek, ayrıntılı olarak ve net bir biçimde belirtmiş olduktan sonra bile nihaî cevabı alabilmek için beklemeniz gerekecektir. Üstlenici size çok kabaca bir tahminde bulunabilir ama üzerinden geçilecek olan arazinin doğasının, yol yapımı esnasında mücadele etmesi gerekecek olan iklim koşullarının, o yöredeki iş gücünün vesaire ne olduğunu araştırıp incelemeden bir taahhüde girmeyi kabul etmeyecektir. Bu araştırma ve incelemelerde bulunduktan sonra, elinde, bu yolun yapımı için, sizin belirtmiş olduğunuz ön koşulların tümüne cevap veren, ancak yolu yaptırmanızı imkânsız kılacak kadar fahiş rakamlarla gelebilir. Bu noktada, konuşmaları bir uzlaşma zemini üzerinde başlatmak üzere size dönmesi gerekir. Üç ya da dört yerine iki şeridi kabul edecek misinizdir? Yol geçirmek için daha az yerin açılmış, daha az dolgunun yapılmış olduğu ve daha zor eğimleri olan daha dolambaçlı bir güzergâhı kabul edecek misinizdir? Daha az pahalı olan bir yüzeyi kabul edecek

misinizdir? Bu meseleleri onunla konuştukça kendinizi her ne kadar profesyonel bir yol yapımcı olmasanız da şu ya da bu teknik zorluklardan kaçınmak için öneriler getirirken bulursunuz ve o da, her ne kadar profesyonel bir nakliyatçı olmasa da size sizin kendi problemlerinizle ilgili sorular sormaya başlar. Eğer her şey yolunda giderse, siz de, aynı şekilde o da, teknik adamlarınızı konunun üzerinde tartışmak üzere alır getirirsiniz. İşi bitirmeden önce, sizin organizasyonunuz da, onunki de, her iki tarafı aynı derecede etkileyecek biçimde bir araya gelmiş ve çalıştırılabilir bir plan ve işlerin düzgün bir biçimde işleyebileceği bir operasyon ortaya koyan ortak bir çıkar ve anlayış geliştirilmiştir. Bilinçli olarak yapılmamış, doğal bir biçimde, ona başarılı olabilmesi için (ve hem de sizin başarınız için) zorunlu olan yardım ve rehberliği sağlamışsınızdır.

Stratejik istihbarat işinde de aynı bu tür bir rehberlik ve yardım esastır ve zaruridir. İstihbarat, amaçları formüle eden değildir; politikaları tasarlayan değildir; planları yapan değildir ve operasyonları gerçekleştiren de değildir. İstihbarat tüm bunlara yardımcı olur ve eğer şu berbat klişeyi kullanmak gerekirse, bir hizmet fonksiyonu yerine getirir. Görevi, operasyonu yerine getirenlerin genel anlamda iyi bir biçimde bilgilendirilmiş olmalarını sağlamaktır; görevi, onların arkasında ellerinde kitabın konuyla ilgili doğru sayfası açık bekler bir halde durmak, ilgilerini ve dikkatlerini, ihmal ediyor ya da savsaklıyor olabilecekleri inatçı gerçeğe yöneltmeye çağırmak ve istemeleri halinde de izlenebilecek alternatif yolların neler olduğunun, bir seçeneğe işaret etmeksizin, analizini yapmaktır. İstihbarat, eğer operasyonu gerçekleştirmekte olanların akıllarında ne olduğunu bilmezse hizmet veremez; eğer onların güvenine ve itimadına sahip değilse hizmet veremez; herhangi bir profesyonelin müşterisinden edinmesi gereken türde rehberlik alamadıkça hizmet veremez. Henüz başlamamış olanlar için, en alt operasyonel seviyelerde tam olarak mevcut olan rehberlik unsurunun, istihbarat işinin saygınlığı arttıkça ve yüceldikçe gitgide seyrekleştiğini duymak şaşırtıcı olacaktır.[1]

[1] İstihbarat-operasyon ilişkisinin en iyi ve en verimli halinde görülebilmesi için, yönetim ya da kumanda merdiveninin çok daha aşağı basamaklarına inilmesi gerekir. Orada, en küçük birim-

İstihbarat, doğru ve kurallarına uygun bir rehberlik ve onunla beraber giden güven ve itimat olmadan uygun türde bilgi üretemez. İstihbaratın gizli izleme operasyonunun, gözünün, her şey göz önünde tutulduğunda dışarıdaki problemli olduğu apaçık meydanda olan bölgelerin üstünde olacağı muhakkak olmakla birlikte, önemli olmasına karşın daha az açık ve aşikâr olanları pekâlâ ihmal edebilir. Sezgilere göre oynaması söz konusu olacaktır. "Bolivya'yı izleyin, bakın bir aya kalmaz Bolivya hakkında bilgi istiyoruz diye haykırıyor olacaklar"; "Madagaskar'daki çalkantıları –ya da Hindistan'daki Sovyet faaliyetlerini- izlemeye başlamamızın aşağı yukarı vakti değil mi?"; "Söyle bakalım, İspanya'daki yer altı faaliyetleri nasıl, Batı Afrika'daki milliyetçilik ne durumda?". Nelerin takip edileceğine, nelerinse soğumaya bırakılabileceğine dair sade ve basit ya da hayal gücünün süslediği tahminler yürütülüyor olacaktır. Nelerin önemli olduğuna, nelerin önemi olmadığına dair ve bu, şu ya da diğer meselelerin öncelik listesindeki yerlerinin ne olduğu üzerinde fikir farklılıkları çıkacaktır. Sorunlu bölgelerin nereler olduğunu önceden kestirmek ve önce davranabilmek için gösterilen bu çabalarda hevesler kırılamayacağına göre, muhakkak ki istihbarat işini yapanların ve istihbaratı kullanmakta olan tüketicilerin sunabilecekleri en iyi tavsiye ve önerilere göre eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir.

Doğru ve olması gerektiği biçimde rehberlik alınmadığında, istihbaratın araştırma yönünde, gözlem yönünde olduğundan bile daha fazla sıkıntı yaşanır. İlk olarak, sağladığı bilgiler hizmet etmesi gereken amaç ve kullanım açısından uygulanabilir olmamak, tam, eksiksiz, yanlışsız ve zamanında olmamak durumunda kalabilir. Başka türlü olmasını beklemek de mantıklı olmazdı, zira, çoğu zaman istihbarattan, sözgelimi bir haftalık ya da bir günlük zaman zarfında gerçekleştirmesi istenen görevler basitçe insanoğlunun yeterlilik kapasitesinin ötesine çıkabilmektedir. Verilen görevi görünüşe göre kendinden beklenmekte olan biçimde ve nitelikte yerine

lerde, istihbarat ve operasyon çoğu zaman işlerini karşılıklı olarak değiştirmektedirler –bazen her iki görev için sadece tek bir kişi bulunur. Bu koşullarda, bir rehberlik problemi yoktur ve istihbaratın, görevini, boşa sarf edilen çabaların en aza indirgendiği bir biçimde yerine getirecek olduğuna itimat edilebilir.

getirip teslim edebilmek; bir sisteme bağlamaya ve evrensel bilginin neredeyse toplamını güncel tutabilmeye yetecek ölçüde geniş bir araştırma ekibinin olmasını gerektirir. O zaman bile, istihbaratın bir sonraki görevinin ne olacağına dair önceden uyarılmaması halinde, elde edilen neticenin istenilen ve gereksinim duyulan netice olup olmayacağı şüphelidir.

İkinci olarak, çok net ve zamanında rehberlik istenmesi, istihbaratın muzdarip olabileceği ve başına dert açabilecek olan en kötü hastalığa katkıda bulunan unsurların en başında gelir. Bu, sorumsuzluk hastalığıdır. İstihbarat, üstesinden gelinecek olan şeye katılımda bulunma arzusunu kaybeder; birleşik çabalara tam manası ile doğru katkıyı yapma beceri ve inisiyatifini kaybeder. Bu görev için verilen direktiflerin daha da gerisine gidip ardında nelerin yatmakta olduğunu bulmaya çalışmaksızın yalnızca bilgi dağıtıyor olmaktan hoşnut bir hâle gelir. Duyarlı ve zekâ sahibi insanlar bu evreye geldiklerinde artık ne duyarlıdırlar, ne de zekidirler. Bir canlının yapabileceği bazı işleri yapabilen aygıtlar gibi mekanik davranmaya, budalaca ve mutsuz davranışlar sergilemeye başlarlar, yanlış gitmekte olan şeyler karşısında sadece, o da bir bakıma, üzüntüye kapılmaktadırlar. Bilgiye giden yolda verilenler, tam manası ile hiçbir katkı değeri taşımamaktadır, bunların girişim açısından bir değere sahip olabilmesi için, kendilerinden daha az bilgili olan bir başkası tarafından üzerinde çalışılması gerekmektedir. Ve dahası, vermekte oldukları, katkıda bulunucu bir şey olmamakla kalmayıp, aynı zamanda da güncelliğini kaybetmiş ve tarihi geçmiş, yetersiz ve noksan da olabilmektedir, zira umursamayı ve tasalanmayı uzun zaman önce bırakmışlardır.

İstihbaratı üretmekte olanlarla tüketmekte olanların, aralarında uygun ve olması gerektiği gibi bir ilişki kurmayı başarmakta güçlükler çekmelerinin birkaç sebebi vardır. Bunlardan ilki resmî bir sebeptir ve en azından yüzeysel olarak görünüşte sivil departmanlardan çok askerî servislere özgüdür.

Servisler gayet iyi bilinmekte olan ekip biçim düzenine göre organize olmuşlardır. Eski Savaş Bakanlığı'nda örneğin, en üst düzeyde en yüksek rütbeli Genel Kurmay Başkanı ve onun altında da Genelkurmay Başkan

Yardımcısı ve Özel Sınıf yer almaktaydı. Kurmay Sınıfı hâlâ altı kısımdan oluşmaktadır ve bu kısımların her biri de bir kurmay subayın idaresi altındadır. Bunlar sırasıyla, personel, istihbarat, organizasyon ve eğitim, servis için gerekli malzeme ve materyallerin tedariki, plan ve operasyonlar ile araştırma-geliştirmeyi içine alan meselelerden sorumludurlar. Bu biçim düzeninin, küçük değişikliklerle, diğer servislerin de en üst düzeylerinde de olduğu ve formasyonları bakımından aynı kökten gelmekte olan bütün servislerin (yine küçük değişikliklerle) tipik bir özelliği olduğu kolayca fark edilebilir. Örneğin, bir piyade sınıfının kumandanının, bir savaş uçağının ya da savaş gemisinin yarbayının, her birine az çok Genelkurmay Başkanlarınınkine paralellik gösteren fonksiyonlar emanet edilmiş olan yarım düzine subaydan oluşan bir ekibi olacaktır.[2]

Tüm ekiplerin başlıca görevi, kumandanı konulardan haberdar ve konular hakkında bilgi sahibi tutmak ve "sağlam askerî kararlar" vermesinde kendisine yardımcı olmaktır. Kendi özel fonksiyonunda uzman her kurmay subayın, kumandanının bu alanda bilgi sahibi olmasına ve konuları anlayıp kavramasına katkıda bulunmak gibi öncelikli bir görevi ve ekip üyesi arkadaşlarına karşı da ikincil bir görev ve sorumluluğu vardır. Bağlılık ve sadakat duygularının, her beşerî kurumda biçimlendiği ve belirginleştiği gibi, en başta dikey yönetim çizgisi boyunca belirginleşmesi beklenir. Yani, Plan ve Operasyonlar Direktörü'nün idaresi altındaki kişiler, en çok aynı küçük idari birim içerisinde hemen yanı başlarında çalışmakta olan kişilere, daha sonra kendilerinin de bir parçası olduğu kademenin bütününe, daha sonra bir üst kademeye vesaire ve bu şekilde devam ederek de Direktörün kendisine bağlılık hissedeceklerdir. Plan ve Operasyonlar organizasyonunun bütünündeki insanlar bu dikey hattın bir yanından bir yanına geçmedikçe genel anlamda organizasyon içerisinde yayılmayacaklar ve organizasyon içerisinde yayılmadıkça da kumandanın altındaki (İstihbarat ya da Personel gibi) benzeri diğer organizasyonlara yayılmaya başlamayacaklardır.

[2] Araştırma-ve-geliştirme fonksiyonunun bu düzeyde genellikle temsil edilmediğini söylemeye lüzum yoktur.

Bu koşullarda, İstihbarat Şefi'nin, diğer şeflerden, planlar, projeksiyonu yapılmış operasyonlar, operasyonel kuvvet vesaire üzerine alması gereken türde rehberlik ve yardımı elde etmekte güçlükler yaşamasının ekibin yapısına özgü olan resmî nitelikli bir sebebi vardır. Aynı sebep belki belirli organizasyonların daha alt kademelerinin neden bir araya gelmekte zorlandıklarını da açıklayabilir. Ancak bu hat boyunca genelleştirme yapmak tehlikeli olur. Belki de bir değer arz edebilecek tek genelleştirme, sert, katı ve çok kuralcı bir ekip yapısının geniş çaplı her organizasyonun zamanını ve ataletini artıracak olduğudur ve askerî servislerin en üst seviyeleri için doğru ve gerçek gibi görünen, çok büyük çaplı bütün ticarî ya da endüstriyel girişimler için de eşit derecede doğrudur ve gerçektir.

Argümanlarını askerî doktrinin çok iyi bilinen bir evresine dayandırmakta olan kimileri, başlıca yönetim hatlarının bir yanından öte yanına, esnek olmayan ilişkilerin, servislerde, büyük işlere nazaran, özünde daha ciddi olduğunu hissetmiştir. Servislerin temel formülasyonundan "Durum tahmini"[3] olarak adlandırılmakta olan bir tanesinin derinlerinde yer almakta olan doktrine işaret etmekte ve burada istihbarat üretmekte olanlarla tüketenler arasındaki, umulduğu gibi olmayan ilişkiye en ufak bir olumlu katkısı olmayan bir şeylerin yatmakta olduğunu öne sürmektedirler.

Durum tahmini, bir askerî kumandanın bir hareket biçimi üzerinde karar vermeden önce yapması gereken bir şeydir.[4] Çok özet olarak, tahmin yapmanın aşamalarından ilki, hareket biçimine girişilecek olan çevre (arazi,

---

[3] Bu formül esasında öncelikle askerî bir duruma uygun olarak tasarlanmıştır. Ders kitapları bu formülasyonu askeri durumlarda başvurulan bir taktik olmakla sınırlı tutmasalar da, içeriğinde stratejiden epey fazla taktik bulunmaktadır. Bundan da öte, söz konusu strateji, oldukça düz ve tam bir askeri strateji gibi gözükmektedir. Yine de, bu formül benim adlandırdığım şekli ile büyük stratejiye uygulanabilirliği olan bir formüldür ve büyük strateji ile ilgisi olan üst seviyedeki askerî kimseler muhtemelen bu formüle bu açıdan bakmayacaklardır.

[4] Tahmini yapan kişinin gerçekte kumandan olması, ya da kurmaylarının en yüksek rütbelisi veya operasyon subayı tarafından yapılmış olması muhtemeldir ki durumdan duruma değişecektir. Şayet istihbarat subayı tarafından yapılmış ise, bu çok nadiren meydana gelen bir durumdur. Savaşma durumunda, en muhtemel adaylar en yüksek rütbeli kurmay ve operasyon subayıdır.

hidrografi, iklim vesaire –bu faktörler büyük strateji ile ilgili bir durum söz konusu olduğunda politikanın, ekonominin ve toplumun kapsamlı bir doğasını içerisine alır-) hakkında bilgi, ikincisi, düşman kuvvetlerin büyüklüğü, savaşma gücü ve yerleşimi (ki büyük strateji ile ilgili bir durum söz konusu olduğunda, bu, benim stratejik duruş ve itibar, eksi saldırı veya tenkide maruz kalabilecek belirli açıklıklar biçiminde adlandırmış olduğum şeye eşit düşmektedir) hakkında bilgi; ve üçüncüsü de kumandanın sahip olduğu, kendi güçleri hakkında benzer bilgiler edinmektir. Bu bilgilerle kumandan, düşmana açık hareket biçimlerinin ne olacağına, düşmana açık hangi hareket biçiminin başarılı olacağına ya da bunun da ötesinde misyonunun üstesinden hangi hareket biçimiyle gelebilecek olduğuna dair sonuçları çıkartır. Düşmanın kapasitesini ve kendisine karşı gelebilecek olan ihtimal dahilindeki hareket biçimlerini eşitledikten sonra da kendi hareket biçiminin ne olması gerektiğine karar verir.

Yukarıda özet biçimde tanımlanmış olan süreçte elbette ki ekibi kumandana hizmet vermektedir. Kurmaylarından her birinin prosedürde açık bir biçimde tanımlanmış birer rolü vardır; personel, operasyonlar ve lojistik, kumandana kendi kuvvetleri hakkındaki tam ve kesin bilgileri; istihbarat da fizikî çevre ve düşman kuvvetleri ile ilgili bilgileri verir. İstihbaratın, kendi kuvvetleri ve kumandanın düşünmekte olduğu hareket biçimleri ile ilgili bilgiler üzerinde ne derecede müsaadesi olduğu, bu formülde ayrıntıları ile açıklanmamış meselelerdir. Durum tahmini formülü üzerine tüm tartışmalarda öncelikli olarak kumandanın sorumlulukları ele alınmakta olduğundan, istihbarat subayının, kumandanının kendi sahip olduğu kuvvetler ile ilgili olarak neyi bilip neyi bilmemesi gerektiğinin tam ve kesin olarak doğasının ne olduğu, bu formülasyon içerisinde belirli bir biçimde düşünülmemiştir. Diğer resmi servis literatüründe de bu mesele üzerinde resmî nitelikli bir çalışma yapılmış olmadığı görülmektedir. Yetenekli ve yeterlik sahibi bir kumandanın gergin bir stratejik ya da taktik durum söz konusu olduğunda, normal olarak, kumandanın kendi başarısına katkıda bulunacak istihbarat subayının herşeyi biliyor olmasını arzu edeceğini söylemek belki de gereksizdir. Bilgi sahibi bir istihbarat subayının ekibe bir bilgili beyin daha eklemiş

olduğunu düşünmüşse, ekiptekilerin, doktrin neyi içeriyor ve neye işaret ediyor olursa olsun, bilgi sahibi olacaklarını da, normal olarak, görebilir.

Öte yandan, kumandanın G-2'sinin (yani istihbarat subayının) kendi kuvvetleri hakkında bilgi sahibi olmasını reddetmek istiyor olabilmesinin bir nedeni vardır. G-2'nin, düşman kuvvetler hakkında tahminde bulunma görevine tam bir nesnellikle yaklaşması gerektiği ve kendi kuvvetleri ve bu kuvvetlerin nasıl kullanılacak olduğu konusunda tam bilgi sahibi olması durumunda düşüncelerinin kuvvetlerin hesaplaşmasına atlayabilecek olduğu fikri savunulabilir ve esasına bakılacak olursa, fikir bu yönde tartışılmakta ve savunulmaktadır da. Eğer aklı o yöne gidecek olursa kendi tarafının kazanmak ya da kaybetmek üzere olduğunu görecek, duyduğu kıvanç ya da korku da düşmanla ilgili tahminlerine yansıyacaktır. Tartışılmakta olan, kendi tarafının savaşı kolayca kazanacak olduğunu görmesi halinde düşmanı küçümseme eğilimi gösterecek olması, kendi tarafını kaybetmekte olan taraf olarak görmesi halinde ise düşmanı olduğundan fazla önemseme eğilimi gösterecek olmasıdır. Sübjektif olarak kendisini yenmekte yeteri kadar güçlük yaşamakta olan kumandan bir de istihbarat subayının çalışmalarını elekten geçirmek zorunda kalarak görevi iyice karmaşıklaştırmak istemeyebilir. Bu koşullarda denebilir ki kumandan istihbarat subayını kendi planları ve elindeki operasyonel güç hakkında bilgisiz bırakmakla doğru olanı yapmakta olduğunu hissedebilir. Ancak bana öyle geliyor ki bu durumda böyle bir kumandanla ilgili yolunda gitmeyen ters bir şeyler var demektir. Kendisi ile alâkalı olarak tarafsızlık göstermeyi başarabileceğine güveniyor ise, neden kendi ekibinden böyle bir tarafsızlığı gösterebilecek olduğuna dair inancı olmadığı bir başkasını görevde tutmayı sürdürmesi gerektiğini anlamak zordur. Bu mesele bir yana, bana öyle görünüyor ki, doktrin kumandana en azından istihbarata hiçbir bilgi vermeme seçeneğini tanımaktadır.

Bu seçeneği kullanıp kullanmayacağı, kumandanın kişisel vasıflarına, komutasının önemine ve boyutlarına, durumun gerginliğine ve güvenliğin hiçbir sızıntı olmayacak şekilde sağlanmasına duyulan gereğe bağlı gibi görünmektedir. Kumandan iyi bir fikir olacağını düşünse dahi istihbarat

subayını bilgisiz bırakamayacak olduğu küçük bir birim faaliyeti ile başlayıp, zamanla ya da güvenlikle ya da başka bir şeyle ilgili düşüncelerin kumandanın istihbarat subayını karanlıkta bırakmasını haklı kılabilecek olduğu, Genelkurmay Başkanı ya da Deniz Kuvvetleri Komutanı düzeyinde çok önemli bir stratejik hareket biçiminin belirlenmesinde biten, çok geniş bir kapsam içerisinde çeşitli olasılıklar tasavvur edilebilir. Bu düzeyde de, kumandan G-2'sine bütün bilgileri verebilir ancak istihbarat subayını aynı sebeplerle G-2 ekibindeki diğer istihbarat mensuplarından bu bilgileri gizli tutması konusunda sınırlayabilir. Yalnız, sebepleri kumandana ne kadar iyi ve doğru gözüküyor olursa olsun, bunların istihbarat subayına hiçbir biçimde iyi ya da ikna edici ve takdir uyandırıcı gelmeyecek olduğu söylenebilir.[5] Komutanın, kendisinin özelliklerinden ve bireyselliğinden kaynaklanan sübjektif benliğini yenebilme becerisini göstereceğinden kuşku duyuyor olduğu, kendisini ve organizasyonunu güvenlik açısından zayıf bir risk olarak görmekte olduğu düşüncesiyle her zaman için öfke duyuyor olacaktır. Ne kadar çok çalışırsa çalışsın, her zaman için, ortaya işe yaramayan bir ürün çıkarmış olma riskini taşıyacak olduğunun farkına vardığında ise öfkesi daha da büyüyecektir.

Durum tahmini formülündeki doktrinin, kendi içerisinde, istihbaratı üretmekte olanlarla tüketenlerin arasındaki özgürce yapılan karşılıklı özveriyi yavaş yavaş yok etmekte ve çıkmaza sokmakta kullanılan vasıtalar barındırmakta olduğunu tartışanların haklı oldukları noktalar vardır. Ancak, eğer bu doktrin görülebilir tek sebep olsaydı ve eğer böyle bir doktrini miras almamış sivil departmanlar da üretici-tüketici ilişkilerinde kendi zorluklarını yaşamıyor olsalardı, bundan çok daha fazla etkilenmem mümkün olurdu.

---

[5] Atom bombası, operasyonel bilgilerin istihbarattan saklanmasına en klasik örnektir. Kullanılmasının üzerinden aylar geçtikten sonra, en üst düzeyde ulusal istihbarattan, bu spekülatif çalışma alanındaki (bkz. Bölüm 4) çalışmalarını, bomba hakkında sokaktaki adamdan ancak bir nebze daha fazla bilgi ile sürdürmesi beklenmişti. Büyük Frusina'nın stratejik duruşunun analizinin -analiz hesaplamaları kesin ve apaçık biçimde atom bombası saldırısına maruz oluşuna herhangi bir göndermede bulunulmadan yapılmışken- nasıl anlamlı sayılabildiği benim anlamakta büyük güçlük çektiğim bir şeydir.

Ama başka sebepler var ve bir doktrini olmayan sivil departmanlar da askerî olanlarla birlikte bunlara kurban gitmekteler.

Bunlardan ilki psikolojik sebep olarak adlandırılabilir. Ortak bir çalışma yürütmekte olan kişiyi işinden soğutmanın ve işine yabancılaştırmanın en emin yollarından bir tanesi, o kişinin bir sütunda yer alan rakamları alt alta toplama, durum değerlendirme ya da gördüklerini veya okuduklarını anlama becerisini sorgulamaktır. Zihinsel kapasitenin aşağılanması, hor görülmesi ve kötülenmesi, gereği gibi kullanılmaması ana babayla ya da soyla alâkalı olumsuz izlerle eşit değer taşır, hatta öfke uyandırıyor olması anlamında bunların önüne bile geçebilir. İnsanları diğer hayvanlardan yalnızca zekâsının ayırıyor olduğu teorisine göre bu belki anlaşılabilir bir durumdur. Şimdi, bir sona ulaşmak için gereken çeşitli adımlardan ayrı olarak, 'zekâ' olarak adlandırılan şey (ki yazar kendi dilinde istihbaratla eşsesli olan bu kelimeyi burada bir kelime oyunu ile, kitabın içeriği bağlamında "istihbarat" anlamında kullanmış) ve bunun bir grup insana, resmî olarak tüm diğer insanları dışarıda bırakacak biçimde bahşedilmiş olması, elbette ki dışarısında bırakılan insanların gururunu okşamayacaktır. Bilinçaltlarının derinliklerinde bir yerlerde birilerinin kendilerine pek de zeki olmadıklarını söylüyor –ki bu birileri aslında şöyle demektedir: "Artık kaygılanmanıza hiç gerek yok. Sizin düşünmeniz gereken şeyler sizin yerinize düşünülüyor. Tüm bu düşüncelerden sizi kurtarmak için, size sizin dışınızda çalışmakta olan bir beyin vermek suretiyle gerekli düzenlemeleri yaptık. Ki biz bunu istihbarat (burada yine zekâ kelimesi ile eşsesli olması bakımından bir kelime oyunu kullanılmıştır) olarak adlandırıyoruz. Ne zaman bir şey bilmek istersenız, sadece gidip istihbarattan bunu isteyin." Ayrı bir istihbarat kolunun varolması, birçokları için bu türde nefret uyandırıcı bir mukayese bildirimi uyandırıyor olmalı.

Eğer istihbarat zamanında ve her zaman aynı şekilde doğru ve faydalı olacak cevaplarla çıkagelen süpermenlerden ve dahilerden oluşmuşsa, bu yakıcı ve acı verici hisler yavaş yavaş yok olabilir; istihbarat, bu istihbaratları kullananlarca üstün bir beyin olarak saygı görebilir. Ancak istihbarat bu şekilde ekipleşmedikçe ve esas itibarı ile, en azından askerî servislerde, çoğu kez bu işten çok az tat alan ya da özel niteliklerin çok azına sahip olan

ve bu işi yaşam boyu sürdürecekleri bir kariyer hâline getirme eğilimi göstermeyen kişilerden oluştukça, istihbaratı üretmekte olanlarla tüketenler arasındaki ilişki de sorunlu bir ilişki olmayı sürdürecektir.

İşlerin bu vaziyette olmasının bir ikinci sebebi (ki bu birtakım talihsiz sebeplerle ilki ile yakından ilişkilidir) ise istihbarat dilinin güvenlik sebeplerini nasıl adlandırmakta olduğu ile ilgilidir. Bu bağlamda "güvenlik", elbette ki, belirli devlet işlerinin yürütülmesi için gerekli olan gizlilik anlamını taşımaktadır.

İyi zamanlama ve gafil avlamanın, izlenen politika ve stratejinin temel ve zaruri taraflarını oluşturduğu müddetçe bir gizliliğin olması da şarttır. Atacağı yumrukların önceden sinyalini veren bir boksör, Amerikan futbolunda oyunu idare ederken kasıtsız da olsa oyunu açığa çıkaran oyuncu ya da beyzbolda yapacağı atışı gizleyemeyen bir atıcı, muhtemelen kazanan taraf olmayacaktır. Tam olarak niyetinin ne olduğu ve kapasitesi ikinci tarafça bilinmekte olan büyük strateji alanında uzman –askerî ya da sivil- bir kişi kendisini elinde bir strateji yok halde bulur.

Politika üreten ve planlayanlar, tabiatı ile, açığa çıkarılmaları ulusal boyutta bir felâketle sonuçlanacak devlet sırları ile ilgilenirler. (Her ne kadar bahsettiğim şeyin barış zamanlarında yaşanan örnekleri de bulunmaktaysa da, savaş dönemleri bize bunun daha kolayca anlaşılabileceği örnekler vermektedir. Müttefiklerin Normandiya saldırısı ya da Amerika'nın Leyte'ye yapacağı çıkarma ile ilgili olarak, planlanan saldırının tam olarak zamanının, yerinin ve büyüklüğünün düşman tarafça bir ay öncesinden öğrenilmesi halinde neler olurdu?) Keza, istihbarat mensuplarının kendilerine ait sırlarının olması gereklidir. Güçlü bir istihbarat organizasyonu mutlak bir biçimde değerine fiyat biçilemeyecek bilgi kaynakları geliştirmelidir. Bu bilgiler o derece değerli olabilirler ki, kendileri bir politikanın, planın ya da operasyonun hareket noktası ve başarısının garantisi haline gelebilirler. Bu kaynakların ya da hatta sadece kimlikleri ile ilgili bir ipucunun keşfedilip açığa çıkarılması, yok olmalarına ve belki de onlara dayandırılmış olan hareketin başarısızlıkla sonuçlanmasına yol açacaktır. Onların kaybı da, bir

ordunun ya da Marshall Planı dahilindeki tüm o dolarların ya da bir zaman gelir ki devletin yitirilmesine benzetilebilir.

Tehlikeleri düşünüldüğünde, güvenlik ve resmî güvenlik kuralları mutlak ve koşulsuz olarak zaruridir ve esas teşkil ederler. Güvenliğin ilk kuralı sırrın mümkün olan en az sayıda insan tarafından bilinmesinin sağlanmasıdır; ağzının sıkılığı tespit edilen bu kişilerin ortaklaşa gerçekleştirecekleri bu görevde kendi paylarına düşeni yapmak için bu sırrı bilmeleri gereklidir. Peki, bu kuralın istihbaratı üretmekte olanlarla tüketenler arasındaki ilişki üzerindeki etkisi nedir?

Bu kural istihbaratı üretenlerce katı bir biçimde bağlı kalınarak uygulandığında, istihbaratı kullanacak olanların, üretmiş olanların bulgularından meşru bir kuşku duymaya hakları olur. Bir planlamacı olarak size, daha önceki bilgilere ve inanışlara zıt ve sağduyu kurallarına da zıt olan bir şeyler anlatıldığını varsayın. Bunlara körü körüne inanır ve politikanızı ya da planınızı bunlara dayanarak tehlikeye atar mıydınız? Böyle bir bilgiyi aldıktan sonra ve bu bilgiyi üreten kişiye detayları doğrulaması istemiyle gittiğinizde "Üzgünüm, ama bilgilendirme notumda yazmış olduklarımdan fazlasını söyleyemem" cevabıyla karşılaştıktan sonraki hisleriniz, vardığınız yargı ve nihaî kararınız ne olurdu?

Aynı şekilde, istihbaratı kullanacak olan tüketiciler –izlenecek politikaları belirlemekte olanlar ve planlamacılar- bu kuralı, katı bir biçimde ona bağlı kalarak uyguladıklarında da, istihbaratı üreten kişilere, isteklerinize riayet etmemeleri için ya da yararsız bilgi üretilmesi için iyi bir neden vermiş olurlar. Bir istihbaratçı olduğunuzu ve istihbarat kullanıcılarından birinin Java ile ilgili bulabileceğiniz her bilgiyi bulmanız isteğiyle çıkagelmiş olduğunu farz edin. Farz edin ki, bulunulan istek aynen bu biçimde cümlelerle ifade edildi. Farz edin ki, ekibinizin tamamı başka yüksek öncelikli işlerle meşgul ve kendi payına haklı gerekçeler göstermedikçe bu tüketicinin yönelttiği istek doğrultusunda onlardan herhangi birini bu göreve veremeyecek durumdasınız. Ve farz edin ki bu durumu da bu tüketiciye anlattınız. Haklı gerekçesini size bir güvenlik ihlâlinde bulunmadan vere-

meyeceği hissinde olabilir. Farkında olmadan apayrı amaçlar peşindesiniz demektir. Bazı durumlarda tüketici meseleyi orada bırakır. Ama diğer bazı durumlarda, ofisine dönecek ve bu istemini organizasyonunda iki kademe yukarıya taşıyacak ve sizin organizasyonunuzdaki iki kademe yukarınızdan size geri gelmesini sağlayacaktır. Artık, Java'da işe başlamanız için size emir verilmiştir.

Bu biçimde gelen bir istem, çok büyük bir ihtimalle, güvenlik konusunun en üst derecede önem taşımakta olduğu bir istemdir. Tüketicinin gerçekte istediği Java hakkındaki her şeyi bilmek değildir; sadece küçük bir kesiri hakkında bilgi sahibi olmak istemektedir. Ancak niyetini açığa çıkarmak korkusuyla, özellikle bu küçük kesir hakkında bilgi üretilmesini şart koşmaya kalkışmaya cesaret edememiştir. Bu yüzden de bu bilgiyi sizin üreteceğiniz ansiklopedi formundaki çalışmanın bir bölümünden ya da paragrafından elde etmek ümidiyle, toplanabilecek bilgilerin tümünü talep etmiştir. Bu bölümün ya da paragrafın, tam da sizin önemsiz olduğunu düşündüğünüz ve bu düşünceniz uyarınca çalışmanıza koymaktan vazgeçmiş olduğunuz bir bölüm ya da paragraf olmamasının onun açısından hiçbir garantisi yoktur. Ne de sizin bu bölümü ya da paragrafı onun yararına en iyi hizmet edecek bir şekilde yazmanızın herhangi bir garantisi vardır.

Yukarıda anlatmış olduğum vakalar, uç sınırlarda örneklerdir. Çok üst derecede öneme sahip konular söz konusu olduğunda gerek istihbaratı üretmekte olanlar gerekse kullanacak olan tüketiciler ortaklaşa yürütmekte oldukları görevin başarılmasını sağlamak yolunda birbirlerine yardımcı olabilmek için izin verilebilir ve hoş görülebilir sınırlar dahilindeki her çareye başvururlar. Ancak yardımcı olmak için her çabayı gösteriyor olmaları sadece ve sadece aralarında oluşturabilecekleri mükemmel bir ilişkinin yoluna, güvenlik meselesinin çıkarmış olduğu temel problemin varlığını doğrulamaktadır. Dahası, asıl konu önem sıralamasında daha alt sıralarda yer aldığında kimse birbirine yardımcı olmayabilir ve bahsetmiş olduğum çıkmaza benzerlik gösteren bir durum gelişebilir.[6]

[6] Tek bir askerî departman içerisindeki güvenlik problemi, benim uç sınırlardaki örneğimde saymış olduğum güçlüklerden bazılarının sebebini teşkil eder. Fakat bundan daha kötüsü,

Bu paragraflardaki kaygım bu güvenlik kaidelerinin ve bunlara riayet edilmesinin önemini hafifsemek değildir. Ben güvenliğin bir zırh gibi olduğu noktası ile ilgilenmekte ve bundan endişe duymaktayım. Bir zırhı, içindeki insan kesin bir biçimde güvende ama kesin bir biçimde bir yarar getiremeyecek halde oluncaya dek tepeleme doldurabilirsiniz. İstihbaratı hem üretmekte olanların hem de kullanacak olan tüketicilerinin kendi sırları vardır ve bunları koruyalım derken kendilerini o derece izole edebilirler ki varoluş sebepleri doğrultusunda hizmet edemeyecek duruma gelebilirler. Bu problem istihbarat açısından öylesine kritik bir önem arz etmektedir ki, yüksek yetki ve güce sahip bir kurul tarafından üzerinde sürekli bir araştırma ve çalışma yapılmasını hak etmektedir. Bu gereksinim bugün geçerli olan ciddi fakat resmiyet taşımayan ve ancak ara sıra gösterilen çabalarla karşılanamaz. Bir resmî sırlar yasa tasarısının kabul edilip yürürlüğe girmesi ile ortadan kaybolacağı inancını da taşımıyorum. Böyle bir yasanın çok büyük yardımı olurdu ancak destekçilerinin ifade etmekte olduğu gibi her derde bütünüyle deva olacak güçte olamazdı.[7]

---

askerî ve sivil departmanlar arasındaki ilişkilerde bazı güçlüklere sebebiyet verir. Hepsinin olmasa bile, bazı sivil departmanların devlet sırlarını korumakta kötü bir şöhretlerinin olmasının çok sağlam sebepleri vardır. Şüpheli personel hakkında yapılan inceleme ve soruşturmalarda gevşek ve laçka davranmışlardır; sessizlik emri verilmişken konuşmuşlardır. Bilgilerin şoke edici boyutlarda sızmasının sorumlusudurlar. Bu koşullarda, güvenlik gereklerinin esaslarını tam anlamı ile öğrenmiş olan servis subayları içlerini sivillere açmakta anlaşılabilir şekilde tereddüt yaşamakta ve gönülsüz davranmaktadırlar. Dahası, bir bilgi sızmasından kendilerinin sorumlu olması durumunda direkt ve ciddi cezalarla karşılaşacak olan bu subaylar sivil çalışanlara böyle cezaların verilmeyecek olduğunun da tam olarak farkındadırlar. İngilizlerin sahip olduğu gibi bir resmî sırlar yasası olmadıkça, gevşek ve sorumsuzca konuşan bir sivil ya da bir dış gücün etkisi altındaki bir kişi birçok durumda işten çıkarılmanın ötesinde daha büyük bir zarara uğramayacaktır.

7 Eğer böyle bir kanun mevcut olsaydı, devlet sırlarının izinsiz ve yetkisiz olarak açığa çıkarılması için cezalar getirmenin ötesine gidemezdi. Cezalar suçtan caydırıcı olmuştur, ancak ne kadar ağır olurlarsa olsunlar suçun önünü alamamıştır. Suç işlerse, bunun karşılığında bir cezanın olduğunu düşünmeyi ikinci plana atan insanlar her zaman olacaktır. Bazıları, cezası ölüm bile olsa, önem sıralamasında yeri belirli olan devlet sırlarını açığa çıkarmayı seçecektir. Bu açıdan bakıldığında, bu önem sıralamasındaki sırların şimdi olduğundan daha sıkı tutulabileceğini zannetmek makul olur mu? Ben derim ki, asıl konu en üst seviyede ulusal öneme sahip ve dolayısı ile en üst derecede gizlilik gerektiren bir konu olduğunda, bir resmi sırlar yasasının, istihbarat üretenlerle tüketenler arasındaki ilişki üzerinde -eğer olacaksa da- az bir etkisi olacaktır.

İstihbaratı üretmekte olanlarla kullanacak olan tüketiciler arasındaki yanlış anlaşmaların sebeplerinden sonuncusu, tüketicilerin tehlikeli bir göreve, bir başkasının dayanaksız hükümlerini temel alarak, girişmekte gösterdikleri anlaşılabilir isteksizlik ve tereddüttür. Her şeye rağmen, eğer birileri incinecek ve zarar görecekse bu muhtemelen istihbaratı üreten kişiler olmayacaktır. Balaclava'ya gerçekleştirilen hücumda, Hafif Silahlı Tugay'ın G-2'sinin hayatta kalanlar listesinde üst sıralarda yer aldığını sözümle temin ederim. Bu, daha az dramatik örneklerde de böyle olacaktır. Gerek kelimenin tam anlamı ile, gerekse mecazi olarak taşıdığı anlamda kazalar, ilk önce istihbarat kullanıcılarının başına gelecektir, istihbaratı üretmiş olanlar çok daha sonraları ve sıranın en sonlarında kazaya uğrarlar. Bu koşullarda, cevabı beklenmeyen sadece etkili olması için sorulan şu soruda ifadesini bulmuş olan tavrı benimsemek, istihbarat kullanıcıları için kolaydır. "İstihbarat ortaya mükemmel bir iş çıkarmayı neden kendine dert edinsin ki? Sonuçta söz konusu olan onların kellesi değil". İşte bu noktada, operasyonel sorumluluğun ağırlığını üzerinde hissetmeyen ve taşıyamayanların lafına bakılarak, ortaya bir saygısızlık ve hürmetsizlik hatta küçümseme ve aşağı görme duygusu çıkabilmektedir. İstihbaratın karşılığında doğal olarak bir cezası olan herhangi bir hata yapması halinde, iki taraf arasındaki ilişkiler muhtemelen daha da kötüye gidecektir.

Son bir söz daha; istihbaratın hatalar yapacağı kesin gibidir. Kendisinden cevap bulması istenen sorular, sezgilerle, tahminlerle ya da sanılarla her şeyi ya da çok fazla şeyi bilmeyi gerektirmektedir; diğer bazı sorular ise ayrılan zaman içerisinde başarılabilecek daha titiz ve itinalı bir çalışma yapılmasını ister; ve yine diğer bazıları da ancak hiçbir zaman yapılmamış, çok ayrıntılı, girift ve karmaşık türde gizli hazırlıklarla elde edilebilmektedir. Buna karşın istihbaratın bir hata yapması ya da yetersiz ya da noksan bir cevapla karşılarına gelmesi halinde tüketicilerin reaksiyonu çoğu kez acı, sert ve anlayıştan uzak yönde olacaktır. "O dahilere, galonun dörtte birinde galonun sekizde birinden kaç tane vardır diye bile sormazdım". İstihbarat hataya düştüğünde, yapmış olduğu hataya, hata yapmış olan diğer uzmanlara gösterilenden daha az tolerans gösteriliyor

gibi görünüyor. Örneğin, bir diş doktoru yanlış dişi çektiğinde (ki bunu en iyi diş doktorları bile zaman zaman yapabiliyor) ya da bir avukat bir davayı kaybettiğinde müşterisinin reaksiyonu "ben kendim daha iyisini yapabilirdim, bundan böyle kendi dişlerimi kendim çekeceğim, mahkemede kendimi ben savunacağım" biçiminde olmaz. Ancak istihbarat meselelerinde, affedilebilir ölçüler içerisindeki yanlış teşhisler ve anlaşılabilir ölçüler içerisindeki yetersiz ya da eksik sunumlar, çok sıklıkla, müşteride bu tip bir reaksiyon uyandırmaktadır. İstihbaratın, nedeni her ne olursa olsun, uğramış olduğu bir başarısızlığın yarattığı kızgınlığın, uğranılmış olan başarısızlığın önemi ile orantısız bir biçimde böylece iltihaplanarak sürüp gittiği ve tüketicinin "bundan böyle artık kendi istihbarat çalışmalarımı kendim yaparım" şeklindeki düşüncesini doğrulama ve haklı çıkarma eğilimine yol açmakta olduğu görülüyor.

Dolayısı ile, istihbaratı üretmekte olanlarla kullanıcıları arasındaki ilişkinin, zaman zaman, başlı başına ve bütünü ile önemli olan yardım ve rehberlik unsurunun kaybı ile sonuçlanacak biçimde olağanüstü zor olabilmesinin birkaç sebebi vardır. Bu kayıp bir kez başa geldiğinde de, istihbaratın tüketicinin taleplerine, tüketicinin de, istihbaratın problemlerine katkıda bulunabilme yeteneğine ve yeterliliğine, art niyetsiz ve zararsız kalarak yaklaşması gerekir.[8] Savaş zamanında, faaliyette bulunan birim cepheye ne kadar yakın ve ne kadar küçükse aradaki ilişkiler o kadar iyi, rehberlik de o kadar kuvvetli ve yoğun olur, birim cepheden ne kadar uzak ve ne kadar büyükse, rehberlik de o ölçüde daha kötü haldedir. Barış zamanlarında, savaş cephesi ile karşılaştırılabilecek çok az durum söz konusu olur. Böyle durumlar söz konusu olduğunda da, ortada her iki

[8] Savaş süresince, hükümet kontrolü altındaki girişimlerin içerisinde bulunan belirli sivil bilim adamları ile, hizmet vermekte oldukları askerler arasındaki ilişkilerde ilginç bir paralellik vardı. Sivil kişiler olmalarına istinaden, bu bilim adamlarının askeriyenin ayrıntılı gereklerine dair çok az doğal iç görüleri vardı ve bunları öğrenmek için de en ufak zaman harcamadılar. Öte yanda askerler de modern bilimin yapabileceklerine dair doğal bir iç görüden benzer şekilde yoksundular. Dolayısı ile aralarında, bilim adamlarının olması gereken türde yardım ve rehberlik alabilmesi ve askerlerin de bilim adamlarından neler üzerinde çalışmalarını isteyebilecek olduklarına dair doğru ve uygun bilgiler edinebilmeleri için yıkılıp ortadan kaldırılması gereken bir duvar bulunmakta idi.

taraftakileri de aynı tarafta yer alan dostlar ve kardeşler durumuna getiren ortak bir fizikî tehlike unsuru bulunmamaktadır. Barış zamanlarında, üst düzey istihbaratın, tam da savaş zamanı ilişkilerin en kötü seyrettiği ve cephede ileri hatlarda bulunmanın yarattığı bir tolerans olarak adlandırılabilecek bir mayası olmasa muhtemelen ilişkilerin en kötü seyretmiş olduğu yer olacak olan yerlerde işlevini yerine getirmesi gereklidir. Buradan, iki tehlikeden – istihbaratın kullanıcılardan çok uzak olması ve istihbaratın kullanıcılara çok yakın olması- daha büyük olanının çok uzakta olması olduğu sonucu çıkarılıyor. Peki, ya diğer tehlike?

Nesnellik ve Bütünlük Problemi

Öte yandan, diğer tehlike de- yani istihbaratı kullanacak olan tüketicilere çok fazla yakın olunması- kolayca akıldan çıkarılmamalıdır. Çok yoğun bir kızgınlık anında, istihbaratı üretmekte olanlarla kullanacak olanlar, aralarındaki yönetsel bariyerlerin bir yumrukta yere devrilip ortadan kaldırılması, istihbaratın parça parça ve kademeli olarak politika belirleme kısmına, planlama kısmına ya da operasyon kısmına taşınması, ya da istihbaratın bölgesel ya da fonksiyonel birimlere bölünmesi ve organizasyonun bütünü içerisinde uygun bölümlere yayılması gerektiği üzerinde hemfikir olabilirler. Bu yapılsa, istihbarat çok büyük bir ihtimalle isteyebileceği mümkün olan tüm rehberlik ve yardımı –hatta belki de isteyebileceği, hazır olduğu, heves ettiği ya da kaldırabilecek olduğundan da fazlasını- elde edecektir. Açık seçik ve önemli ölçüde büyük avantajları olacaktır; ancak aynı zamanda bazılarının oldukça düşündürücü boyutta maliyetleri de olacaktır. En kötüsü ile başlayalım.

İstihbarat muhtemelen esas görevinden saptırılacak, yön değiştirecektir. Burada, bunu kaba anlamı ile kastetmekteyim: Meslekî manada çalışkan ve titiz, ve aynı zamanda da işi gerçek anlamda gerçekleştirmekte olanların yeteneklerinden bazılarına sahip olan istihbarat personeli, kendilerinden istihbarat ile ilgisi olmayan ofis yükünün paylaşılmasının istendiğini göreceklerdir. Personelden gelen bu türdeki hızlı ve sürpriz ataklar,

istihbaratçıların her yerde karşılaştıkları ve çok âşina oldukları bir şeydir; gerçekte hemen hemen istihbarattan olmayan herkesin, en iyi istihbaratın tanımı ile ilgili olarak, -istenilen zamanda istenildiği gibi çalıştırılmaya hazır, serbest ve elit bir çalışma grubu olduğu yönünde- kendine göre düşünce ve sanıları vardır. İstihbaratçıların böyle saldırılarla mücadele etmek gibi bir zaruriyetlerinin olduğu, herkes tarafından gayet iyi bilinmektedir. Ele almakta olduğumuz bağlamda, bir direnç göstermek muhtemelen faydasız olacak, istihbaratçı bir kez çizgiyi geçip sözgelimi operasyonların sahasına girdi mi en büyük zorluğu istihbarata geri dönüşünü düzenlemekte yaşayacaktır. Bazı özel ve istisnaî durumlara bakılmadan genel anlamda aldığımızda, çalışanı istihbarat evresinin bir kez dışına çıktığında yeni görevin günlük rutin işinin içine çekilecektir. Çok geçmeden istihbarat ekibi ufalır ufalır ve geriye en az değerli mensupları kalır ki bu da istihbaratın kimliğini ve fonksiyonunun bütünlüğünü kaybetmesi demektir. Bu, üzerinde ciddi bir biçimde düşünülmeye ve göz önünde tutulmaya değer görülmesine yetecek kadar çok defalar meydana gelmiş bir durumdur.

İkincisi, istihbarat, eğer onu kullanacak olanların çok yakınına getirilmiş ise, muhtemelen daha az kaba anlamda, ancak hiç şüphe yok ki daha az hasar verici olmayan bir sapma gösterecektir. Örneğin, faaliyet halindeki bir ofisin detaylı sorunları çok fazla ve zorlayıcı olabilmektedir. Bunlardan birçoğu "Mr. Foster'a sorun" tipinde araştırma gerektirir. Bu durumda bu tür çalışmaları istihbarat ekibine yüklemek yönünde bir eğilim olacaktır. Burada bu çalışmaların önemsiz olduğu tartışılmamaktadır, burada, bu çalışmaların içerisine çok fazla istihbarat becerisinin katılmasının istihbarattan çok verimsiz bir biçimde yararlanılması demek olduğu savunulmaktadır. İstihbaratın, başka koşullar altında yapılamayacak uzun menzilli ve dizilimli projeleri yerine getirebilmesi için kesintisiz ve uzun çalışma sürelerine sahip olması gerekmektedir.

Üçüncüsü ki, bu yalnızca istihbaratın sadece yönetsel olarak çizginin öteki tarafına geçirilmiş olmakla kalmayıp aynı zamanda parçalandığı ve uygun plânlama ya da operasyon kısımlarına dağıtıldığı yerler söz konusu olduğunda doğru ve geçerlidir- asıl bütünlük ciddi ölçüde yara alabilir. Daha

önceki bir bölümde, istihbaratın, gizli gözlem ve araştırmada yaşanan, bölgesel ve fonksiyonel hatların sınırlarını geçip kestirmeden gitme probleminin üstesinden nasıl gelebileceğine işaret etmiştim. Bu metoda göre, sözgelimi Arjantin üzerindeki İspanya etkisi gibi bir problem, (İspanyol veya Latin Amerikalı bir uzman) proje liderinin gözetim ve denetimi, ve benim Kontrol Ekibi olarak adlandırdığım ekibin nihaî ve esas yönetimi altındaki, bu özel amaç için kurulmuş bir komitenin görevi olurdu. Bu yol izlendiğinde istihbaratın söz konusu probleme yönlendirebilecek olduğu kaynakların toplamının probleme yönlendirilmiş olduğundan nispeten emin olunabilinir. Ancak istihbarat organizasyonu kesirlere bölünüp uzamsal olarak ayrıldığı ve istihbaratı kullanacak olan tüketicilerle olabilecek en yakın temas içerisine sokulduğu vakit böyle bir metodun izlenmesine gerek olmaz. Esasında, burada, İspanyol bir birim şefinin, istihbaratçılarından birini arayıp Arjantin'de İspanya'nın yapmakta olduğu işler hakkında bulabileceği bilgileri isteyip başka bir binaya giderek kendisiyle aynı görevle meşgul kimseyle konuşması üzerinde ısrarcı olmayacak olması kolayca görülebilir. Bu türde problemlerin büyük bir çoğunluğunun konunun yalnızca bir dilimi üzerinde uzman olan kişilerce ele alınacak olması yalnızca muhtemel değildir, yüksek bir olasılık dahilindedir.

Ne bu, ne de beraberinde getirdiği, asıl karşılıklı özverinin yokluğu, bu durumun tek sakıncası değildir. Buna ek olarak bir de dağılmanın bir bedeli olarak performans standartlarının karşılaştırılması meselesi vardır. Yönetsel olarak, istihbaratı tüketecek olanlardan ayrılmış ve kendi içerisinde birleştirilmiş olan bir istihbarat teşkilatı, ortaya değişmez biçimde mükemmel bir ürün çıkartmak yönünde gayret gösterebilecektir. Kontrol'den geçen en iyi nitelikli çalışma, kaçınılmaz bir biçimde, diğer çalışmaların, karşısında ölçülebilecek olduğu bir ölçek durumuna gelecektir. Merkeziliği ve birlik bütünlüğü ortadan kaldırdığınızda, rekabet oluşturmanın ve bu rekabetten ortaya çıkacak olan en iyi neticeleri almanın en doğru ve en doğal metodunu da ortadan kaldırmış olursunuz.

Buraya kadar sözü edilenlerin tümü göz önüne alındığında, üzerinde dikkatle düşünülerek yaratılabilecek yönetsel çareler bulunabilir. Bu

çarelerin bütünüyle tesirli olabileceğinden şüpheliyim ancak bunlar en kötü itiraz nedenlerini karşılayabileceklerdir. Öte yandan, istihbaratı üretmekte olanlarla kullanacak olanları birbirlerine çok yaklaştırmanın, en usta işi ve mâhirâne yönetsel çarelere engel teşkil edecek, yüksek dereceden bir sakıncası bulunmaktadır: Bu da, istihbaratı izlenen politikanın çok yakınına getirmenin yaratacağı mahzurlu durumdur.

Burada politika ile kastedilenin illâ ki ABD'nin izlemekte olduğu resmî olarak kabul edilmiş yüksek düzey bir politika olması gerekmez, bu daha az yücelik ve azamet taşıyan bir politika olabilir. Benim burada sözünü etmekte olduğum, çoğu kez "eğilim", "bakış açısı", "ana hatlar", "tutum" ve "görüş" sözcükleriyle ifade edilmekte olan türdeki politikadır. Bir şeyleri plânlama ya da bir şeyleri yerine getirme görev ve sorumluluğu ile karşı karşıya gelen hemen hemen her insan ya da insan grubu er ya da geç en cazip olduğunu düşündüğü tek bir hareket biçimini rastgele bulacaktır. Bu genellikle kısa bir zaman içerisinde olur; bazen baskı altında çok ters biçimde yöneltilen bir yargıdır. Bu insanların bu en cazip hareket biçimine varma yolları, bütün olguları eleştirel ve yansız olarak, serinkanlılıkla ve dikkatle gözden geçirmelerini ve mantıksal olarak sağlam ve güvenli bir biçim düzenine sokmalarını icap ettirmez. İlgi ve önem arz eden bir çok olguyu bilmeksizin, ve kullanmakta oldukları olguların lehinde fark gözeten ve ayrım yapan önyargılarıyla ve düşünce klişeleriyle bu sonuçlara varıyor olabilirler. Bu türde doğaçtan, irticalen varılmış sonuçlar benim -kelimenin yüceltilmemiş anlamı ile- politika olarak adlandırmakta olduğum şeyi zorlaştırma ve katılaştırma eğilimi gösterirler. "Görüşleri" bu şekildedir; dolayısı ile "tutumları" bu şekildedir; bunun bir çıkarımı olarak, "görüş" ve "tutumlarını" desteklemek üzere "ana hatları" da bu şekildedir. Karışımdaki zaman ve itiraz maddelerini de eklediğinizde, dilimizi çok fazla bozmadan, "politika" olarak adlandırılabilecek olan bir şey elde etmiş olursunuz. Bu politikaya yaklaşık hesapla, göz kararıyla, rizikoyla ya da körü körüne sezgilerle ulaşılmış olabilse de, bu, değişmez bir biçimde ve mutlaka yanlış olması sonucunu getirmez. Bazen ilham verici ölçüde mükemmeldir. Ancak benim bu noktada üzerinde durduğum, -tercihen "görüş" bir "tutum" olarak

belirginleşmeden önce- ama her hâlükârda harekete geçmenin öncesinde bir noktada, eldeki tüm olguların yansız bir biçimde analiz edilmesine olanak vermeyecek ölçüde sıkıştırıcı ve baskı yapıcı bir harekete gereksinim olmadıkça bu prosedürün gereksiz risklerle dolu olduğudur. Eğer çevresinde bir istihbarat ekibi bulunuyorsa, sistematik bir analizin yapılması için bu ekibe talimat verilmelidir.

Şimdi artık, eğer herhangi bir şey için çaba sarf edecek ise, üzerinde iyice düşünülmüş, mantıklı ve yansız bir analiz üzerinde çaba sarf etmek zorunda olan bir istihbarat ekibinin "eğilim", "bakış açısı", "ana hatlar", "tutum" ve "görüş" ile ilgili kendi zorlukları vardır. Ne de olsa, bu ekip, muhtemelen düşünce kalıpları hipotezlerini renklendirecek ve bu renklendirilmiş hipotezleri de muhtemelen gösterilen kanıt gerekçelerden daha cazip bir sonuç ortaya koyacak olan insanlardan meydana gelmektedir. Bir tarafta profesyonel uzmanlarla ya da istihbarat görevlileri ile, diğer tarafta, onlar dışında kalan tüm diğer insanlar arasındaki başlıca farklılık, profesyonel uzmanların ya da istihbarat görevlilerinin, kendi entelektüel manadaki zaaflarına karşı gardlarını ve önlemlerini alma teknikleri üzerinde daha fazla eğitim almış ve yetiştirilmiş olmalarının gerekiyor ve kendilerinden bunun bekleniyor olmasıdır. Kaçınılmaz olarak sergileyebilecek oldukları akıl dışılık ve mantıksızlıkları denetim altında tutmak, onlar için günün yirmi dört saati süren bir görev ve sorumluluktur. Böyle olduğunda dahi, hiçbir biçimde bunda her zaman için başarılı olamazlar. İstihbarat tarihi, Mihailoviç yanlısı ve Tito yanlısı ayrı görüşlü gruplar arasında, Çin'e yardım yapılması görüşünün savunucuları ile karşısındakiler arasında, Filistin'de bir Yahudi ulusal merkezi olması görüşünü savunanlarla bu görüşün değerini gözden düşürenler arasında yaşanan mücadelelerle doludur. Böyle görüş farklılıklarının, bilgi edinme yolunda çalışma göstermekte olan, oldukça zengin aynı materyalden yararlanma imkânına sahip sözüm ona nesnel ve yansız kişilerin arasında da meydana geliyor olduğu gerçeği, birilerinin dışarıdan gelen baskılara teslim olduğunun kanıtıdır. Bu görüş farklılıkları, hizmet vermekte oldukları kişilerden yönetsel olarak ayrı istihbarat organizasyonları arasında meydana çıkmıştır.

Eğer en iyi şartlar altındaki bir istihbarat, aceleye gelmiş, derme çatma ve çürük neticelerde kendini suçlu buluyor ise, planlarda ya da operasyonlarda, üretmekte olduğu istihbaratı kullanacak olan tüketicilerin idarî kontrolü altında olduğunda, kendini bu tür neticelere daha fazla varır halde bulması muhtemel midir? Benim bu soruya cevabım, evettir. İnsan doğası göz önüne alındığında, başka türlü nasıl olabilir, anlayamıyorum. İstihbarat, arada bir de olsa, çizgiyi aşıp, çalışmakta olduğu birimin izlemekte olduğu politikanın arkasından, Nazilerin "kämpfende Wissenschaft"[9] olarak adlandırdığı türde bilgi üretilmesi için, yozlaşıp kişisel çıkarları uğruna kendini alçaltmaktan ve yeteneklerini kötüye kullanmaktan nasıl kaçabiliyor, bunu da anlayamıyorum. Anlamadığım bir şey de, beklenmedik gelişmelerin vuku bulması ve istihbaratın, elinde çalışmakta olduğu birimin politikası ile çelişki arz eden bulgularla gelmesi halinde, belirsiz bir dönem süresince maaşlarını çekmeyi nasıl umabilecek olduğu. Genel hatları çizilmiş bu koşullar altında istihbaratın kendini tam da politikanın ortasında bulacak olduğuna ve zaman zaman belirli bir politikayı tarafsız ve nesnel bir biçimde analiz ediyor olmaktan ziyade bu politikayı utanmasız bir biçimde argümanlar öne sürerek ve özürler sıralayarak savunmakta olacağına inanmaktan kendimi alamıyorum. Walter Lippman'ın bilgece söylemiş olduğu gibi, "[tarafsız ve nesnel bir analiz için] tek kurumsal korunma, idareci ekibi, araştırma ve inceleme ekibinden mümkün olduğu kadar kesin ve mutlak bir biçimde ayırmaktır. Bu ikisinin, birbirine paralel ancak birbirinden tamamen ayrı olan, farklı biçimlerde işe alınmış, maaşları eğer mümkünse farklı fonlardan ödenen, farklı başkanlara karşı sorumlu vaziyetteki ve özünde birbirlerinin gösterdiği kişisel başarılara ilgi duymayan insan grupları olması gerekir".[10]

---

9 "Devlet politikasının ötesindeki bazı amaçlar için bilgi" -nesnel olarak, Ari Irkın Üstünlüğü, Almanya'nın Kaderi, Lebensraum'a Duyulan İhtiyaç, Judaeo(Yahudi)-Kapitalistik-Bolşevik Kuşatma, Sırta Saplanan Bıçak, Versailles Diktası ve benzeri fenomenleri ispat etme görünümünde ve iddiasında olan "entellektüeller" tarafından öne sürülen türde bilgi- şeklinde kabaca yorumlanabilir.

10 Yayımcı firmanın nezaket göstererek vermiş olduğu izinle, Kamu Görüşü (The Macmillan Co., New York, 1992) adlı kitabından alıntı yapılmıştır. Bölüm XXVI § 2.

İşte bu sebeplerle, rehberlik anlamında hiç şüphesiz ki edinilmiş olan kazanım, operasyonun bütünlüğü ve tarafsızlığı anlamında pekâlâ kaybedilebilmektedir. İstihbaratı üretmekte olanların, bu istihbaratları tüketecek olanlarca içine katılmasının ve tesirinin ve bütünlüğünün azaltılmasının, sonunda hem hasta hem de hastalık için gerçek boyutlarını fazlasıyla aşan büyüklükte bir tedavi olduğu ortaya çıkabilir.

Bana göre bu çıkmazdan tek çıkış yolu, tam da, -genelde de teşebbüs edildiği gibi- karşılıklı bir uzlaşma ve uyuşmada yatmaktadır: İstihbaratın, istihbaratı tüketecek olanlardan ayrı tutulması suretiyle, yönetsel ve asıl bütünlüğünün garanti altına alınması; bilinen her çarenin denenmesinin sürdürülmesi suretiyle istihbarat kullanıcılarının istihbarat üreticilerinin organizasyonunu, istihbarat üreticilerinin de istihbarat kullanıcılarının organizasyonunu iyi tanımalarının ve aşina olmalarının sağlanması.

İstihbarat ve İzlenecek Politikanın Formüle Edilmesi Problemi

İstihbarat ve politikaya dair buraya kadar söylenmiş olanlar, söylenmesi gerekenlerin tümünü teşkil etmemektedir. Hiç şüphe yok ki, istihbarat, izlenen politika için özürler sıralayan bir savunucu olmamalıdır ancak bu, bu politikaların formülasyonunda hiçbir rolü olmadığı anlamına gelmez. İstihbaratın oynadığı rol belirli ve basittir. Görevi iki aşamalı biçimde tanımlanabilir: (1) bir politika belirlenmesini gerektiren durumun geniş kapsamlı ve ayrıntılı bir biçimde tetkik edilmesi, ve (2) problem karşısında politikanın sunmuş olduğu tüm alternatif çözümlerin nesnel ve yansız bir biçimde incelenmesi ve araştırılması.

İstihbaratın elde ettiği bulguları her iki aşamada da – ve özellikle de ikinci aşamada; böylece alternatiflerden bir tanesi bir çok kereler diğerlerinden daha cazip görünecektir- çarpıtabilecek olduğunu söylemeye lüzum yoktur. Bunun yapılmış olduğunu aksettirmek, her ne kadar böylesi suçların her birine istihbaratın bütünüyle kendisi sorumlu olarak girişmiş olduğunu kanıtlamak zor olsa da, hiç de yüreklendirici değildir. Örneğin, savaş

sırasında bazı İngiliz istihbarat organizasyonları yumuşak karın diye bir şeyin olduğunu ve karşılaştırıldığında, büyük Avrupa kalesinin tüm diğer giriş kapılarının bunun yanında granit gibi kaldığını kanıtlamış oldu. Sadece ve sadece yanlış yolda gidebilecek oluşu, istihbaratı izlenecek politikaya dair düşüncelerin bütünüyle dışında bırakmak veya prensipten yoksun ve karaktersiz olduğu gerekçesi ile kınamak, suçlu çıkarmak ve mahkum etmek için yeterli sebep değildir. İstihbaratın profesyonel personeli tamamlayıcı yönü entelektüel ve ahlakî açılardan yüksek çapta ve kapasitede olduğu müddetçe, politika üretmekte olan istihbarat kullanıcılarının istihbaratın alternatifler üzerine yapmış olduğu analizleri kabul etmekle girmiş alacakları risk, istihbaratı kurullarının dışında bıraktıklarında girecekleri riskten çok daha küçük olacaktır.

(Üretilen Bilgi Olma Anlamında) İstihbarat ve Bu istihbaratın Kabulü

İstihbarat ekibine kalsa, başka her şeyin ötesinde arzu ettiği şey, elde etmiş olduğu bulguların karar aşamasında yararlı olduğunun ispatlanmasıdır. Ne var ki, politika, plan ve operasyonlarda bu bulguların kabul edilip kullanılmasını mecburi kılan hiçbir evrensel yasa bulunmamaktadır. İstihbarat varmış olduğu hükümlerde zayıf, verimsiz ve beklenilen düzeyde olmayan metotlar kullanmış ya da hatalar yapmış olmaktan suçlu ise, varsayılan tüketicilerini bu tavsiyeler doğrultusunda hareket etmeye mecbur edecek hiçbir şey yoktur. Bu gerçeğin hem yararlı ve iyi, hem kötü tarafları vardır. Yararları neredeyse üzerinde konuşulmasını gereksiz kılacak ölçüde aşikârdır. Örneğin, hiç kimse, -istihbaratın göz önüne almamış olduğu- kanıtların, böyle yapılmasının intiharla eş anlamlı sayılacak biçimde kendini yok etmesi demek olacağını göstermekte olduğu bir hareket biçiminin benimsenmesini desteklemez ve savunmaz. İstihbaratın bir sapmasının yer çekimi kanunlarının Lent'te işlememekte olduğunu gösteriyor olması, Paskalya yortusundan önceki Kutsal Cuma günü yüksek bir çatıdan atlamak için yeterli sebep teşkil etmez. Ancak istihbaratı güvenilmez olduğu gerekçesi ile böyle övgüye değer bir biçimde önemsememe özgürlüğünün içinde bir tehlike kaynağı yatmaktadır. İstihbaratı önemsememeye hangi

noktada başlanacaktır ve bu önemsemeyişe hangi noktada bir son verilmelidir?

James Willard Schultz tarafından kaleme alınan çocuk kitaplarından bir tanesinde kendilerini savaşa hazırlayan kızılderili kabileleri ile ilgili bir öykü yer alır. Birleşen şefler tasarlanan operasyonu ele almak ve detaylarını tartışmak üzere bir araya gelir ve G-2'ye (Beyaz Antilop adında bir büyücü) kendilerine düşmanın kapasitesi ile ilgili tahminî hesaplarını ve değerlendirmelerini sunması talimatını verirler. Birkaç gün sonra, gerekli meslekî dönüp sallanmalarını bitirmesinin ardından Beyaz Antilop birleşik şeflerin yanına değerlendirmelerini yapmış olarak döner. Görünüşe göre tanrılar ayinini beğenmiştir ve ona düşünde ölü bir geyik leşi üzerinde oturmakta olan yalnız bir kunduz görmesini bahşederek lütufta bulunmuşlardır. Düşüne giren kunduz doyasıya bir ziyafet çekmekte olduğundan, ne bir ağacın tepesinde sessizce durmakta ve etrafı gözlemekte olan saksağanı fark etmiştir, ne de bu saksağanın plana göre yerleşik halde bulunan kuvvetlerine toplanın sinyali verdiğinin farkına varmıştır. Saksağanlar fizikî yeterli güce ulaştıklarında kunduz üzerine doğru düşüşe geçip saldırırlar. Kunduz cesur bir mücadele ortaya koyar ancak işler daha da kötüye gidince önceden kendine hazırlamış olduğu yerlere doğru geri çekilir. Eğer Beyaz Antilop sorumluluk hissi olmayan bir G-2 olsaydı bu noktada bırakırdı ancak sorumlu bir kişi olarak ve müşterek hedefler uğrunda birlikte hareket edilmekteyken buna kendisinin de katkıda bulunması gerektiği hissi ile bir yorumda bulunma tehlikesine atıldı. Ona kalırsa kunduz birleşik güçler, saksağanlar ise düşmandı –eldeki olgular böyle bir yorumlamayı haklı göstermekteydi- ve düşmanın kapasitesi açık bir biçimde kâfi miktarda olmanın ötesindeydi. Birleşik güçler büyük bir bozguna uğratılmak üzereydi. Bunları böylece anlattı. Ancak en yüksek rütbeli kumandan konumundaki Boğa Baş söz aldı ve etkili bir biçimde dedi ki ; "Bize bu anlatmış olduklarınız, savaşmaya giden güçlerimizin tehlike içerisinde olacak olduklarından başka bir şey değil. Bunu biz zaten biliyoruz. Kunduza ve saksağanlara gelince, ben saksağanların biz, kunduzun düşman olduğu inancındayım. Yarın savaşmaya gidiyoruz.". G-2'nin tahminî değerlendirmeleri kabul edilmemişti.

Beyaz Antilop'un, nasıl işlediğini bildiği -ve standart operasyon prosedürü olan- bir metoda uygun olacak biçimde elinden gelenin en iyisini yapmış olduğuna dikkat etmek önemlidir. Bunun böyle olduğunu Boğa Baş'ın kendisi de itiraf ederdi. Yetkisini kullanarak Beyaz Antilop'un yaptığı değerlendirmeyi geçersiz kılmış olmasının sebebi, onun elindeki verilere üzerinde düşünülmüş ve mantıklı bir gerekçeyle itimat etmiyor olması ya da nesnelliğinden rasyonel bir şüphe duyuyor olması değildi; bir sezgiyi, hem de muhtemelen arzu etmekte olduğu doğrultudaki bir sezgiyi, temel alarak Beyaz Antilop'u bastırmış, ona üstün gelmişti.

Sezgilerin ve iç görülerin tümünü, aynı ve değişmez biçimde tehlikeli olmaları mesnedi ile reddeder pozisyonunda biri olmak istemem, çünkü en yüce gerçeğin karakteristikleri olan bilgi ve anlayışa dayanan sezinlemeler vardır. Benim reddetmeyi istediğim, hiçbir şeye dayanmayan ve olması arzu edilen şeyden yola çıkmakta olan iç görülerdir. İstihbaratı üretmekte olanların problemlerine yakın olmuş, içini dışını bilen bir istihbarat tüketicisi, istihbarat üretenleri yalanlayacak bir iç görüye sahip olabilir. Problemin geniş açılarına yakından bakışı ve bir de gizli izleme ve araştırmanın ortalığı bir sis perdesiyle örtüp görünmez hâle getiren ayrıntılarından ve angaryalarından uzak oluşu, belki de tam da gerçeğin ne olduğunun, istihbaratı üretenin sağlamış olduğundan daha kesin bir sentezine ulaşmasına olanak tanıyan şeydir. Bu şartlarda, bırakın da istihbaratı tüketecek olan gözünü açık tutsun. Eğer istihbarat kolunun elde etmiş olduğu neticeleri bastırır, geçersiz kılar ve doğru bir tahminde ve değerlendirmede bulunur ise, bırakın bunun neden olduğu üzerinde derinlikli düşünüp zihninde tartsın, bunu kendi kafasında mütalâa etsin. G-2'sini bastırmak için yalnızca yıldızlarına danışmasının yeterli olacağı fikrine kapılmasına izin vermeyin. Çünkü eğer böyle bir fikre kapılıp kalırsa istihbarat organizasyonuna büyük zarar verecek, onu yıkmış olacaktır – istihbarat organizasyonunun mensupları gerçeğin ne olduğunu bulmaya çalışmayacaktır, o kadar ki, elde etmiş oldukları tüm neticeleri bir kâhin gelip boşa çıkarabilecek ve çok tehlikeli bir planı uygulamaya girişebilecektir. Batının –bilinmeyenleri uzun vadede en iyi aklın çözecek olduğunu kabul eden- rasyonel felsefesinde eğer bir doğruluk, bir

anlam var ise, bu felsefeyi alaya alan tüketici bir dizi had safhada büyük hata yapma riskine giriyor demektir. Bu hatalar yapıldıktan sonraki noktada artık ikinci bir şans olmayabilir.

Adolf Hitler böyle bir istihbarat tüketicisi idi. İstihbaratının, gerek gizli gözlem gerekse araştırma teknik düzeyinde yeterli olduğunu düşünmemiz için her türlü nedenimiz var. Aslına bakılacak olursa, bundan da iyi olduklarını düşünmek için nedenlerimiz var. Keza, kurmay sınıfının teknik olarak yetenekli ve yeterli olduklarını düşünmek için de, istihbaratından yanlış bilgi, ve hükümlerini bu bilgilere dayanarak veren ekibinden de zayıf ve verimsiz tavsiyeler almamış olduğuna inanmamız için pek çok nedenimiz var. Hitler'in sezgileri vardı ve bunlardan ilk bir kaçı da mükemmel ve dâhiceydi. Şansı yaver gittiği için ya da önündeki konular hakkında özünü kavrayarak, derinine inerek ya da bilinç altı olarak bilgi sahibi olmasından dolayı inisiyatifi doğru -ve kendisine tavsiyelerde bulunan daha resmî kaynaklara zıt- şekilde elinde tuttu. Ancak sorun şu ki, görünüşe bakacak olursak başarılı sezinlemelerinin, nedeninin niçininin bir analizini yapmaya hiç çalışmadı. Sanki bu sezgiler gerçeğin doğal, kendine özel kişisel ve yanılmaz bir kaynağıymışçasına, bunlara göre hareket etmeyi sürdürdü. Luftwaffe'nin İngiltere'deki gücünü olduğunundan fazla, Sovyetler Birliği'nin güç ve kapasitesini ise olduğunun altında tahmin etmek gibi hatalar yapması neticesinde doğal olarak bunların ceremesini çekmeye başladığında, savaşın artık kazanılmış olduğunu düşündüğü için 1941 sonbaharında Alman savaş silahlarının üretiminde azaltım yapılması emrini verdiğinde, yalnızca direkt olarak savaşı kaybetme yolunda sağlam adımlardan bazılarını atmış olmakla kalmamış, kurmaylarının ve istihbarat servislerinin işe yararlığını ağır bir zarara uğratmış olmakla da bundan daha dolaylı ama eşit derecede zarar verici bir adımı daha atmış olmuştu.[11]

[11] Şimdi verecek olduğum, örnekleyici olma niteliği taşıyan bir hadisedir ve hiç şüphem yok ki, benzer hadiseler Üçüncü Reich dışında da meydana gelmiştir: Mr. Roosevelt'in Kongre'ye 6 Haziran 1942 tarihli ve içerisinde, görünüşe göre astronomik sayılardaki (yıl içerisinde 45,000 tank üretecektik) uçak ve tank üretim hedeflerimizin yer aldığı mesajından çok kısa bir süre sonra Nazilerin en üst halkaları içerisinde hareket etmekte olan Ribbentrop Dış İlişkiler Bürosu'nun, arabuluculuk görevi üstlenmiş Şefi ve ekonomik meselelerde danışman konu-

İstihbarat üretmekte olanlar, elde etmiş oldukları neticeleri, yerleşmiş olan fikirlerine uymayan bir istihbarat tüketicisinin bilgisine sevk etmenin bir anlamı olmadığını fark ettiklerinde, işte o vakit, istihbarat bitmiştir ve işe yaramaz demektir. Bu noktada artık istihbarat yoktur ve artık çay yapraklarının ve kristal kürenin gösterdiklerinden başka hiçbir şeyin rehberlik etmemekte olduğu istihbarat tüketicisi de kendi kendisi ile baş başadır. Bunlarla da gayet güzel idare edebilir, ancak uzun vadede ben olsam 'paramı başka yere yatırırdım'. Tüketicinin, sezgileri ve iç görüyü, değişmez bir biçimde hep zarar getirmiş olan yanlış bir arkadaşmışçasına bir kenara atmadan, ama zayıf noktaları hakkındaki her şeyi bilerek kullanmasını sağlardım. İstihbarat kolunun bulguları, tüketici tarafından düzenli bir

munda olan –Ritter adında bir kişiyi telefonla aradı. Ribbentrop'un kafasını meşgul eden soru, tabii ki, Amerikan Başkanı'nın vermiş olduğu sayılarda, blöf ve propoganda payının ne kadar olduğu idi. Mr. Roosevelt'in bahsettiği hedeflerin büyük ölçüde saçmalık olduğuna dair kararını (belki de sezgisel olarak) zaten vermişti. Ritter'dan istediği, Amerika'nın çelik üretimi kapasitesinin ne olduğuna dair bir tahminde bulunmasıydı.

Ritter'ın cevabı, o anki üretime dair kesinlik ve sağlamlık taşıyan mevcut en son rakamların 45 milyon tonu gösteriyor olduğu yönünde idi ve fikir birliği ile kapasite 57 milyon ton olarak belirlendi. Bir uzmanın alışık olduğu biçimde konuşmuş ve "milyon" kelimesi yerine yalnızca kırk beş ve elli yedi rakamlarını kullanmıştı. Birkaç gün sonra, -bazı uzmanların rakamları değiştirip 110 milyon tona kadar çıkmış olduklarını duymasının ardından Ribbentrop Ritten'ı tekrar aradı ve konu ile ilgili olarak ortaya koymuş olduğu resmin fazlasıyla şişirilmiş olduğu hissine kapıldığı için de onu azarladı. Ritter, konumunu netleştirerek, kendinden emin bir şekilde, fikrine göre 110 rakamının çok yüksek olduğunu ve kendi tahminlerinin 60 ila 70 arasında olduğunu ısrarla ifade etti.

Birkaç gün geçtikten sonra Ribbentrop tekrar hattaydı ve bu defa muzaffer bir ses tonuyla "45,000 tank rakamının mümkün olduğunu düşünüyor musun?" diye sordu. Cevap "Evet, düşünüyorum" idi. Sonra kuşkulu bir biçimde "Ama eğer bu tank sayısını ve her tankın da en az iki ton çelik tuttuğunu kabul edersen, hali hazırda 90,000 ton çelik hesap etmiş oluyorsun. Tahminine bakarsak, çelik kapasitesinin bir uçtan bir uca tamamı bu işte kullanılmış olmaz mı?" sorusunu yöneltti. Cevap "Ama, Sayın Bakan, siz ton olarak üretimden bahsediyorsunuz. Biz milyon tonlarla çelik üretiminden bahsetmekteyiz". Ribbentrop telefonu ani ve sert bir biçimde kapadı.

Uzmanların bulunmuş olduğu tahminleri sorgulamak Ribbentrop'un yetkisi dahilindeydi, ve görünüşe göre, teknik konulardaki cehaletinin derin ve büyük olduğu gerçeği onu hiçbir biçimde dizginlememiş. Aslına bakılacak olursa, başka koşullarda tüketicinin sezinlemeleri ile üretenin tahmini arasında, son ve aydınlatıcı bir telefon konuşmasına yol açmayacak bir farklılık olduğu zannına kolaylıkla kapılınabilinir. Bu koşullarda da, saf budalalığa yakın hareket tarzları benimsenmesi mümkündür. (Bu anektod için Profesör Harold C. Deutsch'a teşekkür borçluyum.)

biçimde bilmezden geliniyorsa ve eğer bu tüketicinin sezgileri yüzünden oluyorsa, tüketicinin, batılıların, –vasıtası ile- Aristo'dan bu yana ufuklarını hiç durmadan genişletmiş oldukları iki enstrümana –mantık ve bilimsel metot enstrümanlarına- sırtını çevirmekte olduğunun farkına varması gerekir.

POZİTİF İSTİHBARAT

NEREYE Hangi hedeflere karşı	NE Hizmet edecek olduğu çıkarların dizilimi	HİZMET EDECEK OLDUĞU FONKSİYON İLGİLİ DEPARTMAN VE DAİRELER	İLGİLİ BÖLÜM VE BAKANLIKLAR	ANA KATEGORİLER Bütün Organizasyonlar her konuyla ilgilenmezler
YURTDIŞI	**UZUN VADELİ**	Üst düzey politikalar, Ulusal Güvenlik		
	ORTA VADELİ	ABD dış ilişkilerinde rolü olan Bakanlık ve bölümler Dışişleri Bakanlığı, Hava, Kara ve Deniz Kuvvetleri Dış ilişkilerde ikinci derece rolü olan diğer bölümler: Tarım, Hazine ve Adalet Bakanlıkları ile Gümrük Komisyonu gibi Federal Daireler Savaş dönemlerinde, buna askeri istihbaratta dahil olur.	FBI, Adalet Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı	Kontr-Espiyonaj Sabotaj Kaçakcılık Narkotik Yasadışı yollardan ülkeye giriş vb.
	KISA VADELİ	Bölümlerce yürütülen istihbarat. Savaş zamanlarında buna ulusal istihbarat ve silahlı kuvvetlerin savaş istihbaratı da dahil olur.		
YURTİÇİ	**UZUN VADELİ**	Ulusal varlık için yapılan istihbarat.		
	ORTA VADELİ	Hükümet istihbaratı.	Ulusal Güvenlik Daireleri FBI, Gizli Servis	Amerikanizm karşıtlığına karşı savaş Kalpazanlık
	KISA VADELİ	Hükümet programının dayandırıldığı istihbarat.	Maliye Müfettişleri	Beyaz kadın ticareti posta sahtekarlığı Adam kaçırma vergi kaçakcılığı

EK

İSTİHBARAT TÜRLERİ

Ulusal düzeyde istihbaratın, gerek savaş gerekse barış zamanlarında, birbirinden ayrı ve farklı çok sayıda biçimi bulunmaktadır ve geniş bir dizilim arz etmekte olan federal bakanlıklarca, departmanlarca ve dairelerce yerine getirilmektedir.[1] Sade okuyucular, biçimlerin çokluğunun, ve bunların yerleşiminin kaba ve son şeklini almamış bir biçim düzeni ihtiva etmekte olduğunun farkında olana dek de, başlangıçta yaşamış oldukları şaşkınlık ve yeni başlayanlara özgü karıştırmalar kolaylıkla haklı görülebilir.

Bunu takip edecek olan sayfalarda, üç amaç güttüm; bunlardan birincisi ve en başta geleni, federal hükümetimizin angaje etmekte olduğu istihbaratın başlıca ve temel biçimlerini seçip ayırmak, sınırlarını çizmek ve derli toplu, belki biraz da keyfî bir düzene oturtmaktır. Bunu tablolarla ve açıklayıcı metinlerle yapacağım. İkinci olarak, bu kitapta meşgul olunmuş belirli istihbarat türlerine işaret edeceğim. Ve son olarak da, federal istihbarat biçim düzeninin bir karakteristiği olması itibarı ile anlaşılması güç bulanıklığı, belirsizliği ve karışıklıkları düzeltici bir unsuru, fazlasıyla basitleştirilmiş bir resmini çizmek suretiyle, yeniden ortaya koymaya ve okuyucuyu bununla tanıştırmaya gayret sarf edeceğim.

[1] bkz. sayfa 210'dan sonraki diyagramlar.

TABLOLARIN TERMİNOLOJİSİNİN AÇIKLAMASI

1. GÜVENLİK VE POZİTİF İSTİHBARAT

a. Güvenlik İstihbaratı: En basit terimlerle ifade edecek olursak güvenlik istihbaratını, temel itibarı ile polis (denetleme ve kontrol) fonksiyonunun ardındaki istihbarat olarak düşünebilirsiniz. İşi, ulusu ve ulusun fertlerini, ulusal ya da bireysel boyutta zarar görmemiz için çalışmakta olan kötülerden korumaktır. Bunun, en çarpıcı ve dikkat çekici nitelik taşıyan biçimlerinden biride, yabancı güçlerce ülkemize gönderilmiş gizli ajanların kim olduklarını ve yerlerini tam olarak saptayıp ihbar etmek için aralıksız olarak uğraşmakta olan istihbarattır. Bir başka biçiminde ise, hudutlarımızı, içerisine davetsiz olarak girmeye çalışan diğer istenmeyen ve sakıncalı kişilerden –yasadışı giriş yapanlardan, kaçakçılardan, uyuşturucu kaçakçılarından vesaire- korumakta olan bir faaliyettir. Kendi koynumuzda beslediğimiz hainlerin ve federal yasaları çiğnemekte olan şahısların kimliklerini belirler. Güvenlik istihbaratı, genellikle, koruyucu polis güçlerimizin art niyetli ya da suç teşkil eden eylemlerde bulunmakta olan şahısa karşı belirli bir harekete geçmeden önce sahip olması gereken bilgiler ve faaliyetlerdir.

b. Pozitif İstihbarat: Pozitif istihbaratı tanımlamak daha güçtür. Eğer içinde pek de gerçeklik payı olmayan muammalarla konuşmak istenirse, denilebilir ki, içerisinden güvenlik istihbaratı çıkarıldıktan sonra bu çalışma sahasının bütününden geriye kalan, pozitif istihbarattır. Bu bir başlangıç olabilir, ama doğrusu çok da yardımı olmamaktadır.

Daha dolaysız bir biçimde yaklaşacak olursak; pozitif istihbarat, bir hareket biçimini başlatmadan önce bilmeniz gereken her şeydir. Böylelikle, pozitif askerî istihbarat, bir saldırı operasyonunun gerçekleşebileceği düşüncesi ile ve ihtimaline karşılık, askeri kumandanı, düşmanın gücüne ve yerleşim planına, savaşılacak olan alanın fizikî niteliklerine dair mümkün

olan tüm bilgilerle donatır. Altında yatan fikir, kumandanın savaşta nelerle karşı karşıya olacağını savaşa girmeden önce biliyor olması gerektiğidir. Askerî olanın yanında başka bir çok pozitif istihbarat türü daha bulunmaktadır ancak askerî istihbaratın bu aşamasının tipik bir özelliği olan hazırlayıcı karakteristiğe, bu diğer türlerin de hepsi özünde sahiptir.

Eğer bu pozitif istihbaratın tek yönü olsaydı, onu tanımlamak bu kadar güç olmazdı. Ne var ki bir başka yönü daha vardır ve bu, bazı dertlere yol açması anlamında güvenlik istihbaratı ile kâfi derecede yakın bir benzerlik göstermektedir. Pozitif askerî istihbarat diye bir şeyin varolduğunu bilen herkes bilir ki, bu istihbarat, stratejistleri, planlamacıları ve saha komutanlarını, harekete geçmeden önce bilmeleri gereken türde bilgiyle donatmak ile kendini sınırlamaz. Hemen herkes bilir ki askerî istihbarat aynı zamanda düşmanın planlarının ne olduğunu da öğrenmeye çalışmak zorundadır, böylece, düşman, gafil avlayarak kuvvetleri üzerinde etki yapamayacaktır. Başka bir deyişle, pozitif istihbarat yalnızca saldırı halindeki kumandan (ilk adımı atan ya da atmayı planlamakta olan adam) için bir istihbarat değil aynı zamanda da bu kumandanı karşısındakinin sürpriz hamlelerine karşı korumakta olan bir istihbarattır. Bu açıdan, önemli bir savunma ve koruyuculuk niteliğine sahiptir. Bu, güvenlik istihbaratına vermiş olduğumdan ayırt edilebilir bir nitelik midir? Buna cevabım, evettir.

Aradaki ayrımı örnekleyeyim. Güvenlik istihbaratı tarafından alarma geçirilen bir polis evinizi gözetim altında tutarak hırsızlara karşı koruyacaktır, ya da, eğer ev soyulmuşsa soygunu yapan hırsızları yakalamak için güvenlik istihbaratından faydalanacaktır. Ama bu polis size sığır etinin satış fiyatında artış olacağı yolunda bir ikazda bulunmayacaktır, bankanızın ne zaman iflas edeceğini de söylemeyecektir. Bunlar onun işi değildir. Bu tür koruyucu mahiyette bilgileri edinmek için bir tür pozitif istihbarat servisinin müşterisi olmanız gerekir.

2. DIŞ YURTDIŞI VE YURTİÇİ

Yurtdışı ve yurtiçi, istihbarat bağlamında, istihbarat faaliyetinin vuku bulduğu yer değil, istihbaratın hedefleri anlamında kullanılır. Örneğin, "güvenlik istihbaratı-yurtdışı" ile, çalışmalarını bir başka ülkenin casuslarına, sabotörlerine ya da ajan provokatörlerine vakfetmiş olan, dış ülkelerdeki narkotik ve kaçakçılık halkalarının kimler olduğunu saptayan güvenlik istihbaratını kastediyorum. "Pozitif istihbarat-yurtdışı" ile ise, diğer ülkeler ve diğer insanlar hakkındaki, - ve aklıma gelmişken, bu ülkelerin bizim ulusal çıkarlarımız aleyhindeki politikalar ya da hareketler oluşturma yolunda ne gibi planlar yapıyor ya da kumpaslar kuruyor olabileceğine dair- bilgileri kastediyorum.

"Güvenlik ve pozitif istihbarat – yurtiçi" ile kastettiğim de, diğer her şeyi dışarıda bırakarak sadece Amerika Birleşik Devletleri'ne, bu ülkenin topraklarına ve bu ülkenin sahip olduklarına özgü insanları ve problemleri ele almakta olan türdeki istihbarattır.

3. UZUN, ORTA VE KISA VADELİ

İstihbarat birçok düzeyde mümkündür. Örneğin, diyelim ki, büyük bir ihtimalle önünde yüksek Sovyet politikası konusu olan kabine üyeleri için hazırlanmış bir ya da iki istihbarat projesi olduğu; Dış İşleri Bakanlığı'nı - sözgelimi İran'daki ya da İtalya'daki- politik gelişmelerden haberdar tutan başka bir istihbarat servisinin bulunduğu; ve bir de bir Dış İşleri Bakanlığı görevlisini, sözgelimi Washington'daki Danimarka Büyükelçisi'ne gönderdiği pusulada tam olarak hangi ifade tarzını ve tavrı vurgulamasının gerektiği konusunda bilgilendiren başka bir istihbarat olduğu biliniyor. Bu durumda içgüdüsel olarak birden fazla "istihbaratın" ya da birden fazla farklı düzeylerde istihbaratın olduğu hissine kapılınır, ki doğrusu istenirse gerçekte de bu böyledir. Askerî formasyonlarda, genellikle her kadroda ya da kumanda kademesinde bir istihbarat organizasyonu bulunur. Savaş zamanında, Birleşik İstihbarat Komitesi'nden (Joint Intelligence Committee)

ya da Joint Chiefs of Staff (Müteselsil Ekip Şefleri) düzeyinden başlanıp en küçük kara, deniz ya da hava biriminin istihbarat kısmının çeşitli servis basamaklarından birinden aşağılara doğru inildiğinde, bu belki on beş farklı düzeyin ayrı ayrı ele alınması demektir. Aşağılara doğru inildikçe, istihbarat fonksiyonu gittikçe daha fazla kısıtlı ve gittikçe daha teknik hâle gelir. Ama vermiş olduğum türde bir diyagramda, ya da bunun gibi bir kitapta, "hizmet edilen işlev"in mükemmel bir detaylı analizine yer vermenin çok bir anlamı yoktur.

4. HİZMET EDİLEN İŞLEV

Dizilimlere ilişkin bölümde söylenenler, tablonun bu sütununu açıklamak üzere uzatılabilir. Önemli olan nokta şu ki, federal hükümetin bir çok farklı sorumluluk düzeyleri ve genel anlamda bunlardan her birine hizmet edecek ayrı birer de istihbarat düzeyi bulunur. Federal hükümet, en başta ve diğer her şeyin üstünde, içteki ve dıştaki düşmanlara karşı ulusal devletin güvenliğinin sağlanmasına karşı sorumludur. Bunu, izlenen üst düzey politikanın, ulusal güvenliğin, ulusal refahın ve büyük stratejinin uzun dizilimli istihbaratı olarak adlandırdım. Bu istihbarat, ulusal anlamda, hayatta kalış için olan bir istihbarattır.

Bunun hemen altına istihbarat daireleri ilgili politikayı koydum. Bununla –orta vadeli olarak adlandırmış olduğum- Dışişleri Bakanlığı'nın, Ordu Departmanı'nın, Deniz ve Hava Kuvvetleri Departmanlarının özel işlevlerini yerine getirebilmeleri için sahip olmaları gerekli olan türdeki bilgiyi (ve bu bilgiyi üreten faaliyeti) kastediyorum. Bölüm açısından önemi olmayan bir problemi saptamak zor hatta belki de imkansızdır, bununla birlikte şu da kabul edilmelidir ki bölümlerin diğerlerinden çok daha az öneme sahip teknik problemleri vardır.

Diyagrama koymuş olduğum fonksiyonlar arasında en küçük ve önemsiz olanı ise istihbarat dairelerinin operasyonları fonksiyonudur. Bu, benim "pozitif-yurtdışı" kategorimde kısa vadeli olarak adlandırmış olduğum bir fonksiyondur.

Bu her üç düzeyi de geçerlikteki çıkarlara ilişkin bir konudan hareket ederek örnekleyeyim: Latin Amerika cumhuriyetleri ile ilgili olarak silah tedarikimiz. Standart ABD askerî donatımının iyi Komşular için kullanılabilir hâle getirilmesi temel kararının verilmesi yönünde yapılan istihbaratın en üst düzeyde sağlanması gerekir. Bu istihbarat dünyanın durumunu, diğer ülkelerin stratejik duruşlarını ve bunlara açık hareket biçimlerini ele alır. Vereceğimiz kararla birlikte dünyadaki durumun nasıl değişeceğinin ve bunun bizim lehimize olup olmayacağının tahmini değerlendirmesini yapmaya çalışır.

Farz edelim ki, yüksek seviyede politikalarımızı belirlemekte olanlar, en üst düzeyde yapılmış istihbaratı temel alarak, Latin Amerika'daki askerî donatımda standardizasyona gidilmesi yönünde çaba göstermemize karar verdiler. Birkaç hükümet bakanlığının hemen bunun akabinde kendi politikaları ile ilgili olarak düzeltilmesi gereken problemleri ortaya çıkacaktır. Dış İşleri Bakanlığı, Küba, Şili ya da Arjantin'le ilgili sorunlar yaşıyor ve en üst seviyede varılmış olan yeni kararla uyuşmayan bir politika izliyor olabilir. Uyumlu hâle getirilmesi kendi çapında başlı başına bir görev sayılabilir ve Dış İşleri Bakanlığı'nın kendi istihbarat organizasyonunun bu görevin yerine getirilmesinde pekâlâ önemli bir rolü olabilir.

En alt düzeyde istihbarat dairelerinin operasyonlarını, sözgelimi, en üst seviyede varılan kararların ayrıntılı biçimde yerine getirilmesinde Ordu'nun payı ile örnekleyebiliriz. Yerel olarak tedarik edilmiş malzemelerdeki eksiklikleri gidermek üzere Brezilya'ya hafif silah mühimmatı göndermeden önce, diğer şeylerin yanında, Brezilyalıların ne büyüklükte bir kara kuvvetini korumayı ve ayakta tutmayı planlamakta olduklarını bilmesi gerekir. Bu durumda, Brezilya'nın elindeki kuvvetler hakkındaki bilgiler, benim istihbarat daireleri operasyonlarının istihbaratı olarak adlandırmış olduğum şey olur.

5. İLGİLİ BAKANLIK VE BÖLÜMLER

En üst dizilimde yer alan iki istihbarat olan "pozitif, yurtdışı" ve "güvenlik-yurtdışı" istihbaratlarında benim adlandırmış olduğum şekliyle "ilgili bakanlık ve bölümler" tam ve eksiksizdir. Diyagramlarda işaret etmiş olduğum diğer istihbarat dizilimleri içinde yapmış olduğum adlandırmalar sadece ve sadece örnekleyici olma niyeti taşımaktadır. Daha önemli organizasyonlara değinmiştim, ama federal hükümetlere âşina biri, bunlara bir çoğunu daha ilave edebilir.

6. ANA TEMADAKİ BAŞLICA KATEGORİLER

Bu kategoriler de geniş kapsamlı ve ayrıntılı olmaktan ziyade örnekleyici olması niyetiyle oluşturulmuştur. Bölüm 2, 3 ve 4, bu kitaba konu olan türlerdeki istihbaratın asıl içeriğini ayrıntılı bir biçimde işlemektedir.

7. TEKNİKLERLE İLGİLİ BİR NOT: "NASIL BAŞARILDI" UNSURU

Diyagramlarda taslak halinde çizilmiş olan istihbarat organizasyonlarının tümü, amaçladıkları hedeflere başarıyla ulaşılabilmesi için kendi özel tekniklerini geliştirme eğilimi gösterirler. Bu teknikler pek çoktur ve birbirlerinden geniş ölçüde – örneğin, parmak izi ve balistik analizlerinin kömür ya da buğday üretimi tahminlerinden farklı olduğu nispette- farklılık gösterirler. Tekrar gözden geçirmekte olduğumuz "istihbarata" (yani yurtdışı-pozitif istihbarata) özgü teknikleri, bu türde bir kitapta bir liste halinde sıralamaya kalkışmaya dahi yer yoktur. Fakat bir noktanın ihmal edilmemesi gereklidir; istihbarat uzmanları bireysel olarak geliştirilmiş yığınla tekniğin iki ana kategoriden açık ve kapalı ya da gizli kategorilerinden birine bağlı olduğunu düşünme eğilimindedirler.

Açık istihbarat teknikleri derken, bilim, ticaret ve gazetecilik alanlarında yapılan izlemelerin bütün türlerinde kullanılmakta olanlar gibi açık ve kanunlara aykırı olmayan metotlarla öğrenme tekniğini kastediyorum. İlk kez

bisküvi pişirmek ya da demiryolu hisselerinin pazar fiyatını araştırma yoluyla tespit etmek istiyorsanız kullanmanız gereken türdeki teknikler demek istiyorum. Bazı türdeki istihbarat çalışmalarında, özellikle de pozitif dış istihbaratta, bu açık metotlarla bir hayli şey öğrenebilirsiniz. Teknik literatürdeki güncel yayınlar üzerinde çalışır, yabancı basını takip eder, yabancı radyo istasyonlarının resmî yayınlarını dinler ya da yabancı bir şehrin sokaklarında (kimliğinizi gizleme çabasına girişmeden) dolaşırsınız ve neler olup bitmekte olduğunu gözlemlersiniz. İşine tutkun kimi istihbaratçılar, açık (overt) vasıtalar kullanarak bilmeniz gerekenin yüzde doksanını ya da daha fazlasını öğrenebilecek olduğunuzu söylerler. Geri kalan yüzde ise tam da diğer ülkelerin devlet sırrı olarak bakmakta oldukları şeyi teşkil etmektedir ve bu şeyler de gizli operasyonlara başvurmadan elde edilemezler.

Gizli istihbarat teknikleri derken de, saklı tutulan, gizlenen ya da gizlice ve kanunsuzca, bir başka deyişle hırsızlama yapılmakta olan faaliyetlerle öğrenme tekniğini kastetmekteyim. Telefonlara konuşmaları gizlice dinlemek için dinleme cihazları yerleştirilmesi, gizli ajanlık, başkalarına ait mektupların alınıp okunması vesaire yöntemler demek istiyorum. İstihbaratın bazı kolları bu gizli ve örtülü teknikleri kullanmadan hiçbir yere varamazlar. Buna en iyi örnek, elbette ki, sizin karşı önlemlerinizin gizliliğinin, karşı taraftaki kişinin yürütmekte olduğu casusluk faaliyetinin tam ve mutlak gizliliğinden aşağı kalmamasından, ona denk olmasından da öte ondan fazlası olmasının gerekli olduğu, karşı- casusluk istihbaratıdır.

İstihbarat tekniklerinin bu iki ana kategorisinin, -zaman, aciliyet derecesi ve söz konusu istihbarat kolunun çalışmasına müsaade edilen yetki sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiği faktörlerine bağlı olarak- istihbaratın her koluna tatbik edilebiliyor ya da edilemiyor olması sebebiyle, diyagramlarda bir "nasıl başarıldı" unsuruna yer vermedim. Ama istihbarat çalışmaları çerçevesinde kendi kendine açık ve net bir biçimde tanımlanmış ve sınırları belirlenmiş bir problem tasarlama ve bunun üzerinde düşünceler üretme arzusunda olan bir okuyucu, bu problemi çözmek için bu her iki teknikten de ne kadarının kullanılmasının gerektiği hakkında iyi bir tahmin yürütebilecektir.

BU ÇALIŞMA İLE ÖZELLİKLE İLGİSİ OLAN İSTİHBARAT KOLLARI

Diyagramlarda tanımlanmış olan pek çok istihbarat faaliyetinden yalnızca ikisi bu çalışma ile özellikle ve istisnaî olarak ilgilidir. Bunlar, pozitif istihbarat tablosunda noktalı çizgilerle çevrelenmiş olan, Pozitif İstihbarat, Dış, Uzun ve Orta Vadeli Açık ve Gizli faaliyetlerdir. Ve bunlar, yüksek düzey politikaların, ulusal güvenliğin ve büyük stratejinin istihbaratlarıdır; federal bakanlık ve bölümlerimizin her birinde dış politikaları en üst düzeyde belirlemekte olan kişilerin talep etmekte olduğu istihbaratlardır.

İSTİHBARATIN BİRÇOK KOLUNDAN HER BİRİNİN KENDİNE AİT AYRI BİRER MEVCUDİYETİ OLDUĞUNU İMA ETMEK GERÇEKÇİ OLUR MU?

Yukarıda sunulmuş olan, ana hatları ile çizilmiş taslak son derece basitleştirilmiştir. Ama bu noktada belirli niteleyici özelliklere lüzum vardır.

İlk olarak, güvenlik istihbaratı ile pozitif istihbarat arasında son derece yüksek bir bariyer olduğunu tasavvur ve idrak etmek her zaman için akıllıca olur. Biri diğeri için büyük önem teşkil etmekte olan aşamalar bulunmaktadır. Bir örnek vereyim. Yabancı bir gücün bu ülkede bizim üzerimizde casusluk faaliyetleri gerçekleştirmek üzere bir casusluk sistemi oluşturmuş olduğunu farz edin. Bu casusların takibi, güvenlik istihbaratının karşı casusluk kolunun işidir ve teorik olarak herhangi bir şekilde pozitif istihbaratla resmî hiçbir ilgisi yoktur. Bir dereceye kadar, durum böyledir. Ancak pozitif istihbarat ile büyük ilgisi olan –aslına bakılacak olursa bunlar pozitif istihbarat açısından o derece büyük önem teşkil etmektedirler ki çoğu zaman güvenlik istihbaratının ve pozitif istihbaratın (özellikle de dış sahanın en üst seviyelerinde) birbirinden ayrılmaması gerektiği tartışılmakta ve savunulmaktadır- karşı casusluk faaliyetlerinin türevi olan yan ürünler vardır. Bu yan ürünler nelerdir?

Bizim karşı casusluk servisimizin gizli hareket etmekte ve dış casusluk ağına sızmakta olduğunu farz edelim. Yani, tutuklamada bulunmadan önce,

kendi gizli ajanlarından birini karşı taraftaki casusun ağına sokuyor. Farz edelim ki, gizli ajan yabancı ajanlardan bir çoğunun kimliklerini öğrenmekle kalmayıp, yabancı ajanların kendi ülkelerindeki merkezlerinden almakta oldukları iletileri ve direktifleri de okuyabileceği bir konuma ulaşıyor. Bu dökümanlar yalnızca o ülkenin casusluk faaliyetlerini tanımlayıcı nitelikte değildir, aynı zamanda muhtemelen genel faaliyetlerinin, politikalarının ve planlarının büyük bölümünü de açığa çıkaracaktır. Bu dökümanlar tam da pozitif istihbaratçılarının uzun zamandır istedikleri ve başka bir kaynaktan elde edemeyecek oldukları bilgileri içermekte olabilirler. Burada, Kanada karşı casusluğunu Kanada'daki Sovyet casusluğunun açığa çıkarmış olmasının yan ürünlerinin her bir kırıntısının, casusluk ağının kendisinin yıkılıp yok edilmesi kadar önem taşımakta olduğunu ifade etmeyi göze almam gerekir. Kanada pozitif istihbaratı, Sovyet politikasına ait, kendi başına gizli olarak Politbüro'ya sızmaya çalışmadan –ki bu görevin kendine göre çok fazla güçlüğü vardır- öğrenemeyecek olduğu bilgileri öğrenmiş olmalıdır.

Yukarıda anlatılandan alınan ders, hiç şüphesiz ki güvenlik istihbaratı olarak adlandırılabilecek bir istihbarat türü varken ve bu türdeki istihbarat çok çeşitli faaliyetleri başkalarına ihtiyaç duymadan göstermekte iken, güvenlik istihbaratının başka ve önemli yönlerinin benim dikmiş olduğum yapay bariyeri atlayıp geçmekte ve içinden çıkılmaz bir biçimde pozitif istihbaratla karışmakta olduğudur.

Bu teori dış ve iç istihbarat için de böyledir. Örneğin, Dışişleri Bakanlığı, dış politikamız üzerine tavsiyelerde bulunma, bu politikaları oluşturma ve uygulama günlük işlerini yerine getirmesi esnasında yabancı kaynaklı çok sayıda Amerikan organizasyonu ile karşı karşıya gelmektedir. Bu organizasyonların çoğunda –Polonyalılar örneğin- Amerika Birleşik Devletleri'nin Polonya'ya yönelik politikası üzerine sağlam görüşler bulunmaktadır. Bu noktada, ABD'deki bu yabancı tâbiiyetlerin bizim dış politikamız hakkında ne düşünmekte ve ne yapmakta oldukları, muhtemelen bizim için bazı önemlere sahip olan bir mesele olacaktır ve ne düşünüp ne yapmakta olduklarına dair bilgiler de iç pozitif istihbarat olarak adlandırılabilecek istih-

baratın önemli bir aşamasını oluşturabilir. Ancak, salt bu insanlar Amerika'da doğmuş olmaları sebebiyle Amerikalı oldukları için ve onları rahatsız eden konular Amerika'nın konuları olduğu için, başka şeyleri dışarıda bırakarak onların birer iç istihbarat kaynağı olduklarını düşünmek yersizdir. Eski dünyalarındaki kökleri, eski dünyaları ile kurdukları ilişkiler ve iletişimler, eski dünyalarından gelen, görüp konuştukları ziyaretçiler onları hemen göze çarpmayan incelikli ve bazen de emsalsiz birer dış pozitif istihbarat kaynağı yapar. Burada bir kez daha, sadece ve bütünüyle bir iç istihbarat operasyonunun yan ürünlerinin dış istihbarat kolları için yüksek öneme sahip olabilmekte olduğu görülmektedir.

Bazen iç istihbarat operasyonları beklenmedik bir biçimde dış istihbaratı büyük ölçüde ilgilendirmekte olan meseleleri meydana çıkarır. Örneğin, Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (Securities and Exchange Commission) 1938'de Hawaii adalarına Japon hükümetinin bazı tahvillerinin kayıt dışı satışı hakkında inceleme ve soruşturma yapması için bir araştırmacı gönderdi. Bu tahviller Japon kökenli Amerikalılarca alınıp satılmıştı. İç istihbarat ile ilgili olduğu ölçüde, ama bunun da ötesinde dış istihbaratı ilgilendiriyor olması mesnedi ile, federal bir yasanın uygulamaya konması söz konusu oldu. Zira, bu iç meselenin araştırılması, Japon konsolosunun kendi yasal yetkileri dahilinde olmayan bir çok konuya merak duyduğunu ve kendisine bilgi vermekle sorumlu gönüllülerden oluşan geniş bir gayrı resmî organizasyonu bulunduğunu açığa çıkarmıştı. Bu ve diğer bazı gerçekler, dış pozitif istihbarat mensuplarının ivedilikle üzerinde düşünmelerini gerektiren meselelerdi.

Güvenlik istihbaratının pozitif istihbarattan ve iç istihbaratın da dış istihbarattan keyfi bir biçimde ayrılmış olduğu bu iki vakanın her birinden daha yapay olan bir şey varsa, o da belki benim uzun, orta ve kısa dizilimli olarak adlandırmış olduğum istihbaratlar arasında çok sıkı sıkıya bir ayırım yapılmasıdır. Bir ayırım vardır, ancak bu mutlak ve kesin bir koşul olarak düşünülmemelidir. Örneğin, gizli bir biçimde yeni bir silah geliştirilmiş ve birkaç deneme modeli küçük çaplı bir askerî operasyonda kullanıma konmuş olabilir. Bu silahlardan bir kaçının mevcudiyeti ilk önce karşısında

kullanılmakta oldukları kuvvetin dikkatini celbedebilir. Diyelim ki, söz konusu bu silah bir sahra topu ve karşısında kullanılmakta olduğu kuvvet de bir piyade taburu. Bu silah hakkındaki istihbarat, o tabur için operasyonel açıdan büyük önem arz eder. Taburun istihbarat subayının, silah hakkında mümkün olduğu kadar fazla bilgi bulup öğrenmesi gerekir, ki taburu bu silahla yok edilmesin. Bu durumda girişeceği, kısa vadeli istihbarat faaliyetlerinin en kısa süreli olanı olacaktır; bunu muharebe istihbaratı olarak adlandırmak yerinde olur. Ancak silah hakkında bulduğu bilgiler şaşırtıcı derecede büyük önem taşıyor olabilir. Eğer bu silah tesirli ise, yapmış olduğu kısa dizilimli istihbarat çalışması, sadece orta değil uzun vadeli istihbarat faaliyetleri açısından da önemli olacaktır. İspanya Devrimi sırasında bir savaş alanında denenmiş olan 88 mm'lik Alman üç amaçlı tüfeği, anlatılmak istenene iyi bir örnektir. Bu silah hakkındaki bilgiler sadece onunla ilk olarak karşılaşmış olan Cumhuriyetçi birlik için değil dünyadaki tüm güçlerin kurmay sınıflarının büyük stratejistleri açısından da önemliydi. Aynı durum ilk güdümlü mermi, ilk 50 kalibrelik makineli silah, ilk gece görüşlü "kirpi" (hedgehog), ilk V-1 vesaire için de geçerlidir.

Öte yandan, uzun ve orta vadeli istihbarat da sıklıkla kısa dizilimli açıdan önem taşır. Sözgelimi –esasen dış ekonomi politikalarımızı belirlemekte ve planlamakta olan üst düzey kişilere yardımı olması amacı ile düzenlenmiş olan- Fransız Komünistlerin uzun dönemli politikası üzerine tam ve esaslı bir çalışmanın, aynı zamanda Paris'de bulunan temsilcilerimizden biri açısından da küçük çaplı operasyonel (kısa vadeli) bir değer taşıyor olması kaçınılmazdır.

Son olarak, açık ve gizli istihbarat faaliyetleri dahi, birbirlerine bir şekilde öylesine karışmaktadırlar ki, zaman zaman aralarına çok net ve katı bir biçimde bağlı kalınacak bir çizgi çekmek güç olmaktadır. Örneğin, bir gizli ajan bir bilgiyi, kimliğini gizli tutmasının gerekli olmadığı bir faaliyet yoluyla - sözgelimi gazetede okuyup- öğrendiğinde ve bunu rapor ettiğinde, onun açık bir faaliyetle meşgul durumda olduğu düşünülebilir. Ya da tam tersi, kendisine gizli bilgiler satın almak üzere harcaması için hiçbir resmî fondan ödeme yapılmamakta olan bir ataşe, karnı aç potansiyel bir "istihbarat

kaynağına" kendi cebinden bir dizi pahalı yemek ısmarladığında, gizli istihbarata oldukça yaklaşmış demektir.

Bundan daha önemlisi, fonksiyonların bu kasıtsız ve elde olmadan birleşmesi, açık ve gizli istihbaratların gerçeklere ulaşma yolunda üretmiş oldukları bilgilerin de bir kasıt olmadan ve elde olmayan bir biçimde birleşmesi demektir. Bir açık istihbarat organizasyonunun tanımlamalarını, raporlarını ve spekülasyonlarını tam ve eksiksiz hâle getirebilmek için gizli istihbaratın üretmiş olduğu bilgilere sahip olması gerekmektedir. Gereksinim duyduğu bilgilerin tümünü kendi açık metotlarını uygulamak yoluyla elde etmeyi umamaz; daima, gizli istihbaratçıların üretmesi gereken kayıp parçalar olacaktır. Ancak öte yandan gizli istihbaratçılar da, kendilerinin ya da diğer bir teşkilatın açık yollardan elde etmiş olduğu oldukça büyük miktardaki istihbaratı kullanmadıkça neyi aramaları gerektiğini bilemeyeceklerdir. Gizli istihbaratçıların -uygun bir hedef tespit etme, bu hedefe isabet ettirme ve bu isabetli atışları rapor etme- faaliyetlerinin tümü ancak özgür ve açık bir istihbarat atmosferinde var olabilir. İyi bir gizli istihbarat raporu, karışımında açıktan açığa yürütülmüş izleme faaliyetleri ile edinilmiş istihbarat malzemesinden bol miktarda ihtiva edebilir.

İstihbarat türlerindeki çeşitliliğin gerçek resmi, benim bu son sayfalarda, kaba taslak halinde çizmeye çalışmakta olduğumdur. İşin özü şu gerçekte yatmaktadır: Keyfi bir biçimde tanımlanmış istihbarat kollarının çok büyük bir bölümü karşılıklı olarak birbirlerine bağlıdırlar. Bunlardan her birinin, ilgilenmekte olduğu başlıca mesele haline getirmiş olduğu, iyi tanımlanmış öncelikli birer hedefi olabilir, ancak gerek bu hedeflerin peşinde koşulması ve gerekse bu hedeflerin peşinde koşulmasının meydana getirdiği yan ürünler, bu bağımsız kolların çoğunu, diğerleri ile bir tür ilişki içerisine sokar. Bir faaliyet olması anlamında, istihbarat, ancak bu gerçeğin farkına varılıp dürüstlük ve samimiyetle bu yönde hareket edildiği zaman, en iyi durumunda olabilir.

Prof. Dr. SHERMAN KENT

Prof. Dr. Sherman Kent 1903 yılında Chicago IL'de doğmuştur. 1928-1947 tarihleri arasında Yale Üniversitesi'nde Modern Avrupa Tarihi dersleri vermiştir. 1947 yılında CIA'nın selefi olan U.S. Office of Strategic Services'e katılmıştır. Daha sonra CIA'nın yabancı ülkeler üzerine istihbarat raporları hazırlamak ile görevli National Estimates Kurulu'nun başkanlığını yürütmüştür.

1947 yılında Guggenheim Fellowship, 1961 yılında National Civil Service Award ve 1967 yılında President's Award for Distinguished Civilian Federal Service ile ödüllendirilmiştir. Kent'in Stratejik İstihbarat dışında, Writing History isimli bir kitabı ve 1967'de emekliliğini takiben yazdığı çocuk kitapları bulunmaktadır.

STRATEJİK İSTİHBARAT

CIA tarafından "Stratejik İstihbaratın Babası" olarak anılan Sherman Kent, 1940'ların sonunda kurumun araştırma kültürünün oluşmasını sağlamıştır. Kent'in hayali, istihbarî analizin bir bilim dalı haline getirilmesi olmuştur. Bu kitabında da:

"Bizler nesiller boyunca gerçeği elde etmek için olmasa da ona yaklaşabilmek için yapılan araştırmaların sistematik bir metot takip etmesi gerektiği hususunda ısrarcı olduk. Stratejik İstihbaratın büyük ölçüde konusunu oluşturan Sosyal Bilimler bu metoda sahiptir" demektedir.

Onun analiz kalitesine yaptığı en büyük katkı günümüzde olduğu kadar o dönemde de toplayıcılar ve operatörlerin hakim olduğu istihbarat dünyasında analizcileri, düşünen, mantık ve bilimsel metodu birleştirip uygulayan kişiler olarak tanımlayıp daha özel bir statüye kavuşturmuş olmasıdır. Stratejik İstihbaratın ikinci baskısında (1965) yaklaşmakta olan bilgisayar çağını ve toplayıcıları da dikkate alarak analizcinin ne kadar merkezi bir konumu olduğunu belirtmiştir:

"Çözmeye çalıştığımız bulmaca ne kadar karmaşık olursa olsun ve parçaları toplayıp biriktirmek için ne kadar sofistike teknikler kullanırsak kullanalım hiçbir zaman bu istihbarat yöntemleri düşünen adamın yerini alamaz."

Amerika Birleşik Devletleri'nin II. Dünya Savaşına girmesi ve başından sonuna kadar sergilediği tavır ile ilgili tecrübelerini anlattığı bu kitap hem günümüz analizcileri için hem de ABD'nin dünyaya bakış açısını daha iyi kavramak isteyenler için vazgeçilmez bir kaynak olmaya devam etmektedir.

Prof. Dr. SHERMAN KENT

5000000L

ISBN 975-6769-81-5

9 789756 769812